

Muzisch-agogisch werken in de Jeugdhulpverlening

Afstudeeronderzoek

Lydia Roubos & Linda van der Maas

Christelijke Hogeschool Ede

21 mei 2013

Titelpagina

Titel:	Muzisch-agogisch werken in de Jeugdhulpverlening
Onderwerp:	Het maken van een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de Jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) op HBO-niveau
Onderzoekers:	Linda van der Maas Studentnummer: 090204 Lydia Roubos Studentnummer: 090126
Onderzoeksinstelling:	Christelijke Hogeschool Ede Oude Kerkweg 100 6717 JS EDE 0318-696300
Opdrachtgever: Vervangende opdrachtgever:	Ben Manusama, docent Beeldende Vorming Wilma Terlouw, docente Beeldende Vorming
Opleiding:	Sociaal Pedagogische Hulpverlening Christelijke Hogeschool Ede Oude Kerkweg 100 0318-696300
Begeleider:	Wim van Ieperen, docent Sport & Spel, Jaarlaagcoördinator DTO 4 SPH

Alle rechten voorbehouden

© Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke mechanische of elektronische wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Titelpagina	1
Artikel	6
Voorwoord	9
1. Inleiding	10
1.1 Onderwerp/onderzoek	10
1.2 Probleemstelling.....	11
1.3 Relevantie.....	11
1.4 Doelstelling project	11
1.5 Vraagstelling	12
1.6 Werkwijze voor het beantwoorden van de deelvragen.....	12
1.7 Relatie met de verdiepingsminor	13
2. Methode	14
2.1 Methode.....	14
2.2 Proefpersonen/respondenten	15
2.2.1 Geïnterviewde hulpverleners	15
2.2.2 Derdejaars studenten	16
2.2.3 Derdejaars studenten minor Creatief Agogisch Werk	16
2.2.4 Verwijzing labels	16
2.3 Overzicht meetinstrumenten	17
2.4 Procedure	18
3. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in?	19
3.1 Inleiding.....	19
3.2 Theorie van Dineke Behrend	19
3.3 Theorie van Jan-Willem van de Velde.....	20
3.4 Theorie van Jan van Rosmalen	22
3.5 Samenvatting van de drie auteurs.....	22
3.6 Commentaar op de theorieën van de auteurs	23
3.7 In de praktijk wordt op verschillende manieren muzisch-agogisch gewerkt	24
3.8 De context is van belang.....	26
3.9 Belang van muzisch-agogisch werken	26
3.10 Muzisch, ludisch of creatief? Een methodiek, methode of methodische interventie?	27
3.11 Definiëring muzisch-agogisch werken	28
3.12 De conclusie	29

4. Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk?.....	31
4.1 Inleiding.....	31
4.2 Bekwaamheid	31
4.3 Onbewust bekwaam.....	32
4.4 Bewust bekwaam	33
4.5 Doel	34
4.6 In de praktijk.....	34
4.7 Conclusie	35
5. Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?	37
5.1 Inleiding.....	37
5.2 Best practices	37
5.3 Conclusie	39
6. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau?	40
6.1 Inleiding.....	40
6.2 Competent zijn	40
6.3 Eigenschappen	42
6.4 Grondhouding	45
6.5 Out of the box denken.....	46
6.6 Metaniveau	46
6.7 Conclusie	47
7. Product: Passend profiel	49
7.1 Opzet profiel.....	49
7.2 Grondhouding	49
7.3 Jezelf als instrument.....	49
7.3.1 Flexibiliteit	49
7.3.2 Kritisch.....	49
7.3.3 Jezelf zijn	50
7.3.4 Enthousiasme	50
7.3.5 Gezag.....	50
7.3.6 Creativiteit	50
7.4 Repertoire	50
7.4.1 Creativiteit	51
7.4.2 Kennis van	51

7.4.3 Inzicht in	51
7.4.4 Methode	51
7.5 Bekwaamheid	52
7.5.1 Toepassen.....	52
8. Conclusies	54
8.1 Inleiding.....	54
8.2 Deelvraag 1: Muzisch-agogisch werken in de hulpverlening	54
8.3 Deelvraag 2: Kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken.....	54
8.3 Deelvraag 3: Best practices van muzisch-agogisch werken	54
8.4 Deelvraag 4: Kenmerken, eigenschappen en de grondhouding	54
8.5 Hoofdvraag: Een passend profiel.....	55
9. Discussie	56
9.1 Over onderzoeksmethode	56
9.2 Over de conclusie	56
9.3 Over het product	57
9.4 Over de aanbevelingen.....	57
10. Aanbevelingen.....	58
10.1 Algemene aanbevelingen	58
10. 2 Specifieke aanbevelingen voor CHE.....	58
11. Literatuurlijst.....	59
11.1 Boeken.....	59
11.2 Websites.....	59
11.3 Overige bronnen.....	60
12. Bijlagen	61
Bijlage A: Interviewvragen.....	61
Interviewvragen theorieonderzoek	61
Interviewvragen praktijkonderzoek.....	61
Bijlage B: Interviews theorieonderzoek.....	62
Interview Jan van Rosmalen	62
Interview Dineke Behrend	68
Bijlage C: Interviews praktijkonderzoek	72
Interview 1: Zonnehuizen	72
Interview 2: Trajectum	75
Interview 3: Lindenhout	80

Interview 4: Karakter	84
Interview 5: Eleos	88
Interview 6: 's Heeren Loo.....	92
Interview 7: Lijn 5	95
Bijlage D: Labels interviews	97
Labels theorieonderzoek verwerkt in deelvragen	97
Labels interviews praktijkonderzoek verwerkt in deelvragen	103
Bijlage E: Labeltabellen.....	116
Labeltabel a.d.h.v interviews theorieonderzoek	116
Labeltabel a.d.h.v. interviews praktijkonderzoek.....	118
Bijlage F: Tabel muzisch-agogisch werken in de praktijk aan de hand van het 3RCE-schema	122
Bijlage G: Best practices gekoppeld aan de kwaliteiten van een muzisch-agogisch werker	125
Bijlage H: Muzische profielen van de derdejaars studenten met de minor CAW	129
Bijlage I: Procedure	134
Bijlage J: Logboek Linda.....	135
Bijlage K: Logboek Lydia	139
Bijlage L: Procesverslag	143

Wat is een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) op HBO-niveau? Dat was de onderzoeksvraag, waar wij mee aan de slag zijn gegaan.

Linda van der Maas en Lydia Roubos

Door middel van een passend profiel duidelijkheid geven aan de studenten en docenten over wat er in de praktijk aan muzisch-agogisch werken wordt gedaan, dat was ons doel.

Het onderzoek is met name gebaseerd op theorie- en praktijkonderzoek. Dineke Behrend, Jan-Willem van de Velde en Jan van Rosmalen waren de drie personen die centraal stonden in het verslag wat betreft de theorie. Daarnaast hebben we binnen zeven verschillende jeugdzorginstellingen uit de regio Gelderland interviews gehouden met zeven afgestudeerde hulpverleners.

Studentvriendelijk

Uit het onderzoek is gebleken dat er over het begrip 'muzisch-agogisch werken' verschillend werd gedacht en dat er ook andere begrippen waren met dezelfde betekenis. Om aan deze verwarring een einde te maken is besloten om aan de hand van het gedane onderzoek zelf een begripsdefiniëring te maken. Deze definiëring moest wel duidelijk zijn voor studenten. De volgende definiëring is tot stand gekomen:

'Muzisch-agogisch werken is vanuit een creatieve, speelse grondhouding gedrag van de cliënten beïnvloeden, waarbij je doelgericht te werk gaat en je richt op het leerrendement en het welzijn van de cliënt.'

Deze definiëring is tijdens het onderzoek leidend geweest. Het heeft ons duidelijkheid en houvast gegeven, omdat het een kernachtige weergave is van de bestaande begripsdefiniëringen. In de begripsdefiniëring staat de cliënt centraal. De vraag was of dat in de praktijk ook zo is.

Aan de hand van het onderzoek is naar voren gekomen dat de cliënt baat heeft bij het inzetten van het muzisch-agogisch werken. Dit werd onder andere zichtbaar door het speelse contact tussen de social worker en de cliënt. Ook de sfeer op de groep veranderde met het inzetten van een muzische-agogische interventie. De sfeer die eerst gespannen was, is met een muzische-agogische interventie omgebogen naar een positieve sfeer. Dit blijkt ook voor de social worker prettig te zijn, omdat het contact tussen de cliënten onderling en het contact met de social worker op een prettige manier verloopt.

Doelbewust

Uit het onderzoek is gebleken dat de geïnterviewde hulpverleners onderscheid maakten tussen het dagelijks en het specifiek muzisch-agogisch handelen alsook het Bewust bekwaam en Onbewust bekwaam zijn.

Concluderend kunnen we stellen dat de bekwaamheid van de social worker en het hebben van een specifiek doel, gericht op het leerrendement en/of welzijn van de cliënt, bij het inzetten van een muzische-agogische

interventie van belang is. Als het doel ontbreekt, dan is er geen sprake van muzisch-agogisch handelen. Het doelgericht werken is van belang voor het agogische deel van de interventie. Geen bekwaamheid van de social worker betekent mislukken van de interventie!

Sport en Spel

Nog een conclusie die we hebben getrokken aan de hand van het praktijkonderzoek, is dat er met name op een creatieve (knutselen) en reproductieve (sport en spel) wijze muzische-agogische interventies worden gepleegd door de geïnterviewde hulpverleners. Daaruit bleek dat de hulpverleners zich (vrijwel) niet richten op de eigen ervaring van de cliënt. Uit de gehouden interviews bleek dat er binnen het muzisch-agogisch werken weinig tot geen aandacht is voor reflectie, receptie (zintuiglijk) en expressie (zichzelf uitdrukken).

De social worker

In deelvraag vier is aan de orde gekomen welke grondhouding, kenmerken en eigenschappen een social worker nodig heeft om structureel muzisch-agogisch te kunnen werken. Vanuit het gehouden onderzoek, zowel theoretisch als praktisch, werden verschillende kenmerken en eigenschappen genoemd. De meest genoemde kenmerken waren: Aansluiten bij/afstemmen op de cliënt, kennis van verschillende muzische activiteiten en deze doelgericht inzetten, gericht op de appèlwaarden van de cliënt.

De eigenschappen die werden genoemd, zijn: lef, een creatieve houding, humor, reflectievermogen, enthousiasme, creativiteit, flexibiliteit en motivatie. Samengevat kunnen we hiervan kunnen zeggen dat een social worker die muzisch-agogisch werkt een duizendpoot is, zoals Dineke Behrend aangeeft in het interview. Onze conclusie uit bovenstaande genoemde eigenschappen en kenmerken komen voor een deel overeen met de opleidingskwalificaties uit: *'De Creatieve professional'*. Deze opleidingskwalificaties sluiten voor een deel aan bij wat een social worker nodig heeft/moet kunnen om

muzisch-agogisch te werken.

Aanbevelingen

Niets kan perfect, ook bij een onderzoek niet. Om die reden zijn er in het onderzoek aanbevelingen genoemd voor studenten/docenten die eventueel nog verder onderzoek zouden willen doen met betrekking tot dit onderwerp. Deze aanbevelingen worden hieronder puntsgewijs weergegeven.

- ❖ Het 3RCE-schema inzetten bij praktijk onderzoek door middel van observaties. Hierdoor zijn de uitkomsten betrouwbaarder en kan in beeld worden gebracht wat er in de praktijk aan muzisch-agogisch werken wordt ingezet.
- ❖ Wanneer er een interview wordt gehouden in een instelling, ook gelijk observaties doen.
- ❖ Op tijd aangeven wanneer bijvoorbeeld opdrachtgever niet meer in staat is zijn taak te vervullen, zodat je blijvend sturing en feedback krijgt tijdens het onderzoek.
- ❖ Wanneer derdejaars studenten worden ingezet, concreet aangeven wat van belang is voor het eigen onderzoek. Zodat de input van de studenten concreet en nuttig is voor het onderzoek.
- ❖ Onderzoek doen naar wat de studenten zien/ervaren aan muzisch-agogisch werken in de praktijk.

Winst

Dit onderzoek heeft ons veel opgeleverd. We zijn ons bewust geworden wat het effect van muzisch-agogisch werken op de cliënt is. Als social worker staat het belang voor de cliënt voorop. Dan is het waardevol als je ziet dat door middel van het onderzoek aankomende professionals handvatten vanuit de praktijk krijgen aangereikt om op de juiste wijze, door middel van muzisch-agogisch werken, aan te sluiten bij de cliënt.

Gebruikte bronnen

Baarda, B., Goede, M. d., & Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv.

Bassant, J., & Roos, S. d. (2010). *Methoden voor Sociaal-Pedagogische Hulpverleners*. Bussum: Coutinho.

Behrend, D. (2008). *Muzisch-agogische Methodiek, een handleiding*. Bussum: Coutinho.

Erkamp, A. (1986). *Ervaringsleren praktijkinformatie voor vorming en onderwijs*. Schoten: Westland nv (ANTHOS/SVE).

Horneman, S., & Nijhof, W. (2011). *Methodiek Sociaal-pedagogische Hulpverlening*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Horneman, S., Nijhof, W., & Rosmalen, J. v. (2011). *Methodiek sociaal-pedagogische hulpverlening*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Ieperen e.a., W. v. (2005). *Visiestuk Muzische Agogische Methodiek CHE*. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.

LOO, S. (2009). *De creatieve professional - met afstand het meest nabij. Opleidingsprofiel en opleidingskwalificaties SPH*. LOO SPH (Landelijk Opleidingsoverleg Sociaal Pedagogische Hulpverlening).

Rosmalen, J. v. (1999). *Het woord aan de verbeelding. Spel en kunstzinnige middelen in het sociaal agogisch werk*. Houten/Diegen: Bohn Stafleu Van Loghum.

Rosmalen, J. v. (2012). *Het woord aan de verbeelding. Spel en kunstzinnige middelen in het sociaalagogisch werk*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Rosmalen, J. v. (2001). *Muzisch-agogisch handelen*. Bussum: Coutinho b.v.

Velde, J.-W. v. (2001). *Muzisch-agogisch begeleiden in de hulpverlening. Bouwstenen voor een speelse en spirituele benadering*. Baarn: H. Nelissen B.V.

Velde, J.-W. v. (2011). *Muzisch-agogisch begeleiden in de hulpverlening. Bouwstenen voor een speelse en spirituele benadering*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Watzlawick, P. (1978). *Wie weet is het ook anders; over de techniek van de therapeutische communicatie*. Deventer: Van Loghum Slaterus.

Voorwoord

Geachte lezer,

Muzisch-agogisch werken¹. Na een aantal maanden onderzoek te hebben gedaan binnen de Jeugdhulpverlening, hebben we een passend profiel gemaakt voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) op HBO-niveau. Dit onderzoek hebben we verricht vanuit de Christelijke Hogeschool in Ede (CHE). Een aantal docenten wilde graag meer duidelijkheid over het muzisch-agogisch werken in de praktijk, zodat er ook een passend profiel gemaakt kon worden voor de huidige studenten, die aansloot bij de praktijk. Wij hopen dat door het maken van een profiel, studenten en docenten meer handvatten hebben om te voldoen aan de vraag vanuit de praktijk. Door het profiel zullen de studenten ook gerichter onderwijs krijgen, omdat er meer zicht is op welke eigenschappen een social worker moet hebben om muzisch-agogisch te kunnen werken.

Dit onderzoek is opgesplitst in een hoofdvraag en vier verschillende deelvragen. De deelvragen zullen bijdragen aan het antwoord op de hoofdvraag. De hoofdvraag van het onderzoek luidt: *‘Wat is een passend profiel (grondhouding, kenmerken en eigenschappen) van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) op HBO-niveau?’* In de eerste deelvraag (H3²) zal er worden uitgelegd wat muzisch-agogisch werken inhoudt en welke begripsdefiniëring voor het vervolg van dit onderzoek als uitgangspunt zal genomen worden. Deelvraag twee (H4) sluit daarbij aan, hier zal er vanuit de praktijk worden gekeken wat structureel muzisch-agogisch werken inhoudt. Waarbij vervolgens in deelvraag drie (H5) een aantal best practices worden besproken. In de laatste deelvraag (H6) zullen er vanuit de theorie en het praktijkonderzoek eigenschappen en kenmerken worden benoemd van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt. Na het uitwerken van deze deelvragen, zal de beantwoording op de hoofdvraag volgen. Aan de hand daarvan zal er een passend profiel worden gemaakt voor een social worker.

Wij willen ook een woord van dank uitspreken aan al de mensen die ons hebben geholpen bij het tot stand brengen van dit onderzoek. Allereerst willen we onze begeleider, Wim van Ieperen, bedanken voor de tijd, feedback en het meedenken. Ook willen we Wilma Terlouw bedanken die de rol van opdrachtgever op zich heeft genomen nadat Ben Manusama door ziekte zijn taak niet meer kon uitvoeren. Bedankt voor de feedback en de tijd die je voor ons had. Ben Manusama, ondanks dat je ziek bent geworden en niet meer hebt mee kunnen denken met het onderzoek, willen we je toch bedanken voor het opzetten van dit onderzoek en het meedenken in de beginfase van het onderzoek. Daarnaast willen we ook de hulpverleners bedanken die tijd voor ons hebben gemaakt, om de interviews te kunnen afnemen. Ook Dineke Behrend en Jan van Rosmalen bedankt dat we ook jullie mochten interviewen, waarbij jullie ons adviezen hebben gegeven waarmee we verder konden. Annemieke Pungu en Wilma Terlouw, bedankt voor de samenwerking wat betreft de input van de huidige derdejaars studenten. Zonder jullie hulp hadden we een belangrijke factor in het onderzoek gemist. Sara Goedbloed - den Haan, bedankt voor het lezen van het onderzoek en de feedback die je ons hebt gegeven. Ook willen we onze familieleden bedanken voor hun luisterend oor, op de momenten dat we dat nodig hadden. Jullie wisten ons te motiveren om door te zetten tot het einde toe.

Met vriendelijke groeten,
Linda van der Maas en Lydia Roubos
Bennekom, mei 2013

¹ Muzisch-agogisch werken wordt op verschillende wijze geschreven in de literatuur. In dit onderzoek hanteren wij de benaming ‘muzisch-agogisch werken’. Wij kiezen ervoor om het met kleine letters te schrijven, omdat het geen zelfstandig naamwoord is.

² H3 betekent hoofdstuk 3. Dit zal in de rest van het verslag zo gebruikt worden.

1. Inleiding

1.1 Onderwerp/onderzoek

Bij de eerstejaars studenten van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH) aan de Christelijke Hogeschool Ede (CHE) is er onduidelijkheid over de bijdrage van muzische vakken met betrekking tot de vorming van het beroepsprofiel. Uit de evaluatie van semester 1 van jaar 1 geeft een student bij de vraag "Wat kan beter?" aan: *'Andere en duidelijker invulling van de MAM³ vakken met het oog op hulpverlener'* (student, 2012). Bij de evaluatie van semester 2 van jaar 1 wordt gevraagd welke vakken bijdragen aan hun beroeps- en persoonlijke vorming. De vakken SRV (92%), psychologie (76%) en methodiek (67%) scoren hierbij hoger dan de muzische vakken: muziek (14%), sport en spel (10%), taal en verbeelding (22%) (studenten, 2012). Wat betreft de major Inleiding SPH, was bij sommige studenten het nut of de verwachting niet duidelijk van de muzische vakken. *'Veel vakken vond ik niet nuttig en saai (bijv. BVO, S&S, muziek). Ik heb hier voor mijn gevoel weinig geleerd.'* (student, 2012). En: *'Op het rooster stond dat we verschillende muzische vakken kregen, zoals spel & sport, muziek en beeldende vorming. Ik had verwacht dat we actief aan het werk zouden gaan, maar het tegendeel bleek waar te zijn. Door muzische vakken op het rooster te zetten, worden er andere verwachtingen opgeroepen.'* (student, 2012).

Tijdens onze stage in jaar 3 (beide Jeugdzorg) kwamen we er ook achter, dat er in de praktijk nog onduidelijkheid is over muzisch-agogisch werken. Wij zagen dat onze collega's niet goed wisten wat muzisch-agogisch werken inhoudt en hoe dat vorm kan worden gegeven door de groepswerkers. In de theorie is hier informatie over te vinden. O.a. Dineke Behrend die in haar handleiding op de muzische agogische methodiek beschrijft: 'In het werkveld van SPH echter ligt de betekenis van de muzische vakken niet zozeer in het leren genieten van de kunst, maar veel meer wat muzische activiteiten kunnen bewerkstelligen bij cliënten' (Behrend, 2008). De vraag blijft dus hoe dat in de praktijk duidelijk vorm kan worden gegeven. Het gaat hier dus ook om het doelgerichte en het methodisch inzetten. Derdejaars studenten SPH met de minor Creatief Agogische Werk (CAW) hebben in de praktijk onderzoek gedaan naar het inzetten van muzische agogische methodiek. De uitkomsten van het onderzoek, zal als input worden gebruikt voor dit onderzoek.

Breder kijkend dan de CHE, zien we dat er verschillende benamingen zijn voor muzisch-agogisch werken. Wij zien termen voorbij komen als Muzisch-Agogische Methodiek (Behrend, 2008), Muzisch-agogische handelen (Rosmalen, 2001), de Creatief Agogische benaderingswijze (Horneman, Nijhof, & Rosmalen, 2011) en Muzisch-agogisch begeleiden (Velde J.-W. v., 2001). Hieruit zien wij dat er onduidelijkheid is over de inhoud van Muzisch Agogische Methodiek. Bovenstaande schrijvers op het vakgebied van SPH kiezen hun eigen benaming en/of betekenis. Hierdoor ontstaat een bron van verwarring. Deze drie schrijvers zullen voor ons onderzoek van belang zijn en zullen daarom verschillende keren worden benoemd.

Dit onderzoek zal vooral ingaan op het belang van muzisch-agogisch werken in de praktijk. Aan de hand van literatuur- en praktijkonderzoek zal een passend profiel worden gemaakt voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau. Het HBO-niveau kenmerkt zich door aan te sluiten bij het beroepsprofiel van een SPH 'er, waarvan de competenties worden beschreven in 'De creatieve professional' (LOO, 2009, pp. 24-28). Een beroepsprofiel bevat een missie en de daarbij behorende competenties van de opleidingen beschreven (Horneman & Nijhof, 2011, p. 22). Een profiel geeft een overzicht van competenties die de social worker moet beheersen om competent te zijn met betrekking tot het muzisch-agogisch werken. Met passend wordt bedoeld dat het gericht is op een specifieke doelgroep: muzisch-

³ Muzisch-Agogische Methodiek (MAM) zal in dit onderzoek met hoofdletters worden weergegeven, omdat het een op zichzelf staande methodiek is.

agogisch werken in de jeugdhulpverleningspraktijk.

1.2 Probleemstelling

Er is voor studenten, die werken in de Jeugdhulpverlening onduidelijkheid over kenmerken, eigenschappen en de grondhouding (een passend profiel) van een social worker die muzisch-agogisch werkt.

De gebieden die door ons worden bestudeerd, zijn de theoretische aspecten van het onderwerp en onderzoek in de praktijk. De theoretische aspecten zullen door middel van literatuurstudie worden onderzocht en in het onderzoek worden benoemd. Als eerste willen we gaan kijken naar wat er wordt verstaan onder muzisch-agogisch werken. In de eerste deelvraag (H3) willen we tot een begripsbepaling komen, die een basis zal leggen voor het vervolg van ons onderzoek. Vervolgens wordt er door middel van interviews onderzocht naar wat er in de praktijk gedaan wordt aan muzisch-agogisch werken om inzichtelijk te krijgen wat er van de toekomstige SPH'er wordt verwacht. Ook zal er worden gekeken naar de best practices uit de praktijk, waarbij er doelgerichte informatie wordt gezocht van interventies of handelingen die worden ingezet en die ook van belang zijn voor de cliënt.

De afbakening is, dat dit onderzoek zich zal richten op de Jeugdzorg en niet op de andere doelgroepen van SPH om zo een eenduidig beeld te krijgen. We willen voorkomen dat het onderzoek te breed en te omvangrijk wordt, omdat we niet genoeg tijd hebben om op alle facetten in te gaan. Dit om te kwaliteit te waarborgen. We hebben niet voor de leeftijd van 0-6 jaar gekozen omdat de meeste behandel- en leefgroepen kinderen van 6-12 jaar, 10-14 jaar en 12-18 jaar hebben. We willen interviews afnemen binnen verschillende instellingen, zodat we ons echt richten op de Jeugdzorg en niet op een bepaalde instelling.

Als het onderzoek afgerond is, hopen we een passend profiel in kaart te kunnen brengen voor een SPH'er die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau. We hopen daarmee meer duidelijkheid te kunnen geven aan de studenten over het belang van muzisch-agogische vakken binnen de opleiding en daarbij ook wat er wordt verwacht in de praktijk aan vaardigheden, kennis etcetera.

1.3 Relevantie

Het belang van het onderzoek ligt voornamelijk in het geven van duidelijkheid aan studenten en een profiel schetsen van wat er wordt verwacht. Er is, zoals in de aanleiding is te lezen, op dit moment nog veel onduidelijkheid over het nut dan wel belang van muzisch-agogisch werken. Wij zijn er van overtuigd dat dat belang er zeker is. Dat willen we dan ook aantonen door het maken van een profiel. Ook zal het de docenten van MAM (Muzisch-agogische Methodiek) duidelijkheid geven hoe er op dit moment in de praktijk muzisch-agogisch wordt gewerkt, zodat ook zij daar tijdens de lessen op in kunnen haken.

1.4 Doelstelling project

Het onderzoek stelt zich ten doel inzicht te verschaffen in een passend profiel van een muzisch-agogisch werker in de jeugdhulpverleningspraktijk. Er is op dit moment nog onvoldoende zicht op wat er wordt verstaan onder muzisch-agogisch werken in de praktijk. Aan de hand van dit onderzoek zullen wij, in opdracht van onze opdrachtgever Ben Manusama, een passend profiel schetsen van de muzisch-agogisch werker in de jeugdhulpverleningspraktijk. Dit profiel zal als input dienen bij het opzetten van de lesprogramma's op de CHE. Ook zal er door middel van een presentatie, aan o.a. de vakdocenten MAM, duidelijkheid worden gegeven over de uitkomsten van het onderzoek. Er zal bij dit onderzoek vooral worden ingezoomd op het microniveau, namelijk de CHE studenten. Voor hen zal er een passend profiel worden gemaakt. Doordat er op het microniveau meer duidelijkheid zal worden gegeven, verwachten we dat er ook meer duidelijkheid zal komen op mesoniveau. Dit omdat de studenten de toekomstige professionals zijn en zij de kennis kunnen overdragen. Het macroniveau zal betrokken worden bij onze begripsbepaling.

1.5 Vraagstelling

In dit onderzoek staat de volgende vraag centraal:

Wat is een passend profiel (grondhouding, kenmerken en eigenschappen) van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) op HBO-niveau?

Om hier antwoord op te krijgen, zullen we onderstaande deelvragen behandelen:

1. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in?
2. Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk?
3. Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?
4. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau?

1.6 Werkwijze voor het beantwoorden van de deelvragen

1. *Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in?*

Voor het beantwoorden van deze vraag zal vooral literatuuronderzoek nodig zijn. Belangrijk bij het beantwoorden van deze vraag is dat er een begripsbepaling wordt gemaakt vanuit de theorie. Ook is het van belang dat er een duidelijke uitleg komt over wat muzisch agogisch werken inhoudt. Het lezen van boeken, het raadplegen van internet en het interviewen van Jan van Rosmalen en Dineke Behrend zal nodig zijn om antwoord te krijgen op deze deelvraag. Daarnaast zal praktijkonderzoek van belang zijn, om inzichtelijk te krijgen op welke wijze er in de praktijk muzisch-agogisch wordt gewerkt. Dit praktijkonderzoek bevat 7 diepte-interviews met hulpverleners uit de jeugdhulpverleningspraktijk.

2. *Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk?*

Met het antwoord van deelvraag 1, kan er dieper worden ingegaan op deelvraag 2. Deelvraag 1 vormt een belangrijke basis voor deelvraag 2. Er zal nog meer theorie worden gebruikt om deze deelvraag te beantwoorden en er wordt gekeken hoe muzisch-agogisch werken Bewust bekwaam kan worden ingezet. Ook zullen er 7 diepte-interviews worden gehouden met hulpverleners uit de praktijk. Bij het beantwoorden van deze deelvraag zal er gebruik gemaakt worden van gehouden interviews in de jeugdhulpverleningspraktijk. Deze interviews zullen door ons worden gebruikt als input voor het beantwoorden van deze deelvraag.

3. *Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?*

Om antwoord te krijgen op deze deelvraag zal als eerste een omschrijving worden gegeven van een best practice. Daarnaast zal er gebruik worden gemaakt van de input van derdejaars studenten SPH. Deze studenten hebben observaties gedaan in de praktijk met betrekking tot het muzisch-agogisch werken en het effect ervan op de cliënt. Deze observaties van de derdejaars studenten zullen door ons worden gebruikt als input voor het beantwoorden van deze deelvraag.

4. *Wat zijn kenmerken en eigenschappen van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau?*

Bij het beantwoorden van deze laatste deelvraag zullen de voorgaande deelvragen als input worden gebruikt. Aan de hand van de gehouden interviews, zowel theorie als praktijk, zal er een inventarisatie worden gemaakt van kenmerken en eigenschappen van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt. Daarnaast zal er gebruik worden gemaakt van de input van de derdejaars studenten met de minor Creatief Agogisch Werk. Deze studenten hebben van school de opdracht gekregen, om in de praktijk hulpverleners te interviewen over het inzetten van Muzisch-

Agogische Methodiek en aan de hand daarvan een profiel samen te stellen van een muzisch-agogisch werker. Na het beantwoorden van deze deelvraag, zal het product worden samengesteld.

1.7 Relatie met de verdiepingsminor

Dit project is gericht op hulpverleners in de Jeugdhulpverlening. Door de doelgroep vooraf vast te stellen, is het onderzoek afgebakend. Dit voorkomt dat we een te groot onderzoek doen, wat een mogelijke belemmering zou kunnen zijn voor het beantwoorden van onze hoofdvraag. Deze doelgroep sluit ook aan bij onze minor Pedagogiek, waarbij er aandacht is voor muzisch-agogisch werken. Pedagogen of pedagogische medewerkers handelen Bewust bekwaam, met als doel kinderen op de juiste manier op te voeden. Dit doen zij intuïtief of methodisch vanuit hun muzische/speelse grondhouding.

2. Methode

2.1 Methode

We hebben kwalitatief onderzoek gedaan, namelijk de gefundeerde-theoriebenadering, waarbij we onderzoek hebben gedaan in de literatuur en de praktijk. Daarnaast hebben we input gehad van de derdejaars SPH-studenten, die zelf een onderzoek op hun stage hebben gedaan naar muzisch-agogisch werken.

Het literatuuronderzoek bestaat uit literatuur lezen en verwerken van literatuur in de deelvragen. Daarnaast hebben we Jan van Rosmalen geïnterviewd om ons nog meer te verdiepen in zijn theorie, zodat we dit op de juiste manier kunnen verwerken. De reden dat wij Jan van Rosmalen geïnterviewd hebben, is omdat hij een autoriteit is binnen het vakgebied en er over zijn theorie minder bekendheid is binnen de opleiding SPH op de CHE. Later in het onderzoek kwamen we erachter dat alleen een interview met Jan van Rosmalen te weinig was. We neigden er naar om teveel uit vanuit één uitgangspunt (Jan van Rosmalen) te werken, terwijl Dineke Behrend ook een autoriteit is. Daarom besloten we om Dineke Behrend ook te interviewen en haar dezelfde vragen als Jan van Rosmalen te stellen. Daarnaast hebben we nog een aantal verdiepende vragen gesteld over haar boek, omdat voor ons niet alles duidelijk was, waardoor we dit ook niet op de juiste wijze in ons onderzoek konden verwerken. Doordat we nu van beiden meer informatie hadden, hebben we ook vergelijkingsmateriaal voor ons onderzoek en kunnen we de theorie van beide schrijvers beter toelichten. We hebben Dineke Behrend geïnterviewd omdat ook zij een autoriteit is binnen het vakgebied en zij schrijver is van het boek: 'Muzische-Agogische Methodiek, een handleiding'. We hebben Jan-Willem van de Velde niet geïnterviewd, omdat in een later stadium van het onderzoek duidelijk werd dat het interviewen van meerdere autoriteiten van belang was voor ons onderzoek. Het was voor ons niet haalbaar om Jan-Willem te interviewen in verband met tijdsdruk.

Het praktijkonderzoek bestaat uit 7 open interviews in verschillende instellingen in de Jeugdzorg. Ons plan was om minimaal 6 interviews te houden op verschillende behandel- of leefgroepen in de Jeugdzorg. Wij hebben voor verschillende instellingen gekozen omdat we zo een breder beeld zouden krijgen op welke wijze er muzisch-agogisch wordt gewerkt in de Jeugdzorg. Wanneer we meerdere mensen vanuit één instelling zouden interviewen, zou dit voor ons geen reëel beeld geven hoe het muzische-agogische werken er in de Jeugdzorg uit ziet. Wij hebben ons gericht op de omgeving van Ede, zodat het voor ons haalbaar was wat betreft reistijd. Er zijn tien verschillende jeugdzorginstellingen in de regio Gelderland benaderd voor het houden van een interview. Bij zeven instellingen mochten we dit daadwerkelijk doen, waarbij we binnen elke instelling één hulpverlener hebben geïnterviewd. We zijn ons er van bewust dat de informatie van één hulpverlener per instelling niet sluitend kan zijn voor de gehele instelling. Al hebben we in onze vraagstelling wel gevraagd naar wat collega's doen. Ook is alleen de regio Gelderland niet sluitend voor alle jeugdzorginstellingen binnen Nederland. Doordat we binnen zeven verschillende instellingen hebben geïnterviewd, denken we dat de uitkomsten van het interview betrouwbaar zijn voor het onderzoek, deze hebben we dan ook zwaar mee laten wegen.

Hieronder een overzicht van de instellingen waarmee we contact gehad hebben. Links staan de instellingen die hebben meegewerkt aan ons onderzoek. Rechts staan de instellingen die om verschillende redenen niet mee konden/wilden werken aan ons onderzoek.

Wel geïnterviewd		Niet geïnterviewd	
Instelling	Plaats	Instelling	Plaats
Zonnehuizen	Zeist	De Hoenderloogroep	Hoenderloo
Trajectum	Zeist	Leger des Heils – De Enk	Apeldoorn
Lindenhout	Arnhem	Timon	Zeist
Karakter	Ede		
Eleos	Ede		
's Heeren Loo	Ede		
Lijn 5	Apeldoorn		

Tabel 2.1 Overzicht van geïnterviewde hulpverleners uit benaderde instellingen binnen de Jeugdhulpverlening.

De interviews zijn door middel van labels onder de deelvraag geplaatst waar het in past. In de tekst worden deze labels met kernlabels gebruikt en weergegeven aan de hand van het boek: 'Basisboek Kwalitatief Onderzoek, Handleiding voor het opzetten en het uitvoeren van kwalitatief onderzoek' (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, pp. 318-337).

De input van de derdejaars studenten bestaat uit twee delen: opdracht voor Kernopgave 11 (muzisch begeleiden) en een opdracht voor de minor Creatief Agogisch Werk (muzisch profiel). Wij hebben gekozen om gebruik te maken van de input van de derdejaars studenten om ons onderzoek sluitend te krijgen: Theorie, praktijk en ervaring van studenten in de praktijk. Deze verschillende invalshoeken vergeleken wij met elkaar om vervolgens tot ons eindproduct te komen: Een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk. Omdat onze invalshoek Jeugdhulpverlening is, is daar de input van de derdejaars studenten op geselecteerd. De opdracht van KO11 bevat een praktijkonderzoek over muzisch-agogisch werken binnen de stage instellingen van de derdejaars studenten, waarbij er wordt gekeken op welke wijze er muzisch-agogisch wordt gewerkt en wat dit voor effect dit heeft op de cliënt. Aan de hand van deze input is gekeken naar welke muzische-agogische interventies worden ingezet en welke van die interventies passen bij het gemaakte woordweb uit deelvraag 4 (H6) van het onderzoek.

De input van de respondenten van de minor Creatief Agogisch Werk, hebben we gebruikt in deelvraag 4 (H6). Deze studenten hebben een profiel gemaakt, met eigenschappen voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de beroepspraktijk. Ze hebben gezamenlijk als klas een aantal kwaliteiten en vaardigheden benoemd. Daarnaast hebben ze een opdracht moeten maken in de praktijk waar onder andere een profiel van een muzisch-agogisch werker moest worden beschreven. Deze profielen hebben we er uitgelicht en geïntegreerd in deelvraag 4 (H6).

2.2 Proefpersonen/respondenten

2.2.1 Geïnterviewde hulpverleners

We hebben ons praktijkonderzoek gericht op de Jeugdzorg. Sommige groepen behoren naast Jeugdzorg ook tot de Gehandicaptenzorg (LVG). We hebben de respondenten geselecteerd op:

- ❖ Instelling: Jeugdzorg.
- ❖ Soort groep: residentiële behandel- of leefgroep
- ❖ Leeftijdscategorie cliënten: 6-12 en 12-18 jaar
- ❖ Opleiding groepswerker: SPH

De instellingen die zijn benaderd, zijn geselecteerd aan de hand van bovenstaande criterium. We hebben hierbij geen invloed gehad op het selecteren van geslacht of leeftijd, omdat de instelling zelf bepaalde wie er geïnterviewd zou worden. Wij denken dat dit ook niet uitmaakt voor ons onderzoek omdat we een beeld wilden krijgen op welke wijze er muzisch-agogisch gewerkt wordt. We

interviewen per instelling één persoon, maar vroegen hierbij ook naar hoe de collega's muzisch-agogisch werken. Hier wordt dus geen onderscheid gemaakt tussen leeftijd of geslacht. Hieronder een overzicht van de respondenten:

Instelling	Geslacht	Leeftijdscategorie	Soort groep	Functie	Leeftijdscategorie cliënten
Zonnehuizen	Vrouw	25-30 jaar	Leefgroep	Groepsleidster, vervangend teamhoofd en diagnosticus	6-12 jaar
Trajectum	Vrouw	25-30 jaar	Behandelgroep	Groepsleidster en mentor	6-12 jaar
Lindenhout	Vrouw	25-30 jaar	Leefgroep	Groepsleidster en mentor	6-12 jaar
Karakter	Vrouw	25-30 jaar	Behandelgroep	Sociotherapeut en mentor	6-12 jaar
Eleos	Man	20-25 jaar	Behandelgroep	Groepsleider	12-18 jaar
's Heeren	Vrouw	20-25 jaar	Leefgroep	Groepsleidster	12-18 jaar
Lijn 5	Man	35-40 jaar	Leefgroep	Pedagogisch Medewerker B (groepswerker)	12-18 jaar

Tabel 2.2 Overzicht van respondenten uit de praktijk.

2.2.2 Derdejaars studenten

De keuze voor het gebruik van de input van de derdejaars studenten, wordt toegelicht in H 2.1.

We hebben 116 respondenten ontvangen vanuit school (CHE). Van die respondenten hebben we gebruik gemaakt van 26 respondenten, deze hebben we aan de hand van de volgende punten geselecteerd:

- ❖ Jeugdzorg
- ❖ Leeftijd 6-18 jaar
- ❖ Observaties van de studenten, waarin is te lezen wat de muzische-agogische interventie voor effect heeft op de cliënt.
- ❖ Residentiële leef –en/of behandelgroep
- ❖ De hulpverleners die zijn geobserveerd, zijn afgestudeerd en groepsleid(st)er.

Doordat op bovenstaande punten is geselecteerd, kan er een betrouwbare weergave worden gegeven van de input, omdat de selectie een overeenkomst heeft met de geselecteerde respondenten van het praktijkonderzoek.

Om de privacy te waarborgen van de derdejaars studenten en van de cliënten hebben we de input van opdrachten geanonimiseerd. We hebben dit gedaan door de derdejaars studenten niet bij naam te noemen, maar gebruik te maken van cijfers 1 t/m 26. Daarnaast hebben we om de privacy van de cliënt te waarborgen, alleen de instelling benoemd en niet de groep waar de observaties zijn gedaan. Dit omdat er bij de observaties namen van cliënten werden genoemd.

2.2.3 Derdejaars studenten minor Creatief Agogisch Werk

De keuze voor het gebruik van de input van de derdejaars studenten met de minor Creatief Agogisch Werk wordt toegelicht in H 2.1.

We hebben 15 respondenten van de minor Creatief Agogisch Werk ontvangen van school (CHE), waarvan we er 13 hebben gebruikt voor in dit onderzoek. De andere twee hebben we niet kunnen gebruiken, omdat bij hen het profiel ontbrak wat voor ons onderzoek van belang was.

Om de privacy te waarborgen van de derdejaars studenten met de minor Creatief Agogisch Werk hebben we de input van de opdrachten geanonimiseerd. We hebben dit gedaan door de derdejaars studenten niet bij naam te noemen, maar gebruik te maken van cijfers 1 t/m 13.

2.2.4 Verwijzing labels

In dit onderzoeksverslag wordt er op verschillende manieren verwezen naar de respondenten.

Bij theorie- en praktijkonderzoek (zie bijlage D) worden de fragmenten uit de interviews als volgt weergegeven: (JvR2,2013). Deze verwijzing betekent het volgende: Interview met Jan van Rosmalen (JvR2,2013), interviewvraag 2 (JvR2,2013), afgenomen in 2013 (JvR2,2013). Vervolgens staat tussen

de volgende haakjes welk fragmentnummer het is. [1,2] betekent het volgende: Deelvraag 1 [1,2], fragmentnummer 2 [1,2].

Bij de verwijzing naar fragmenten uit de onderzoeken van de derdejaars studenten (H5), wordt er als volgt verwezen: (S6, LSG Rentray, 2013). Deze verwijzing betekent het volgende: Uitgewerkte opdracht van student **6** (**S6**, LSG Rentray, 2013), instelling LSG Rentray (S6, **LSG Rentray**, 2013), uitgewerkt in 2013 (S6, LSG Rentray, **2013**).

Bij de verwijzing naar fragmenten (H6) uit de gemaakte profielen door de derdejaars studenten met de minor Creatief Agogisch Werk wordt er als volgt verwezen: (S2,2013). Deze verwijzing betekent het volgende: Student **2** (**S2**,2013), uitgewerkt in 2013 (S2,**2013**).

2.3 Overzicht meetinstrumenten

Als eerste hebben we een interview met Jan van Rosmalen en Dineke Behrend gehouden. Dit omdat deze interviews van belang waren voor het theorieonderzoek. We hebben de interviewvragen opgesteld aan de hand van drie gebieden:

- ❖ De definitie van muzisch-agogisch werken
- ❖ Muzisch-agogisch werken in de praktijk
- ❖ De relevantie van muzisch-agogisch werken

Deze interviewvragen waren met name gericht op deelvraag 1 en 4 (H3 en H6). Deelvraag 1 omdat we hun theorie daarin verwerken wat Muzisch-agogisch werken in de praktijk inhoudt en deelvraag 4 omdat dit gaat over de kenmerken, eigenschappen en grondhouding. De vragenlijst is te vinden in bijlage A.

Vervolgens hebben we interviewvragen voor de groepswerkers in de praktijk opgesteld. Dit omdat deze interviews van belang waren voor ons onderzoek en er gekeken wordt naar overeenkomsten en verschillen met de theorie. Deze vragen zijn gericht op alle deelvragen, omdat we de praktijk in ons hele onderzoek willen betrekken. Er zit ook opbouw in de vragen. We vragen bewust als eerste wat de respondenten verstaan onder het muzisch-agogisch werken om te kijken of ze er bekend mee zijn. Dan geven wij een verkorte uitleg wat het muzisch-agogisch werken inhoudt, zodat alle interviews vanuit dezelfde bril gehouden worden. Vervolgens vragen we hoe het vorm wordt gegeven, wat de effecten zijn, wanneer en hoe het ingezet wordt, welke eigenschappen je nodig hebt en tenslotte sluiten we af met twee vragen waarin we benieuwd zijn naar hoe zij dat zien. Namelijk of er meer aandacht voor het muzisch-agogisch werken moet komen en of het HBO gerelateerd is. De vragenlijst is te vinden in bijlage A.

Bij de interviews hebben we de definitie van Bassant en De Roos gebruikt:

*Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen*⁴. (Basant & Roos, 2010, p. 336)

Aan het begin van ons onderzoek gaf deze definitie volgens ons het meest duidelijk weer wat muzisch-agogisch werken inhoudt. Het vat de kern samen van wat de drie genoemde auteurs als muzisch-agogisch werken zien. Verder in ons onderzoek kwamen we erachter dat deze omschrijving nog 2 belangrijke aspecten miste, namelijk: de muzische grondhouding en het bewerkstelligen /beïnvloeden van het gedrag van cliënten. Naar aanleiding hiervan hebben we een nieuwe begripsdefiniëring geformuleerd, die leidend was voor ons onderzoek. De definitie is als volgt:
Muzisch-agogisch werken is vanuit een creatieve, speelse grondhouding gedrag van de cliënten beïnvloeden, waarbij je doelgericht te werk gaat en je richt op het leerrendement en het welzijn van de cliënt.

⁴ Hier wordt Muzisch-agogisch met een hoofdletter geschreven, omdat dit letterlijk geciteerd is. Dit zal ook in het verdere onderzoek worden gehanteerd.

2.4 Procedure

- ❖ Plan van aanpak opgesteld.
- ❖ Literatuuronderzoek: Literatuur verzamelen, interview met Jan van Rosmalen en Dineke Beherend
- ❖ Praktijkonderzoek: Open interviews in de praktijk.
- ❖ Dataverzameling analyseren volgens 'Basisboek Kwalitatief Onderzoek' (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005): Interviews grondig uittypen en opstellen in tekstfragmenten, fragmenten 'open coderen' (labelen), fragmenten 'axidaal coderen' (kernlabels toevoegen) en 'selectief coderen' (codes integreren in theorie).
- ❖ Hoofdstukken uitgewerkt.
- ❖ Het maken van een product: Het passend profiel.
- ❖ Het schrijven van een artikel.
- ❖ Lay-out en spelling van het verslag.

Dit waren de hoofdpunten van de procedure. De volledig uitgewerkte procedure is te vinden in bijlage I.

3. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in?

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen we stilstaan bij de vraag: Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in? Om antwoord te krijgen op deze deelvraag zal er een literatuurstudie worden gedaan, waarbij het belang van het muzisch-agogisch werken voor de cliënt in de hulpverlening zal worden onderzocht. Ook de theorieën over muzisch-agogisch werken van drie bekende auteurs, Dineke Behrend, Jan-Willem van de Velde, Jan van Rosmalen zullen worden uitgewerkt. Voor deze drie schrijvers is gekozen, omdat hun theorieën worden gebruikt binnen het onderwijs. Met Jan van Rosmalen en Dineke Behrend is een interview afgenomen, omdat zij beide een autoriteit zijn binnen het vakgebied. De reden dat Jan-Willem van de Velde niet wordt geïnterviewd, is uitgelegd in de methode (H 2.1). Vervolgens wordt er een samenvatting gegeven van de behandelde theorieën en onze eigen visie op de behandelde theorieën. Daarnaast zal er een overzicht worden gegeven van de resultaten uit ons onderzoek in de praktijk, waardoor zichtbaar wordt wat het muzisch-agogisch werken in de hulpverleningspraktijk inhoudt. Aan de hand van literatuur- en praktijkonderzoek zal er een begripsdefiniëring worden gegeven, wat leidend zal zijn voor de rest van dit onderzoek. Tot slot zal er worden afgesloten met een conclusie waarin er een antwoord zal worden gegeven op de deelvraag.

3.2 Theorie van Dineke Behrend

Dineke Behrend is werkzaam op de Christelijke Hogeschool Windesheim in Zwolle. Momenteel is ze voorzitter van de examencommissie SPH-MWD-CMV en coördinator van de jaarstage SPH Voltijd. Daarnaast is zij auteur van het boek *Muzische-Agogische Methodiek*. In het boek *Muzisch-Agogische Methodiek* beschrijft Dineke Behrend wat muzisch-agogisch werken inhoudt. 'Muzisch-agogisch handelen is het vanuit een muzische grondhouding beïnvloeden van individuele personen en/of groepen tijdens omgang, doelbewuste begeleiding of voorwaardelijk zorg, gericht op de ontwikkeling en het welzijn van individu en/of groep door middel van activiteiten op muzisch terrein die een appèl doen op het menselijke vermogen tot verbeelding, vindingrijkheid en verwondering.' (Behrend, 2008, p. 52). Dineke Behrend ziet muzisch-agogisch handelen als een doelbewuste begeleiding die gericht is op individuele personen en/of groepen door middel van activiteiten. Daarnaast benoemt Dineke Behrend dat muzische vaardigheden middelen zijn om op agogische wijze bepaalde doelen te bereiken (Behrend, 2008, p. 53). Deze muzische vaardigheden vormen een onderdeel van een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk. Dit zal worden uitgewerkt in deelvraag 4 (H6). Wat die muzische vaardigheden inhouden, wordt niet in het boek van Dineke benoemd. In het interview wat we met haar hebben gehad, vragen we haar wat die muzische vaardigheden inhouden. Op die vraag geeft ze als antwoord: *'Eigenlijk heb ik daar geen specifiek beeld van muzische vaardigheden. Het gaat om alles wat speels en creatief is. Alles wat een extra dimensie kan geven aan bijvoorbeeld een gespreksvoering of die de gespreksvoering kan vervagen. Dus alle middelen waarvan je kunt zeggen: Je maakt op een speelse manier contact, op een speelse creatieve manier.'* (DB1,2013) [1,18].

'Muzisch' is afgeleid van het Griekse woord 'mousai', dat muzen betekent, beschermgodin van kunsten en oorspronkelijke wetenschappen (Behrend, 2008, p. 33). Dineke Behrend benoemt dat muzische activiteiten ook kunstzinnige activiteiten genoemd kunnen worden. Ze legt uit dat ze het bewust geen kunstzinnige activiteiten noemt, omdat in de educatieve tak van het sociaal-cultureel werk, de kunsteducatie een belangrijke plaats inneemt. Muzisch werken omvat veel meer dan het genieten van bestaande kunst.

Je kan op verschillende manieren met muzische activiteiten aan de gang gaan (Behrend, 2008, p. 39). Deze manieren van werken worden ook wel 3RCE genoemd. Deze afkorting staat voor de onderstaande woorden:

- ❖ **Receptief:** Via zintuiglijke waarneming muzisch producten en processen beleven.
- ❖ **Reproductief:** Reageren door nadoen en imiteren op grond van waarneming, herkenning en herinnering.
- ❖ **Reflectief:** Een reactie of een waardeoordeel geven, een persoonlijke situatie toetsen aan criteria, een emancipatorische houding ontwikkelen, bewust worden.
- ❖ **Creatief:** Ontwerpen en fantasie aanspreken, nieuwe ideeën en associaties gebruiken en onderzoeken.
- ❖ **Expressief:** Emotionele belevingen aanspreken, zich uitdrukken, uiting geven aan wat in je leeft.

In deze bovengenoemde opsomming is een opklimmende graad van betrokkenheid en activiteit te zien. Bij de eerste drie manieren van muzisch werken is de doelgroep redelijk passief. Bij een creatieve activiteit wordt de groep juist actief betrokken, omdat er vaak een product wordt gemaakt. En bij de laatst genoemde manier wordt het persoonlijk, omdat het dan om persoonlijke en emotionele belevingen gaat.

Het begrip 'agogie' wordt gebruikt voor al die situaties waarin mensen (cliënten) beïnvloed worden door anderen (hulpverleners), die met die beïnvloeding een specifieke bedoeling hebben, namelijk om de situatie van de cliënt te wijzigen en wel zo dat die cliënt zich er beter bij voelt (Behrend, 2008). Het inzetten van een muzisch doel, heeft in dit geval als hoofddoel dat de cliënt zich er beter door voelt.

Volgens Dineke Behrend zijn er verschillende wijzen om agogisch te handelen. Al die verschillende manieren hebben vier gezamenlijke kenmerken.

Deze kenmerken zijn:

- ❖ **Doelgerichtheid:** Bij agogisch werken wordt eerst een observatie gedaan en op grond daarvan wordt een diagnose gesteld. Van daaruit wordt een doel opgesteld.
- ❖ **Bewustheid:** Als hulpverlener moet je bewust handelen, je moet weten waarom je wat doet.
- ❖ **Procesmatigheid:** Als mensen veranderen, wordt er iets in gang gezet, waardoor er een proces ontstaat.
- ❖ **Systematiek:** Aan den hand van een planning wordt op een systematische wijze gewerkt.

Dineke spreekt van Muzische-Agogische Methodiek. Dit legt ze in haar boek als volgt uit: 'De methodiek van het muzisch-agogisch werken houdt de verschillende muzische middelen samen en verbindt ze bovendien aan de agogische kant van het werk. De Muzische-Agogische Methodiek is gebaseerd op een mensvisie en grondhouding, die geconcretiseerd worden in een methode. De methode stuurt de social worker in de interpretatie van de hulpvraag, het formuleren van doelen en de keuze van middelen. Hierbij geeft ze drie methodes aan: politiek-kritisch, technisch-professioneel en persoonlijk groeimodel' (Behrend, 2008). Het gaat om de keuzes die je maakt welke muzische middelen je inzet als social worker.

3.3 Theorie van Jan-Willem van de Velde

Jan-Willem van de Velde was HBO-docent muzikale en muzisch-agogische vorming. Momenteel is hij werkzaam als persoonlijk begeleider en geeft hij cursussen muziekbeleving. Daarnaast is hij auteur van het boek 'Muzisch-agogisch begeleiden', wat hij schreef voor HBO-studenten Sociaal Pedagogische Hulpverlening. Jan-Willem gaat in op wat muzisch-agogisch werken inhoudt.

Voordat Jan-Willem van de Velde tot een begripsbepaling komt, legt hij het verschil uit tussen de begrippen 'muzisch', 'ludisch', 'kunstzinnig' en 'creatief', die hieronder worden beschreven.

- ❖ 'Het woord 'muzisch' komt van de Griekse muzen, de godinnen van de verschillende kunstzinnige uitingen van mensen (toneel-, dans-, toon-, dicht-, en spraakkunst, esthetiek en ethiek)' (Velde J.-W. v., 2011, p. 42).
- ❖ 'Ludisch (spel) kunnen we gedeeltelijk onderscheiden van muzisch, de termen overlappen elkaar enigszins. Ludisch bezig zijn doet een appèl op ons vermogen ons ontvankelijk open te stellen voor de beleving van de werkelijkheid op een dieper niveau. Spelen is alleen zinvol als

je erin meegaat, je erin slaagt je er aan over te geven. Het is een oefening in het hier en nu zijn. Wie afstand neemt tijdens een spel verstoort die beleving. Maar omdat het spel ook kansen biedt voor nieuwe ervaringen en nieuw gedrag is het toch uitdagend. Daarin kun je leren je aan regels te houden in een plezierige context. Je leert omgaan met teleurstellingen en tegenvallers' (Velde J.-W. v., 2011, pp. 43-44).

- ❖ 'Kunst zou ik, van de Velde, willen zien als een aspect van het muzische in de mens. Het verschil in kunst zit hoogstens in de technische kwaliteit en de diepte die een kunstzinnig product in zich bergt. Die hangt samen met de materiële vaardigheden van de maker en diens niveau van spirituele ontwikkeling' (Velde J.-W. v., 2011, p. 44). Het woord 'kunstzinnig' zou net zo goed gebruikt kunnen worden als 'muzisch', maar wordt al snel geassocieerd met de kunst van kunstenaars, die meestal ervaren wordt als 'verheven' of 'onbereikbaar knap'.
- ❖ 'Creativiteit is niet een vaardigheid die men eigen kan maken maar het kenmerk van een creatief mens' (Velde J.-W. v., 2011, p. 44). 'Creativiteit vereist het bewust hanteren van het construerend en het improviserend vermogen. Het is een proces waarin de mens door eigen activiteit een bijzondere relatie aangaat met zijn omgeving. Door de eigen creativiteit te wekken kan de mens zich een omgeving scheppen, dan laat hij deze niet meer door anderen bepalen' (Velde J.-W. v., 2011, p. 45).

Van de Velde richt zich voor de begripsbepaling op het muzische en het ludische. Hij maakt hierbij onderscheid tussen muzisch-agogisch handelen (ook wel muzagogisch handelen) en ludagogisch handelen. Hij legt in zijn boek niet uit waarom hij de term muzagogisch gebruikt naast de term muzisch-agogisch handelen. Hij definieert 'muzisch handelen' als volgt: 'Het gebruikmaken van alle menselijke vermogens tot verbeelding, vindingrijkheid, verwondering en bezieling' (Velde J.-W. v., 2011, p. 117). Hij definieert 'agogisch handelen' als volgt: 'Het beïnvloeden van individuele mensen of groepen in de vorm van spontane omgang, doelbewuste begeleiding of voorwaardelijke zorg welke is gericht op het welzijn en de ontwikkeling van deze personen of groepen' (Velde J.-W. v., 2011, p. 117). Hij noemt net als Dineke Behrend de volgende kenmerken van agogisch handelen: doelgericht, bewust, procesmatig en systeemmatig. Hij voegt hier nog het kenmerk 'situatief' aan toe, omdat je moet kunnen inspelen op verschillende situaties. Van de Velde definieert 'muzisch-agogisch handelen' als volgt: 'Het vanuit een muzische grondhouding beïnvloeden van individuele personen en/of groepen in preventie, zorg voor de omgeving, kennismaking, observatie, begeleiding en behandeling, gericht op hun ontwikkeling, bewustwording en welzijn door middel van muzische activiteiten en ludische benaderingswijzen die een appèl doen op het menselijk vermogen tot verbeelding, vindingrijkheid, verwondering en bezieling' (Velde J.-W. v., 2011, pp. 117-118). Hierbij benadrukt hij dat als je op een goede manier muzisch-agogisch wilt hulpverlenen, je moet beschikken over creatieve en communicatieve vaardigheden, zowel verbaal als non-verbaal. Deze vaardigheden zijn van belang voor het passend profiel van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk. Dit zal verder worden uitgewerkt in deelvraag 4 (H6). 'Naast muzagogisch handelen is er nog een term in gebruik, namelijk 'ludagogisch' handelen ofwel spelen met een agogisch doel. Het ludagogisch handelen vraagt veel inzicht van de hulpverlenende en de durf om 'gekke' dingen te doen. Het vraagt flexibiliteit en alertheid, maar het is meer dan incidenteel speels ingaan op een situatie. Het lijkt op een methode, maar één waarin niet zo duidelijk aan het begin de werkwijze kan worden vastgelegd' (Velde J.-W. v., 2011, p. 119). Zoals bij de begripsdefiniëring hierboven al staat, heeft het ludische overlap met het muzische. Bij het ludische gaat het meer om het spel, terwijl het muzische meerdere vormen van kunst omvat. Beide dient het als middel en kan het op agogische wijze worden ingezet.

Jan-Willem van de Velde geeft in zijn boek niet aan of hij het muzisch-agogisch werken als een methode of een methodiek ziet. Hij toont in zijn boek het belang aan van het werken met kunstzinnige, muzische en ludische middelen. Niet wéér als een andere methode, maar als een natuurlijke levenshouding, waarin mensen uitgenodigd kunnen worden de eigen levenskunst op te roepen en (weer) een levenslustig, kunstzinnig mens worden (Velde J.-W. v., 2011).

3.4 Theorie van Jan van Rosmalen

Jan van Rosmalen, docent aan de Hogeschool Arnhem en Nijmegen heeft verschillende boeken geschreven die betrekking hebben op muzisch-agogisch werken. Jan van Rosmalen heeft het over de Methode Muzisch-Agogisch Handelen (MMAH). Jan spreekt van een methode en niet van een methodiek, hij onderbouwt in het interview: 'Ik vind het geen methodiek, nee dat is het zeker niet. Ik vind het een methodiek als je een samenhangend geheel van uitgangspunten en doelstellingen hebt, die met specifieke middelen bereikt worden. Nou dat is dat muzisch-agogische niet, tenminste ik zie het niet.' (JvR2,2013) [1,3]

In zijn boek legt hij eerst de termen 'muzisch' en 'agogisch' uit, waarna hij een definitie geeft van 'muzisch-agogisch'. 'Het woord 'muzisch' heeft in eerste instantie met name betrekking op 'de schone kunsten' als poëzie, beeldende kunsten, dans, drama en muziek. Met muzisch wordt bedoeld: de bijzondere activiteiten die 'overstijgend zijn aan de functionele noodzakelijke alledaagse activiteiten om te overleven'. Bij deze bijzondere activiteiten staan andere dan alledaagse functionele zaken als eten, werken en slapen centraal. De meeste van deze bijzondere activiteiten zijn ontleend aan de domeinen spel, sport en kunst. Daarnaast worden ook alledaagse activiteiten, die verricht worden met een muzische, speelse, creatieve intentie ingezet. Ook de activiteiten die in eerste instantie functioneel zijn, kunnen op een muzische, speelse manier worden uitgevoerd en hierdoor de functionele betekenis (de sfeer van 'noodzakelijk') overstijgen. Jan spreekt dan ook van het non-verbale: *'Ik geloof dat ik een groot deel van het muzische handelen zou willen omschrijven als het non-verbale'* (JvR,2013) [1,5]. Jan van Rosmalen benoemt dat het muzische bestaat uit de alledaagse en de bijzondere activiteiten. Dit kwam ook naar voren uit ons praktijkonderzoek, wat verder zal worden uitgewerkt in deelvraag 2 (H4).

De agogiek verwijst naar de leer van het op bewuste, systematische en doelgerichte wijze begeleiden van veranderingsprocessen van mensen. Samenvattend betekent muzisch-agogisch dan: Het gebruikmaken van bijzondere (muzische) middelen uit de domeinen van spel, sport en kunst, dan wel met muzisch (speels, creatief) benaderen van de alledaagse werkelijkheid, met als (agogisch) doel het uitlokken van de mogelijkheden van cliënten om (opnieuw en mogelijk vernieuwend) betekenis en vorm te geven aan hun eigen leven' (Rosmalen, Muzisch-agogisch handelen, 2001). Tijdens het interview legt Jan ook het verschil uit tussen muzisch, ludisch en creatief: *'Er is een heel groot verschil tussen muzisch/ludisch en creatief. Creatief gaat echt van het kunnen overstijgen van de situatie, alternatieven kunnen bedenken of kunnen ontwerpen het kunnen laten ontstaan, het meer dan kunnen werken met protocollen. Zelf ook in onvoorziene situaties kunnen handelen. Het zelf ook verantwoordelijkheid kunnen nemen. Dat vind ik wel iets van een HBO. Dat vind ik zo omschreven in alle boekjes.'* (JvR7, 2013) [1,6]. Jan geeft ook weer dat hij juist het creatieve overstijgend vindt en het muzische de media is die gebruikt kan worden: *'Het (muzische-agogische) is in ieder geval een duidelijk inzet van een instrument'* (JvR3,2013)[1,13]. *'Het creatieve heeft te maken met het kunnen vinden van nieuwe oplossingen, lef, het kunnen vertrouwen op je intuïtie, vindingrijk zijn. Wat er ook bij hoort is het uitlokken van de creativiteit van de cliënt, empowerment. Dat vind ik ook vallen binnen creativiteit. Dat is wat anders dan het gebruik maken van die media. Dat kan je op een creatieve manier doen en op een niet creatieve manier. Ik vind het heel belangrijk om die 2 dingen uit elkaar te halen het muzische en creatieve dus.'* (JvR7,2013) [1,7] Hier zien we dus waar de verwarring ontstaat. Er wordt namelijk verschillend gedacht over de betekenis van 'creatief'. Jan benoemt hiervan ook de reden: *'Creatief in de volksmond ook betekent toneelspelen, muziek maken enz. Dat noemt men dan creatief. Ik denk dat het waar is, dat het verwarrend is, dat mensen dat verschillend gebruiken. Ik definieer creatief is iets nieuws scheppen en waardevol. En hoe je dat doet, dat kan je ook via praten. Creativiteit kan je ook uitlokken door goede vragen te stellen.'* (JvR7,2013) [1,8]

3.5 Samenvatting van de drie auteurs

- ❖ Dineke Behrend ziet muzisch-agogisch handelen als een methodiek, die gebaseerd is op een mensvisie en grondhouding, die geconcretiseerd worden in een methode. De methode stuurt

de social worker in de interpretatie van de hulpvraag, het formuleren van doelen en de keuze van middelen door het agogische aspect: het doelgerichte, bewuste, procesmatige en systematische. Het wordt vanuit een muzische grondhouding ingezet als een doelbewuste begeleiding, die gericht is op de ontwikkeling en het welzijn van individuele personen en/of groepen door middel van muzische activiteiten. Muzische vaardigheden zijn hierbij middel om agogische doelen te bereiken. Muzische vaardigheden omschrijft Dineke als volgt: ' (...) *alles wat speels en creatief is. Alles wat een extra dimensie kan geven aan bijvoorbeeld een gespreksvoering of die de gespreksvoering kan vervagen. Dus alle middelen waarvan je kunt zeggen: Je maakt op een speelse manier contact, op een speelse creatieve manier*' (DB1,2013) [1,18].

Kijkend naar de hoofdvraag, noemt Dineke de muzische vaardigheden die een onderdeel van een passend profiel zijn voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk. Dit zal verder worden uitgewerkt in H 6.

- ❖ Jan-Willem van de Velde zegt dat het muzisch-agogisch handelen (ofwel muzagogisch handelen) en het ludagogisch handelen op een methode lijkt, waarbij de werkwijze aan het begin niet duidelijk kan worden vastgelegd. Hij benadrukt vooral die natuurlijke levenshouding, dat vanuit een muzische grondhouding, doelbewuste begeleiding kan worden ingezet, die gericht is op de ontwikkeling, bewustwording en welzijn door middel van muzische activiteiten en ludische benaderingswijzen. Het muzische en ludische dient beide als middel en kan op agogische wijze worden ingezet.

Kijkend naar de hoofdvraag, noemt Jan-Willem een aantal vaardigheden die van belang zijn voor een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk. Hij noemt de volgende vaardigheden: Creatief vaardig, communicatief vaardig (zowel verbaal als non-verbaal), inzicht, de durf om 'gekke' dingen te doen, flexibiliteit en alertheid. Dit zal verder worden uitgewerkt in H 6.

- ❖ Jan van Rosmalen zegt dat muzisch-agogisch handelen geen methodiek is. Hij zegt dat je door middel van muzische middelen, op een muzische (speelse, creatieve) manier kunt handelen, met als agogische doel het uitlokken van de mogelijkheden van cliënten om betekenis en vorm te geven aan hun leven. Hij geeft hierbij aan dat er een duidelijk verschil is tussen het muzische en het creatieve. Hij ziet het muzische als het gebruikmaken van een medium, het inzetten van een instrument, en het creatieve als het overstijgen van de situatie. Hij geeft in het interview ook aan dat je die instrumenten methodisch in kan zetten, zoals je een camera inzet bij video- en interactiebegeleiding. 'Er zijn een aantal methoden waarbij het muzische, of het kunstzinnige, belangrijk is bijvoorbeeld video en interactiebegeleiding, maar dat is dan een hele specifieke toepassing' (JVR2,2013) [1,14].

Kijkend naar de hoofdvraag, noemt Jan dat hij het muzisch handelen grotendeels zou willen omschrijven als het non-verbale. Daarnaast noemt hij dat het creatieve verschillende vaardigheden vraagt, namelijk: het kunnen vinden van nieuwe oplossingen, lef, het kunnen vertrouwen op je intuïtie en dat je vindingrijk moet zijn. Deze vaardigheden zijn van belang voor een passend profiel van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk. Dit zal verder worden uitgewerkt in H 6.

3.6 Commentaar op de theorieën van de auteurs

Dineke geeft overzichtelijk weer wat muzisch-agogisch werken inhoudt en op welke wijze muzisch-agogisch kan worden gewerkt (aan de hand van het 3RCE-schema). Wel lijkt haar boek de indruk te wekken dat het muzisch-agogisch werken heel schematisch verloopt, terwijl dat volgens ons niet zo is. Het speelse en spontane inzetten van een muzische-agogische interventie lijkt niet mogelijk te zijn als het volgens bepaalde stappen doorlopen moet worden. In het interview met haar gaf ze aan dat haar boek een middel was voor studenten om het muzisch-agogisch werken eigen te maken. Als je bekend bent met het muzisch-agogisch werken, is het niet noodzakelijk om elke interventie of activiteit van te voren uit te werken.

Dineke geeft aan dat het muzisch-agogisch werken wel een doel in zich moet hebben. Heeft het handelen geen doel, dan spreek je van muzisch, want je hebt geen lerend aspect in je handelen. Of dit ook in de praktijk naar voren komt, zal verder onderzocht worden. Dit zal verder worden uitgewerkt in deelvraag 2 (4.5).

Jan-Willem benoemt als enige van de drie auteurs dat onder kunstzinnige uitingen ook 'esthetiek' en 'ethiek' behoren. Esthetiek betekent: *'ethiek van de kunst, ook wel kunstgevoel genoemd.'* (WikiWoordenboek, 2012). Ethiek betekent: 'geheel van morele principes' (VanDale, 2013). Wij zien dit verder niet terug in andere theorieën over het muzische-agogische en ook niet in de praktijk, waardoor wij van mening zijn dat ethiek en esthetiek geen voorwaarden zijn om muzisch-agogisch te werken.

De omschrijving die Van de Velde geeft aan het ludische: 'het spelen met een agogisch doel', zien wij ook als muzisch. Wij zien spel ook als een onderdeel van het muzische, omdat het net als sport een middel is.

Wij zien die natuurlijke levenshouding, zoals Jan-Willem het benoemt, als een muzische grondhouding die van belang is voor het muzisch-agogisch werken. Die muzische grondhouding is ook van belang voor een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk.

Jan van Rosmalen benoemt dat hij een groot deel van het muzisch-agogisch werken zou willen omschrijven als het non-verbale. Aan de hand van gehouden interviews in de praktijk kunnen wij dit onderstrepen. Dit zal verder worden uitgewerkt in deelvraag 1 (3.7).

Het onderscheid dat Jan maakt tussen de begrippen muzisch en creatief was enerzijds verhelderend voor ons onderzoek, anderzijds bracht het ons ook in verwarring. Wij zien muzisch als middel, waarbij een creatieve grondhouding van belang is, wat we verder uitleggen in deelvraag 1 (3.10).

3.7 In de praktijk wordt op verschillende manieren muzisch-agogisch gewerkt

Na vooral het theoretische aspect te hebben behandeld, zal er nu worden stilgestaan bij wat het muzisch-agogisch werken in de hulpverlening inhoudt. Hiervoor hebben we zeven interviews binnen zeven verschillende jeugdzorginstellingen afgenomen. In het interview is onder andere aan de hulpverleners gevraagd wat er in de praktijk aan muzisch-agogisch werken wordt ingezet. Hier kregen we veel antwoorden op, zowel verschillende als overeenkomende. Op de volgende bladzijde staat een overzicht van de kernlabels (fig. 3.1).

De kernlabels zijn een samenvatting van de voorbeelden uit de praktijk. De uitwerking van alle voorbeelden staan in een schema in bijlage F, zoals hieronder verder uitgelegd wordt. Er is gekozen om alleen de kernlabels in een woordweb weer te geven, omdat het weergeven van de sublabels in een schema het onoverzichtelijk maakt.

Figuur 3.1 Woordweb over muzisch-agogisch werken in de praktijk a.d.h.v. kernlabels van de interviews met de hulpverleners uit de praktijk.

Aan de hand van het 3RCE- schema (zie deelvraag 2, H 4.2), wat o.a. door Dineke Behrend wordt benoemd, zal er worden gekeken naar hoe er in de Jeugdhulpverlening muzisch-agogisch wordt gewerkt. Er is voor dit schema gekozen, omdat zowel Jan van Rosmalen, alsook Jan-Willem van de Velde hier aandacht aan geven. Daarnaast geeft het schema structuur aan het verwerken van de input uit de praktijk en geeft het overzichtelijk weer op welke wijze er muzisch-agogisch wordt gewerkt in de praktijk. Dineke heeft duidelijk en overzichtelijk weergegeven wat de verschillende begrippen inhouden. Er is daarom gekozen om het schema van Dineke Behrend in dit onderzoek te gebruiken. Hieronder wordt aan de hand van getallen weergegeven hoe vaak en op welke wijze de muzische-agogische middelen worden ingezet in de Jeugdhulpverlening. Dit is gebaseerd op het praktijkonderzoek in zeven instellingen. Doordat er gebruikt gemaakt wordt van het 3RCE-schema zal in de tabel te zien zijn op welk gebied er in de hulpverlening muzisch-agogisch wordt gewerkt en of er eventuele punten zijn die opvallen. Er is gekozen om hier alleen de tabel met getallen weer te geven, omdat de uitgewerkte tabel een grote omvang heeft, wat het geheel onoverzichtelijk maakt. De uitgewerkte tabel met de voorbeelden die de jeugdhulpverleners geven uit de praktijk is te vinden in bijlage F. Het cijfer geeft het aantal voorbeelden weer die gebaseerd zijn op de zeven interviews die gehouden zijn in de praktijk.

	Muziek	Beeldend vormgeven	Drama	Taalex- pressie	AVM (audiovisueel)	Spel en bewegen	Overige middelen
Creatief	2	10	3	1	2	1	0
Reflectief	0	0	1	5	0	1	0
Expressief	0	3	3	0	0	0	0
Receptief	1	0	0	2	0	0	0
Reproductief	1	0	7	1	0	23	1

Tabel 3.2 Overzicht van het aantal genoemde voorbeelden uit de praktijk a.d.h.v. het 3RCE-schema.

Wat opvalt aan deze tabel is dat er vooral creatief en reproductief wordt gewerkt door de hulpverleners binnen de Jeugdhulpverlening. Bij creatief is het vooral het beeldend vormen wat wordt ingezet door de hulpverleners in het contact met de cliënt. Hierbij wordt er vooral veel geknutseld. Dit is een breed begrip, omdat er veel binnen het knutselen valt. Zowel het knippen, plakken en tekenen alsook verven en dingen maken met klei. muzisch-agogisch werken op een reproductieve wijze wordt het hoogst gescoord in de tabel. Onder deze categorie vallen vooral de spelletjes die met en door de kinderen worden ondernomen. Hieraan zie je dat ook in de

hulpverlening gebruik wordt gemaakt van spel om te leren. Juist in spel zit voor de kinderen zoveel leerelementen, zoals leren samenspelen en afstemmen op elkaar. Wat minder wordt ingezet, is het op een expressieve, reflectieve en receptieve wijze inzetten van het muzische-agogische. Dineke Behrend geeft aan dat het expressieve vooral in het emotionele zit. Het gaat dan met name over het uitdrukken van wat er in je leeft. Bij het receptieve gaat het met name over het via zintuiglijke waarneming muzische producten en processen beleven (Behrend, 2008, pp. 39-40). Bij het reflectieve gaat het vooral over het geven van een reactie of waardeoordeel op wat je beleefd. Dat er vanuit deze begrippen minder gewerkt lijkt te worden, kan ook komen doordat de deze begrippen op gevoelsniveau plaats vinden en op hoe de cliënt dingen ervaart. Dit is voor de hulpverlener dan ook minder goed meetbaar, omdat zowel kinderen als jongeren hierin niet altijd aangeven wat ze van iets vinden.

3.8 De context is van belang

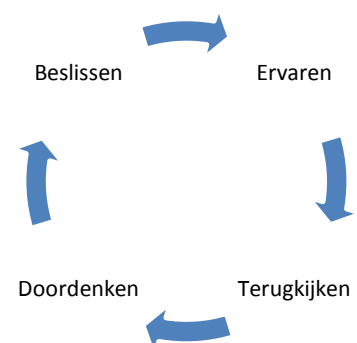
Doordat we gebruikmaken van het 3RCE-schema in de tabel is te zien op welk gebied er in de hulpverlening muzisch-agogisch wordt gewerkt en of er eventuele punten zijn die opvallen.

In het interview met Jan van Rosmalen, geeft deze aan dat het muzisch-agogisch werken afhangt van de context. Wij denken dat een muzische interventie per situatie (context) verschillend is. Tijdens bijvoorbeeld een eetsituatie ben je meer bezig met het eten in goede banen leiden en sfeer te scheppen dan dat je een activiteit gaat doen. Je bent als hulpverlener altijd bezig om te zoeken naar een passende (muzische) interventie of activiteit, zodat je door het aansluiten bij je cliënt ook daadwerkelijk datgene bewerkstelligt wat je in gedachten had. Jan van Rosmalen benoemt verschillende elementen waarvoor het muzisch-agogisch werken kan worden ingezet, namelijk sfeer scheppen, een relatie vormgeven, situaties op een bepaalde manier te hanteren, te animeren, te arrangeren, oog hebben voor de ruimte en de dingen op een bepaalde manier neerzetten. Deze elementen hebben als (mogelijk) doel het gedrag uitlokken dat jij, als hulpverlener, wilt zien.

'Dat hangt heel erg van de context af. Er zijn ook veel verschillende toepassingen van. (...) Je hebt zoveel contexten binnen SPH. Ja bij het groepswork gebruik je het om sfeer te scheppen, om een relatie vorm te geven, om situaties op een bepaalde manier te hanteren, te animeren, maar ook te arrangeren, te kijken hoe het zit, dat je oog hebt voor de fysieke ruimte, dat je de dingen op een bepaalde manier neerzet, zodat het gedrag dat je wil dat, dat uitgelokt wordt. Die hele inrichting vind ik ook bij de muzische manier horen van kijken. Dusja als jij de contexten noem, noem ik de invulling, maar die kan je zelf ook geven' (JvR3,2013) [1,4].

3.9 Belang van muzisch-agogisch werken

Na eerst gekeken te hebben wat muzisch-agogisch werken inhoudt, zal er nu worden gekeken naar het belang van muzisch-agogisch werken voor de cliënt. Het belang van de cliënt is van toegevoegde waarde voor het passend profiel, omdat het werken met de cliënt voorop staat. Dit zal worden gedaan aan de hand van het ervaringsleren, omdat de persoon die we zijn vooral wordt gevormd door de daadwerkelijke ervaringen die we in ons alledaagse leven hebben opgedaan (Rosmalen, 1999, p. 166). Ervaringsleren betekent letterlijk: *'(...) het verwerven van kennis, attitudes en vaardigheden over jezelf en over je omgeving door eigen waarneming en deelname in concrete situaties en door systematisch nadenken daarover, al dan niet onder begeleiding'* (Erkamp, 1986, p. 28) (Rosmalen, 1999, p. 166). Dit ervaringsleren kan alleen, als je leert door te ervaren, bijvoorbeeld bij het maken van een fout. Er moet dan wel een mogelijkheid zijn om te ervaren. Logisch gezien, betekent dit voor een hulpverlener dat

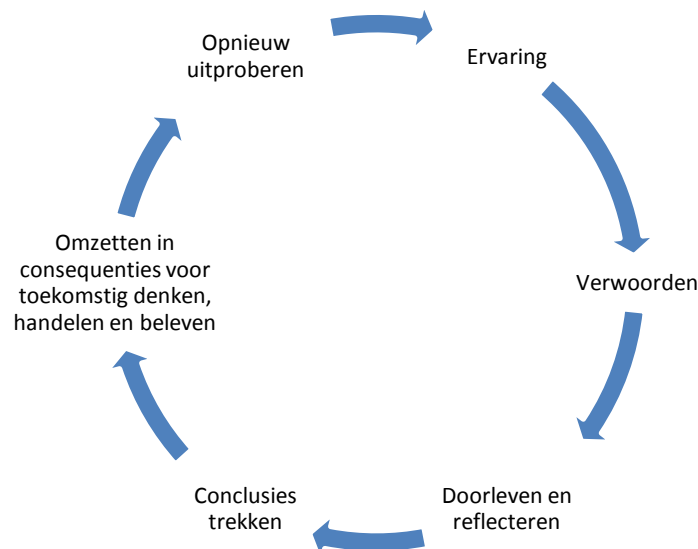
Figuur 3.3 Vier hoofdfasen in het leren met mensen volgens Kolb. (Rosmalen, 2012)

deze de cliënt ruimte moet bieden om ervaring op te doen en te experimenteren. Waarbij de hulpverlener de cliënt niet steeds corrigeert, maar hierin begeleidt. Kolb onderscheidt vier hoofdfasen in het leren van mensen (fig. 3.3):

- ❖ Ervaren: iets wat je meemaakt
- ❖ Terugkijken: Benoemen wat er is gebeurd
- ❖ Doordenken: De ervaring wordt bewerkt, er wordt betekenis aangegeven
- ❖ Beslissen: Duidelijk voornemen formuleren voor de toekomst (Rosmalen, 1999).

Door het ervaren leren kinderen. Bijvoorbeeld door te voetballen leren ze om te gaan met (spel) regels. Bijvoorbeeld dat ze moeten samenwerken om de bal in het doel te krijgen. In theorie weten ze misschien dat samenwerken van belang is om de bal in het doel te krijgen, maar ze moeten dat eerst in de praktijk ervaren om dat bevestigd te krijgen. Jan van Rosmalen legt dan ook de nadruk op de leerprocessen via zintuigen, hoofd hart en handen. Watzlawick (Watzlawick, 1978, p. 26) onderbouwt dit met zijn theorie over de verschillende functies van de twee hersenhelften. Hij geeft namelijk aan dat de linker hersenhelft vooral gespecialiseerd is in de logisch-analytische codering van de ons omringende werkelijkheid. De rechter hersenhelft staat het meest in contact met zintuiglijke indrukken. Hier vindt de onmiddellijke herkenning plaats (Rosmalen, 1999). Bij het inzetten van muzisch-agogisch werken wordt er op zowel verbale als non-verbale wijze gecommuniceerd met de cliënt waarbij beide hersenhelften worden gestimuleerd, zodat het leren (door middel van ervaren) meer effect heeft op de cliënt.

Het ervaringsleren vraagt om experimenteren; het gaan doen, bijstellen en opnieuw proberen. Erkamp legt de stappen uit van het ervaringsleren, die schematisch worden weergegeven in fig. 3.4.

Figuur 3.4 Ervaringsleercyclus volgens Erkamp. (Erkamp, 1986)

3.10 Muzisch, ludisch of creatief? Een methodiek, methode of methodische interventie?

Dineke Behrend, Jan-Willem van de Velde en Jan van Rosmalen hebben het over een muzische, creatieve grondhouding die van belang is bij het muzisch-agogisch werken. Ook het agogische: het doelgericht, systematische, planmatig en bewust handelen zijn ze het over eens. In grote lijnen bedoelen ze hetzelfde, alleen geven ze er verschillende benamingen aan: muzisch, ludisch, creatief. Het feit dat er verschillende benamingen aan worden gegeven, was voor ons verwarrend en maakte het lastig om tot een eenduidige begripsbepaling te komen. We realiseren ons dat het maken van een begripsbepaling in dit onderzoek geen oplossing zal zijn voor de verwarring die er op dit moment

in het onderwijs en het werkveld bestaat over de begrippen muzisch, ludisch en creatief en de begrippen methode en methodiek.

De schrijvers verschillen namelijk ook van mening of het muzische-agogische een methode, methodiek of interventie is die je methodisch inzet. Om hier duidelijkheid over te krijgen hebben wij in de literatuur gekeken naar een definitie van methode en methodiek. 'Een methodiek is een door de hulpverleners gezamenlijk te dragen flexibel geheel van sturende praktijktheoretische inzichten en ethische en normatieve stellingnames over een omschreven gebied van de hulpverlening' (Bassant & Roos, 2010, p. 30). 'Een methode is een omschreven en doelgerichte werkwijze om met een cliënt of cliëntengroep in een bepaalde situatie een bepaald vraagstuk op te lossen. Een methode geeft richting aan het handelen van de hulpverlener door middel van aanwijzingen voor het gebruik van instrumenten en technieken' (Bassant & Roos, 2010, p. 27). Bij een methodiek gaat het vooral om de 'leer van de methoden', waarbij aangegeven wordt welke methoden wel/niet ingezet kunnen worden. Het geeft richting aan de keuze van de methoden.

Wij kiezen voor de term muzisch-agogisch werken (of handelen, deze termen worden door elkaar gebruikt), omdat het muzische duidt op de verschillende vormen van kunst en dus weergeeft op welke wijze je werkt/handelt. Een creatieve, speelse grondhouding is hierbij van belang, zoals Behrend, Van Rosmalen en Van de Velde alle drie ook aangeven. Waarom we niet het begrip ludisch gebruiken, is omdat bij ludisch vooral het spel centraal staat en er dus maar één kant van het muzische wordt belicht. Wij kiezen er in onze begripsbepaling bewust niet voor om het muzische-agogische te omschrijven als een methode of een methodiek, omdat de omschrijving van het begrip muzisch-agogisch niet overeenkomt met de definitie van een methode of methodiek, zoals Bassant en Roos omschrijven: '*Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen*' (Bassant & Roos, 2010). De reden dat we voor deze definitie hebben gekozen, wordt uitgelegd in deelvraag 1 (3.11).

Het muzisch-agogisch werken is veelomvattend en enigszins sturend, maar toch ook weer niet. Het gaat ook om intuïtie, kunnen inspringen en improviseren, zoals ook in deelvraag 4 (H6) verder zal worden uitgewerkt. Het muzische-agogische kan wel methodisch worden ingezet als onderdeel van een methode, mits duidelijk omschreven is hoe zal worden gehandeld en aan welk doel het is gekoppeld. Bijvoorbeeld het vergroten van communicatieve vaardigheden (doel) aan de hand van een rollenspel (muzisch middel). De methode is dan niet muzisch-agogisch, maar bijvoorbeeld Op Eigen Benen⁵. Uit de interviews kwam naar voren dat het muzische op methodische wijze ingezet wordt, maar ook intuïtief, zonder het te koppelen aan doelen. Een voorbeeld uit de praktijk: Bij Kinabu (Trajectum) werken ze met de methodiek 'Competentievergroting'. Voorbeelden van methodes die daar op gebaseerd zijn, zijn de weerthermometer en de stoplichtmethode. Deze methodes zijn ontworpen voor een bepaalde doelgroep, hebben duidelijke doelen, zijn niet persoonsgebonden, kunnen met regelmaat ingezet worden, zijn handelingsgericht en hebben een vaste structuur met omschreven stappen, wat kenmerken zijn van een methode (Bassant & Roos, 2010, p. 28). Bij deze methodes wordt er gebruik gemaakt van muzische middelen: Picto's (wolk, zon, regen) en het stoplicht. Muzische middelen zijn hier dus op methodische wijze ingezet.

3.11 Definiëring muzisch-agogisch werken

In ons onderzoek hanteren we de volgende definitie van Muzisch-agogisch Werken (ook wel handelen):

“ Muzisch-agogisch werken is vanuit een creatieve, speelse grondhouding gedrag van de cliënten beïnvloeden, waarbij je doelgericht te werk gaat en je richt op het leerrendement en het welzijn van de cliënt. ”

⁵ Bestaande methode bij 's Heeren Loo

Deze definiëring is tot stand gekomen naar aanleiding van ons literatuur- en praktijkonderzoek. We hebben gekeken naar de begripsdefiniëring die Behrend, Van Rosmalen en Van de Velde gebruiken, waarbij we er bewust voor hebben gekozen om deze definities niet over te nemen, maar een studentvriendelijke definiëring te geven. Dit omdat wij bij het lezen van de begripsomschrijvingen van de drie auteurs merken, dat het muzisch-agogisch werken heel groot lijkt. Daarnaast worden er veel begrippen genoemd die zij als voorwaarde stellen voor muzisch-agogisch werken. Onze mening, die mede gebaseerd is op ons praktijkonderzoek, stelt dat het muzisch-agogisch werken niet altijd zo groot is, maar het juist zit in de kleine dingen. Dit benoemt Dineke Behrend ook in het interview als kanttekening bij haar boek: *‘Dan merkte ik dat studenten heel groots zeggen, dat het een avondvullend programma vullen moest zijn wat een hele avond of week duurde, maar ik denk dat het heel vaak in kleine hoekjes zit. Iemand die bijvoorbeeld is afleiden door iets speels te doen of een lastig van het onderwerp af te halen door het speels aan te bieden.’* (DB2,2013) [1,22]

Uit de literatuur namen we mee dat de begrippen ‘doelgericht’ en een ‘creatieve, speelse grondhouding’ van belang zijn. Uit de praktijk kwamen met name de volgende begrippen naar voren: ‘creativiteit’ en ‘een speelse houding vanuit de hulpverlener’. Zowel in de theorie als in de praktijk kwam naar voren dat een leerrendement en het welzijn van de cliënt van belang is bij muzisch-agogisch werken, omdat zowel het welzijn als het leerrendement onderdeel uitmaken van het doelgericht werken. Dit doelgericht werken behoort tot het agogische aspect. Zonder doelgericht werken is er volgens ons geen sprake van muzisch-agogisch werken, maar van muzisch werken. Zie voor verdere uitwerking zie deelvraag 4 (H6).

Bij de interviews hebben we de definitie van Bassant en De Roos gebruikt:

Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen. (Basant & Roos, 2010, p. 336)

Aan het begin van ons onderzoek gaf deze definitie volgens ons het meest duidelijk weer wat muzisch-agogisch werken inhoudt. Het vat de kern samen van wat de drie genoemde auteurs als muzisch-agogisch werken zien. Naarmate het onderzoek vorderde kwamen we erachter dat deze omschrijving nog twee belangrijke aspecten miste, namelijk: de muzische grondhouding en het bewerkstelligen /beïnvloeden van het gedrag van cliënten. Naar aanleiding hiervan hebben we een nieuwe begripsdefiniëring geformuleerd, zoals hierboven is vermeld.

3.12 De conclusie

In dit hoofdstuk hebben we aan de hand van literatuur onderzoek gedaan naar de betekenis van muzisch-agogisch werken, waarbij er meerdere begripsbepalingen besproken en toegelicht zijn. Wat ons het meest opviel, was dat er zo verschillend gedacht wordt over muzisch-agogisch werken en de invulling daarvan. In dit onderzoek hanteren wij de volgende definitie van muzisch-agogisch werken, die gebaseerd is op theorie- en praktijkonderzoek: *‘Muzisch-agogisch werken is vanuit een creatieve, speelse grondhouding gedrag van de cliënten beïnvloeden, waarbij je doelgericht te werk gaat en je richt op het leerrendement en het welzijn van de cliënt’*. Naast literatuurstudie hebben we ook praktijkonderzoek gedaan, waarbij we onderzochten op welke wijze er muzisch-agogisch wordt gewerkt in de jeugdhulpverleningspraktijk. De resultaten uit ons praktijkonderzoek hebben we samengevat in een woordweb (fig. 3.1). Door muzisch-agogisch werken wordt het ervaringsleren in werking gezet, waarbij zowel verbaal als non-verbaal kan worden gewerkt. Hierdoor worden beide hersenhelften geactiveerd. Daarnaast hebben we alle voorbeelden uit de praktijk weergegeven in een tabel aan de hand van het 3RCE-schema, wat onder andere door Dineke Behrend wordt benoemd. Wat opvalt aan de tabel is dat er met name op een creatieve en reproductieve wijze wordt gewerkt met muzisch-agogisch handelen. Kijkend naar de deelvraag, wat muzisch-agogisch werken in de hulpverlening inhoudt, kunnen we aan de hand van literatuurstudie en praktijkonderzoek in de praktijk stellen, dat er op verschillende manieren muzisch-agogisch wordt gewerkt in de praktijk,

maar dat het met name gaat om het inzetten van middelen (zie het 3RCE-schema) in het contact met het kind/ de jongere. De geïnterviewde hulpverleners geven aan dat zij muzisch-agogisch werken zowel lerend inzetten, waarbij de nadruk op de agogiek ligt, dan wel op een spelende wijs met de kinderen/jongeren omgaan waarbij de nadruk niet zozeer op het lerende ligt, maar meer op het maken van contact. Wij concluderen hieruit dat het muzisch-agogisch werken doelgericht wordt ingezet. Dit zal verder worden uitgewerkt in deelvraag 2 (H4).

4. Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk?

4.1 Inleiding

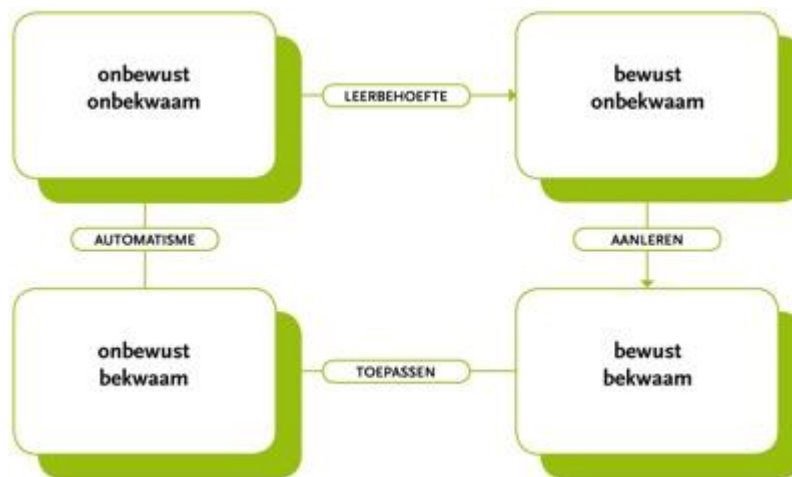
In dit hoofdstuk willen we stilstaan bij de vraag: Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk? Om antwoord te krijgen op deze deelvraag zal met name worden gekeken naar het inzetten van het muzische-agogische in de praktijk, omdat de deelvraag specifiek gericht is op hoe het er in de praktijk uit ziet. In de praktijk zijn er, zoals eerder genoemd, zeven hulpverleners geïnterviewd. Deze interviews zijn terug te vinden in bijlage C van dit onderzoek. De interviews zullen leidend zijn voor het beantwoorden van deze deelvraag. Om het begrip structureel helder te krijgen, hebben we gebruikgemaakt van het model (fig. 4.1) van Wierdsma en Swieringa (Tijmes, 2005, pp. 30-35). Ze hebben op een duidelijke en overzichtelijke wijze weergegeven wanneer iemand bekwaam is in het handelen en of dit op een bewuste of onbewuste wijze is. Als je bekwaam bent, kun je je handelen ook structureel inzetten. Het interview met Dineke Behrend zal ook als input worden gebruikt voor deze deelvraag, omdat Dineke in haar boek ingaat op het doelgericht handelen wat ook in deze deelvraag nog besproken zal worden.

Ook zal er worden gekeken naar het dagelijks en het specifiek inzetten van het muzische-agogische, waarbij de interviews leidend zullen zijn. Uiteindelijk zal er door middel van een conclusie antwoord worden gegeven op de deelvraag. Doordat er in deze deelvraag ingegaan zal worden op de kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken, heeft dit ook een verband met de hoofdvraag. Ook in de hoofdvraag wordt het structureel muzisch-agogisch werken benoemd.

4.2 Bekwaamheid

Structureel muzisch-agogisch is een term die wordt gebruikt binnen de CHE, maar die in de vakliteratuur niet is terug te vinden. Om helder te krijgen wat er in deze deelvraag onderzocht zal worden, zal er eerst een definiëring worden gegeven van de term 'structureel'. 'Iets wat structureel is, is niet toevallig maar heeft een diepere oorzaak' (Encyclopedie, 2007). Dat is de letterlijke betekenis van structureel volgens de Encyclopedie. De diepere oorzaak kan worden gezien als een achterliggende gedachte waaruit blijkt dat iets van belang is om te herhalen, waardoor het meerdere keren (structureel) wordt ingezet. Met betrekking tot het muzisch-agogisch werken betekent dit dat een muzische interventie doelgericht (met achterliggende gedachte) wordt ingezet. Door middel van het onderzoek in de praktijk hopen we meer zicht te krijgen of het structurele in het Onbewust bekwaam zit of in het Bewust bekwaam van de hulpverlener of in beide.

Onbewust bekwaam houdt in dat vaardigheden en kennis zo eigen worden, dat ze niet langer bewust gebruikt worden. Het leerproces is op dat moment naar de achtergrond geraakt (Tijmes, 2005). Bij Bewust bekwaam, ben je je er van bewust dat je bekwaam bent. Je zet dingen doelgericht in. In het interview hebben we de hulpverleners gevraagd hoe zij het muzisch-agogisch werken inzetten, vanuit onderstaand schema gezien. De keuze voor dit schema is verwoord in deelvraag 2 (H 4.1).

Figuur 4.1 De fasen in bekwaamheid. (Kleij, 2011)

4.3 Onbewust bekwaam

In de gehouden interviews worden verschillende antwoorden gegeven op de vraag welk begrip het best past bij het muzisch-agogisch werken in de praktijk. Er is een categorie respondenten die zich plaatst bij het Bewust bekwaam en er is een categorie die zichzelf plaatst in het Onbewust bekwaam. Hieronder zijn de citaten genoemd van de hulpverleners die vinden dat ze Onbewust bekwaam muzisch-agogisch handelen. We hebben ervoor gekozen om alle citaten die met het Onbewust bekwaam te maken hebben in dit document te plaatsen, omdat elke hulpverlener een andere onderbouwing heeft voor het Onbewust bekwaam handelen.

Kernlabel	Sublabel	Verwijzing
Onbewust bekwaam	Onbewust bekwaam inzetten	(CB7,2013) [2,4]
	Onbewust en Bewust bekwaam	(AFG6, 2013) [2,11]
	Onbewust bekwaam, cirkel	(JS6,2013) [2,18]
	Onbewust inzetten	(PP1,2013) [2,19]
	Meer onbewust, dan bewust	(SJ5,2013) [2,24]

Tabel 4.2 Overzicht van het aantal hulpverleners die in het interview aangeven Onbewust bekwaam te werken a.d.h.v. de labels.

‘Onbewust bekwaam, anderen zien dan wat je inzet en wat het effect voor het kind is. Ik denk dat als ik het Bewust bekwaam in zou zetten, ik minder echt ben. Het kan wel beter zijn, want dan eh.. betrek je het veel meer op het kind, maar ik kan niet zo goed toneel spelen, dan wordt het dus bij mij gemaakt, denk ik. Maar ik denk wel dat het goed is om eh.. te leren van elkaar, dus te vragen: Waarom doe je dat? Dat je dan achteraf wel terug kan geven waarom je iets inzet. Ik merk ook dat ik bij mezelf soms denk van: Eh.. dat had ik niet op zo’n manier moeten doen. Dus dat je wel reflecteert op je handelen. Maar daar denk je dus ook over na, door te zien wat een kind voor reactie laat zien. Dus in die zin wordt je wel steeds meer Bewust bekwaam’ (CB7,2013) [2,4].

‘Ik denk grotendeels wel het Onbewust bekwaam, want dat is vooral door de dag heen. Dat is gewoon je bepaalde coping die je al hebt bij bepaalde situaties. En op het moment dat je echt gestructureerd een activiteit opzet, wordt het echt Bewust bekwaam, want dan ga je er van tevoren al plannen. En dan ben je in de activiteit al bezig om te kijken waar moet ik nog bijschaven om het te krijgen zoals ik wil, maar het Onbewust bekwaam denk ik dat het meest is. Dat zit denk ik in het handelen aan ten grondslag’ (AFG6, 2013) [2,11].

‘Ik denk dat ik dan in het Onbewust bekwaam zit. Ik ben er bekwaam in, maar het is niet dat het helemaal in m’n onbewust ligt. (...) Je kan vaak heel Onbewust bekwaam middelen inzetten zoals het ik-boek en dan komt het er zo uit. Maar als je ziet van hé.. nu moet er even iets anders, want ik zie dit gedrag en dan ga je op het bewuste zitten. Welke interventie kan ik bewust plegen, zodat ik dit kind in beweging ga brengen. Dat kan omdat je dus hier nog zo aan het observeren en behandelen bent ehm.. altijd bijstellen zijn. En ik denk dat het daarom bij mij in die cirkel (Onbewust onbekwaam → Bewust onbekwaam → Bewust bekwaam → Onbewust bekwaam → Onbewust onbekwaam etc.) zit. We moeten hem heel erg aanpassen op het kind zelf. Je moet bij deze groep heel laag insteken om die succeservaring te bereiken’ (JS6,2013) [2,18].

‘Naja dan zit ik in de laatste categorie (Onbewust bekwaam) denk ik. Ja naja kijk ik zit pak hem beet 25 jaar in het werk ofzo, dus eh.. ja ik doe een heleboel op de automatische piloot’ (LF6,2013) [2,19].

‘Nee, het eerder onbewust dan bewust. Dat bedenkt ik me nu. Want toen je zei we gaan het over muzisch-agogisch handelen hebben, dacht ik van o, nou dan zal het wel een kort interview worden, want volgens mij doe ik er niets aan. En al pratend denk ik toch o ja, heel veel zit er toch al een soort van in’ (SJ5,2013) [2,24].

Wat opvalt is, dat vijf van de zeven geïnterviewde hulpverleners het muzische-agogische Onbewust bekwaam inzetten. Er worden hier verschillende verklaringen voor gegeven. De een ziet het onbewust muzisch-agogisch werken als iets wat ze wel kunnen, maar wat een automatisme is geworden, omdat ze het zo vaak inzetten, waardoor het een onderdeel van hun handelen is geworden. Een ander ziet het als het doorlopen van de gehele cirkel (zie fig. 4.1), waarbij het muzische-agogische bij iedere cliënt weer anders wordt ingezet. Weer een ander zit in het Onbewust bekwaam, omdat het inzetten van het muzische-agogische tot het dagelijks handelen hoort en de hulpverlener zich niet bewust is van wat er allemaal wordt ingezet. Dit betekent voor ons onderzoek dat we kunnen stellen dat veel hulpverleners het muzische-agogische onbewust inzetten en daarbij niet altijd bezig zijn met het afstemmen op iedere cliënt persoonlijk. Daarmee voldoen niet alle hulpverleners aan het agogisch handelen wat volgens Dineke bestaat uit (Behrend, 2008, pp. 45-49):

1. Doelgerichtheid: Je stelt doelen voor de cliënt zodat iedereen weet waaraan wordt gewerkt.
2. Bewustheid: Je moet weten wat je doet en waarom je het doet.
3. Systematiek: Aan de hand van een planning worden verschillende stappen onderscheiden die een verband hebben met de cliënt en zijn totale handelingsplan.
4. Procesmatigheid: Doordat mensen veranderen ontstaat er een proces, dat ook weer andere processen in beweging kan brengen.

Dineke geeft in het gehouden interview wel aan dat de invulling van het muzisch-agogisch handelen ook vanuit de reflectie kan komen. Het doel hoeft dus niet voor de interventie al worden beschreven, als je het als hulpverlener achteraf door middel van reflectie wel aan een doel kan koppelen *‘Dan waren ze stevig getraind in het werken met die schema’s en dan in het derde jaar zien dat het veel kleiner kan zijn. Het hoeft niet een hele dag te vullen, het kan ter plekke en dat je dan die invulling er aan geeft vanuit de reflectie’ (DBSlot,2013) [2,4].*

4.4 Bewust bekwaam

Uit de gehouden interviews kwam ook naar voren dat er hulpverleners zijn, die het muzische-agogische handelen Bewust bekwaam inzetten. Wat opvalt is, dat er meer hulpverleners Onbewust bekwaam het muzische-agogische inzetten dan Bewust bekwaam. Hieronder volgen twee citaten die door de hulpverleners zijn gegeven tijdens het interview, waarin ze benoemen waarom ze Bewust bekwaam muzisch-agogisch handelen.

Bewust bekwaam:

'Ik denk voldoende Bewust bekwaam om het in te zetten. Maar als ik dan bedenken wat de mogelijkheden zijn binnen het muzisch-agogisch werken, dat er dan nog een heleboel dingen uit te breiden zijn' (PP6,2013) [2,22].

'Uhm. Ik denk dat ik me er wel bewust van ben. Want je hebt het natuurlijk op school ook over gehad en ook binnen het team bespreek je het. Maar sommige kleine dingen, daar ben je je niet altijd bewust van. Die gaan vaak automatisch. Maar de grote dingen daar zijn we ons wel bewust van, maar daar overleggen we natuurlijk ook wel veel over' (MK6,20123) [2,9].

4.5 Doel

Hoewel de meeste antwoorden enige overlap vertonen, is er toch ook wel verschil te zien. Er zijn hulpverleners die het Bewust bekwaam en Onbewust bekwaam, koppelen aan doelen voor de cliënten. Wanneer er geen doelen zijn gesteld, is volgens hen het handelen vaak onbewust. Is er wel een doel voor een cliënt gesteld waarbij het muzische-agogische aan bod komt, dan beschouwen deze hulpverleners het wel als bewust inzetten van het muzische-agogische. Dineke Behrend gaat in haar boek: 'Muzisch-Agogische Methodiek, een handleiding' specifiek in op het doelgericht werken. Met die reden zal er in dit hoofdstuk ingegaan worden op het doelgericht werken, mede ook aan de hand van het gehouden interview. In het interview met Dineke Behrend, benoemt ze dat je alleen muzisch-agogisch werkt als je een doel hebt. Is er geen doel aan het handelen verbonden, dan werk je muzisch, maar niet agogisch: *'Ja, agogisch is doelgericht. Je kunt heel goed muzisch werken. Gewoon leuk, gezellig bezig zijn zonder dat er een doel aan zit, maar dan heb je het over muzisch werken en niet over muzisch-agogisch. Je kunt ook heel goed agogisch werken zonder muzisch bezig te zijn. En je kunt heel goed agogisch werken door andere middelen te gebruiken door middel van doelgericht of bezigheidsgerichte middelen of meer op het nut gerichte middelen, zoals de afwas doen of de tuin schoffelen'* (DB1,2013)[2,1]. Dit doel houdt zowel het leerrendement als het welzijn van de cliënt in, wat ook staat beschreven in deelvraag 1 (3.10).

Wat ook in de praktijk genoemd wordt, is dat het muzische-agogische op de automatische piloot wordt ingezet, of zo in het handelen is verweven, dat de hulpverlener er zich niet (meer) van bewust is. Ook hier geeft Dineke in het interview een eigen kijk op. Waarbij ze aangeeft, dat je als hulpverlener altijd moet kunnen uitleggen waarom je voor een bepaalde interventie hebt gekozen.

'Maar je ziet natuurlijk dat naarmate je meer ervaring hebt, gaat dat wat meer door elkaar lopen en als de stagiaire zou vragen aan een ervaren groepswerker waarom doe je dit nou? Waarom ga je nu een lied zingen of, waarom doe je dit? Dat een ervaren werker dan zegt, van nou ik weet dat als ik dit doe dat het een gedrags-, of groepsbeïnvloedende werking heeft. Dus dan is het niet iets wat op papier is uitgewerkt. Dat suggereert mijn boek wel hé, maar de bedoeling daarvan is dat je jezelf aanwent om via stappen te werken, maar dat later in de praktijk dat dingen wat organischer tot stand komen. En als je dan aan iemand vraagt: Waarom doe je dat? Dat die dan kan zeggen van nou dat doe ik omdat ik weet dat hij daaraan moet werken en dat dit een goede werking heeft. Het is dus bedoeld om als middel in te slijpen. Ik dacht dat het ook ergens stond, dat die schema's een oefening zijn om jezelf aan te wennen dat je vanuit een hulpvraag werkt. Dat je vanuit de appèlwaarde werkt, dat je weet wat voor soort invloed die verschillende manier van muzisch werken en wat dat vraagt van de cliënt. En in die zin denk ik ook dat mijn boek een soort basis legt en dat je van daaruit verder zou moeten gaan'(DBSlot, 2013) [2,3].

4.6 In de praktijk

Zoals in de inleiding is benoemd, zal er bij het beantwoorden van deze deelvraag gebruik worden gemaakt van de gehouden interviews in de praktijk. Een van de vragen die werd gesteld in het interview was: 'Wanneer zet je muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet je het bewust in bij specifieke situaties?' Met deze vraag wilden we onderzoeken op welke wijze muzisch-agogisch werken wordt ingezet. Op die manier wilden we kijken of hulpverleners dagelijks gebruik maken van muzisch-agogisch werken of dat het vooral specifiek werd ingezet in bepaalde

situaties. Uit de gehouden interviews komt naar voren dat het zowel dagelijks als specifiek wordt ingezet. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het dagelijks en het specifiek inzetten van muzisch-agogisch werken. Om het overzichtelijk te maken wat we daarvan uit de praktijk aan voorbeelden kregen, zijn de citaten in een tabel geplaatst. Onder de tabel worden nog enkele citaten weergegeven waarin de onderbouwing van de hulpverleners wordt benoemd.

Kernlabel	Sublabel	Verwijzing
Dagelijks en specifieke situaties	Specifieke situaties	(CB6,2013) [2,1]
	Dagelijks	(CB6,2013) [2,2]
	Periode	(CB6,2013) [2,3]
	Kwaliteitspel	(MK3,2013) [2,5]
	Afleiding, grapjes	(MK3,2013) [2,6]
	Drie huizen	(AFG2,2013) [2,10]
	Dagelijks	(AFG5,2013) [2,12]
	Doelen	(JS2,2013) [2,13]
	Picto's	(JS2,2013) [2,14]
	Signaleringsplan	(JS5,2013) [2,16]
	Dagelijks en specifieke situaties	(JS5,2013) [2,17]
	Beloningssysteem	(PP2,2013) [2,20]
	Alledaagse dingen	(PP5,2013) [2,21]
	Vakantieprogramma	(SI2,2013) [2,23]
	Dagelijks handelen	(SI5,2013) [2,25]
	Dagelijks	(LF5,2013) [2,26]
	Doel	(LF5,2013) [2,27]
	Niet gepland	(LF5,2013) [2,28]
	Automatische piloot	(LF6,2013) [2,29]

Tabel 4.3 De labels van de geïnterviewde hulpverleners waarin ze aangeven op welke wijze er muzisch-agogisch wordt gewerkt.

Voorbeeld van een specifieke situatie:

- ❖ *'Het doel van het beloningssysteem en echt met dingen plakken en met dingen grabbelen, dan vind ik het echt bij specifieke situaties horen.'* (CB6,2013) [2,1]

Voorbeelden van het dagelijks inzetten van het muzische-agogische:

- ❖ *'Eh.. het hoort bij ons dagelijks handelen, maar we zetten het ook in bij specifieke situaties. Dagelijks handelen zit hem voornamelijk in eh.. de dagroutine. Denk aan het douchen, spelafspraken maken, voorlezen voordat je naar bed gaat. Maar we zetten het ook in op specifieke momenten, zoals het specifieke behandeldoel zoals elke cliënt heeft en daarin z'n vorderingen moet maken. Maar het kan ook incidenteel.'* (JS5,2013) [2,17]
- ❖ *'Dagelijks wel in kleine dingen, in de kleine dingen die je kan tegenkomen op de groep. Zoals het douchen, dus dagelijks terugkerende dingen. Dat kan je goed inzetten, maar echt zoals bijvoorbeeld het stoplicht of de weerthermometer of beloningssystemen daar.. uhm beloningssysteem sowieso dagelijks, maar daar overleggen we wel altijd eerst over. Dus net als met de thermometer bespreek je in de teamvergadering. (...) Vaak bespreek je ook met de kinderen van, nou wat denk je dat je helpt. En dan bespreken we met de behandelcoördinator ook wel echt of we zo een beloningssysteem kan worden ingezet. Soms komen zij met die dingen, soms komen we er zelf mee.'* (MK5,2013) [2,8]

4.7 Conclusie

Bij het behandelen van deze deelvraag: 'Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk?' hebben we met name de gehouden interviews als uitgangspunt genomen, omdat deze deelvraag gericht is op de praktijk. Aan de hand van de afgenomen interviews kunnen

we stellen dat de meeste hulpverleners Onbewust bekwaam muzisch-agogisch werken. De hulpverleners zelf maken ook nog een verschil tussen het specifiek muzisch-agogisch werken en het dagelijks muzisch-agogisch werken. Bij het specifiek werken, gaat het met name om het werken aan doelen van de cliënt op een muzische-agogische wijze. Het dagelijks werken met het muzische-agogische koppelen ze dan aan het automatisme, meer de kleine onbewuste dingen. Als we deze conclusies dan terugkoppelen naar de deelvraag: 'Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de beroepspraktijk, dan kunnen we aan de hand van de uitkomsten van het interview stellen dat het doelgericht werken een kenmerk is. Dit wordt door de hulpverleners zowel Bewust bekwaam als Onbewust bekwaam, op een specifieke wijze gekoppeld aan het muzische-agogische werken. De hulpverlener moet op het moment zelf of achteraf zijn interventies kunnen koppelen aan het doel van de cliënt, anders is het niet agogisch. Juist in het woord 'agogisch' ligt het lerende aspect. Wanneer het muzische-agogische niet gekoppeld kan worden aan een specifiek doel (leerrendement en/of welzijn van de cliënt), dan spreek je van muzisch werken, maar niet van muzisch-agogisch werken. In deze deelvraag hebben we ook Dineke Behrend benoemd, omdat zij in haar boek inzoomt op het doelgericht werken in de praktijk. We zien dat Dineke grotendeels aansluit bij wat er in de praktijk wordt benoemd. Ze is wel heel duidelijk in het verschil tussen muzisch werken en muzisch-agogisch werken.

5. Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?

5.1 Inleiding

In deze deelvraag zal er worden ingegaan op wat er in de praktijk aan muzische-agogische interventies worden ingezet, die effectief en helpend zijn voor de cliënt. Vanuit de gehouden interviews (praktijkonderzoek) zullen er voorbeelden worden benoemd van muzisch-agogisch werken door de hulpverleners. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de aangeleverde opdrachten van derdejaarsstudenten, die als input zullen dienen voor het weergeven van best practices op de leef – en behandelgroep binnen de jeugdzorg (6-18 jaar). De input van de derdejaars studenten, wat bestaat uit gedane observaties in de praktijk, is geselecteerd op basis van de doelgroep en het woordweb (zie H6, fig. 6.2). Er is gekozen voor de observaties en niet voor de student uitgevoerde interventies (die beide weergegeven worden in de opdracht), om de kwaliteit en de betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen. In het onderzoek worden afgestudeerde hulpverleners uit de praktijk geïnterviewd. Hiermee hebben we evenredig vergelijkingsmateriaal. Doordat ons onderzoek zich richt op Jeugdhulpverlening, zijn alleen die voorbeelden eruit gelicht. Aan de hand van literatuuronderzoek, waarvan de resultaten in voorgaande en verdere hoofdstukken staan, is gezocht naar voorbeelden die aansloten bij de input van de derdejaars. Door het tonen van de best practices zal inzichtelijk gemaakt worden welke effecten het muzisch-agogisch werken op de cliënt in de Jeugdhulpverlening heeft. Het weergeven van de best practices en de effecten ervan zullen van belang zijn voor het vormen van een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau.

5.2 Best practices

De letterlijke betekenis van een best practice luidt als volgt: *‘Het resultaat van een project of een nieuwe of aangepaste methode van werken die voor andere organisaties bruikbaar en over te nemen zijn’* (Slot, 2007). Het gaat om een voorbeeld die aantoon hoe er op een juiste wijze muzisch-agogisch wordt gewerkt in de praktijk en wat het effect hierop is van de cliënt. Daarnaast is, zoals in voorgaande hoofdstukken is beschreven, het doelgericht werken van belang. Hieronder de eisen waaraan een best practice moet voldoen:

- ❖ De hulpverlener werkt doelgericht en heeft het doel behaald. Het doel is gericht op het welzijn en/of leerrendement van de cliënt (zie definitie muzisch-agogisch werken in H 3.10).
- ❖ De muzische-agogische interventie heeft effect op de cliënt.
- ❖ De muzische-agogische interventie kan door succes herhaald worden, aangepast op de situatie en het doel van de cliënt.

De best practices zijn van belang voor het structureel muzisch-agogisch werken, gekoppeld aan de eigenschappen van een social worker, wat van belang is voor het maken van een passend profiel.

De voorbeelden die worden genoemd zijn afkomstig van de derdejaars studenten. De opdracht van voor de derdejaars studenten bevat een praktijkonderzoek over muzisch-agogisch werken binnen de stage instellingen van de derdejaars studenten, waarbij er wordt gekeken op welke wijze er muzisch-agogisch wordt gewerkt en wat dit voor effect heeft op de cliënt. Er worden geen concrete handvatten gegeven voor de observaties, zoals een observatieschema. De voorbeelden zijn geselecteerd en gekoppeld aan de hand van de eigenschappen die een muzisch-agogisch werker moet hebben volgens de hulpverleners in de jeugdhulpverleningspraktijk (zie H6, fig. 6.2). De eigenschappen waaraan de voorbeelden zijn gekoppeld staan vermeld boven de voorbeelden.

Wat opvalt uit de voorbeelden uit de praktijk is dat de volgende eigenschappen met name naar voren komen: Aansluiten bij de beleavingswereld van de cliënt, vindingrijk zijn om op de juiste manier in te spelen, theoretische kennis hebben, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau en creativiteit. Deze komen uit het woordweb (fig.6.2). Deze eigenschappen kunnen we onderverdelen in de eigenschappen die Dineke Behrend en Jan van Rosmalen ook noemen in deelvraag 4 (H6), namelijk: Kennis van verschillende muzische activiteiten, aansluiten bij / afstemmen op de cliënt, de muzische activiteiten doelgericht inzetten gericht op de appèlwaarden. Hieruit kan worden geconcludeerd dat praktijk en theorie op elkaar aansluiten. Uit deze voorbeelden komt ook naar voren dat door het inzetten van muzisch-agogisch werken een gedragsverandering plaatsvindt bij de cliënt, wat in onderstaande voorbeelden tot een positief effect leidt voor zowel de ontwikkeling van de cliënt als de sfeer op de groep. Ook kan worden benadrukt dat het muzisch-agogisch werken van belang en daarnaast verrijkend is in het contact met de cliënt(en). Verder komt uit de voorbeelden naar voren dat er een diversiteit is aan muzische-agogische interventies, waaruit geconcludeerd kan worden dat muzisch-agogisch werken breed ingezet kan worden. Dat benadrukt het belang van een goede basis aan kennis van verschillende muzische middelen die agogisch ingezet kunnen worden, wat Dineke Behrend en Jan van Rosmalen onderstrepen zie deelvraag 4 (H6).

Hieronder staan zeven voorbeelden, waarin verschillende eigenschappen van een social worker die muzisch-agogisch werkt, naar voren komen. In bijlage G staan alle (zesentwintig) voorbeelden van best practices, genoemd door de hulpverleners die zijn geïnterviewd. De onderstaande voorbeelden, zijn de voorbeelden die de kern vormen van de alle voorbeelden die in bijlage G staan genoemd en die voldoen aan de 'eisen' van een best practice.

Humor, zie het gedrag als middel om met bepaalde situaties om te gaan, gezond verstand, inzicht in het verloop van de situaties, speelsheid

'Toen een jongere onderuit gezakt op de bank en met haar voeten op de tafel zit, deed een collega dit na. Hij hoefde niks te zeggen en liet de jongere door middel van spiegelen bewust worden van haar verkeerde houding. Dat spiegelen zie ik ook vaak terug in verbale vormen. Als een meisje iets op gebiedende wijs zegt, hoeft een collega dit alleen maar te spiegelen door het te herhalen om de cliënt in te laten zien dat dit onacceptabel is. Deze muzische grondhouding zie ik bij heel het personeel in meer of mindere mate terug' (S6, LSG Rentray, 2013).

Vindingrijk zijn om op de juiste manier in te spelen, aansluiten bij de beleavingswereld van de cliënt, creativiteit, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau, observeren, theoretische kennis

'Zo is er voor een meisje die moeilijk haar gevoelens kan uiten een emotiepoppetje gemaakt. Hier kan zij allemaal verschillende gezichtjes op laten zien met een cijfer van 1 tot 10 er bij. Zo kan zij toch op die manier vertellen hoe zij zich voelt' (S7, Fornhese, 2013).

Aansluiten bij de beleavingswereld van de cliënt, creativiteit, vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen, overleggen in het team, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau, inzicht in de ontwikkeling van de kinderen, theoretische kennis, kaders van de activiteit

'De leeftijd waar de kinderen in bevinden, is een leeftijd waar seksualiteit een bepaalde rol gaat spelen. Het werd duidelijk dat dit ook bij de tieners op de groep aan het spelen was. Er kwamen vragen over seksualiteit, er werden grapjes gemaakt en het werd duidelijk dat de meisjes het eigenlijk nog wel lastig vonden om grenzen aan te geven. Daarom hebben de groepsleiders besloten om het 'Vlaggenspel' in te zetten. Het vlaggenspel is een methodiek waarin seksualiteit met tieners kan worden besproken met een lach. Tijdens het spelen van het vlaggenspel bespreekt een groepsleider (zelfde geslacht als spelende kinderen) met twee kinderen verschillende onderwerpen omtrent seksualiteit. Dit doet de groepsleider door middel van tekeningen met verschillende situaties. Zo wordt er bijvoorbeeld afgebeeld dat twee kinderen elkaar een kus geven, terwijl de ander dat leuk vindt of juist niet. Deze tekening wordt laten zien aan de kinderen en er wordt aan hen gevraagd om de vlag die volgens hen bij de tekening past te laten zien. Er zijn vier verschillende soorten vlaggen: de

groene (dit vind ik oké), de gele (dit vind ik niet geheel oké), de rode (dit vind ik niet oké) en de zwarte (dit vind ik helemaal niet oké, dit vind ik niet kunnen). Nadat de vlaggen omhoog zijn gegaan, vraagt de groepsleider waarom die bepaalde vlag en gaan ze vervolgens met elkaar in gesprek' (S13, Trajectum, 2013).

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, creativiteit, theoretische kennis hebben, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau, speelsheid

'Door middel van een tekening uitgelegd wat zijn leerpunten zijn en hoe die gingen vandaag' (S14, Trajectum, 2013).

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, theoretische kennis, zie het gedrag ook als middel om met een bepaalde situatie om te gaan, creativiteit, aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt

'Tot slot is me opgevallen dat het zeggen van 'sorry' ook muzisch wordt vorm gegeven. Wanneer een kind zijn excuses aan moet bieden aan een ander kind of een PM'er [pedagogisch medewerker] wordt er een tekening of een kaart gemaakt. Met een verbale 'sorry' en de tekening wordt vervolgens het excuus aangeboden. (...) op het moment dat ze bezig zijn met hun kaart/tekening lijken ze rustiger te worden en doen ze ook wat er van hen wordt gevraagd' (S17, Trajectum, 2013).

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, observeren, creativiteit, luisteren naar het kind

'Ze kleien bijvoorbeeld regelmatig, en geven dan allerlei betekenissen aan het materiaal. Ik vind het leuk om daarop door te vragen en mee te gaan in de fantasie van de kinderen'(S3, 's Heeren Loo, 2013).

Inzicht in de ontwikkeling van kinderen, gezond verstand, kaderen van de activiteit, structuur

'De meeste kinderen zijn erg druk voor het slapen gaan en het is dan ook moeilijk om ze in bed te krijgen. Om de kinderen meer rust te bieden voor ze naar bed gaan worden ze voorgelezen. Het boek mogen ze zelf kiezen. Door het lezen worden de kinderen rustiger en is het gemakkelijker om ze naar bed te brengen. Tevens helpt het de kinderen zelf ook om rustig te worden' (S2, Leger des Heils, 2013).

5.3 Conclusie

In deze deelvraag 'Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?' wordt als eerste een omschrijving gegeven van een best practice. Een best practice kenmerkt zich door doelgericht werken van de hulpverlener, het behalen van de doelen van de cliënt, het effect van de muzische-agogische interventie op de cliënt en het herhalen van de muzische-agogische interventie door succes. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het cliëntgericht en doelgericht werken van belang is. De eigenschappen die de social worker hiervoor nodig heeft, zullen worden uitgewerkt in deelvraag 4 (H6). Aan de hand van deze omschrijving zijn voorbeelden genoemd uit de praktijk, die bestaan uit observaties van derdejaars studenten in de praktijk. Deze voorbeelden zijn geselecteerd op een aantal punten, namelijk: doelgroep, behandel/leefgroep, leeftijd cliënten en de eigenschappen van de afgestudeerde hulpverlener. Aan de hand van deze voorbeelden kan worden geconcludeerd dat muzisch-agogisch werken een belangrijk onderdeel is in het contact met de cliënt. Nog een belangrijk aspect is de gedragsverandering die optreedt bij het inzetten van muzische-agogische middelen, wat een positief effect kan hebben op de ontwikkeling van het kind en de sfeer in de groep. Een voorbeeld hiervan is de 'Sorry-kaart/tekening' (zie het voorbeeld van student 17). De genoemde voorbeelden (zie ook bijlage G) tonen ook aan dat een hulpverlener kennis moet hebben van zowel de muzische-agogische middelen als de doelgroep, om aan te sluiten bij de cliënt. Dit zal verder worden uitgewerkt in deelvraag 4 (H6).

6. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau?

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk willen we stilstaan bij de vraag: Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau? Om antwoord te krijgen op deze deelvraag zal er literatuurstudie worden gedaan en zullen de interviews uit de praktijk worden gebruikt. Als eerste zullen de kenmerken beschreven worden. Daarna de eigenschappen, waar met name gebruik is gemaakt van de interviews uit de praktijk. Vervolgens zal de grondhouding worden beschreven en zal er een koppeling worden gemaakt naar het HBO-niveau. Ten slotte zal er door middel van een conclusie antwoord gegeven worden op de deelvraag. Deze laatste deelvraag is van belang voor het beantwoorden van de hoofdvraag, omdat de kenmerken, eigenschappen, de grondhouding en het HBO-niveau onderdeel zijn van de hoofdvraag.

6.2 Competent zijn

Wat is nou kenmerkend voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk? Jan van Rosmalen zegt dat het muzisch-agogisch handelen in het werkveld drie competenties vraagt van de hulpverlener, die je onderling met elkaar kunt verbinden:

- ❖ Competent zijn m.b.t. het ‘ambachtelijke’ van de muzische activiteiten: repertoirekennis, vakspecifieke technieken, materiaalkennis enz., als voorwaarde voor het kunnen inzetten van muzische media.
- ❖ Competent zijn om de intrinsieke waarde van muzische activiteiten te optimaliseren: in kaart brengen van en aansluiten op de beleving, waardering en betekenis van de activiteit door de cliënt.
- ❖ Competent zijn om de instrumentele (functionele) betekenis van de activiteiten te hanteren: Wat zijn mogelijke doelstellingen die bereikt dienen te worden en op welke wijze kunnen muzische media hiervoor worden ingezet (Rosmalen, 2001, p. 9)?

Jan zegt dus dat het van belang is om kennis te hebben van verschillende muzische activiteiten (inhoudelijk), zodat je kunt aansluiten bij de cliënt en de muzische activiteiten doelgericht (agogisch) in kunt zetten. In het interview benadrukt hij dit: *‘Die grondhouding, het lef hebben, het in het hier en nu zijn, zicht hebben op alle andere mogelijkheden om het doel te bereiken dus een heel repertoire, een koffer hebben met allerlei dingen. Dat is dan eigenlijk een houding, die repertoirekennis. Dat vind ik heel belangrijk dat je een repertoire hebt’* (JvR5,2013) [4,2]. *‘Eigenlijk is de essentie van wat het nou meer is als een grondhouding, dat is een koffer met ervaring op het gebied van het muzische, een repertoire. Niet alleen repertoirekennis, maar vooral ook dat ervaren en meegemaakt hebben’* (JvR5, 2013) [4,3].

Dineke Behrend geeft in het interview meerdere kenmerken van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt. Hieronder volgen de begrippen die Dineke benoemt. De begrippen zullen door middel van literatuur uit het boek van Dineke worden onderbouwd en worden toegelicht.

❖ Afstemmen

‘Als je goed muzisch-agogisch wilt werken dan moet je kunnen afstemmen op wat de cliënt nodig heeft, maar ook wat ie leuk vindt, waardoor hij gaat bloeien.’ (DB1,2013)[4,1]

Je moet kunnen afstemmen op wat de cliënt nodig heeft, op zijn behoeften zoals Maslow schematisch weergeeft (zie figuur 6.1). Je moet dus als social worker op zoek gaan naar de interesses van de cliënt om aan de hand daarvan een interventie in te zetten die aansluit bij die cliënt. Het afstemmen op de behoeften van de cliënt kan onder andere door doelen op te stellen voor de cliënt

(Behrend, 2008, pp. 65-67), waardoor je als hulpverlener bewust bezig bent om de cliënt te helpen ontwikkelen. Dit zal een positief effect hebben op de cliënt, omdat het aansluit bij zijn behoeften.

Figuur 6.1. Behoeftenhiërarchie van Maslow (Behrend, 2008, p. 65)

❖ Appèlwaarde

‘Het hele verhaal van de appèlwaarden zeg maar, je moet afstemmen waar de appèlwaarden liggen van de cliënt en daar moet je op afstemmen.’ (DB1,2013)[4,2]

Daarbij vindt Dineke de appèlwaarden van groot belang. Appèlwaarden is dat wat het materiaal bij een persoon losmaakt. Daar moet je als hulpverleners aandacht voor hebben. In haar boek geeft Dineke het als volgt weer: ‘De uitnodiging die iemand ervaart tot een activiteit, de aantrekkelijkheid ervan, de aantrekkingskracht en beleving van iets, het aanlokkelijke en de uitdaging van het uiterlijk, het soort prikkels en indrukken die van een activiteit uitgaan, dat ligt allemaal besloten in het woord appèlwaarde’ (Behrend, 2008, p. 41).

❖ Vaardigheden

‘En ik vind ook dat je de vaardigheden in huis moet hebben om er aan te werken. Om andere middelen te gebruiken.’ (DB4,2013)[4,6]

‘Je moet eigenlijk een rugzak hebben waar je ter plekke dingen uit kan halen.’ (DB4,2013)[4,7]

Dineke benoemt dat je als social worker veel vaardigheden in huis moet hebben om muzisch-agogisch te werken. Waarbij het van belang is, dat je die vaardigheden als het ware in een rugzak met je meedraagt en in het werk met de cliënt deze vaardigheden kunt inzetten. Deze vaardigheden worden in het woordweb van hoofdstuk 6.3 benoemd.

Als we kijken naar wat Jan van Rosmalen en Dineke aan kenmerken weergeven, valt het op dat beiden overeenkomsten hebben. Beiden benoemen dat de social worker kennis en vaardigheden moet bezitten om muzisch-agogisch te kunnen werken en dat je ook moet afstemmen waar de interesses en de mogelijkheden van de cliënt liggen. Ook benoemen ze dat je de betekenis en de waarde van het muzische middel moet kennen, om het zo op een bewuste wijze in te kunnen zetten en daarbij aan te sluiten aan de behoefte van de cliënt.

6.3 Eigenschappen

Welke eigenschappen een social worker moet hebben, komt naar voren uit ons onderzoek in de praktijk. Zowel de theorie als de groepswerkers die we geïnterviewd hebben, gaven hier antwoord op. Deze antwoorden worden in twee woordwebben weergegeven: op bladzijde 41 is het woordweb vanuit de praktijk weergegeven en op bladzijde 42 is het woordweb vanuit de theorie weergegeven.

Wat opvalt bij het woordweb uit de theorie is, zoals benoemd in de voorgaande hoofdstukken, dat de auteurs de volgende eigenschappen noemen: 'Een koffer met ervaring/repertoire, aansluiten bij de cliënten, contact, lef, alertheid, inzicht en een creatieve houding'.

Wat opvalt bij het woordweb uit de praktijk, is dat de hulpverleners vooral humor, reflecteren, enthousiasme, creativiteit, flexibiliteit en motivatie noemen. Deze eigenschappen worden namelijk meerdere keren tijdens de verschillende interviews benoemd. Er zijn ook overeenkomsten tussen de praktijk en theorie.

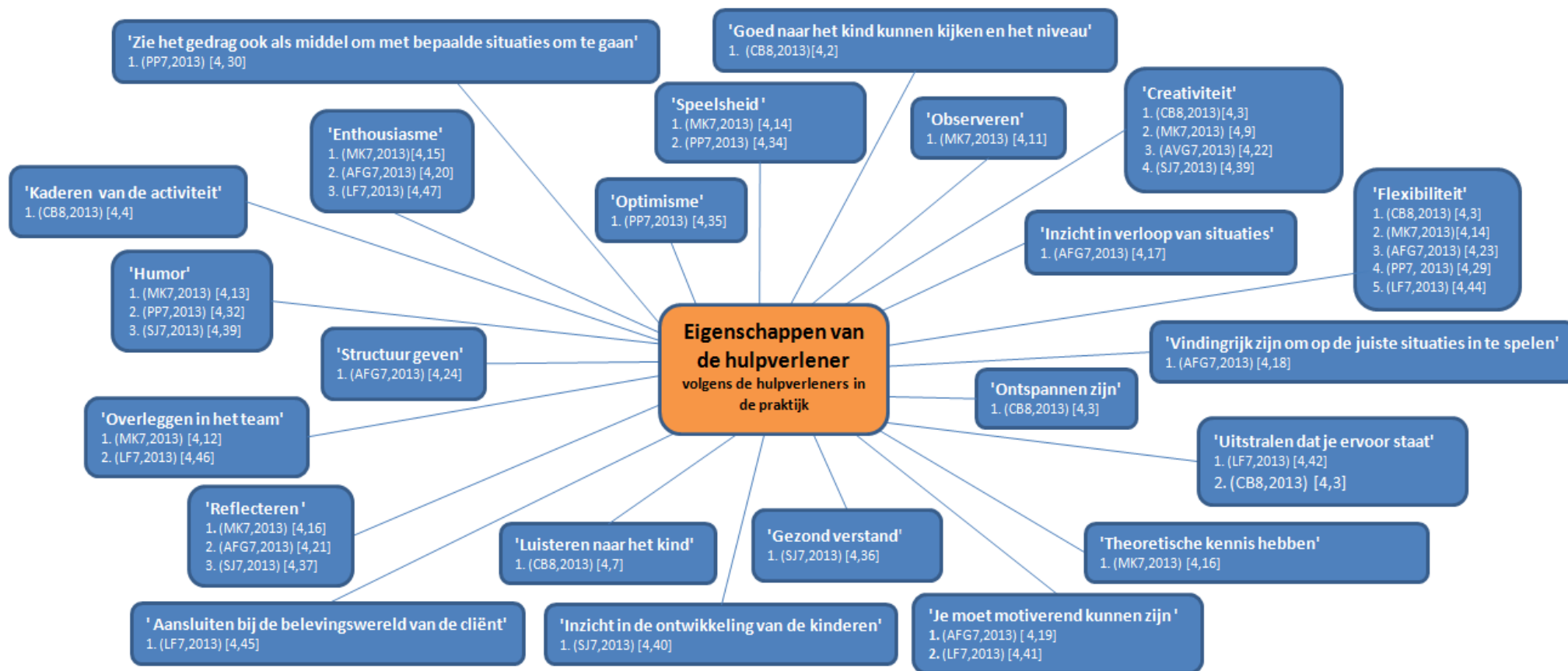
Vanuit de theorie van Jan van Rosmalen, Jan-Willem van de Velde en Dineke Behrend, wordt bijvoorbeeld het aansluiten bij de cliënten, maar ook het lef hebben benoemd. Dit wordt ook door de hulpverleners in de praktijk aangegeven. Een verschil tussen de theorie en de praktijk is dat er vanuit de praktijk meer praktische dingen worden benoemd zoals het hebben van humor en flexibiliteit. Vanuit de theorie worden er zowel praktische alsook theoretische aspecten genoemd.

'Als je echt muzisch-agogisch wilt werken, dan moet je een duizendpoot zijn.'

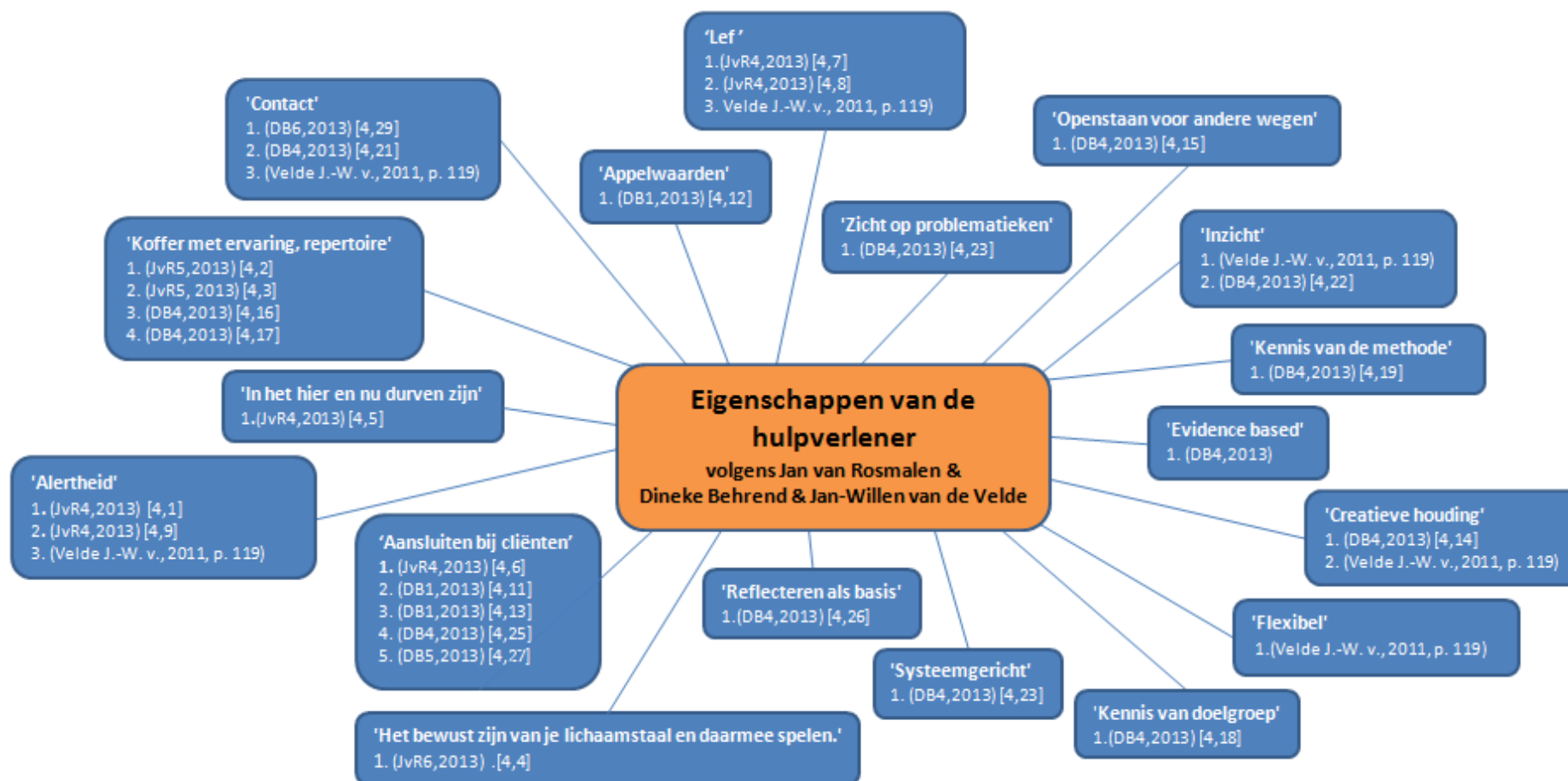
(Dineke Behrend, 2013)

Hieronder volgen de antwoorden in twee woordwebben. In het eerste woordweb (figuur 6.2) worden de eigenschappen benoemd die de hulpverleners in de interviews benoemden. Aan de hand van die eigenschappen is er een woordweb gemaakt, die elke eigenschap weergeeft die genoemd is. De eigenschappen die meerdere keren werden benoemd zijn in één vakje geplaatst, waarbij de labels worden weergegeven, zodat het terug te vinden is in bijlage C.

In het tweede woordweb (figuur 6.3) zijn de eigenschappen weergegeven die in de theorie van Jan-Willem van de Velde worden genoemd zie deelvraag 1 (H 3.3). Daarnaast worden de eigenschappen weergegeven die door Dineke Behrend en Jan van Rosmalen worden genoemd in de gehouden interviews, waarin we specifiek hebben gevraagd naar de eigenschappen van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk.

Figuur 6.2 Woordweb a.d.h.v. eigenschappen van hulpverleners die (structureel) muzisch-agogisch werken in de Jeugdhulpverlening, genoemd door de geïnterviewde hulpverleners.

Figuur 6.3 Woordweb a.d.h.v. eigenschappen van de hulpverleners die structureel muzisch-agogisch werken in de Jeugdhulpverlening, genoemd door Jan van Rosmalen, Dineke Behrend en Jan-Willem van de Velde.

6.4 Grondhouding

Zoals in hoofdstuk 1 staat beschreven, geven D. Behrend, J.W. van de Velde en J. van Rosmalen alle drie aan dat het muzisch-agogisch werken gekenmerkt wordt door een muzische grondhouding. Wat houdt een muzische grondhouding in? Beherend beschrijft het als volgt: *grondhouding + reflectie + kennis + vaardigheden = beroepshouding*. Muzische vaardigheden maken deel uit van je beroepshouding. Tijdens je opleiding ga je expliciet oefenen met het muzisch-agogisch werken, waardoor het onnatuurlijk over kan komen. Toch is het goed om ervaringen op te doen en te oefenen met het muzisch-agogisch werken. Het is de bedoeling dat je door theorie en oefeningen het muzisch-agogisch werken zo eigen maakt, dat het deel gaat uitmaken van je grondhouding (Behrend, 2008). Wat die grondhouding dan precies inhoudt, legt Behrend als volgt uit: *'Je begint aan je opleiding met een aantal eigenschappen, waarden, normen, gevoelens. Vaak heb je over die eigenschappen nog nooit zo bewust nagedacht, maar je mag aannemen dat iemand die kiest voor hulpverlening in elk geval de bereidheid heeft om mensen te helpen of te begeleiden. Bij de een bevat die grondhouding een zeker geduld om met mensen om te gaan, bij de ander het vermogen om snel leuke activiteiten in te kunnen zetten in moeilijke situaties'* (Behrend, Muzisch-Agogische Methodiek, een handleiding, 2008, p. 24). Een grondhouding is dus het geheel aan eigenschappen, waarden, normen en gevoelens die je nodig hebt om een bepaald beroep te kunnen uitvoeren. Je bent jezelf alleen nog niet bewust dat je die eigenschappen etcetera hebt. Deze worden in de opleiding bewust gemaakt, maar ook uitgediept.

Jan-Willem van de Velde geeft in zijn boek (Velde J.-W. v., 2011, pp. 142-157) een overzicht van de elementen waaruit, volgens hem, een (muzische) grondhouding bestaat. Met name de eerste vier elementen bevatten het muzische, die hij dan ook nader uitlegt.

1. **Ontvankelijkheid en verwonderingsgezindheid:** Het openstellen voor indrukken van buiten.
2. **Expressiviteit en uitstraling:** Uitdrukkingen, imiteren van cliënten.
3. **Spontaniteit, creativiteit en improvisatievermogen:** Je moet gemakkelijk kunnen overschakelen van sturen naar leiden, van initiatief nemen naar volgen, van accepteren naar confronteren.
4. **Aanwezigheid en verbondenheid:** In het hier-en-nu zijn. Lekker in je vel zitten, met je gedachten erbij zijn, je lichaam accepteren zodat je het als middel in kunt zetten.
5. **Meelevendheid en empathie**
6. **Kritisch-analytisch vermogen**
7. **Liefde en respect**

Vervolgens geeft hij een beschrijving van een muzische grondhouding van de hulpverlener (Velde J.-W. v., 2011, p. 157). De hulpverlenende:

- ❖ Staat open voor zintuiglijke, cognitieve, sociale, emotionele en spirituele prikkels.
- ❖ Is gevoelig voor het appèl dat van een situatie uitgaat.
- ❖ Is gevoelig voor het appèl dat van materialen en middelen uitgaat.
- ❖ Heeft gevoel voor schoonheid en kan zich laten ontroeren.
- ❖ Zoekt aansluiting bij de persoonlijke (belevings)wereld van de hulpvragende.
- ❖ Is gevoelig voor signalen van de hulpvragende in de vorm van lichaamstaal, beelden en klanken.
- ❖ Is expressief en communicatief in het handelen en heeft een uitnodigende uitstraling.
- ❖ Laat zichzelf zien en durft zich kwetsbaar op te stellen.
- ❖ Kan een veelzijdige relatie aangaan en durft deze te verdiepen.
- ❖ Neemt de ander serieus, accepteert, respecteert en geeft aandacht.
- ❖ Is benieuwd naar het onbekende en tolerant tegenover het nieuwe.
- ❖ Kan verwondering toelaten, bezieling brengen.
- ❖ Kan genieten en plezier beleven.
- ❖ Vertrouwt op het vermogen tot inspelen en tegenspelen, imiteren en reageren, fantaseren en improviseren.

6.5 Out of the box denken

Aan de hand van de input van de derdejaars studenten van de minor Creatief Agogisch Werk, komen zij tot een profiel met eigenschappen van een muzisch-agogisch werker. Deze hebben zij samengesteld tijdens de professionaliseringsdagen aan de hand van onderzoek, theorie en ervaring in de praktijk. Het profiel komt er als volgt uit te zien (S1-13, 2013):

- ❖ Out of the box denken en handelen
- ❖ Te kunnen observeren & signaleren
- ❖ Kennis van de doelgroep (S8,2013) om aan te sluiten bij cliënt
- ❖ Mogelijkheden bij cliënt ontdekken
- ❖ Gebruik maken en kennis hebben van muzische activiteiten als muziek, drama, humor, spel, sport, beeldend
- ❖ Cliënt ruimte geven voor eigen ideeën
- ❖ Eclectisch werken (per situatie kijken naar wat goed is voor het kind en dus ook een andere methodiek of instap gebruiken per situatie. Kijken naar de behoefte van het kind en hierbij aansluiten)
- ❖ Flexibel (om met de gegeven situatie om te gaan)
- ❖ Eigen denkpatroon los te laten
- ❖ Gevoel voor humor hebben (S2,2013)
- ❖ Present zijn (S9,2013)

Deze eigenschappen sluiten aan bij de eigenschappen van een social worker die worden beschreven aan de hand van literatuur- en praktijkonderzoek (fig. 6.2 en 6.3). Het eclectisch werken is nog niet eerder specifiek benoemd, maar wij zien het terug in het hebben van kennis van de doelgroep en verschillende methodieken. Ook het present zijn is niet op deze manier benoemd, maar wel in het-hier-en-nu zijn. Wij concluderen hieruit dat het profiel wat gemaakt is door de derdejaars studenten geheel overeenkomt met de resultaten uit ons theorie- en praktijkonderzoek.

6.6 Metaniveau

In dit hoofdstuk zijn de kenmerken, eigenschappen en grondhouding beschreven van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk. Onze hoofdvraag richt zich specifiek op het HBO-niveau, wat dan ook nader onderzocht is, zowel in de theorie als in de praktijk. In de literatuur kwam naar voren dat een HBO'er zich onderscheidt van een MBO'er, doordat hij de situatie kan overstijgen. Op metaniveau overziet hij de situatie en van daaruit maakt hij keuzes in zijn handelen en/of het plegen van interventies (Bree, 2009). Daarnaast vroegen we aan Jan van Rosmalen en Dineke Behrend of het muzisch werken HBO-gerelateerd is. Zowel Jan van Rosmalen als Dineke Behrend gaven aan dat het muzisch werken niet specifiek HBO-gerelateerd is. Jan van Rosmalen gaf aan dat het 'creatieve' wel HBO-gerelateerd is. Hij maakt onderscheid tussen het 'muzische' en het 'creatieve', zoals eerder beschreven is in H 3.

❖ Een HBO'er overstijgt de situatie en neemt verantwoordelijkheid:
' (...) Creatief gaat echt van het kunnen overstijgen van de situatie, alternatieven kunnen bedenken of kunnen ontwerpen het kunnen laten ontstaan, het meer dan kunnen werken met protocollen. Zelf ook in onvoorziene situaties kunnen handelen. Het zelf ook verantwoordelijkheid kunnen nemen. Dat vind ik wel iets van een HBO. Dat vind ik zo omschreven in alle boekjes' (JvR7, 2013).

❖ Een HBO'er zet bewust muzische-agogische middelen in, koppelt dit aan het hulpverleningsplan, rapporteert over de waarde van het inzetten van de muzische-agogische interventie en reflecteert op zijn handelen:
'Muzisch werken [is] op zich niet per definitie [HBO-gerelateerd], maar muzisch-agogisch kan je natuurlijk ook op MBO niveau doen, maar ik denk naarmate je meer initiatief er in neemt meer planmatig er in bezig bent, meer beleidsmatig bezig bent. Je kunt natuurlijk afspraken maken van wij benaderen cliënten op die manier. Als het gaat over afstemmen en rapporteren het liedjes zingen op

zich, daar heb je natuurlijk geen HBO-diploma voor nodig. Maar het liedje zingen in het kader van een hulpverleningsplan en de waarde eruit halen en het kunnen benoemen in een overdracht dat inzetten van het middel het bewust zijn hoe het middel werkt en kijken naar wat het gedaan heeft, het reflecteren, dan heb je het over HBO- werken (DB7, 2013).

In de praktijk werden de volgende verschillen genoemd in het muzisch-agogisch werken tussen een HBO'er en een MBO'er:

❖ Een HBO'er overstijgt de situatie:

'Eh nou.. Het leuke is dat MBO'ers juist heel creatief bezig zijn en of het dan bekwaam of onbekwaam is, dat weten ze eigenlijk niet zo goed. Ze zijn erg bezig met knutselen en erg bezig met het verzorgen, maar niet zozeer met het overstijgende denken, waar komt nou wat vandaan? En dat is wel meer HBO-niveau. Dus echt op een HBO manier bezig zijn, het muzische-agogische in te zetten en om dingen voor elkaar te krijgen, dat vind ik meer HBO-niveau. Ik denk dat de HBO'er het bedenkt en de MBO'er het prima uit kan voeren, maar die gaan niet bedenken: Nou, wat kan er in dit geval ingezet worden om iets voor elkaar te krijgen? De HBO'ers kunnen bijvoorbeeld ook bedenken hoe er aan bepaalde doelen gewerkt kan worden op een muzische wijze. Je kan ook in een overdracht vertellen aan een MBO'er wat precies je doel is' (CB9,2013).

❖ Een HBO'er is vaak sterker in het bedenken en minder sterk in de uitvoering:

'Ja, het [verschil] komt uiteindelijk op de uitvoering aan. Ik denk zeker dat een HBO'er van belang is in het werkveld. Maar ik denk dat iedereen een waardevolle aanvulling is voor een team. Je moet niet denken dat een SPH'er beter is in de uitvoering. Het is vaak juist zo dat de denkers, vaak de HBO'ers minder sterk zijn in de uitvoering. Maar het is wel waar dat een goede visie ook een effect heeft op het handelen' (PP9,2013).

❖ Een HBO'er werkt doelgericht:

'Ja als je het echt planmatig doet denk ik, dan lijkt het mij wel HBO gerelateerd. Je wilt er echt een doel mee bereiken en daar heb je van tevoren over nagedacht. En nee denk ik van eh.. wanneer je gewoon maar activiteiten doet, dat is allemaal prima. Maar zonder het uiteindelijke doel voor ogen te houden en dan lijkt me dat een prima MBO taak' (LF9,2009).

❖ Een HBO'er zet de dingen op:

'Ik denk dat je als HBO'er meer de dingen opzet en dat je het beide uitvoert' (JS9,2013).

Uit deze antwoorden uit de praktijk blijkt dat een Sociaal Pedagogisch Hulpverlener (HBO-niveau) zich van een Pedagogisch Medewerker (MBO-niveau) onderscheidt, doordat hij het overzicht heeft (metaniveau) en de dingen bedenkt. Ook blijkt dat een HBO'er niet persé beter is dan een MBO'er, maar dat ze elkaar juist aanvullen.

6.7 Conclusie

In dit hoofdstuk hebben we aan de hand van literatuuronderzoek en praktijkonderzoek gekeken naar de kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau.

Het specifieke wat je als social worker moet kunnen om het muzische-agogische op een juiste wijze in te zetten, wordt door zowel Jan van Rosmalen als Dineke Behrend in een aantal kernwoorden benoemd: Kennis van verschillende muzische activiteiten, aansluiten bij / afstemmen op de cliënt, de muzische activiteiten doelgericht inzetten gericht op de appèlwaarden. Samen met een muzische grondhouding is dit de kern van het muzisch-agogisch werken. Wij sluiten ons aan bij het schema van Dineke Behrend : *grondhouding + reflectie + kennis + vaardigheden = beroepshouding*.

Uit ons theorie- en praktijkonderzoek werden veel eigenschappen genoemd die je als social worker moet beheersen om op de juiste wijze muzisch-agogisch te werken. Wij sluiten ons aan bij de quote

van Dineke Behrend: *'Als je echt muzisch-agogisch wilt werken, dan moet je een duizendpoot zijn.'* Eigenschappen die meerdere malen worden genoemd in de theorie zijn: Koffer met ervaring/repertoire, aansluiten bij de cliënten, contact, lef, alertheid, inzicht en een creatieve houding. Eigenschappen die meerdere malen worden genoemd door jeugdhulpverleners zijn: Humor, reflecteren, enthousiasme, creativiteit, flexibiliteit en motivatie. Wij concluderen hieruit dat deze eigenschappen van belang zijn om muzisch-agogisch te werken met de cliënt, omdat ze meerdere keren worden genoemd. Ook zien we overlap tussen de eigenschappen die worden genoemd uit de theorie en de praktijk en de input van de derdejaars studenten (met de minor Creatief Agogisch Werk) , onder andere het aansluiten bij de cliënt. Een HBO'er die muzisch-agogisch werkt onderscheidt zich van een MBO'er die muzisch-agogisch werkt, doordat hij de situatie kan overstijgen op metaniveau en over zijn handelen kan reflecteren.

7. Product: Passend profiel

Eerst zal de uitleg van het product worden gegeven, zodat duidelijk is hoe het profiel in elkaar zit. Het product zelf wordt daaronder weergegeven (blz. 49). Het profiel is aan de hand van de woordwebben (fig. 6.2 en 6.3) en H 6.4 tot stand gekomen. In die woordwebben staat namelijk aangegeven wat vanuit de praktijk en de theorie als vaardigheden worden benoemd. In H 6.4 staat de grondhouding beschreven. Het product is hierdoor relevant om te gebruiken als profiel.

7.1 Opzet profiel

Het profiel bevat de volgende vier kernwoorden: grondhouding, jezelf als instrument, repertoire en bekwaamheid.

De grondhouding is de basis van de social worker, wat van belang is voor het muzisch-agogisch werken. Een grondhouding is een houding tegenover de ander, de cliënt. Deze houding zit al in je. Je kiest voor de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening (Social Work) omdat je affiniteit hebt en/of interesse voor hulpverleners, mensen of een specifieke doelgroep. Deze grondhouding wordt verder aangestuurd door reflectie en vaardigheden, die je op school aangeleerd krijgt en waar je mee oefent in de praktijk. Zo bouw je een repertoire op en leer je jezelf als instrument te hanteren in de beroepspraktijk. Deze twee elementen zijn niet los van elkaar te zien en zijn beide van belang om tot het toepassen te komen. De grondhouding, jezelf als instrument hanteren en het repertoire maakt een hulpverlener bekwaam om het muzisch-agogisch werken toe te passen. Deze vier elementen vormen de basis bij het muzisch-agogisch Werken. Het element 'jezelf als instrument' bevat de eigenschappen die een social worker nodig heeft en gaat inzetten in het werken met de cliënt. Het element 'repertoire' bevat de vaardigheden die een social worker zich eigen moet maken, zodat hij deze kan gebruiken als middel in het werken met de cliënt. De eigenschappen en vaardigheden worden aan de hand van kernwoorden concreet weergegeven.

7.2 Grondhouding

Onder grondhouding vallen de volgende kernwoorden: Ontvankelijkheid, expressiviteit, spontaniteit, improvisatievermogen en aanwezigheid.

Ontvankelijkheid is van belang om je open te stellen voor indrukken van buiten en jezelf daarover te verwonderen. Expressiviteit is van belang om jezelf uit te drukken en cliënten te imiteren. Spontaniteit en aanwezigheid zijn van belang voor het contact maken met de cliënt en om er te zijn voor de cliënt. Improvisatievermogen is van belang om gemakkelijk te kunnen schakelen in situaties en nieuwe interventies te bedenken.

7.3 Jezelf als instrument

Jezelf als instrument zijn de eigenschappen die je bezit met betrekking tot het muzisch-agogisch werken. De volgende eigenschappen staan hierbij centraal: flexibiliteit, kritisch, jezelf zijn, enthousiasme, gezag en creativiteit.

7.3.1 Flexibiliteit

Flexibiliteit is van belang om per situatie op een speelse, creatieve houding in te springen en daarmee aan te sluiten bij de cliënt. Flexibiliteit biedt de mogelijkheid om creatief te zijn. Flexibiliteit is een houding, die ervoor zorgt dat je out of the box gaat/kunt denken.

7.3.2 Kritisch

Onder kritisch zijn vallen de volgende kernwoorden: Reflectie, op zoek naar patronen die belemmerend zijn, gezond verstand en alertheid.

Het is van belang dat je kritisch bent op je handelen. Als je een muzische-agogische interventie hebt uitgevoerd evalueer je deze. Hiermee stel je jezelf kwetsbaar op door de volgende vragen te stellen:

Heb ik het goed gedaan? Wat kon beter? Wat belemmert mij in het handelen? Bij het evalueren kijk je of je voldoende aansloot bij de cliënt (leerdoelen, beleavingswereld, niveau, interesses). Enerzijds heb je hier een gezond verstand voor nodig om logisch te redeneren, anderzijds moet je alert zijn en vragen stellen bij vanzelfsprekendheden (problematiseren).

7.3.3 Jezelf zijn

Om een muzische-agogische interventie uit te voeren is het van belang dat je jezelf bent en daarmee rust uitstraalt naar de cliënt. Onder 'jezelf zijn' vallen de volgende kernwoorden: Ontspanning en in het hier-en-nu zijn.

Ontspanning geeft rust en de ruimte om na te denken op welke wijze je kunt handelen. Met in het hier-en-nu zijn wordt bedoeld dat je zowel fysiek alsook geestelijk aanwezig bent en dat je tijd en aandacht hebt voor de cliënt en de activiteit.

Met jezelf zijn wordt ook bedoeld dat je, je interesses en/of hobby's laat zien. Als je bijvoorbeeld een instrument bespeelt, kan je dat inzetten als muzisch-agogisch middel.

7.3.4 Enthousiasme

Enthousiasme, ofwel een positieve insteek, is van belang voor het muzisch/agogisch werken. Onder enthousiasme vallen de volgende kernwoorden: Optimisme, motivatie en humor.

Door er zelf positief in te staan en dat uit te stralen, breng je het enthousiasme over op de cliënt. Je weet de cliënt te motiveren om een activiteit te gaan doen. Je bent optimistisch in het benaderen van de cliënt. Het inzetten van humor en grapjes draagt hier ook op een positieve manier aan bij. Deze kernwoorden zorgen ervoor dat je de cliënt op een positieve manier benadert, waardoor de cliënt zelf ook enthousiast kan worden voor de activiteit.

7.3.5 Gezag

Met gezag wordt bedoeld dat je achter jezelf staat in wat je zegt en wat je doet. Onder gezag vallen de volgende kernwoorden: Uitstraling, dat je ervoor staat en overwicht.

Je straalt uit dat je de muzische-agogische interventie die je inzet van belang vindt en door middel van natuurlijk overwicht en enthousiasme, zoals hierboven is beschreven, weet je de cliënt te overtuigen. Het aansluiten bij de cliënt is hierbij natuurlijk van belang.

7.3.6 Creativiteit

Creativiteit is enerzijds een kwaliteit en anderzijds een vaardigheid. Creativiteit is iets wat je al in je hebt, wat je bezit. Onder creativiteit vallen de volgende kernwoorden: Speelsheid, gedrag als middel zien, vindingrijkheid en non-verbale communicatie.

Speelsheid kenmerkt zich door de cliënt op een speelse, ludieke, fantasierijke wijze te benaderen. Dat kan zowel verbaal als non-verbaal.

Creativiteit kenmerkt zich ook door het gedrag van de cliënt als middel te zien door bijvoorbeeld het gedrag te spiegelen van de cliënt. Daarmee maak je op een creatieve wijze inzichtelijk dat het gedrag van de cliënt niet gepast is.

Het muzisch-agogisch werken vraagt ook vindingrijkheid, namelijk dat je out of the box kunt denken waarbij je iets nieuws schept en dat je een creatieve oplossing vindt. Creativiteit zit hem ook in het non-verbaal communiceren. Dat wil zeggen: gebaren, mimiek, expressie, drama, dans, beeldend vormen, muziek en audiovisuele middelen.

7.4 Repertoire

Het repertoire is datgene wat je aan vaardigheden aanleert. Dat kan door middel van de opleiding die wordt gevolgd, maar ook door de stages die worden gedaan in de praktijk. Onder repertoire vallen vier kernwoorden, namelijk: creativiteit, kennis, inzicht en methode.

Creativiteit is zowel een eigenschap, alsook een vaardigheid, vandaar dat creativiteit bij 'Jezelf als instrument', alsook bij het 'repertoire' staat ingedeeld.

7.4.1 Creativiteit

Creativiteit, is zoals in voorgaande wordt benoemd, zowel een eigenschap van een social worker alsook een vaardigheid. Creativiteit heb je vanuit jezelf, maar het wordt ook tijdens de opleiding nog verder aangescherpt.

7.4.2 Kennis van

Kennis heb je nodig om op de juiste wijze een muzische-agogische interventie in te kunnen zetten. Kernwoorden die vallen onder kennis zijn: Appelwaarden, doelgroep, wat werkt in de praktijk (practice based) en theoretische onderbouwing (evidence based).

Als social worker is het van belang kennis te hebben van de appèlwaarden: Wat doet het materiaal met de cliënt? Wat roept het op bij de cliënt? Als die kennis er is, zal het inzetten van een muzische-agogische interventie doeltreffender zijn. Ook kennis van de doelgroep is van belang. Iedere cliënt zal op een andere wijze reageren op een muzische-agogische interventie en daarbij ook iedere doelgroep. Kijk als social worker naar de cliënten en weeg daar de muzische-agogisch interventie op af. Als student, maar ook als social worker kan je veel leren van wat anderen doen, maar ook van wat je zelf doet. Wat werkt er nu wel in de praktijk en wat niet? Experimenteren met de opgedane kennis kan inzicht geven in wat effectief is voor een cliënt. Het is van belang om als social worker te kunnen onderbouwen vanuit welke theorie er wordt gewerkt.

7.4.3 Inzicht in

Inzicht, ofwel begrijpen, is het verhaal achter het verhaal. Je begrijpt waar iets vandaan komt, je kunt het plaatsen, omdat je er kennis van hebt of omdat je door ervaring hebt leren begrijpen. Bij inzicht worden er vier kernwoorden weergegeven in het product: Problematiek van de cliënt, groepsdynamica, ontwikkeling van de cliënt en verloop van situaties.

Bij het inzicht hebben in de problematiek (stoornis en/of trauma) van de cliënt, begrijp je de reactie van een cliënt op een bepaalde gebeurtenis. Je kunt het gedrag van een cliënt plaatsen. Als dat inzicht er is, zal dat ook gevolgen hebben voor een muzische-agogische interventie. Je houdt rekening met de belemmeringen van de cliënt en je speelt er op in. Dat is echter niet genoeg, iedere cliënt maakt een andere ontwikkeling mee. Ook dat is van belang bij het inzetten van een muzische-agogische interventie. Hoe oud is een cliënt en welke ontwikkeling heeft de cliënt?

Bovenstaande heeft ook gevolgen voor de groepsdynamica. Iedere interventie die zal worden gepleegd, zal een groepsproces op gang zetten, daar moet je als social worker aandacht voor hebben. Inzicht in verloop van situaties is het laatste kernwoord, maar zeker niet onbelangrijk. Bij het plegen van een interventie, maar ook daarvoor moet je als social worker kunnen inschatten/weten wat de volgende stap is. In gedachte ben je elke keer een stapje vooruit, dat maakt een interventie cliëntgericht.

7.4.4 Methode

Een methode geeft richting aan je handelen. Door het gebruiken van een methode heb je een basis van waaruit je kunt handelen. De volgende kernwoorden zijn verbonden met methode: Kaderen van een activiteit, structuur, reflectie en systeemgericht.

Door het kaderen van een activiteit, kan het worden aangepast aan de doelgroep. Je maakt het voor de cliënt behapbaar en duidelijk. Door middel van structureren bied je de cliënt veiligheid, doordat je voorspelbaar bent. Structureren kan je doen door middel van stapsgewijs aangeven wat er van de cliënt wordt verwacht, maar ook door bijvoorbeeld bij een onrustig moment op de groep de cliënten door afspraken rust te bieden.

Bij het muzisch-agogisch werken is het voor een social worker van meerwaarde om te reflecteren. Je leert kijken naar je eigen handelen. Doordat je naar je handelen gaat kijken sta je stil bij wat er goed is gegaan en bij wat beter kon. Hierdoor ga je leren van je handelen, omdat je door reflectie gaat zien op welk punt het vastliep of waar de cliënt juist goed op reageerde.

Het systeemgericht werken houdt in dat je het netwerk erbij betreft. Het netwerk kan bij de cliënt betrokken worden als onderdeel van een leerdoel. Het netwerk wordt steeds vaker betrokken bij de cliënt, onder andere door Welzijn Nieuwe Stijl; een methode die gericht is op de kracht van de cliënt.

7.5 Bekwaamheid

Tot slot het element bekwaamheid. Dit element gaat met name in op het inzetten en toepassen van een muzische-agogische interventie. Het 'bekwaam zijn' is een gevolg van: Grondhouding, jezelf als instrument en het repertoire. Als je die drie elementen bezit, ben je bekwaam om toe te passen.

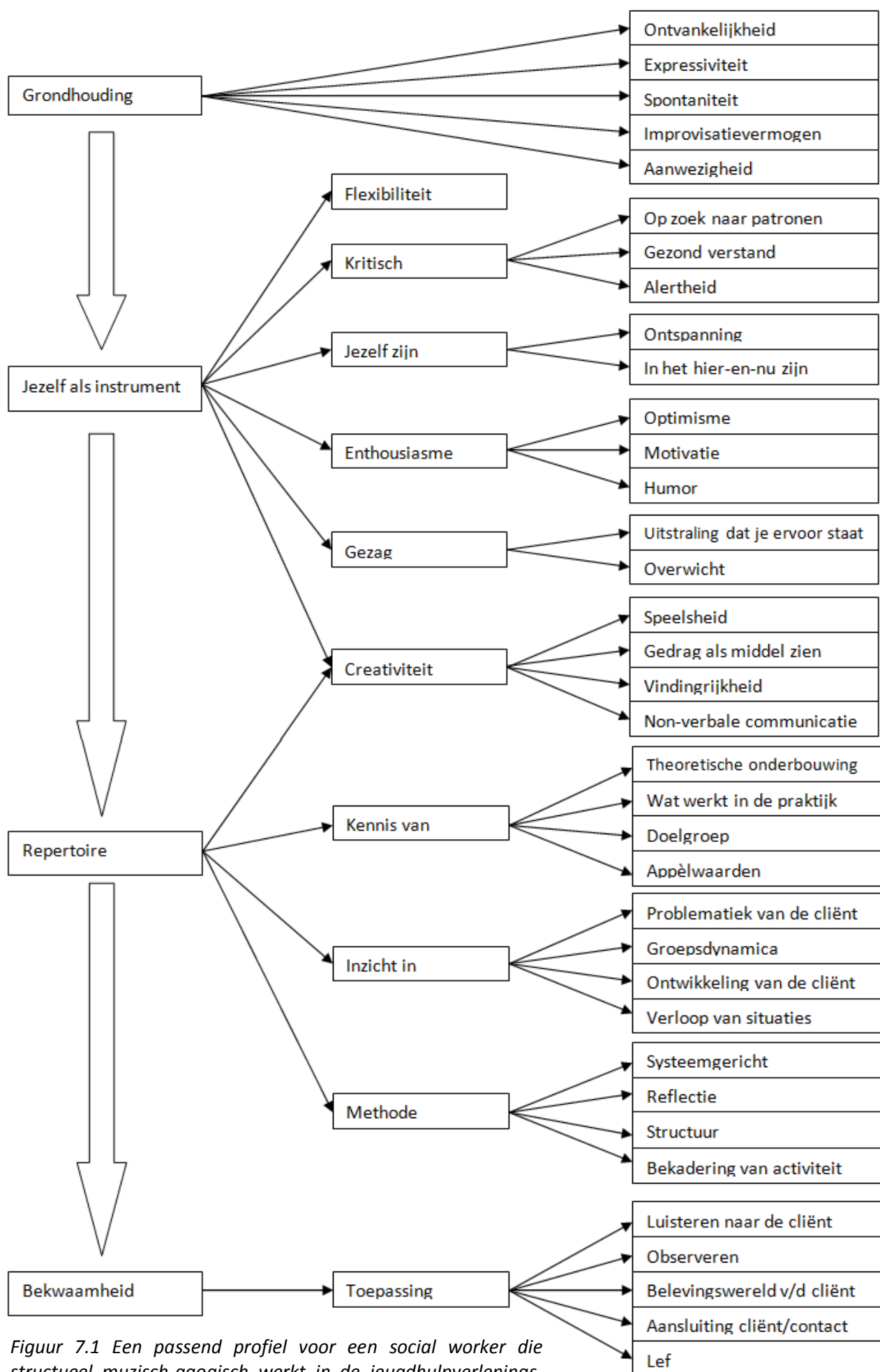
7.5.1 Toepassen

Toepassen bevat de volgende kernwoorden: Lef, aansluiting cliënt/contact, belevingswereld van de cliënt, observeren en luisteren naar de cliënt.

Muzisch-agogisch werken vraagt lef. Lef om out of the box te denken en patronen te doorbreken. Dit gaat niet altijd in één keer. De drempel kan voor een social worker hoog liggen, omdat jezelf of het team waarin je werkt/stage loopt belemmerend zijn.

Geen enkele muzische-agogische interventie zal effectief zijn, als het contact met de cliënt ontbreekt. Contact maken en aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt lijken een vanzelfsprekendheid, maar zijn wel van belang om te noemen. Deze twee kernwoorden staan niet los van het kernwoord: luisteren. Luister als social worker naar de cliënt. Deze geeft vaak zelf aan wat zijn/haar behoeftes zijn.

Observeren geeft een social worker informatie die van invloed kan zijn op het inzetten van een muzische-agogische interventie. Aan het gedrag van een cliënt is veel te zien, maar ook aan diens mimiek en lichaamshouding.

Figuur 7.1 Een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) op HBO-niveau.

8. Conclusies

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk willen we conclusies trekken uit het onderzoek naar een passend profiel voor een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) op HBO-niveau. Dit zal worden gedaan door als eerste antwoord te geven op de vier deelvragen. Vervolgens zal er een antwoord worden gegeven op de hoofdvraag.

8.2 Deelvraag 1: Muzisch-agogisch werken in de hulpverlening

In hoofdstuk 3 stond de volgende deelvraag centraal: Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in? Om hier antwoord op te krijgen is literatuur- en praktijkonderzoek gedaan. Na de theorieën uitgewerkt te hebben van verschillende auteurs (Behrend, Van de Velde en Van Rosmalen) en praktijkonderzoek (interviews in zeven verschillende jeugdzorginstellingen) kwamen wij tot de volgende begripsdefiniëring van muzisch-agogisch werken: 'Muzisch-agogisch werken is vanuit een creatieve, speelse grondhouding gedrag van de cliënten beïnvloeden, waarbij je doelgericht te werk gaat en je richt op het leerrendement van de cliënt'. Uit het praktijkonderzoek is gebleken dat er met name op creatieve en reproductieve wijze wordt gewerkt door de hulpverleners.

8.3 Deelvraag 2: Kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken

In hoofdstuk 4 stond de volgende deelvraag centraal: Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk? Om hier antwoord op te krijgen is gebruik gemaakt van de bevindingen van hoofdstuk 3 en praktijkonderzoek. Uit het praktijkonderzoek bleek, dat het doelgericht werken een kenmerk is. Daarnaast kwam naar voren dat veel hulpverleners Onbewust bekwaam muzisch-agogisch werken. Daarbij werd ook duidelijk dat de hulpverleners een verschil maken tussen het dagelijks muzisch-agogisch werken en het specifiek doelbewust werken. Wanneer het muzisch-agogisch werken kan worden gekoppeld aan een doel van de cliënt, kan er gesproken worden van muzisch-agogisch werken en is het specifiek. Wanneer het in dagelijkse handelingen zit, waarbij het handelen niet gekoppeld wordt, of kan worden aan een doel, bevat het Muzisch werken. Het leerelement ontbreekt dan. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de hulpverleners niet alleen muzisch-agogisch werken, maar met regelmaat ook muzisch werken, omdat er een doel voor de cliënt ontbreekt. Gekoppeld aan de hoofdvraag, kan worden gesteld, dat niet alle hulpverleners zich bewust zijn van het doel van muzisch-agogisch werken. Er is meer doelgerichtheid nodig, waarbij de hulpverleners voor en/of na het inzetten van een muzische-agogische interventie kunnen aangeven waarom ze het hebben ingezet en wat het doel was voor de cliënt.

8.3 Deelvraag 3: Best practices van muzisch-agogisch werken

In hoofdstuk 5 stond de volgende deelvraag centraal: Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt? Om hier antwoord op te krijgen is als eerste een omschrijving gegeven van een best practice. Uit deze omschrijving kan worden geconcludeerd dat het cliëntgericht en doelgericht werken van belang is. Daarnaast is er gebruik gemaakt van observaties uit de praktijk van de derdejaarsstudenten. De voorbeelden werden gekoppeld aan de eigenschappen van een hulpverlener, die werden benoemd in hoofdstuk 6. Aan de hand van de voorbeelden zien we dat de cliënt baat heeft bij het inzetten van muzisch-agogisch werken. Hiermee kan worden onderbouwd dat het muzisch-agogisch werken van belang is voor het hulpverlenend handelen. Concluderend kan worden gesteld dat het muzisch-agogisch werken van belang is voor zowel de cliënt, de leefgroep als de hulpverlener. Het contact tussen de cliënt en de hulpverlener vindt op een speelse wijze plaats.

8.4 Deelvraag 4: Kenmerken, eigenschappen en de grondhouding

In hoofdstuk 6 staat de volgende deelvraag centraal: Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de beroepspraktijk

op HBO-niveau? Om hier antwoord op te krijgen zal gebruik worden gemaakt van de voorgaande drie hoofdstukken. Aan de hand van theorie en praktijkonderzoek, zullen de kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker worden benoemd. De kenmerken die zowel bij de theorie als praktijk de kern vormen, waren: Aansluiten bij/afstemmen op de cliënt, kennis van verschillende muzische activiteiten, de muzische activiteiten doelgericht inzetten gericht op de appèlwaarden. De eigenschappen die werden genoemd zijn: lef, een creatieve houding, humor, reflectievermogen, enthousiasme, creativiteit, flexibiliteit en motivatie. Deze genoemde eigenschappen zullen van belang zijn bij het maken van een passend profiel wat het doel is van dit onderzoek. De grondhouding is van belang bij het werken met een cliënt. Dit vormt de basis van het handelen, omdat de grondhouding datgene is wat je al bezit aan kwaliteiten en waarden voordat je aan een opleiding begint. Dat is de drijfveer om te worden, wie je wilt zijn.

8.5 Hoofdvraag: Een passend profiel

In dit onderzoek staat de volgende hoofdvraag centraal: Wat is een passend profiel (grondhouding, kenmerken en eigenschappen) van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau? Om hier antwoord op te krijgen is gebruik gemaakt van de deelvragen en het product (het passende profiel). Het profiel is bedoeld voor de SPH studenten en gericht op de doelgroep jeugdzorg (6-18 jaar). Het profiel geeft overzichtelijk weer wat er vanuit de praktijk en theorie wordt gevraagd van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de beroepspraktijk. Het profiel omvat de kenmerken, eigenschappen en grondhouding.

Het profiel bevat vier basiselementen die van belang zijn voor het structureel muzisch-agogisch werken, namelijk: grondhouding, jezelf als instrument, repertoire en bekwaamheid. Door middel van de pijlen in het profiel wordt weergegeven dat deze elementen met elkaar verbonden zijn. Deze basiselementen vormen een eenheid. Wanneer één van deze elementen ontbreekt, zal de essentie van het muzisch-agogisch werken worden gemist. Deze basiselementen worden verder uitgewerkt in kenmerken en eigenschappen. Het is van belang dat de social worker deze kenmerken en eigenschappen beheerst om op een doelgerichte wijze muzisch-agogisch interventies te kunnen plegen. Wat vernieuwend is aan dit profiel is dat uit het onderzoek naar voren is gekomen dat deze competenties niet alleen van belang zijn voor het hulpverlenen in het algemeen, waarvan de competenties in de creatieve professional zijn omschreven, maar ook van belang zijn voor het muzisch-agogisch werken. Een voorbeeld hiervan is het aansluiten op de cliënt. Wanneer er niet wordt aangesloten bij de cliënt zal het beoogde doel van de muzische-agogische interventie niet worden behaald. Het verschil tussen de social worker en de social worker die muzisch-agogisch werkt, is dat een social worker die muzisch-agogisch werkt deze eigenschappen en vaardigheden gericht inzet voor een muzische-agogische interventie. Vanuit die insteek is hij steeds op zoek om aan te sluiten bij de cliënt en hij past zijn interventies daarop aan.

Met de social worker wordt de hulpverlener bedoeld die in de jeugdhulpverleningspraktijk werkt. Een kenmerk van het structureel muzisch-agogisch werken is, dat het doelgericht is. Daarbij zijn ook het Bewust bekwaam en het Onbewust bekwaam kenmerken die horen bij het structureel Muzisch-Agogisch werken.

Het HBO-niveau kenmerkt zich door aan te sluiten bij de competenties van '*De creatieve professional*'. Een verschil met het MBO is dat een HBO'er de situatie kan overstijgen op metaniveau.

9. Discussie

9.1 Over onderzoeksmethode

- ❖ Doordat het onderzoek vanuit de CHE kwam, had de opdrachtgever al duidelijk in beeld van hoe het onderzoek er uit zou komen te zien. Daarbij hadden ook veel docenten hun mening over het onderwerp wat onderzocht zou worden. Dit was in het begin van het onderzoek wat verwarrend, waardoor onze hoofdvraag te breed was wat belemmerend zou zijn in het onderzoek. Doordat ons plan van aanpak werd gescreend door een onderzoeksdocent, bood ons dat de ruimte om een bepaalde richting op te gaan die ook onderzoekstechnisch kloppend was.
- ❖ De interviews die we hadden gepland, waren in het begin stadium met name gericht op cliënten binnen Jeugdzorg in de leeftijd van 6-12 jaar. Later in het onderzoek werden we ons er bewust van dat Jeugdzorg breder is dan alleen die leeftijdscategorie. Daarom hebben we ook nog instellingen benaderd die cliënten hadden in de leeftijd 12-18 jaar.
- ❖ Er zijn tien verschillende jeugdzorginstellingen in de regio Gelderland benaderd voor het houden van een interview. Bij zeven instellingen mochten we dit daadwerkelijk doen, waarbij we binnen elke instelling één hulpverlener hebben geïnterviewd. We zijn ons er van bewust dat de informatie van één hulpverlener per instelling niet sluitend kan zijn voor de gehele instelling. Al hebben we in onze vraagstelling wel gevraagd naar wat collega's doen. Ook is alleen de regio Gelderland niet sluitend voor alle jeugdzorginstellingen binnen Nederland. Doordat we binnen zeven verschillende instellingen hebben geïnterviewd, denken we dat de uitkomsten van het interview betrouwbaar zijn voor het onderzoek, deze hebben we dan ook zwaar mee laten wegen.
- ❖ Vanuit de theorie hebben we twee verschillende schrijvers geïnterviewd, die voor ons ook een belangrijk onderdeel waren voor het onderzoek. We zijn ons er van bewust dat we één schrijver (Jan-Willem van de Velde) niet hebben benaderd voor een interview. We zijn hier later in het onderzoek achtergekomen, waardoor we gezien de tijd geen interview meer konden afnemen. Er mist hierdoor wel een inbreng van een schrijver. Echter is het wel zo dat met name Dineke Behrend en Jan van Rosmalen een grote rol hebben in het onderzoek, omdat zij ook lesgeven op hogescholen en omdat hun boeken worden voorgeschreven aan de hogescholen binnen Nederland.
- ❖ We zouden eventueel ook observaties doen binnen verschillende instellingen om zicht te krijgen wat er wordt ingezet aan muzisch-agogisch werk. Doordat het regelen van interviews met hulpverleners binnen de zeven verschillende instellingen veel tijd heeft gekost, zijn we daar niet meer aan toegekomen. We vonden dit jammer, omdat het een toegevoegde waarde geweest zou zijn voor het onderzoek. Toch zijn we van mening dat door de interviews in de praktijk veel nuttige informatie is verkregen om tot de juiste conclusies te komen die leidend zijn voor het antwoord op de hoofdvraag. De conclusies die we trekken aan de hand van de uitkomsten van het 3RCE-schema hebben we niet zwaar mee laten wegen in het onderzoek, omdat we deze informatie hebben gehaald uit de interviews, waardoor het niet goed te meten is geweest. We zijn ons er van bewust dat daardoor de informatie uit de interviews daarvoor niet sluitend genoeg zijn, omdat veel hulpverleners ook aangeven niet altijd bewust muzisch-agogisch bezig te zijn en omdat ze niet alles benoemen. Wij zijn van mening dat je in een interview niet alles kunt benoemen wat je aan muzisch-agogisch werken doet, omdat het ook onbewust wordt ingezet.

9.2 Over de conclusie

- ❖ De conclusies op de hoofd- en deelvragen zijn met name gebaseerd op de gehouden interviews en de literatuur. We zijn ons er van bewust dat het mogelijk is dat bij het maken van de conclusies onze eigen visie van invloed is geweest. Je eigen visie kan bepalen wat je als kern neemt en wat als bijzaak. Toch denken we dat aan de hand van het onderzoek we

kunnen zeggen dat onze visie op muzisch-agogisch werken niet bepalend was voor het maken van een conclusie, maar het heeft wel een rol gespeeld in het verwoorden van de conclusies.

9.3 Over het product

- ❖ Het product is tot stand gekomen aan de hand van de gehouden interviews in de praktijk, maar ook vanuit de input uit de theorie. Het onderzoek is gericht op jeugdzorg, waardoor het product dan ook specifiek voor deze doelgroep geschikt is. Omdat we naar de andere doelgroepen geen onderzoek hebben gedaan kunnen we niet vermelden of het product ook voor andere doelgroepen te gebruiken is. Doordat het product voor één doelgroep geschikt is, is het aantal studenten dat er profijt van heeft ook minder groot, dan wanneer het product breder in te zetten is. Wel kunnen we stellen dat hierdoor de betrouwbaarheid van het product groter is, omdat dat specifiek is onderzocht.

9.4 Over de aanbevelingen

- ❖ We hebben een aanbeveling over het houden van observaties met betrekking tot het 3RCE-schema. We kiezen bewust voor observaties, omdat de hulpverleners zich niet altijd bewust zijn van het muzisch-agogisch Werken. Uit ons praktijkonderzoek kwam naar voren dat er met name op creatieve en reflectieve wijze muzisch-agogisch gewerkt wordt, terwijl wij denken dat er ook op reproductieve, receptieve en expressieve wijze gewerkt wordt. Dit denken wij, maar konden wij niet aantonen met ons onderzoek. Vandaar de aanbeveling om dit te onderzoeken.
- ❖ De aanbeveling om de opdrachten concreter te maken voor de derdejaars studenten is alleen noodzakelijk als er vervolgonderzoek wordt gedaan op dit onderzoek.
- ❖ De aanbevelingen zijn samengesteld op basis van waar wij tegenaan zijn gelopen bij het uitvoeren van het onderzoek. Het is aan de studenten/docenten die een eventueel vervolgonderzoek gaan doen of zij dit meenemen.

10. Aanbevelingen

10.1 Algemene aanbevelingen

- ❖ Het 3RCE-schema, wat in hoofdstuk 3 is beschreven, inzetten bij het praktijkonderzoek door middel van observaties, zodat er betrouwbaar en valide onderzoek is gedaan en dit ook gepubliceerd kan worden. In ons onderzoek is dit schema gebaseerd op observaties van derdejaars studenten in de praktijk, wat interpretaties zijn van hun observaties.
- ❖ Gelijktijdig met het afnemen van een interview een observatie uitvoeren op de groep. We liepen er tegenaan dat het plannen van interviews veel tijd kost en niet alle instellingen tijd hebben om aan het onderzoek mee te werken. Later in het onderzoek was er geen tijd meer om observaties te plannen. Om dit te voorkomen zouden wij bij een vervolgonderzoek gelijk een interview en daar aansluitend een observatie plannen. Dit bespaart veel tijd en maakt het onderzoek betrouwbaarder.
- ❖ Jan-Willem van de Velde interviewen. In ons onderzoek hebben we Jan van Rosmalen en Dineke Beherend geïnterviewd. We hadden geen tijd meer om Jan-Willem van de Velde te interviewen, terwijl ook hij een autoriteit is op dit gebied.
- ❖ Alert zijn op voldoende begeleiding en feedback. Onze opdrachtgever werd al aan het begin van het onderzoek ziek, waardoor wij minder sturing en feedback ontvingen. Het is van belang om een opdrachtgever te hebben en bij ziekte vervanging aan te vragen.
- ❖ De input van de derdejaars studenten, wat in hoofdstuk 5 is beschreven, gelijkwaardig maken. Dat wil zeggen dat er van te voren goed nagedacht wordt waar de input voor nodig is en aan de hand daarvan concrete handvatten mee worden gegeven. Als er gebruikt wordt gemaakt van observaties kan er bijvoorbeeld een observatieschema worden aangereikt.

10.2 Specifieke aanbevelingen voor CHE

- ❖ Onderzoek doen naar wat de studenten zelf ervaren aan muzisch-agogisch werken in de praktijk, zodat er vanuit de theorie en de praktijk kan worden aangesloten op de studenten. Dit kan door middel van enquêtes of interviews.
- ❖ Een passend profiel maken voor een andere doelgroep, omdat dit alleen voor de doelgroep Jeugdzorg is. Of onderzoek doen in hoeverre dit profiel aansluit bij een andere doelgroep en beschrijven wat eventuele aanpassingen zijn.

11. Literatuurlijst

11.1 Boeken

Baarda, B., Goede, M. d., & Teunissen, J. (2005). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Wolters-Noordhoff bv.

Bassant, J., & Roos, S. d. (2010). *Methoden voor Sociaal-Pedagogische Hulpverleners*. Bussum: Coutinho.

Behrend, D. (2008). *Muzisch-agogische Methodiek, een handleiding*. Bussum: Coutinho.

Bree, J. d. (2009). *Competent Sociaal Pedagogisch Hulpverleners. Deel 1: Grondslagen SPH*. Amsterdam: BV Uitgeverij SWP.

Erkamp, A. (1986). *Ervaringsleren praktijkinformatie voor vorming en onderwijs*. Schoten: Westland nv (ANTHOS/SVE).

Horneman, S., Nijhof, W., & Rosmalen, J. v. (2011). *Methodiek sociaal-pedagogische hulpverlening*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

LOO, S. (2009). *De creatieve professional - met afstand het meest nabij. Opleidingsprofiel en opleidingskwalificaties SPH*. LOO SPH (Landelijk Opleidingsoverleg Sociaal Pedagogische Hulpverlening).

Rosmalen, J. v. (1999). *Het woord aan de verbeelding. Spel en kunstzinnige middelen in het sociaalagogisch werk*. Houten/Diegen: Bohn Stafleu Van Loghum.

Rosmalen, J. v. (2012). *Het woord aan de verbeelding. Spel en kunstzinnige middelen in het sociaalagogisch werk*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Rosmalen, J. v. (2001). *Muzisch-agogisch handelen*. Bussum: Coutinho b.v.

Tijmes, M. v. (2005). *Leren coachen, basisboek theorie en methodiek*. Soest: Uitgeverij Nelissen.

Velde, J.-W. v. (2001). *Muzisch-agogisch begeleiden in de hulpverlening. Bouwstenen voor een speelse en spirituele benadering*. Baarn: H. Nelissen B.V.

Velde, J.-W. v. (2011). *Muzisch-agogisch begeleiden in de hulpverlening. Bouwstenen voor een speelse en spirituele benadering*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Watzlawick, P. (1978). *Wie weet is het ook anders; over de techniek van de therapeutische communicatie*. Deventer: Van Loghum Slaterus.

11.2 Websites

Encyclopedie. (2007). Opgeroepen op April 9, 2013, van [www.encyclo.nl: http://www.encyclo.nl/begrip/](http://www.encyclo.nl/begrip/)

Kleij, J. v. (2011, Juni 22). Opgeroepen op Maart 19, 2013, van [www.dagaz-coaching.nl: http://www.dagaz-coaching.nl/getting-things-done-hoe-nieuwe-gewoontes-duurzaam-te-verankeren/](http://www.dagaz-coaching.nl/getting-things-done-hoe-nieuwe-gewoontes-duurzaam-te-verankeren/)

Slot, D. (2007). *Encyclopedie*. Opgeroepen op April 19, 2013, van [www.encyclo.nl: http://www.encyclo.nl/begrip/Best%20practice](http://www.encyclo.nl/begrip/Best%20practice)

VanDale. (2013). Opgeroepen op April 10, 2013, van [www.vandale.nl: http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=ethiek&lang=nn](http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=ethiek&lang=nn)

WikiWoordenboek. (2012). Opgeroepen op April 10, 2013, van [nl.wiktionary.org: http://nl.wiktionary.org/wiki/esthetiek](http://nl.wiktionary.org/wiki/esthetiek)

11.3 Overige bronnen

Beukers en Raalte v., M. (2012). *Muzisch-agogisch samenwerken. Een onderzoek naar de samenwerking tussen de muzisch-agogische vakken op de CHE*. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.

(2012, juli 20). HBO-spiegel Sem. 2 - Prop VTO. (N. d. Jong, Interviewer)

Ieperen e.a., W. v. (2005). *Visiestuk Muzische Agogische Methodiek CHE*. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.

student, anoniem. (2012, maart 2). Sem 1 - Prop VTO 2012. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.

student, anoniem. (2012, juli 7). Sem. 2 - Prop VTO 2012. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.

studenten, anoniem. (2012, juli 20). Sem. 2 - Prop VTO 2012. Ede: Christelijke Hogeschool Ede.

12. Bijlagen

Bijlage A: Interviewvragen

Interviewvragen theorieonderzoek

Jan van Rosmalen en Dineke Behrend

Definitie

1. Kun je een definitie geven van muzisch-agogisch werken?
2. In hoeverre is muzisch-agogisch werken een methodiek?

Koppeling naar praktijk

3. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de praktijk in?
4. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de beroepspraktijk?
5. Wat maakt dat muzisch-agogisch werken meer is dan een grondhouding?

Relevantie

6. Wat is de beroepsrelevantie van muzisch-agogisch werken voor de SPH'er?
7. Is muzisch werken HBO gerelateerd? Zo ja, wat maakt het dat het HBO gerelateerd is?
8. Voor wie is het muzisch-agogisch werken van belang?
9. Heeft de cliënt er baat bij? Zo ja, op welke wijze?

Interviewvragen praktijkonderzoek

Groepswerkers Jeugdzorg

1. Wat versta je onder muzisch-agogisch werken?
Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen. (Bassant & Roos, 2010)
2. Wat zijn de muzische middelen die op de leefgroep worden ingezet tijdens het werken met de cliënt? (Noem voorbeelden)
3. Hoe doen je collega's dit?
4. Wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënt?
5. Wanneer zet je het gebruik van muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet het je bewust in bij specifieke situaties?
6. Op welke wijze zet jij het gebruik van muzisch-agogisch werken in?
 - Onbewust onbekwaam
 - Bewust onbekwaam
 - Bewust bekwaam
 - Onbewust bekwaam
7. Welke eigenschappen heb je nodig als hulpverlener om muzisch-agogisch te kunnen werken?
8. Vind je het belangrijk dat er meer aandacht komt voor muzisch-agogisch werken? Zo ja/nee, waarom?
9. Is het muzisch-agogisch werken HBO-gerelateerd? Zo ja/nee, waarom? Zit er verschil met MBO?

Bijlage B: Interviews theorieonderzoek

Interview Jan van Rosmalen

Datum: 19-01-2013

Wat is je functie? Wat doe je momenteel?

Mijn belangrijkste taak is coördinator minor creativiteitsontwikkeling. Daarnaast werk ik als docent op de deeltijd SPH, af en toe geef ik wat hoorcolleges bij de voltijd, ik ben af en toe met mijn boeken bezig en verder geef ik nog supervisie. **Hoe komen je boeken tot stand? Is dat naar aanleiding van wat je hier doet op school of is het echt vanuit de praktijk?** Dit heb ik eh.. effe denken.. Nou ik heb Pedagogiek gestudeerd in het Erasmus gebouw hier aan de overkant. Ik was altijd wel gefascineerd door kunst en agogiek. Tijdens die opleiding ben ik tegelijkertijd begonnen met het combineren van kunst, spel en hulpverlening. En eigenlijk vooral club- en buurthuiswerk en dat soort dingetjes. We hebben tot 6 jaar geleden in een klein klooster gezeten, daar zaten we alleen met SPH. Dat was echt het walhalla van kunst en hulpverlening. Toen heeft iemand het idee gehad van ik wil een boek gaan schrijven, omdat daar heel weinig over was te vinden destijds. Toen vroeg ik of ik mee mocht doen en uiteindelijk zijn al die andere afgevallen en ben ik overgebleven. En hoe ik het heb aangepakt? Ik heb heel veel gesprekken gehad met docenten, met mensen uit het werkveld, dusja.. dat eigenlijk en veel gelezen.

Definitie

1. Kun je een definitie geven van muzisch-agogisch werken?

Nee... (gelach). Muzisch is natuurlijk een speciaal woord. Wij spreken hier ook niet van muzisch. Maar dat maakt op zich niks uit, muzisch is ook maar een woord. Ja volgens mij.. hoe ik het opvat is het een combinatie van kunst en hulpverlening, of agogiek eigenlijk. Je kan er ook andere opvattingen op loslaten, dan gaat het over de kunst van het verleiden enzo. Het gaat eigenlijk voor mij gewoon over de combinatie van kunstzinnige media, spel, sport en agogiek.. ja. Je kan dat ook verbreden, je kan het in 2 onderdelen pakken. Dus al het non-verbale en al die activiteiten of bezigheden waarbij je eh.. media gebruikt om de wereld anders weer te geven. Dus via video's stilzetten, versnellen, inzoomen, uitzoomen. Je beeldvorm gaat over de wereld stilzetten en ergens op focussen. En op die manier spelen met perspectief wat je kan hebben op de wereld. Dat is geen definitie, maar dat is meer er omheen. Maar daar zijn wij hier nou ook heel erg naar op zoek, wat is dat nou eigenlijk? Wij zijn ook op zoek naar: wat is de essentie van de combinatie van die 2 dingen? Dat is lastig om dat goed te omschrijven. Dus als het jullie lukt, dan heb ik daar grote belangstelling voor. Ja er zitten wel gemeenschappelijkheden bij de schrijvers en Dineke Behrend ligt in een aantal opzichten dicht bij mij, vind ik. Behalve dat ze het een methodiek noemt. Ik heb me daar wel over verbaasd dat zij het een methodiek noemt.

2. In hoeverre is muzisch-agogisch werken een methodiek?

Ik vind het geen methodiek, nee dat is het zeker niet. Ik vind het een methodiek als je een samenhangend geheel van uitgangspunten en doelstellingen hebt, die met specifieke middelen bereikt worden. Nou dat is dat muzisch-agogische dat is dat niet, tenminste ik zie het niet. Je zou wel kunnen spreken van methodiek voor activiteitenbegeleiding ofzo. Dan heb je het over hele specifieke toepassing van die spellen en kunst binnen psychiatrie of binnen gehandicaptenzorg of wat dan ook. Daar kan je wel grote gemeenschappelijkheden in vinden en ze activeren, maar an sich vind ik het gewoon geen methodiek. Zij noemt het wel zo, maar ik zie het eigenlijk als de voortdurende kunst en de voortdurende uitdaging om binnen die 2 gebieden, die eigenlijk ook wel los van elkaar te zien zijn, om die te integreren. En er zijn zoveel dwarsverbanden te vinden.. ja.. Er zijn een aantal methoden waarbij het muzische, of het kunstzinnige, belangrijk is bijvoorbeeld video- en interactiebegeleiding, maar dat is dan een hele specifieke toepassing. Narratief werken, dat vind ik dan wel weer een methodiek. Zegt het narratief werken van Bohlmeijer jullie wat? **Nee.** Daar zijn we hier wel van gecharmeerd. Dat is eigenlijk het werken via verhalen of levensverhalen. En dan niet perse letterlijk, maar juist die kunstzinnige media zijn daar heel goed in te gebruiken. Dus als je mensen foto's laat maken van hun eigen leven, of foto's laat inventariseren dan geeft dat al een beeld. Of een film laat maken, hoe ziet jouw leefwereld eruit? Dus geef een autist eens een camera en laat hem eens opnames maken van hij belangrijk vindt. Dan krijg je een heel ander verhaal als wanneer je met hem in gesprek gaat. **Dan krijg je echt vanuit de cliënt zijn beeld zeg maar.** Ja dus die hele stroom van tegenwoordig, dat subjectieve, de betekenis die een individu kent aan de wereld dat die heel belangrijk is, die staat heel erg centraal. En dat vind ik wel een methodiek, het narratief werken. Het muzische-agogische, nee dat is echt geen methodiek. Zij heeft een bijzondere opvatting van wat

methodiek is, die is volgens mij wel anders als wat ik nu net zeg. Ik gebruik eigenlijk de definitie die Kloppenburg gebruikt en Sijtze de Roos.

Koppeling naar praktijk

3. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de praktijk in?

Dat hangt heel erg van de context af. Er zijn ook veel verschillende toepassingen van. Als je die driehoek pakt. Er is ooit een boek geschreven van Kloppenburg en dat heet: Methoden van SPH. Hij heeft daar ook een hoofdstuk over muzisch-agogisch geschreven. Dus dan heb je die driehoek. En in de punt zitten instrumenten. Daaronder zitten vaardigheden en technieken. Daaronder zitten de persoon van de hulpverlener. Daaronder methoden. Daaronder methodiek. Dus je zet instrumenten in en daarbij heb je vaardigheden nodig en die heeft een mens, al dan niet, in zich. En als je die vaardigheden hebt om instrumenten te gebruiken, dan kun je dat inzetten binnen een methode. En een aantal methodes bij elkaar die samenhangend gebruikt worden, die noem je een methodiek. En heel vaak op instrumentgebied heb je veel mogelijkheden. Als je bijvoorbeeld kijkt naar een camera, ja wat kun je daar allemaal mee doen? Heel veel. En dat vind ik eigenlijk allemaal, dat kan je allemaal onder muzisch-agogisch rekenen. En om nou te zeggen.. nee ik zoek een specifiek kenmerk. Ik denk dat je een specifiek medium hebt, waardoor de mens heel anders naar zichzelf kan kijken. Ik kan jezelf zien op de eerste plaats. Dus als mensen zien hoe ze zelf handelen, dan is dat zo duidelijk feedback. Ja, is dat een methode? Het is in ieder geval een duidelijke inzet van een instrument. **Dus jij vindt dat door middel van muzische activiteiten, als een mens naar zichzelf kan kijken en daarin feedback krijgt, dat is een van de belangrijkste dingen?** Ja, het is niet zozeer een activiteit, het is een medium. Ja de camera, of het kijken, de tekening, het rollenspel om te spiegelen of ander gedrag te oefenen. Je hebt zoveel contexten binnen SPH. Ja bij het groepswork gebruik je het om sfeer te scheppen, om een relatie vorm te geven, om situaties op een bepaalde manier te hanteren, te animeren, maar ook te arrangeren, te kijken hoe het zit, dat je oog hebt voor de fysieke ruimte, dat je de dingen op een bepaalde manier neerzet, zodat het gedrag dat je wil dat dat uitgelokt wordt. Die hele inrichting vind ik ook bij de muzische manier horen van kijken. Dus ja als jij de contexten noem, noem ik de invulling, maar die kan je zelf ook geven. Coaching en ambulant werken hoort er ook bij, maar dat zijn dan weer andere dingen die je dan gebruikt. Ga eens met een cliënt die je coacht, gewoon eens een activiteit doen. Het maakt niet uit of het muzisch is of echt kunstzinnig of dat je boodschappen gaat doen. Ik vind het allemaal een beetje onder het non-verbale handelen vallen. Ik geloof dat ik een groot deel van het muzische handelen zou willen omschrijven als het non-verbale.

Moet er wel een doel achter zitten? Uiteindelijk wel. Soms moet je het doel heel lang achterwege laten, tijdelijk. Jij als agoog hebt wel een doel. Soms weet je niet precies je doel, maar soms is het gewoon iemand in beweging krijgen, iemand die helemaal onder de druk zit en vastzit in zijn patroon, hoe krijg ik die eruit? Dat is dan het doel. Ja dus ja ja JA, je moet doelen hebben. De meest grote vijand van het muzische-agogische vind ik dat alles SMART moet zijn. Dat vind ik niet. Ik vind wel dat je uiteindelijk SMART moet kunnen gaan werken, maar ik vind niet dat je altijd en overal SMART moet werken. Soms juist niet. **Ja of dat je niet SMART begint, maar het achteraf pas terugdenkt. Bedoel je dat?** Ja dat ook, dus dat je open begint, dat je intuïtief handelt, het hangt er ook vanaf welke instelling, welke doelgroep. Sommige doelgroepen moet je intuïtief handelen. Soms kom je er achter op welke manier je gewerkt heb en kan je dat achteraf in kaart brengen. Eigenlijk ben je dan een nieuwe methode aan het ontwikkelen. Dat zie je tegenwoordig ook bij de minor creativiteitsontwikkeling. Met name bij de doelgroep jongeren die moeilijk bereikbaar zijn, daar zitten heel veel intuïtieve kanten aan. Of straatjongeren, ja gewoon een moeilijke doelgroep, waarbij de gevestigde methodes tekort schieten. Ga daarmee maar aan de slag en kijk waar je uitkomt en achteraf kun je het methodiseren. En achteraf kan je ook zeggen: als je het nou zus of zo aanpakt, heb je meer kans van slagen. En het gekke is, op het moment dat je het doel los durft te laten in je hoofd, maar je weet uiteindelijk toch wel waar je naar toe wil. Je weet toch, jij bent verslaafd ehm.. en ik wens jou een leven toe zonder verslaving of dat je er minder last van hebt. Maar als je dan een doel stelt van ik wil dat jij werk krijgt, dan is dat te belemmerend. Dus ja ik vind dat je doelgericht moet werken, maar soms moet je het doel op de achtergrond zetten, heel bewust. **Maar dat doe je ook weer bewust dan?** Ja, je doet dat bewust ja. Nou ja ik vind.. Hierboven zit pedagogiek. Dat is een opleiding waar ze voortdurend heel strak volgens een behandelplan moeten werken. Dus ze gaan achter hun bureau het ontwerpen en dan pas uitvoeren. Alles verantwoorden, alles SMART. Dus die mensen zijn daar heel goed in. Ze zijn goed om volgens Korthagen te reflecteren. En dan komen ze bij ons en dan kunnen ze alleen maar volgens die manier werken en dat is heel jammer. En wat wij dan meteen doen, ja dat noemen we een spontaniteitstraining. Dan zeggen we van: Ga nou gewoon eerst eens doen en dan pas werken. Het speelse en het lef is er vanaf. Juist in het hier en nu zijn, dat gaat dan helemaal naar de achtergrond. Uiteindelijk vind ik het als mensen dat leren, wel complete mensen. Dan hebben ze wel een breed repertoire. Dan kunnen ze ook improviseren. Ja dus ik vind dat je het allebei in huis moet hebben.

4. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de beroepspraktijk?

In het hier durven en kunnen zijn, aansluiten bij mensen, lef hebben ehm.. vooral dingen uit durven proberen, verantwoorde risico's durven nemen. Hierbij wel de nadruk op risico's, maar ook wel op verantwoord, dus niet zomaar wat experimenteren, maar wel aan de slag gaan. Dus eens wat anders uitproberen en kijken wat er dan gebeurt. Dus een schilderij achterstevoren hangen, wat gebeurt er dan? Gister heb ik toevallig met een collega van mij gehad over de kunst van... Ik heb dat in mijn boek niet uitgewerkt, maar je hebt 2 vormen van creativiteit: Problem finding en problem solving. Problem finding is eigenlijk hetzelfde als problematiseren. Dat betekent binnen de wereld van reflectie en supervisie, vragen stellen bij vanzelfsprekendheden. En doordat je vragen stelt bij alles wat vanzelfsprekend is, kom je mogelijk alternatieven uit, kom je mogelijke patronen op het spoor die jij zelf nooit hebt gezien. Dat is hetzelfde als mensen binnen een instelling altijd heel blij zijn met stagiaires, dat ze vragen stellen. Die kijken anders en die manier van met open mind kijken, dat helpt mensen vaak om zich te ontwikkelen. Ik vind de basishouding, dat is voor mij ook een nieuw woord hoor, dat je op zoek bent naar eh.. patronen die belemmerend zijn of die anders kunnen of beter kunnen. De grootste belemmering die ik terug hoor van studenten, dat zijn collega's en de eigen angst van regie kwijtraken. Ik zie 3 belemmeringen. De eerste is dat iemand die muzisch-agogisch is opgeleid niet altijd de vertaling kan maken van de vakken naar de praktijk. En dat is een kunst op zichzelf, dat is moeilijk. Dat vinden de studenten moeilijk en dat vinden wij als docenten moeilijk omdat aan te sturen. Wat er gebeurt, is dat er mensen tijdens de lessen veel kunnen en in de praktijk veel kunnen, maar dat die link heel moeilijk gelegd wordt op de een of andere manier. Dus de vertaling van de lessen naar de praktijk en omgekeerd. **Dat is bij ons een stuk aanleiding geweest voor ons onderzoek.** Alleen de echt goeie studenten, die lukt het. Die zetten er ook een schepje bovenop. Die hebben reflectievermogen om dingen te vertalen en die zijn daar ook voortdurend mee bezig. Of soms zijn ze er even niet mee bezig, maar pakken ze dat later toch weer terug op wat ze hebben meegemaakt. De tweede belemmering is dat mensen bang zijn. Ik heb dat zelf ook meegemaakt. Ik ben zo'n 10 jaar geleden zelf groepsleider geweest, omdat ik dat zelf mee wilde maken. Wat ik merkte is, ik kwam in een heel gestructureerde groep met kinderen. Dan was .. eh ja 1 voorbeeld. We kregen geld van Jantje Beton als groepsleiding. Een van de groepsleiders zei toen: Jongens ik wil dat jullie mee denken hoe we dat geld kunnen besteden. Dat zei hij na het eten. Heeft er iemand een idee? Nee zeiden de kinderen, die hadden net gegeten, die hadden niet een idee. Okee nou dan verzinnen wij wel wat. En ik vergeef het mezelf nog steeds niet dat ik toen niet had ingegrepen. Ik had toen moeten zeggen: Ho stop! Dit is nou jammer. Dit is nou een mooi moment. Er is geld, dus ik kan kinderen dus de regie geven over wat ze met dat geld willen doen. Laten we daar nou eens aandacht aan geven, er 2 uur voor uit trekken en er een projectje van maken waarbij we de kinderen zeggenschap geven over een stukje eigen leven. Dus wat ik daarmee wil zeggen, is de onzekerheid van een beginnende opvoeder, die maakt eigenlijk dat ze zelden het lef hebben om het daadwerkelijk in te zetten. Er is ook wel wat voor nodig, want dan kom ik eigenlijk bij die tweede factor. Mensen zijn vaak bang voor de reacties van hun collega's, die het stom vinden, die het gek vinden, die het niet nodig vinden, we hebben het altijd zo gedaan dus het hoeft niet, dat is voor de opleiding dat moet je hier niet doen. Dat zie ik bij de deeltijders ook. Dan vraag ik de deeltijders om te experimenteren en dan beginnen ze daarmee, maar al heel snel krijg ik de reacties van soms groepsleiders, soms van managers van: Stop er maar mee, want we weten niet wat er uit komt. **Wat ik dan uit mijn eigen stage hoorde is dat het niet op dit moment niet bij de doelgroep past. Op dit moment zijn de kinderen te ingewikkeld, dus op dit moment even rustig aan. Er was altijd wel een factor vanuit de groep, waardoor je niet op een speelse manier kon inzetten. Want ze waren te ingewikkeld, of teveel autisten, of die wat meer structuur nodig hadden waardoor je niet op dat speelse kon zitten. Dat is dus wat ik meekreeg, dat het aan de doelgroep zou kunnen liggen dat het mis zou kunnen gaan.** Ja daar moet je dus ervaringen dus mee opdoen. Er is hier een docent die is heel erg van het narratieve. Okee eh.. verstandelijk gehandicapt als je daar mee werkt, geef ze nou gewoon eens een fotocamera. Geef dan niet je duurste camera, maar geef gewoon een goedkope camera en laat ze gewoon eens foto's maken. Het risico is dat het kapot gaat, of als je het aan straatjongeren geeft dat het gejat wordt. Maar in de praktijk blijkt vaak dat geen van de twee dingen gebeuren, omdat de mensen het heel kostbaar behandelen. Iemand die het vertrouwen krijgt van: hé ik krijg van jou een fototoestel, die beschaamt dat zelden. Dit zijn dingen die je tijdens de opleiding al moet gaan ervaren, dat het zo werkt. Ik blijf het heel moeilijk vinden dat stukje van: Hoe zorg je er nou voor dat het daadwerkelijk gebruikt gaat worden in de praktijk? Ik heb net twee factoren genoemd. De eerste is dus de moeilijkheid van transfer. Dat je op concrete manier moet reflecteren. Het concreet voor de geest gaan halen: Hoe ga ik wat ik nu geleerd heb concreet toepassen? Vaak is het heel abstract. Althans de verbinding. Het tweede is dus de collega: Hoe ga ik dusdanig met de collega om, dat ik ze inspireer om mee te doen met mij, dan dat ze in een angst gaat zitten en tegen gaat houden. Ja en het derde is

toch die lef. Het heeft daarmee te maken, ja gewoon echt het lef om het te doen. Mensen zoeken het vaak ook te moeilijk. Het is ook net alsof het extra tijd kost, maar dat hoeft helemaal niet. Zo van: Dan moeten we dat óók nog doen, maar dat is helemaal niet zo. Het is de sfeer neerzetten, dingen op een andere manier doen. Maar dan ben ik wel benieuwd, en volgens mij zegt Dineke Behrend vooral die belicht vooral die activiteitenkant, dat je het wel als activiteit inzet. Althans dat is hoe ik het lees. Het accent ligt heel erg op de activiteiten. Toen ik naar haar lezing ging, toen ze net haar boek had uitgegeven, vond ik dat het grote verschil. Dat doet ze best wel goed vind ik. Ik weet nog dat ik in 1996 ging naar haar lezing, toen dat boek net verscheen, en toen vond ik dat het grote verschil tussen haar benadering in Zwolle en wat wij hier doen. Hier is het meer: spelen in en met de werkelijkheid.

5. Wat maakt dat muzisch-agogisch werken meer is dan een grondhouding?

Ja daar hebben we het net over gehad hè. Die grondhouding, het lef hebben, het in het hier en nu zijn, zicht hebben op alle andere mogelijkheden om het doel te bereiken dus een heel repertoire, een koffer hebben met allerlei dingen. Dat is dan eigenlijk een houding, die repertoirekennis. Dat vind ik heel belangrijk dat je een repertoire hebt. Mijn ervaring is dat mensen pas dingen in gaat zetten, als ze het zelf gedaan/ervaren hebben. Dus als jij zelf iets ervaren hebt en je ziet de mogelijkheid om dat wat je ervaren hebt, toe te passen in de werkelijk, dan zullen mensen dat eerder doen. Dus een koffer vol met ervaringen, ja.. Wat ik zie bij mensen die al 10 of 15 jaar van de opleiding af zijn, dan komen ze wel vaak terug op die houding. Dat is het belangrijkste wat ze hebben overgehouden. Dus bijvoorbeeld iemand in Deventer die werkt met hout en psychiatrische mensen. Daar komt alles in terug. Mensen gaan het hout bewerken en de perfectionist is uren lang bezig met het bewerken van hout en neemt nooit een pauze. Dat werken met hout is een metafoor voor hoe je in het leven staat en dat ga je dan bespreekbaar maken. En dat is wel een bepaalde manier van kijken, dat je daar dingen kan zien als een metafoor voor iets anders. Eigenlijk is de essentie van wat het nou meer is als een grondhouding, dat is een koffer met ervaring op het gebied van het muzische, een repertoire. Niet alleen repertoirekennis, maar vooral ook dat ervaren en meegemaakt hebben.

Relevantie

6. Wat is de beroepsrelevantie van muzisch-agogisch werken voor de SPH'er?

Ja.... Ja er draait wel een hele hoop om. Als je geen zicht hebt op de wereld van het non-verbale mis je volgens mij de essentie. En wat mij opvalt bij opleidingen die niet muzisch opleiden is.. uhh.. bijvoorbeeld MWD dat is dan een zuster die zit hier aan de andere kant van de luchtbrug. En die gebruiken het nauwelijks en die hebben er ook geen idee van en dat is dus een zeer verbale opleiding. En ik vind dat ze daarmee.. ik vind het jammer, Omdat juist het inzetten van activiteiten, het bewustzijn van je lichaamstaal en daarmee spelen, dat is zo jammer als je dat niet gebruikt. Dan mis je eigenlijk voor mij de essentie. Er is onderzoek geweest naar het verbale en het non-verbale. 80% van de communicatie is non-verbaal. Dat is ook maar een slag in de lucht. Ik ben teruggeslagen naar het onderzoek en het ligt dus heel erg aan de situaties, maar het is altijd meer dan de helft. Soms is het 80% en soms 90% en soms 60% zover je het kunt meten. Dus ja ik vind daarmee eigenlijk al heel gek, dat je een opleiding hebt waarbij je dat niet gebruikt. Ik vind het echt lef hebben dat je een opleiding hebt waarbij je het niet gebruikt. Ik vind het echt heel raar. Dat is dus een ding. Het tweede is, daar heeft het misschien ook mee te maken, maar dat vul ik nu even voor jullie in, dat jullie op een Christelijke Hogeschool zitten.. uhm. Het vrijplaatsconcept vind ik eigenlijk een heel belangrijk concept. En uhh dat is eerder een ludisch concept dan een muzisch concept. **Wat is een vrijplaatsconcept?** Het concept van de vrijplaats dat heb ik eigenlijk in dit nieuwe boek uitgewerkt. Een ludieke activiteit. En hierin noem ik het echt vrijplaats. Heel kort gezegd.. uhh.. slaat het aan bij een modernere manier van werken. Die uitgaat van dat mensen altijd tekens geven binnen een bepaalde context. Dus mensen begeven zich van context naar context naar context. Waarbij uuh.. even vertalen naar groepswork: Eestsituatie is een context. Ik vond het best moeilijk om kinderen in die context binnen het gareel te houden. Er gelden dan andere regels bij het slapen of 's middags bij het spelen. Dat is vaardigheid die moet je leren. Dat kan je niet zomaar. Je moet de sfeer goed houden, maar ook niet te los maken. Dus op dat moment vind ik het verleiden het belangrijkste. Ik zie het met mijn eigen kinderen ook. En dan zitten ze aan tafel of helemaal niet aan tafel en dan begin ik een verhaal te vertellen of je doet gek. Maar niet iedereen denkt daar aan. Bij sociale constructivistisch die gaan er vanuit dat mensen datgene wat ze leren in een bepaalde context ook kunnen toepassen in een bepaalde context. En het ingewikkelde is om wat je geleerd hebt in een bepaalde context dat ook in een andere context te plaatsen. Daar moeten mensen bij geholpen worden. Of je moet er een doel van maken. Trek een collega ook over die drempel heen. Soms is het echt een klik maken. Ik heb een collega die is heel veel met die Gestalt therapie bezig, maar die zette het nooit in. Ik zei: Hoe kan dat nou?' Ik heb een paar keer een cursus gedaan en ik zet het zo vaak in. Ik laat mensen tekenen etc. Hij vroeg aan mij: Ja, maar hoe doe je dat dan?' Nou heb ik een paar dingen verteld. En toen ging

er een lichtje bij hem branden. Dus contexten, je hebt contexten. Grote contexten, school bijvoorbeeld. Deze ruimte is een context en dat we hier zitten te praten is een context en binnen die context heb je ook kleine contextjes. Dus als je het hebt over mopjes vertellen aan tafel, dan zet je heel even iets anders centraal. Dus je plaatst het in een context een andere betekenis centraal. En dat vind ik een heel interessant concept om te onderzoeken. Hoe ga je daarmee nu uit de weg. Bij het doen van activiteiten dat je daarbij ook vrijplaatsen kunt bieden. Dus dat mensen in een bepaalde context er een andere betekenis aan kunnen geven dan dat er in het alledaagse wordt gedaan. En het kan zijn door met de kinderen restaurantje te spelen zoals ik in mijn boek schrijf... uuhh... of paaseieren zoeken of een plaatje opzetten en dansen. Dat zijn allemaal heel spontane activiteitjes die allemaal invloed hebben op hoe mensen zich voelen. En daarbij moet je wel heel erg de balans in de gaten houden.. Ik heb ook wel eens een plaatje opgezet en toen heb ik te laat begrensd, waardoor het uit de hand liep. Naar het geloof toe vertaalt dat is eigenlijk precies hetzelfde als mensen in een kerk komen of in een dienst, schep je daar ook een sfeer. Schep je ook een context, waarin je het leven even stilzet en bepaalde betekenissen op de voorgrond zet met elkaar. En dat vind ik heel belangrijk. Het is ook een soort.. in die zin is het muzische ook een vorm van collectieve betekenisgeving. Je kan krijgen door het door het klein zijn door een mopje. Het kan groter zijn door een bepaalde activiteit of nog groter, een gebouw waarin je met elkaar bent en bepaalde sfeer hebt. Oh ja, waarom zeg ik dit ook alweer? Oh ja, we hadden het over de relevantie van muzische-agogische werken. Dus dat spelen met betekenis verlening, het beïnvloeden het creëren van contextjes dat vind ik een heel interessant gegeven. Waar ik dan op zoek naar ben is, kan je nou context scheppen waarin mensen zich prettig voelen?

7. Is muzisch werken HBO gerelateerd? Zo ja, wat maakt het dat het HBO gerelateerd is?

Nee, waarom zou dat HBO gerelateerd zijn? Mijn broer is bouwvakker en die uuhh.. is enorm muzische man. Die heeft een hele grote intuïtie en die speelt de hele dag met zijn kinderen. Hij stelt wel grenzen, hij verleidt en hij snapt de non-verbale taal. Nee het is volgens mij van alle lagen.. ja.

En als je kijkt naar het agogische? Ja maar mijn broer heeft ook kinderen die heeft hij ook opgevoed.

En als je kijkt naar een leefgroep? Ik zou niet weten waarom niet. Wat wel vaak gebeurd is dat MBO-ers moeite hebben om iets meer te doen dan waar ze voor opgeleid zijn. Maar dat is deels een vooroordeel. Nee.. Sterker nog, kopse hof was tot 1970 een MBO opleiding, Dus het muzische was eigenlijk alleen MBO. **En de uitspraak dat HBO'ers via een helicopterview meer boven de groep kunnen staan en meer gericht kunnen kijken naar wat een cliënt nodig heeft en uhm.. en dat MBO'ers meer het creatieve hebben. Ze kunnen het wel inzetten, maar die hebben vaak wat minder uhm.. helicopterview om gericht te kunnen kijken, oke, wat heeft die cliënt echt nodig en wat hoe kan ik daar op aansluiten?**Nee, dat klopt wat je nu zegt dat klopt. Dat ben ik met jou eens. Oke, daar wil je het over hebben, maar dan heb je het over het creatieve stuk. **Maar wat is dan het verschil tussen creatief en muzisch?** Oja, dat vind ik een heel groot verschil. Ik heb er ook voor gepleit om dat uit elkaar te halen. Dat is ook mijn grootste irritatie hier. Dat het door elkaar gebruikt wordt. Creatief en muzisch/ludisch. Er is een heel groot verschil tussen muzisch/ludisch en creatief. Creatief gaat echt van het kunnen overstijgen van de situatie, alternatieven kunnen bedenken of kunnen ontwerpen het kunnen laten ontstaan, het meer dan kunnen werken met protocollen. Zelf ook in onvoorziene situaties kunnen handelen. Het zelf ook verantwoordelijkheid kunnen nemen. Dat vind ik wel iets van een HBO. Dat vind ik zo omschreven in alle boekjes. Dus als je het hebt over die.. ik denk dat in de Creatieve professional veel takken.. daar staat het ook in. Van oudsher is het onderscheid tussen MBO en HBO.. nou ja, wat jij zegt. Je ziet het ook in de functieomschrijvingen.

Maar er is dus wel een belangrijk verschil tussen creatief en muzisch. Dan weten we ook waar we het nu over hebben. Anders hebben we het over twee verschillende dingen. Ja klopt en dat is ook een moeilijkheid. **Valt het creatieve dan onder het muzische?** Ja dat kan wel, maar je moet het wel heel bewust uit elkaar houden. Je kan heel niet creatief, muzische instrumenten op een heel goede manier inzetten. Uhm, we hebben onlangs een visiestuk geschreven, waarbij we het echt duidelijk uit elkaar hebben gehaald. Het creatieve heeft te maken met het kunnen vinden van nieuwe oplossingen, lef, het kunnen vertrouwen op je intuïtie, vindingrijk zijn. Wat er ook bij hoort is het uitlokken van de creativiteit van de cliënt, empowerment. Dat vind ik ook vallen binnen creativiteit. Dat is wat anders dan het gebruik maken van die media. Dat kan je op een creatieve manier doen en op een niet creatieve manier. Ik vind het heel belangrijk om die 2 dingen uit elkaar te halen het muzische en creatieve dus. Creatief in de volksmond ook betekent toneelspelen, muziek maken enz. Dat noemt men dan creatief. Ik denk dat het waar is, dat het verwarrend is, dat mensen dat verschillend gebruiken. Ik definieer creatief is iets nieuws scheppen en waardevol. En hoe je dat doet, dat kan je ook via praten. Creativiteit kan je ook uitlokken door goede vragen te stellen.

Is het omdat het iets scheppend is, dat het daarom overstijgend is, of waar ligt het dan aan dat jij het creatieve het overstijgende vindt? Ja goed, laten we even teruggaan. Jij zei dat het onderdeel van was hè? Als

je SPH hebt, dan even... uh.. je hebt de media, dus muziek, BVO etc. en agogiek. Maar waar zoek je dan die verbinding die zit bijvoorbeeld op instrumentele niveau. Dus ik heb hier een cliënt en die laat heel weinig van zichzelf zien. Kijk op een gegeven moment loop ik naar zijn kamer en hij is muziek aan het luisteren en ik ga naast hem zitten en zeg: Goh.. vertel eens wat over die muziek. Nou en hij vertelt erover en gaandeweg dat hij erover verteld raken we in gesprek en verteld hij meer over zichzelf. Vertel eens wanneer heb je het gehoord. Dus dan gebruik je muziek op een hele instrumentele manier. Daar kan je weinig van vertellen, daar hoeft je dus ook niet creatief voor te zijn. Wat wel gebeurt, is dat je in dit geval op zoek gaat naar wat belangrijk voor iemand is. Dus het zoeken van de verbinding van die twee dat is voor mij de essentie van muzisch-agogisch werken.

Dat kan je volgens protocollen doen (Dineke: schema's) dus als je het zo doet dan komt het goed, of door de protocollen te overstijgen. Dat laatste noem ik dan creatief. Maar je kan het er wel allebei binnen scharen. Wij hebben het binnen ons profiel staat het er allebei in. Dus ons profiel bestaat voor een deel uit creatief, het vinden van nieuwe oplossingen COCD: vereniging voor creatief denken, het lef hebben. Het andere is non-verbale communicatie. En het inzetten van activiteiten die drie is voor ons de essentie van de signature. Waarbij je dit creatief kan inzetten, maar ook heel protocollair. De activiteiten ook. Creativiteit gaat over de cliënt of over de werker. Daar is het ooit begonnen, creatief werken en uhh... jaren vijftig werd heel erg gezegd als je heel verbaal werkt met mensen dat je dan bijna automatisch jouw wil oplegt op de ander. De neiging van elke cliënt is om uiteindelijk de hulpverlener te volgen ondanks zijn verzet. De muzische media heeft daar veel meer ruimte voor iemand om zichzelf te zijn. Er zijn verschillende opvattingen over creatief. Creatieve is het overstijgende, iets nieuws scheppen. Sommigen vatten het ook op als expressief, dus dat je jezelf laat zien. Muzisch het medium. Ik vind het gek dat mensen de volkse betekenis van creativiteit, overnemen in vakliteratuur. Dat vind ik gek. Er staat volgens mij nergens beschreven dat creativiteit het gebruik is van die middelen. Wel dat mensen dat er onder verstaan. Maar dat is soms heel verraderlijk.

8. Voor wie is het muzisch-agogisch werken van belang?

Als het goed is heeft de cliënt er baat bij, maar als het goed is ook je collega's. Vind ik een moeilijke vraag. Ja, voor de cliënten, maar ook voor de mensen zelf. Wat wij hier wel belangrijk vinden is de persoonlijke ontwikkeling van mensen. Wij geloven er in dat goeie hulpverleners mensen zijn die zichzelf kennen, die zichzelf durven zijn, die authentiek zijn. Die het laagje van bescherming(wat iedereen heeft) op gezette tijden los te kunnen laten. Zichzelf durven laten zien. Die persoonsontwikkeling vind ik ook heel erg plaats hier op school. Breng eens een muziekje mee, vertel eens over je zelf. Dan ontstaat er een sfeer, dan praten mensen over belangrijke dingen en ontwikkelen ze zich ook. Daar worden die medium ook voor gebruikt. Dus een stukje zelfbevrijding en zichzelf leren kennen. Maar uiteindelijk ook cliënten.

9. Heeft de cliënt er baat bij? Zo ja, op welke wijze?

Ja je hebt net zelf het beste voorbeeld gegeven (van het inzetten van het voorbeeld humor aan tafel) wat je kan verzinnen. Je wordt aangesproken op iets leuks, wat betekenis heeft, wat verder gaat als protocollen. Het maken van dossiers en protocollen. De lol.

Heb je verder nog iets te zeggen over dit onderwerp?

Ik hoorde in 1994 van het verschijnen van het boek van Dineke Behrend. Ik vond het heel mooi, maar ook heel vreemd. Als je in Zwolle komt, ademt het niet echt de sfeer die wij op de Kops Hof hadden. Ik zag dat een beetje terug. Ik vind dat zij het goed gedaan heeft en het knap dat ze het lef heeft, maar ik merk dat ze het van buitenaf benaderd heeft. Als je het hier aan een docent of student vraagt hoe je muziek kan toepassen op een autist, krijg je zo 10 manieren waarom muziek relevant kan zijn. Komt dat je daarin opgeleid bent, je bent als het ware die muziek. Van daaruit kan je het doen. Bij Dineke: Het is meer een trucje wat je kan toepassen, meer instrumenteel, van buitenaf, iedereen kan het, het is geen eigenheid. Dat klopt in wezen niet. Het heeft juist te maken met het hebben van veel ervaringen op een bepaald gebied. Dat wat je, je eigen hebt gemaakt. Die koffer. **Kan iedereen het leren of moet je toch ervaring hebben in een bepaald vak?** Het is belangrijk dat je er een beetje kennis van hebt. Je praat vanuit een stuk authenticiteit. Dat is voor mij de essentie. **Dus kan iedereen het leren of moet je toch een bepaalde ervaring hebben opgedaan hebben in een bepaald vak om het goed te kunnen inzetten?** Je hebt dan meer aansluiting en je benadert het meer vanuit je authenticiteit.

Interview Dineke Behrend

Datum: 11-04-2013

Wat is je functie momenteel?

Ik ben werkzaam als coördinator van de jaarstage en voorzitter van de examencommissie op het gebied van de SPH.

Definitie

1. Kun je een definitie geven van muzisch-agogisch werken?

Die staat in mijn boek. muzisch-agogisch werken is dat je speelse creatieve middelen inzet ten behoeve van de hulpverlening. **En dan aan de cliënt?** Ja, ten behoeve van de cliënt. Anders heb je geen hulpverlening. **In je boek staat dat je muzische middelen inzet om agogische doelen te bereiken, wat versta je precies onder die muzische vaardigheden?** Eigenlijk heb ik daar geen specifiek beeld van het gaat om alles wat speels en creatief is. Alles wat een extra dimensie kan geven aan bijvoorbeeld een gespreksvoering of die de gespreksvoering kan vervagen. Dus alle middelen waarvan je kunt zeggen: Je maakt op een speelse manier contact, op een speelse creatieve manier. Want je hebt natuurlijk ook arbeidsmatige vaardigheden, bezigheden die je in kunt zetten om agogische doelen te bereiken. Je kunt heel goed tijdens de afwas uhm goede gesprekken voeren en dingen bereiken die je zonder afwas niet zou kunnen bereiken. Maar daarmee wil ik niet zeggen dat afwassen een muzisch middel is. Het is wel een activiteitengericht middel, maar het muzische dan moet echt het speelse en creatieve bij komen. **Moet er ook een doel aan vast zitten wil je muzisch-agogisch werken?** Ja, agogisch is doelgericht. Je kunt heel goed muzisch werken. Gewoon leuk, gezellig bezig zijn zonder dat er een doel aan zit, maar dan heb je het over muzisch werken en niet over muzisch-agogisch. Je kunt ook heel goed agogisch werken zonder muzisch bezig te zijn. En je kunt heel goed agogisch werken door andere middelen gebruiken door middel doelgericht of bezigheidsgerichte middelen of meer op het nut gerichte middelen, zoals de afwas doen of de tuin schoffelen. Als je het echt over muzisch-agogisch hebt dan heb je het over doelgericht, planmatig werken, procesmatig, je kent hem wel, het hele verhaal. Via een agogische wijze met muzische middelen en die zijn speels en creatief. **Wat moet je nou kunnen als hulpverlener wil je muzisch-agogisch werken.** Als je echt muzisch-agogisch wilt werken, dan moet je een duizendpoot zijn. Zo hadden we vroeger de opleiding ook ingericht, dat er veel aandacht werd besteed zodat je op verschillende manieren vaardig worden in het hanteren van muzisch middelen. Dus ze hadden veel lessen over drama en over muzisch en over taalexpressie. Op verschillende manieren vaardig worden in muzische middelen. Allerlei basisvaardigheden werden aangeleerd Daar is de tijd niet meer na. Dat wil zeggen al die basisvaardigheden trainen is te duur geworden. En dat zie ik wel als een bedreiging om muzisch-agogisch te kunnen werken. Als je goed muzisch-agogisch wilt werken dan moet je kunnen afstemmen op wat de cliënt nodig heeft, maar ook watie leuk vindt, waardoor hij gaat bloeien. Dus als jij heel goed ben in muziek, maar de cliënt is daar niet geïnteresseerd dan kan je zingen tot je een ons weegt, maar daar bereik je, je doel niet mee. Dus als je echt muzisch-agogisch wilt werken, dan moet je veel in huis hebben. Het hele verhaal van de appèlwaarden zegmaar, je moet afstemmen waar de appèlwaarden liggen van de cliënt en daar moet je op afstemmen. In het ideale geval moet je niet denken, ik vindt muziek leuk en het past goed bij de cliënt, maar je moet kijken naar wat de cliënt leuk vindt en waar hij zijn kracht uithaalt. Dus cliëntgericht werken.

2. In hoeverre is muzisch-agogisch werken een methodiek?

Ja, goede vraag. Uhm als je zegt er zijn verschillende manieren om naar methode en methodiek te kijken. Wat is methodiek. Ik weet niet of je het boek van de SPH ook kent. In het boek van Bassant en de Roos heb ik een hoofdstuk in geschreven over muzisch-agogisch werken. Ja, en dan kwam ik dus inderdaad in de knel met het format, omdat ze er heel duidelijk van uit gaat, op weke theorie is het gebaseerd. Er is niet een heel strakke theorie die er onder ligt. Dat is ook de zwakte van het geheel. Waar tegenwoordig veel de aandacht op gericht wordt is evidence based werken, maar dat is dit niet. Je kunt natuurlijk aanknopingspunten in de hele creatieve therapie, maar dit is geen creatieve therapie, dus dat matcht niet. **Maar als je het zelf moet plaatsen of het een methode of methodiek is?** Nou zoals ik het in mijn boek neerzet, is het een methodiek, omdat het een groot kader geeft en de methoden zijn de verschillende muzische middelen. Dus binnen de muzische-agogische methodiek kun je zeggen, ik werk vanuit taalexpressie, drama en sport en spel.

Koppeling naar praktijk

3. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de praktijk in?

Je gaat kijken naar wat de cliënt nodig heeft en je speelt daarop in. Waar ik met studenten heel vaak tegen aanliep, binnen de jaarstage hadden we vroeger ook workshops rond muzisch-agogisch werken. Dan merkte ik

dat studenten heel groots zeggen, dat het een avondvullend programma vullen moest zijn wat een hele avond of week duurde, maar ik denk dat het heel vaak in kleine hoekjes zit. Iemand die bijvoorbeeld is afleiden door iets speels te doen of een lastig van het onderwerp af te halen door het speels aan te bieden. **Dat is muzisch werken wat je nu benoemd?** Nee, muzisch-agogisch, als je een doel hebt, bijvoorbeeld dat iemand in staat is om zijn eigen leven vorm te geven. Als je dan kijkt naar wat houdt het allemaal in je eigen leven vormgeven. Dan kan het ook betekenen dat je goed in gesprek kan gaan of dat je niet al te snel boos wordt. Het zijn natuurlijk geen SMART doelen, maar dat je, je emoties kan hanteren. Als je zo een doel hebt, dan kan je dat.. daar kan je aan werken als hulverlener met je cliënt door in gesprek en te gaan en door iemand instructies te geven, Je kan ook iemand leren dat als hij heel boos wordt tot tien te laten tellen, maar je ook even gaat voetballen of je kan er een tekening over maken of juist dat moment even hard de muziek aanzetten. Dus dat je iemand leert emoties te hanteren op een muzisch manier. Of dat je denk ik wil iets met iemand bereiken, op dit moment ervaar ik een barrière en die kan je verlagen door een muzisch middel in te zetten. Zodra je het over een middel hebt, heb je het over een agogisch doel wat je wilt bereiken. Soms zet je zomaar muziek aan en dan heb je daar niet echt een doel bij, maar je zet gewoon de muziek aan. En misschien als je er over na gaat denken doe je het om een bepaald klimaat te scheppen. Wat je misschien intuïtief doet. Dat kan je achteraf nog wel tot een middel kunnen maken om het te koppelen aan een doel. Juist in de Jeugdzorg is het een middel dat zo voor de hand ligt. Dat zo past bij hoe kinderen in elkaar zitten. **Wat wel vaak een automatisme gaat worden als je het inzet.** Of wat geen inhoud meer heeft, van ga jij maar een tekening maken, ja. Dan is het zorgen dat het kind koest is, bezighouden.

4. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de beroepspraktijk?

Dat is een hele mond vol en eigenlijk is het natuurlijk de basis dat je een creatieve houding hebt. Dus dat je uhm, bereidt bent om te zoeken naar andere middelen. Dat je niet automatisch een gesprekje gaat doen of een kind op een stoel zet als hij stil moet zijn. Of denkt van pubers willen dat niet. Dat je open staat voor andere wegen om je doel te bereiken. En ik vind ook dat je de vaardigheden in huis moet hebben om er aan te werken. Om andere middelen te gebruiken. Ik denk dat de opleidingen dat niet meer goed kunnen verschaffen, ik weet niet wat jullie krijgen in je curriculum, maar bij ons zie ik er zit af en toe en lesje. Maar af en toe een lesje met wat muziek doen, geeft jou niet het vertrouwen dat je ook echt iets kan met muziek. Ik snap het ook wel hoor, het is niet meer in verhouding met wat je allemaal moet leren en wat je moet verantwoorden en hoeveel tijd en geld er beschikbaar is voor een opleiding het past niet meer. Maar ik denk wel dat het ten koste gaat van het muzisch-agogisch werken, je moet eigenlijk een rugzak hebben waar je ter plekke dingen uit kan halen. Ik denk dat veel mensen wel in staat zijn om met een handleiding erbij en met wat puzzelen enzo een muzische middag in te zetten of een spelmiddag of weet ik wat. Maar juist dat ter plekke merken van er gebeurd iets in de communicatie een ik wil dat op een andere manier en ik wil nu inspelen op.. dat moet je op voorraad hebben. **Wat moet er dan volgens u in dat rugzakje zitten van de hulpverlener?** Een hulpverlener heeft een hele grote rugzak nodig. Als je zegt wat is nodig voor iemand die structureel muzisch moet werken, die heeft die rugzak nodig met al die agogische vaardigheden. Een paar belangrijke: kennis van een doelgroep, kennis van de meest gangbare methode, evidence based technieken, gespreksvaardigheden, zicht op de groepsdynamica, zicht op problematieken, systeemgericht kunnen werken, cliënt gericht werken. En zo kan je nog een tijdje doorgaan. **En reflecteren?** Ja allicht. Als je zegt welke vaardigheden heb je nodig, dan is reflecteren natuurlijk de basis van alles. Als je niet kunt reflecteren, pak dan maar in. **Wat versta je precies onder creatief?** Het is een hele brede koepel. Dat merk ik ook als ik nu kijk naar collega's die zeggen van een creatieve professional natuurlijk, dat betekent ook dat je creatief moet denken. Dat je onorthodoxe oplossingen moet kunnen vinden. De dingen die afwijken van wat je normaal doet, dat is natuurlijk ook creatief. Maar ook scheppend bezig kunnen zijn. Dingen tot stand kunnen brengen, kunnen maken. In manieren van muzisch kunnen werken in het 3RCE schema staat creatief ook in, maar dat echt in de beperkte zin van iets maken. En ik denk als ik zeg je moet op een creatieve speelse manier kunnen werken, dat ik dan een grotere lading bedoel dan alleen maar het scheppend werken en daar zit natuurlijk wel dat idee in van je moet nieuwe paden kunnen inslaan. Nieuwe dingen tot stand kunnen brengen. **Heeft het ook met improviseren te maken?** Ja, klopt. Juist dat ter plekke kunnen inspelen op iets is improviseren. **Er zijn schrijvers die het creatief-agogisch noemen, maar ook die zeggen dat het muzisch-agogisch is, wat is jou motivatie om het muzisch te noemen en niet creatief?** Als je het creatief noemt, dan stuur je het heel erg aan op het scheppende. Die spraakverwarring ligt dan op de loer. Ik wil het breder zien dan alleen maar samen dingen maken. Ik wil het receptieve en het reflectieve er ook in hebben. Dus ik vind muzisch een woord dat aanduidt hoe breed het zou kunnen zijn. Ludisch zoemt in op het speelse. Dat wordt dan ook vaak aan spel gekoppeld. Dan denk ik van het is ook een bruikbaar woord. Het is maar net hoe je het gebruikt. Ik vind Ludisch gekoppeld

aan spel. We wilden toen ook heel duidelijk laten merken van creatief met taal en muziek een drama hoort er ook bij en niet alleen het spel. Maar het maakt eigenlijk niet uit wat voor woord je er aan geeft als je de definitie maar duidelijk hebt. Achterafgezien werd er vroeger landelijk over muzisch gepraat. Het is ontstaan vanuit Jeugdwelzijnswerk wat toen opgegaan is in het SPH. Toen werd er landelijk gewoon over muzisch gepraat, dus dat was ook vanzelfsprekend dat we die term zouden overnemen. Maar achteraf heb ik gemerkt dat het een term is die vatbaar is voor misverstanden, want er zijn ook mensen die dan aan muziek denken. **Dat merken wij ook.** Ja, het ligt er ook een beetje aan wat voor afspreken je hebt waar het woord voor staat.

5. Wat maakt dat muzisch-agogisch werken meer is dan een grondhouding?

Ja, als je het hebt over de creatieve professional. Ik vind het heel erg horen en passen bij de SPH'er dat hij muzische middelen kan toepassen. Wat het meer is, wat meer zou moeten zijn is de vaardigheden die je erin hebt. Dus dat niet je niet alleen bereidt bent om van alles in te zetten maar dat je ook in staat bent om het te doen. Dus ook toepassen. Met het doelgericht, het koppelen aan het behandelingsplan of verzorgingsplan. In de jeugdzorg ligt natuurlijk, met jongere kinderen gaat het vanzelf, daar je ga je geen hulpverlenersgesprek mee voeren. De uitdaging ligt bij de pubers en het contact met de ouders. Er zitten heel veel aanknopingspunten bij pubers, zoals het gamen en tv kijken. Ik heb toen ook een boekje gemaakt over taalexpressie, jongeren lezen niet meer echt uit boeken, maar ze doen wel veel verhalen op uit films en daar zit juist een mooi aanknopingspunt in. Wat zie je fijn wat voor voorbeeld krijg je nou, wat vind je er nou fijn, je kunt heel de zingeving er om heen inrichten en de wereldoriëntatie. Er zitten denk ik heel veel aanknopingspunten waar je op aan zou kunnen sluiten. Dat moet je wel zien als hulpverlener en bereid zijn om mee te kijken met de jongere of om mee te gamen en je te bekwaamen in de spelletjes die de jongeren ook doen.

Relevantie

6. Wat is de beroepsrelevantie van muzisch-agogisch werken voor de SPH'er?

Dat is bijna een open deur. Juist als je, je richt op jongeren, dan is het bezig zijn een heel natuurlijk aanknopingspunt om in contact te komen. En als je als hulpverlener niet in contact kunt komen met je cliënt dan ben je geen hulpverlener.

7. Is muzisch werken HBO gerelateerd? Zo ja, wat maakt het dat het HBO gerelateerd is?

Muzisch werken op zich niet per definitie, maar muzisch-agogisch kan je natuurlijk ook op MBO-niveau doen, maar ik denk naarmate je meer initiatief er in neemt meer planmatig er in bezig bent, meer beleidsmatig bezig bent. Je kunt natuurlijk afspraken maken van wij benaderen cliënten op die manier. Als het gaat over afstemmen en rapporteren het liedjes zingen op zich, daar heb je natuurlijk geen HBO-diploma voor nodig. Maar het liedje zingen in het kader van een hulpverleningsplan en de waarde eruit halen en het kunnen benoemen in een overdracht dat inzetten van het middel het bewust zijn hoe het middel werkt en kijken naar wat het gedaan heeft, het reflecteren, dan heb je het over HBO- werken.

8. Voor wie is het muzisch-agogisch werken van belang?

Wat voor antwoord kan ik daar nou eens opgeven dat verassend is? (Gelach). Het is ten eerste van belang voor de cliënt, omdat je aansluit op de appèlwaarde, omdat je aansluit waar de cliënt mee bezig is, omdat je openingen kiest of zoekt die op een ander vlak liggen dan alleen het verbale. In het verbale ligt niet altijd de directe toegang, zeker niet tot jonge kinderen. Als het van belang is voor de cliënt, is het natuurlijk ook van belang voor de hulpverlener. **Omdat?** Omdat jij als hulpverlener goede hulp wilt verlenen en als je kunt zeggen dat je dan contact hebt die je normaal niet zou hebben. Verder vind ik dat je er zelf ook een rijker mens van wordt, omdat je in jezelf gebieden ontwikkeld die je normaal niet zou ontwikkelen. Ik denk als ik met studenten aan het werk was en ze mogelijkheden liet zien om met bijvoorbeeld met taal bezig te zijn en om gedichten te maken en gedichten te lezen dan geef ik ze iets mee in hun bagage wat ze niet alleen bij hun cliënten kunnen inzetten, maar ook bij zichzelf. Dus dan denk ik, dan ben je bezig met de ontwikkeling van jezelf als instrument in de hulpverlening, maar je kunt natuurlijk ook net zo goed inzetten als je met ouders een gesprek moet voeren. Of denkt van hoe ga ik nou een afscheid vorm geven of een feest aankleden of ja...

9. Heeft de cliënt er baat bij? Zo ja, op welke wijze?

Deze vraag heb je al wel beantwoord. Ja, en alles wat ik zeg als je jezelf als hulpverlener ontwikkeld dan heeft een cliënt daar ook baat bij. Als je bij een cliënt een nieuwe daginvulling wilt zoeken of een nieuwe vorm om zich te uiten of om emoties te reguleren, ja dan bereik je wat. Ontwikkeling van jezelf geef je ook mee aan de cliënt.

Heb je zelf nog dingen die je wilt delen of vragen?

Ik denk dat ik wel gezegd heb wat ik wil zeggen.

Slot

Ik moet wel zeggen als ik mezelf hoor praten, dan klinkt het mooi en idealistisch, dat is de basis waar vanuit ik heel lang gewerkt heb. Maar ik ben er teleurgesteld in geraakt omdat de middelen beperkt zijn geworden. Je moet een goed gevulde rugzak hebben om iets neer te kunnen zetten, de middelen ontbreken om die rugzak echt goed te kunnen vullen. **Wat zijn dan die middelen waarvan jij vindt dat ze ontbreken?** Maar dat is het muzische terrein is natuurlijk ongelooflijk breed. Wij hadden toentertijd zes vakken uhm, taalexpressie, drama, muziek, spel en sport oh nee, tekenen en handvaardigheid en AVM. Maar ik geloof dat ze in Nijmegen ook dans hadden, maar dat hadden wij gewoon niet in huis hadden, maar dat is ook een middel waarvan je kan zeggen dat is net zo mooi. Dat lijstje zou je natuurlijk nog verder kunnen uitbreiden en ik denk hoe meer je goed in je rugzak heb hoe meer je op bepaalde vragen kunt inspelen. We hadden acht vakken in het eerst jaar, dan gingen we dat combineren in vier modules in het tweede jaar. Bijvoorbeeld een samen werking met taalexpressie en drama en in het derde jaar vier middelen en in het vierde jaar twee vakken. Dan krijg een je een soort specialisatie. En daarmee denk ik ook, als je dingen laat vallen dan mis je kansen om goed aan te sluiten bij mensen, maar tegelijk weet je ook je zou de hele opleiding kunnen vullen met muzisch bezig zijn, maar je moet natuurlijk ook andere dingen doen. Dus om dan precies te zeggen als je dat en dat gedaan hebt dan heb je genoeg in je rugzak, dat denk ik niet, En het is natuurlijk helemaal van dat je in de opleiding ook op andere gebieden materiaal krijgt aangereikt waar je zelf mee verder kan gaan en iemand die in muziek geïnteresseerd is om daar mee verder te gaan. Als ik denk ik voel me vertrouwd met taal en daar kan ik een hele boel mee met taalexpressie, verhalen en weet ik wat. Maar als ze tegen me zouden zeggen ga jij eens met deze groep met muziek werken dan zou ik denken van zo... En dan ben ik van mezelf wel in muziek geïnteresseerd, maar dan in klassiek en dat sluit bij een heleboel niet aan. En als ik de opdracht zou krijgen om met muziek te werken met pubers, nou dan zou ik echt even heel verlegen staan terwijl ik toch wel een interesse heb en een vaardigheid. Misschien is het te hoog gegrepen om alles in huis te hebben als SPH'er, misschien moet je een team hebben waarin verschillende interesses aanwezig zijn. Ik denk dat gezien alle bezuinigen in het onderwijs en binnen de instellingen, het mooie en diepgravende muzisch-agogisch werken, ik weet niet of daar nog wel gelegenheid voor is. **Interpreteer ik het goed dat als je niet bewust werkt je dan niet op een juiste wijze muzisch-agogisch werkt? Want dat lees ik in je boek.** Nou dat is misschien wat zwart wit gezegd. In principe is dat natuurlijk de bron dat je zegt muzisch-agogisch werken in doelgericht werken, dat je weet waarom je dingen doet. Maar je ziet natuurlijk dat naarmate je meer ervaring hebt, gaat dat wat meer door elkaar lopen en als de stagiaire zou vragen aan een ervaren groepswerker waarom doe je dit nou? Waarom ga je nu een lied zingen of, waarom doe je dit. Dat een ervaren werker dan zegt, van nou ik weet dat als ik dit doe dat het een gedrags-, of groepsbeïnvloedende werking heeft, Dus dan is het niet iets wat op papier is uitgewerkt. Dat suggereert mijn boek wel hé, maar de bedoeling daarvan is dat je jezelf aanwent om via stappen te werken, maar dat later in de praktijk dat dingen wat organischer tot stand komen en als je dan aan iemand vraagt waarom doe je dat, dat die dan kan zeggen van nou dat doe ik omdat ik weet dat hij daaraan moet werken en dat dit een goede werking heeft. Het kan natuurlijk ook uit kan leggen en dat je dan ook blunders uit kan leggen. Van dit werkt niet, waarom niet? Dat iemand dan bijvoorbeeld een ander doel heeft en dat het daarom niet werkt. Het is dus bedoelt om als middel in te slijpen ik dacht dat het ook ergens stond, dat die schema's een oefening zijn om jezelf aan te wennen dat je vanuit een hulpvraag werkt. Dat je vanuit de appèlwaarde werkt, dat je weet wat voor soort invloed die verschillende manier van muzisch werken en wat dat vraagt van de cliënt. En in die zin denk ik ook dat mijn boek een soort basis legt en dat je van daaruit verder zou moeten gaan. Dat is ook precies wat we in de tijd in de derde jaar tegenkwamen. Dan waren ze stevig getraind in het werken met die schema's en dan in het derde jaar zien dat het veel kleiner kan zijn. Het hoeft niet een hele dag te vullen, het kan ter plekke en dat je dan die invulling er aan geeft vanuit de reflectie.

Bijlage C: Interviews praktijkonderzoek

Interview 1: Zonnehuizen

Naam: Carola van Bijlevelt

Functie: Groepsleidster, vervangend teamhoofd en diagnosticus

Datum 16-02-2013

1. Wat versta je onder muzisch-agogisch werken?

Wat is dat? **Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen.** (Bassant & Roos, 2010) Oh ja nu weet ik het. Meer creatief, toch? **Ja klopt.**

2. Wat zijn de muzische middelen die op de leefgroep worden ingezet tijdens het werken met de cliënt? (Noem voorbeelden)

Knutselen, eh.. picto's, dat ook? Het is meer om het kind te corrigeren op een leuke manier en om te leren hoe ze met elkaar om moeten gaan. Het spiegelen om het kind iets terug te geven. Het knutselen zet ik in om iets beter te worden qua motoriek, om te focussen, om dingen te maken die passen bij het niveau. Pas hadden we laatst heel veel eierdoosjes en dat vonden we zonde om weg te gooien. Nou toen hebben we er poppetjes van gemaakt. Maar ook eh.. met knuffels doe ik ook veel. Dan ga ik door middel van de knuffel praten tegen de cliënt. **En het inzetten van het beloningssysteem, is dat ook iets wat jullie inzetten?** Ja, dat is vooral om het kind positief gedrag te laten zien. Dus doordat je iets in het vooruitzicht gaat stellen en dus niet de hele tijd op het negatieve gedrag gaat zitten, werkt het ook bij het kind. Eh.. ik doe ook heel veel toneelspel met de kinderen. Eh.. het spiegelen, gewoon door iets heel overdreven na te doen. Wat we zelf ook veel inzetten is het maken van muziek en het lezen.

Wat ik zelf doe is bijvoorbeeld bij een jongetje die een slechte motoriek heeft, dat ik dan met hem een sneeuwpop ga knutselen. Dat doe ik dan wel zo dat hij niet alleen in het middelpunt staat, dus ik maak er dan een groepsactiviteit van. Ik ga dan bijvoorbeeld met 3 kinderen aan een tafel zitten, waarbij we met z'n allen een sneeuwpop maken. Maar eigenlijk heb ik vooral als doel dat bij het ene kind vooral de motoriek verbeterd wordt. Maar als ik het bij hem alleen zou inzetten, dan zou ik hem afwijzen. Dan is het voor hem geen leuke activiteit meer, omdat je er dan op gebrand bent om de motoriek te ontwikkelen. Dan gaat het spontane/het leren er vanaf.

Een ander voorbeeld is als hun kinderen hun kleding verkeerd om aandoen, om ze dan trucjes te leren. Door bijvoorbeeld te zeggen: O oelwapper je hebt je kleren verkeerd aan, ik ga niet kijken. Dat doe ik dus heel veel en mijn collega trouwens ook. Gewoon op zo'n speelse manier kinderen te leren. Kamers opruimen, dat is ook zoiets. Weet je wat, ik pak een mand en dat is dan de boot. Weet je wel, zo een beetje. En dan brengt de boot alle rotzooi naar de prullenbak. Weetje het zijn ook allemaal kleuters, ze moeten ook gewoon veel.

3. Zie je dit ook bij je collega's?

Nou nee, ik zie dat niet bij allemaal. Ik ben echt de a-creatiefste van iedereen, maar ik zet het creatieve wel veel in. Verder wordt er niet heel veel gedaan, maar wordt er wel gebruik gemaakt van humor. Ik vind dat het muzische meer op de groep moet gebeuren. Ik zie dat het al wel gebeurt. Wat ik wel eens merk bij mijn collega's, is dat ze soms nog bij het onbekwame zitten. Ze doen wel hun best, maar ze hebben er zelf geen vertrouwen in dat het lukt. Ze zijn dan bang dat het buiten de grenzen gaat, waardoor ze het maar niet inzetten, waardoor ze meer op het gedrag gaan zitten. Ik denk dat de meeste mensen wel weten hoe ze het moeten doen, wat ze kunnen doen, maar het alleen niet durven of er niet aan denken of zich zo blind staren op al het probleemgedrag, dat ze er niet aan denken of er niet toe komen, maar ik denk dat de meesten wel weten wat ze kunnen doen. Want als je op het moment aan je collega vraagt: Hoe zou je het bij je eigen kinderen doen? Dan komen er wel heel veel dingen naar boven. Je moet er natuurlijk wel op blijven letten dat het geen keettent wordt. Dat kaderen is dus zo belangrijk. Bijvoorbeeld als 1 kind het niet aan kan, dan moet je het dus eigenlijk niet doen. Of het zo aanpassen dat dat ene kind het dus ook aankan, door naast hem te gaan zitten of het op schoot te nemen.

4. Wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënt?

Ik zie zeker effect bij het kind. Je krijgt een speelse band met het kind. Het kind ziet je niet als baas, maar iemand die je dingen leert. Je bent nog wel groepsleiding natuurlijk, iemand met autoriteit, maar je bent niet autoritair. Wat ik merk is als je, je de hele tijd aan de regels houdt en neutraal alle dingen doet, dan vinden de

kinderen het ook niet leuk. En ik vind dat de kinderen gewoon kinderen moeten zijn. Ze moeten ook af en toe kunnen lachen, eh.. iets nieuws proberen, ook rommel mogen maken. En weet je.. als een kind motorisch zo slecht is, dat hij dan lekker telefoonboeken mag scheuren, dat moet ook mogen. Wat ik merk is dat je het kind op die manier veel meer kind kunt laten zijn. Het kind vindt het ook leuker om te kunnen leren.

5. Wanneer zet je het gebruik van muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet het je bewust in bij specifieke situaties?

Het doel van het beloningssysteem en echt met dingen plakken en met dingen grabbelen, dan vind ik het echt bij specifieke situaties horen, maar het inzetten van complimenten, een grapje, dan vind ik dat het bij het dagelijkse hoort. Bij ons is het inzetten van muzische dingen, waar de nadruk niet op het agogische ligt, ook vaak gerelateerd aan bepaalde periodes. Zo wordt er bij Advent veel gezongen en Pasen komt er bijna aan, dan wordt er veel geknutseld.

6. Op welke wijze zet jij het gebruik van muzisch-agogisch werken in?

- **Onbewust onbekwaam**
- **Bewust onbekwaam**
- **Bewust bekwaam**
- **Onbewust bekwaam**

Onbewust bekwaam, anderen zien dan wat je inzet en wat het effect voor het kind is. Ik denk dat als ik het Bewust bekwaam in zou zetten, ik minder echt ben. Het kan wel beter zijn, want dan eh.. betrek je het veel meer op het kind, maar ik kan niet zo goed toneel spelen, dan wordt het dus bij mij gemaakt, denk ik. Maar ik denk wel dat het goed is om eh.. te leren van elkaar, dus te vragen: Waarom doe je dat? Dat je dan achteraf wel terug kan geven waarom je iets inzet. Ik merk ook dat ik bij mezelf soms denk van: Eh.. dat had ik niet op zo'n manier moeten doen. Dus dat je wel reflecteert op je handelen. Maar daar denk je dus ook over na, door te zien wat een kind voor reactie laat zien. Dus in die zin wordt je wel steeds meer Bewust bekwaam.

7. Welke eigenschappen heb je nodig als hulpverlener om muzisch-agogisch te kunnen werken?

Goed naar het kind kunnen kijken en het niveau eh.. Je moet goed in beeld hebben van nou.. Je moet niet bij een kind aankomen met een activiteit wat niet bij het kind past, want dan gaat het toch niet werken. Ook geen grappjes gaan maken bij een autist. Dus ik denk dat het heel belangrijk is om goed naar het kind te kijken. Een beetje creativiteit komt er wel bij kijken, maar meer het flexibiliteit, het denken en dus niet bang zijn dat alles mis gaat, maar gewoon ja.. ontspannen zijn, het echt uitstralen dat je ervoor staat. En omdat je toch wel vaak dingen die of rommel maken of een beetje herrie maken, waardoor het echt speels is en het op de groep losser is, moet je wel kaderen. Daar moet je voor staan. Dus dat is een beetje meer de persoon die je moet zijn tegenover het kind. Wat ik heel vaak probeer bij stagiaires die zo'n vak op school hebben en die zo'n opdracht moeten doen ofzo, dan denk ik: Oke, dat kan ik ook nog doen. Dus het muziek maken met kinderen bijvoorbeeld, spelletjes doen, en dan ga je het dus wel echt bewust neerzetten. **Zie je ook het effect op het kind door dat in te zetten?** Ja meestal wel, want je wilt gewoon niet dat zo'n kind vastloopt, schopt, scheldt, in een bui raakt of buiten zichzelf raakt. En als je dat gedrag dan ziet aankomen, dat je het dan in kan zetten. Als je het inzet bij het kind en je behoudt de regie, dan zie ik dat het kind weer vrolijker wordt en weer meer zichzelf. Het is goed voor het zelfbeeld voor het kind, waardoor het kind minder beschadigd, omdat het al zoveel heeft meegemaakt. Ze mogen zelf ook de emoties hebben enzo. En het is ook.. je moet zoveel leren als kind, net als bij het eten, je moet met mes en vork eten, je moet proberen zelf je kamer op te ruimen, je moet meehelpen de tafel af te ruimen, o en dan moet je niet klieren. En als het dan op een leuke manier kan, het liefst samen met de groepsleider die het dan ook leuk maakt, dat is dan veel leuker om te leren. Dat is wat ik wel zie. Bijvoorbeeld het inzetten van een spel en dat ze dan een paar dagen later vragen of je mee wilt doen. Of je leest in de dagrapportage terug, dat iemand het zo leuk vindt om iets te doen, dat je daar dan zelf ook weer op terug kan komen in je eigen dienst en het ook weer in kan zetten. En dan ga je denken: Hoe kan ik dat nou op een leuke manier inzetten? **Vind je vooral dat het in de grondhouding zit, of dat het is aangeleerd?** Het zit vooral in de grondhouding, want als je het niet in je hebt, kan je het ook niet echt inzetten. Ik denk als je die grondhouding niet hebt, dat je dan harder aan de kar moet trekken of dat je andere kwaliteiten moet hebben, die het kunnen compenseren of dat je gewoon echt heel veel harder moet werken. Als je bijvoorbeeld alles irritant vindt van een kind en je gaat lopen mopperen op een kind, komt het kind niet ten goede. Als je dan geen leuke manier kan bedenken om het kind iets te leren, wat het kind bijvoorbeeld vervelend kan vinden, dan krijg je het kind er ook niet in mee. Je moet ook middelen in kunnen zetten. Je hebt dan heus niet veel nodig om iets te bereiken, bijvoorbeeld een schaar, lijm, dan heb je eigenlijk al genoeg. Je moet het ook kunnen zien wat je dat in kan zetten. Nou de grondhouding is belangrijk. Je moet wel echt durven inzetten en

je moet goed de balans kunnen houden. Sommige dingen moeten de kinderen gewoon echt, je hoeft heus niet altijd alles leuk te maken. Maar je moet daarin dus wel weer een balans in kunnen vinden, wat je wel leuk kunt maken. Sommige dingen moeten gewoon, maar dat kan afgewisseld worden met leuke dingen. Ik denk dat dat het belangrijkste is en dan ook nog een stukje van de mogelijkheden kunnen zien. Luisteren naar het kind. Heel vaak komt het kind gewoon zelf met ideeën, doe daar dan ook wat mee. Dat sluit vaak veel beter aan bij het kind, waardoor je ook echt kunt bereiken wat je wilt bereiken. Je merkt namelijk heel vaak dat hulpverleners zelf met ideeën aankomen, wat de kinderen niet eens leuk vinden. Wat ik dus ook heel belangrijk vindt in dit werk is dat je veel leest over de kinderen, zodat je weet wat het kind leuk vindt en dat dan ook weer door laat schemeren in je werkt, dat je dat leest, dat je dat weet.

8. Vind je het belangrijk dat er meer aandacht komt voor muzisch-agogisch werken? Zo ja/nee, waarom?

Ja vooral doordat stagiaires opdrachten van school krijgen en die in moeten zetten op de groep, en dan vooral de SPH'ers, waarvan ik dan denk: Hé, dat is leuk. Ik vind ook gewoon dat het meer geïntegreerd moet worden, meer met elkaar in overleg wat past bij de kinderen en wat er ingezet kan worden. Maar dan moet er wel iemand zijn die dat draagt.

9. Is het typisch iets dat HBO'ers moeten kunnen?

Eh nou.. Het leuke is dat MBO'ers juist heel creatief bezig zijn en of het dan bekwaam of onbekwaam is, dat weten ze eigenlijk niet zo goed. Ze zijn erg bezig met knutselen en erg bezig met het verzorgen, maar niet zozeer met het overstijgende denken, waar komt nou wat vandaan? En dat is wel meer HBO-niveau. Dus echt op een HBO manier bezig zijn, het muzische-agogische in te zetten en om dingen voor elkaar te krijgen, dat vind ik meer HBO-niveau. Ik denk dat de HBO'er het bedenkt en de MBO'er het prima uit kan voeren, maar die gaan niet bedenken: Nou, wat kan er in dit geval ingezet worden om iets voor elkaar te krijgen? De HBO'ers kunnen bijvoorbeeld ook bedenken hoe er aan bepaalde doelen gewerkt kan worden op een muzische wijze. Je kan ook in een overdracht vertellen aan een MBO'er wat precies je doel is.

Interview 2: Trajectum

Naam: Marina Kleinjan

Functie: Groepsleidster en mentor op een behandelgroep

Datum: 27-02-2013

1. Wat versta je onder muzisch-agogisch werken?

Uhhmm... Ik moet er wel een beetje om lachen hoor (dat het filmen verkeerd ging). Het is naar mijn idee werken met andere middelen dan het verbale wat we veelal gebruiken. En dan op die manier uhm.. iets proberen te bereiken bij de cliënt, voor de cliënt, zodat het eigenlijk iets verbeterd voor de cliënt. En dat kunnen natuurlijk heleboel dingen zijn. Maar het heeft wel als doel uiteindelijk dat de cliënt er iets van leert. Dat de omstandigheden verbetert. **Het sluit wel aan bij wat wij als definitie gebruiken: Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen.** (Bassant & Roos, 2010) **Ik vind het leuk dat je het benoemd dat je het anders doet dan het verbale.** Ja klopt, alleen je mimiek kan natuurlijk al een reactie opleveren. Het is natuurlijk veel meer dan alleen de woorden die je zegt.

2. Wat zijn de muzische middelen die op de leefgroep worden ingezet tijdens het werken met de cliënt? (Noem voorbeelden)

Uhm, heel veel zit in de kleine dingen, werken op de groep. Maar bijvoorbeeld de echt middelen die we wel inzetten zijn de weerthermometer. Dan kan een kind zich aangeven hoe het zich voelt. Dezelfde methode is bijvoorbeeld het stoplichtmethode. Bij de weerthermometer, hebben we bijvoorbeeld een van de kinderen heeft zelf een zonnetje gemaakt voor als hij blij is. Als het een beetje ertussen inzet. Niet blij en niet boos, dan was het bewolking, zo een zonnetje met een wolkje ervoor. En op het moment dat hij echt boos was, had hij een donderwolk gemaakt. Bij het stoplicht werkt het eigenlijk precies hetzelfde, met rood, oranje, groen. We hebben met de kinderen ook besproken, hoe voel je je als je in groen zit. Wat de kleuren voor hen inhouden. Hoe voel je je, wat gaat er goed.. uuhm.. Nou een van de kinderen had er bij geschreven: nou ik voel me nu blij, nu kan ik leuk met de kinderen samenspelen. Nou dan gaat het goed, bij oranje gaat het samenspelen niet meer zo leuk. Het luisteren gaat al niet meer zo goed. Hij voelt zich niet zo lekker in zijn vel, nou wat kan er aan gedaan worden. Nou wat kan hij zelf doen en wat kan er gedaan worden. Wat heeft hij van ons nodig. En nou bij rood dan was het echt boem pats klaar. Dan ging hij bijvoorbeeld echt wel eens vechten met andere kinderen of met dingen gooien. Dan was hij echt heel boos. Nou en wat er dan weer kon helpen naar oranje en dan weer uiteindelijk naar groen te komen. Dat was dan helemaal beschreven. Nou en een van die kinderen nu heeft dan ook een stoplicht en die heeft echt op het stoplicht geschreven wat hem dan helpt en dan hebben we wel eens gewoon uhm.. dat alleen het stoplicht of alleen de weerthermometer er hangt en dan kunnen ze zelf met een magneet aangeven in weke fase ze zitten. Nou en die hadden er niets bijgeschreven, die hadden het gewoon beschreven, het is maar net ook wat het kind fijn vindt. Ja dat is ook van de dingen die we gebruiken en uhm.. afleiding. Uhm ik heb hiervoor bij jongere kinderen gewerkt en daar was het, daar kan je heleboel fantasie in kwijt, omdat die kinderen dat ook hadden. Nou dan ging je douchen en dan moet je haren wassen en nou haren wassen is niet zo leuk dus je liedjes zingt van Ka3 of iets vertellen van Piet Piraat of maak er een spelletje van uhm.. kijken wie er eerste klaar is. Wie het eerst boven is, wie het eerst beneden is, wie het eerst slaapt, dat soort dingen, met verhaaltjes. Ja, het zijn leuke dingen. Het werkt heel goed soms zijn het ook zulke kleine dingetjes. En dan denk je ze reageren er nog op ook. Dat je bijvoorbeeld iets gek roept of een dier na doet en dan kan het klaar zijn. Dan is het over en kan het kind weer gewoon mee. Het werkt natuurlijk niet altijd. Ja, dat zijn leuke dingen. Verder gebruiken we veel humor, gedrag spiegelen of precies het tegenovergestelde doen of gewoon keihard teruggeven. Een van m'n collega's deed pas een van de kinderen naar beneden 's ochtends: 'Ik ben chagrijnig' en nou ze m'n collega had zich ook verslapen en zei: 'nou ik ben ook chagrijnig' Toen moest het kind lachen en was het klaar. Terwijl het normaal is als het kind chagrijnig is dan is dit niet goed en dat niet goed, dan kan je hele heisa's krijgen. Nou en nu was hij oo.. nou ja oke, dan was het wel weer goed. **Grappig**

3. Hoe doen je collega's dit?

Ja, oja.. ik vertel een van de stagiaires had ook een heel plan bedacht voor een jongen die kan zich wat moeilijk uiten. Ook wel agressie erbij, maar nog niet heel erg.. vooral verbaal. Maar die is .. nou ja, die zit best wel met wat er allemaal gebeurd is. En die weet niet waar hij naartoe gaat en hij weet niet hoe zijn toekomst eruit komt te zien en hij voelt zich ook eigenlijk wel een beetje in de steek gelaten. Dus, maar hij wil er niet over praten en hij wil het ook niet opschrijven. Hij wilde er eigenlijk niets mee, naar ons toe. We mogen er eigenlijk niets mee,

maar het is altijd wel heel duidelijk aanwezig en als je er dan naar vraagt, moet je er naar vissen. Dus dan af en toe dan als je vist, dan kan het daar over gaan en daar over gaan. Dan komt er wel eens een ja of nee uit en dat is het dan wel eigenlijk. Hij houdt ook heel erg van muziek, hij heet altijd veel muziek aanstaan. Rapmuziek vindt hij ook altijd heel leuk, dus ze had eigenlijk een plan gemaakt om te kijken of dat bij hem aan zou sluiten. Een rap maken. Hij begon er wel enthousiast aan, maar het is uiteindelijk niet helemaal gelukt. Om daar mee te .. om daar meer ja, open te gooien. Maar het plan was er wel. Het zat wel goed in elkaar. Maar het waren ook een beetje de omstandigheden die er bij kwamen kijken dat het niet helemaal liep. Maar verder doen we wel spelletjes met de kinderen ook om ze bepaalde vaardigheden aan te leren of we hebben ook het kwaliteiten spel wat we ook wel gebruiken wat we ook in groepsgesprekken om nou ja de kinderen ook bewust te maken. En ook te leren om nou ja elkaar ook een goede kwaliteit toe te dicht en om ook voor zichzelf eentje te kunnen kiezen en dat is ook heel leuk om met weinig kinderen te doen. Omdat toch best wel veel kinderen een laagzelfbeeld hebben en dat is bij bijna elk kind wel iets waar we aan werken of waar het een doel is om aan te werken, omdat te verbeteren.

Wat zie ik nog meer bij collega's, ja vaak de kleine dingen. De afleiding de grapjes. Een van mijn collega's had pas gezegd. Een van de kinderen wilde heel de tijd wat aan haar vragen en ze riep de hele tijd de naam. Ze stond al onder de douche en riep de hele tijd haar naam, maar ze had hem al bepaalde instructies gegeven en was er eigenlijk niets aan de hand. En ze was druk. Ze zei nou je bent nu aan het douchen, dus straks na het douchen, dan kan je bij me komen en dan kunnen we het er over hebben en kun je vragen stellen. Maar hij bleef haar naam roepen, dus ze zei: Jaaa, dit is de voicemail van die en die en ik ben op dit moment er even niet. Spreek je boodschap in na de piep.. PIEP. En toen was ze weggegaan en toen kwam hij later beneden stond hij bij de deur en zei hij: 'heb je mijn voicemail bericht nog afgeluisterd?' nou en was heel leuk en het leukste daarvan was nog, hij was een paar dagen later boos en ze was er weer. En uhm.. ze had, ze vroeg aan hem: 'wat is er, wat kan ik doen om je te helpen?' Nou nu even niet zei het kind toen, want ik ben boos. Maar spreek me voicemail maar in.. of zoiets... spreek de voicemail maar in. Zoiets.. hij pakte het weer terug en uhm.. ja ik weet het weer: Hij zei: spreek m'n voicemail maar in want ik wil nu eventjes er nu even niet over praten, laat me maar even met rust. Dat had m'n collega later weer teruggepakt, van nou dat is heel duidelijk als jij tegen me zegt: Spreek m'n voicemail maar in, dan weet ik dat ik eventjes moet wachten en dat jij even tot rust moet komen. En dan luister je later m'n voicemail maar even af. Dus dat was heel leuk, het werkte heel goed. Van die dingen dat de kinderen even boos zijn en dat je dan even een dansje doet. En dan willen ze achter een kind achter de kamer in en ik kwam er achteraan en dan zo een dansje doen en dan de eigen kamer in. En pas stond er een heel hard met de deur te slaan, die was duidelijk heel boos. Ik liep naar boven en ik liep naar binnen en ik zei wat fijn dat jij de deur voor mij open doet, hoe weet jij nou dat ik er aan kom? Ohh.. ja, nou en toen ben ik gelijk verder gaan praten en later in het gesprek kwam hij erop terug en zei hij ik deed de deur helemaal niet voor jou open. Ik wist niet dat jij er aan kwam. Ik was gewoon boos. Ik stond met de deur te bonken. Weet je het zijn van die kleine dingen, dat je net even het ergste eraf hebt en dat je natuurlijk moet je dan daarna nog verder en vaak doen we dat toch met praten. Om het erover te praten, wat kunnen we ermee doen. Wat helpt jou, wil je naar buiten.. weet je dan je het er even over hebben. Wil je tekenen.. dat is natuurlijk veelal bij boosheid ja collega's gebruiken het ook in de kleine dingen. En zeker ook mannelijke collega's die gebruiken ook nog wel een sport. Toch meer wel dan veel vrouwelijke collega's. Dat is wel grappig om te zien. Dat vrouwelijke collega's eerder naar knutselactiviteiten grijpen of met klei, kinderen vinden het ook leuk om te verkleiden. Of dingen na te spelen of uit te beelden. Oww, is het een beetje wat? **Ja, ik vind het leuk hoe je het allemaal verteld. Even teruggrijpend naar die rapmuziek, wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënt?** Nou ja, hij had ten eerste natuurlijk een op een aandacht, dus dat was wel positief. Maar uhm.. uiteindelijk ja, ik heb het niet helemaal gevolgd, maar denk ik dat de rap toch net te hoog gegrepen was. Omdat als je je verbaal niet goed kan uiten, moet je dan toch opschrijven wat je kwijt.. als je het daar over wilt hebben. En ik weet niet wat de insteek... het zou natuurlijk mooi geweest, maar ik denk dat het doel wel hoog geweest was. Dus ik denk dat ook gewoon was dat hij gewoon mocht schrijven wat hij beleefd en waar hij het over wil hebben, dus het was best wel vrij. Maar uhm.. ja, hij heeft er ook niet meer over gehad, maar hij schrijft tegenwoordig wel in een boekje, maar ik weet niet of dat ze dat hem aangereikt heeft dat hij dat nog kon doen. Hij houdt het voor zichzelf dat hoeven wij allemaal niet te lezen, een soort dagboek. Het is niet echt een dagboek, maar hij schrijft er dingen in.

4. En wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënten?

Uhm, je ziet vaak heel snel een positief effect. Uhm, de kleine kinderen het soms niet zo door, wat er gebeurt, dat ze eigenlijk gaan doen wat je wilt dat ze gaan doen. Maar dat breng je wel op een positieve manier. Of op een andere manier, wat voor kinderen vaak toch al veel gehoord dat ze het niet kunnen en ze hebben natuurlijk gedragsproblemen en die komen niet uit de lucht vallen. En het maakt het gewoon leuker, weet je de

dagelijkse dingen zijn ook gewoon niet altijd leuk. Als je je haar moet wassen.. als je vijf bent is het toch hartstikke stom dat je je haar moet wassen. En zelfs al hebben we dan van die leuke shampoo, het is niet leuk als het in je ogen komt. En als je veel liever wilt buiten spelen en nu moet je gewoon al naar binnen. Nou het is zomer en licht en dan moet ik naar binnen om te douchen. En dan kan je natuurlijk wel al leuker maken, wat het moet toch gebeuren. Dus waarom zou je het dan niet op een speelse manier, wat aansluit bij het kind, en uhm leuker maken. Terwijl dan toch gedaan wordt wat gedaan moet worden. Je wilt natuurlijk wel dat het kind schoon is, je wil wel dat het kind er verzorgd uitziet. Dus dat. Wat is de vraag nou precies? **Wat het effect is van het inzetten van muzische middelen op de cliënten.** Ja, ik denk dat het eenmalig inzetten van een muzisch middel kan zeker effect hebben, maar ik denk dat het dan een doel is. Je wilt je iets bereiken op de langere termijn, dat je dan vaak ook meerdere muzische typen nodig hebt om een doel te bereiken. En misschien niet alleen muzische middelen, maar ook gesprekjes en ik denk dat het wel nodig is dat het in je behandeling verweven is. En natuurlijk als je allemaal hele kleine subdoeltjes er voor stelt, dan kan je wel iets mee bereiken. Maar veelal zie je dan een positief effect. Een kind leert er ook weer iets nieuws van en zeker ook oudere kinderen weten ook best wel dat ze dingen moeten leren, weten ze zelf ook heel goed waar ze tegenaan lopen. Maar om er nou altijd over te praten, worden ze ook niet fijner van. Je drukt ze dan elke keer met de neus op de feiten, waar ze nu zijn, maar ook wat ze nog kunnen leren. En spelenderwijs, sommige kinderen hebben het misschien niet eens door.. anderen misschien wel. Dat kan je dan weer terugpakken, van wat nu lukt dat kan je daar misschien ook wel doen. Nou gister kwam er een invaller en de kinderen konden zich heel netjes voorstellen en heel netjes vragen en antwoord geven op vragen. Ik zei toen wat heerlijk dat je dat nu kan, wat je nu hier kan, kan je misschien ook wel in de stad bij de winkel als je iets wil gaan kopen. Als je dat zo elke keer verder kan uitbreiden, worden ze zelf ook zekerder van. Je bent ze toch aan het voorbereiden op de toekomst, dat ze het uiteindelijk zelf kunnen.

5. Wat ik me afvroeg, Wanneer zet je het gebruik van muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet het je bewust in bij specifieke situaties?

Dagelijks wel in kleine dingen, in de kleine dingen die je kan tegenkomen op de groep. Zoals het douchen, dus dagelijks terugkerende dingen. Dat kan je goed inzetten, maar echt zoals bijvoorbeeld het stoplicht of de weerthermometer of beloningssystemen daar.. uhm beloningssysteem sowieso dagelijks, maar daar overleggen we wel altijd eerst over. Dus net als met de thermometer bespreek je in de teamvergadering. Wat je gezien hebt aan gedrag en wat je graag wil veranderen en soms ook wel vaak heb je het ook al wel over gesproken. Van nou dat je dan toch meerdere malen merkt dat de kinderen de tafelsituatie lastig vinden of het samenspelen lastig vinden. Nou en daar ga je dan wel met elkaar naar kijken. Je bespreekt dan de observaties die je hebt en nou wat de kinderen gezegd hebben. Vaak bespreek je ook met de kinderen van, nou wat denk je dat je helpt. En dan bespreken we met de behandelcoördinator ook wel echt of we zo een beloningssysteem kan worden ingezet. Soms komen zij met die dingen, soms komen we er zelf mee. Je leert natuurlijk als je er al langer werkt. En dan wordt het met het kind besproken of het hem kan helpen. En vaak als je het op zo een manier brengt dan gaan we. Maar dat wordt wel vaak eerst besproken, dat gaan we niet zelf zomaar inzetten.

6. Op welke wijze zet jij het gebruik van muzisch-agogisch werken in?

- **Onbewust onbekwaam**
- **Bewust onbekwaam**
- **Bewust bekwaam**
- **Onbewust bekwaam**

Uhm. Ik denk dat ik me er wel bewust van ben. Want je hebt het natuurlijk op school ook over gehad en ook binnen het team bespreek je het. Maar sommige kleine dingen, daar ben je je niet altijd bewust van. Die gaan vaak automatisch. Maar de grote dingen daar zijn we ons wel bewust van, maar daar overleggen we natuurlijk ook wel veel over. Uhm, ik moet wel zeggen dat ik denk het wel altijd meer kan. Als we in vergaderingen aan het bespreken zijn, dan hebben we het over de kinderen. Daar wordt allemaal gepraat en er zijn natuurlijk een heleboel kinderen die en een kleine woordenschat hebben, die nog allemaal niet zo heel goed zijn in het uitdrukken en we verwachten best wel veel van ze daarin door ze er altijd maar over te laten praten. Dus ik denk wel dat we er wel meer mee zouden kunnen doen. Om dan ook te kijken van oke, zo een stoplicht werkt, maar er zijn ook kinderen die schilderen heel leuk vinden. Misschien moeten we daar een keer op die manier zich laten uiten. Ik noem maar wat. Snap je, dat we dat nog meer.. ik denk dat we dat wel meer kunnen uitbreiden. Er zit natuurlijk wel altijd aanvast. Je moet de tijd en de ruimte hebben en de mensen. Ja we schrijven ook werkplannen over hoe de doelen van kinderen bereikt kunnen worden. En hoe ouder de kinderen zijn hoe meer ze ook zelf doen. Jonge kinderen kunnen er soms nog heel weinig mee. Ik denk soms

ook wel eens dat ik het te moeilijk bedenken. Ik kan ook hele kleine dingen bedenken en inzetten die net zoveel effect hebben als dat je een heel groot iets gaat voorbereiden.

7. Welke eigenschappen heb je nodig als hulpverlener om muzisch-agogisch te kunnen werken?

Het is fijn denk ik als je zelf toch wel iets creatief bent. En dan bedoel ik niet zozeer dat je heel goed moet kunnen knutselen of prachtige bouwwerken van lucifers moet kunnen maken ofzo. Maar meer dat je een open houding hebt, dat je creatief op een andere wijze dingen kan benaderen. Niet volgens een bepaalde starre manier maar dat je openstaat voor een andere manier, een andere wijze om je doel te kunnen behalen. In plaats van een standaard manier. Snap je een beetje wat ik bedoel? **Jaja.** Dat bedoel ik meer met creatief je kan natuurlijk op allerlei manieren een doel bereiken, als je een kind wil laten douchen dan kan je dat douchen dat het kind het moet doen. Maar je kan er ook een spelletje van maken, wie er eerst bij de douche en een liedje zingen over wat je allemaal moet wassen. En de volgende zal iets doen met een sport of die gaat iets anders doen. Net als bij voetballen. Wat doen alle voetballers na het voetballen? **Je hoeft het niet heel erg moeilijk te zoeken.** Ja het is ook wel heel leuk. Dat vind ik ook zo leuk als mensen een eigen hobby en dat ze daar vaak ook wat van meebrengen naar het werk om het kind er in te laten interesseren of juist omdat ze zelf weten hoe leuk het is dat ze interesses van kinderen verder helpen uitdiepen. Dat is voor kinderen natuurlijk ook heel leuk, meer interesses en vaardigheden en het maakt je wereld groter. Dus dat is wel heel leuk. Ik denk dat je goed moet kunnen observeren. Je moet natuurlijk zien, een kind kan het niet altijd zelf aangeven, je moet kunnen zien waarin een kind vastloopt. En wat kan aansluiten daarin bij het kind. Ik denk dat het ook altijd goed is om het te overleggen in het team, of je wat mist daarin, of dat het team zelf er wat in gezien heeft. Welke situaties geldt, is het bij een bepaald een bepaalde situatie en dat je dan met elkaar een plan kan maken om aan te sluiten bij het kind. Dat vind ik ook wel heel belangrijk. Humor is denk ik heel belangrijk. Flexibiliteit, vind ik belangrijk. Dat je snel moet kunnen schakelen en moet aanpassen op een nieuwe situatie. Een beetje speelsheid als je dat zelf hebt kan heel veel schelen. Enthousiasme, als je dat hebt, hoe meer je iets kan overbrengen. Ja en ik denk dat het een je moet natuurlijk ook een bepaalde theoretische kennis hebben. Ik denk dat het een bepaalde voorwaarde is. Dat vond ik hier op school altijd, ik zie het ook bij stagiaires die hier vandaan komen, dat ze heel erg bewust zijn van je eigen houding en daarop te reflecteren. En ook te reflecteren op alles wat je uitgevoerd hebt en dat weer om te zetten in meer kennis over jezelf en ook over ervaringen. Om het de volgende keer nog beter in te kunnen zetten. En dat vind ik altijd wel een heel belangrijke. Dat je wel echt bewust bent van wat je doet en waarom je het doet. En dan krijg je misschien vanzelf uiteindelijk bepaalde dingen die er in, die er dan gewoon inzetten. Bijvoorbeeld wij werken heel erg met het competentievergroten werken. Je merkt en ziet bij collega's dat je automatisch hoe langer je het vaak ook doet. Dat je gaat benoemen van het gewenste gedrag wat je wilt zien, complimenten geven, belonen, dat zijn dingen die er insluipen. En dan moet je je er nog wel van bewust zijn, maar dat zijn natuurlijk wel goede dingen die je soort van eigen maakt. Ik denk dat muzisch-agogisch werken ook iets is wat je je eigen kan maken. Dat je het steeds ook meer onbewust in ga zitten, maar dat je als je er over nadenkt dat je uit kan leggen waarom je iets doet. In het begin moet je er toch vaker over nadenken. Dat zou voor heel teams echt wel een aanvulling zijn.

8. Vind je het belangrijk dat er meer aandacht komt voor muzisch-agogisch werken? Zo ja/nee, waarom?

Ja, ik denk echt dat het cliënten helpt. En zeker ook als je met ik werk, ik praat veel over kinderen want ik werk daar mee met kinderen en jongeren. Weet je er wordt altijd maar van ze verwacht dat ze er over praten, dat ze zeggen wat ze er van vinden. Dat ze zeggen wat ze willen leren, dat ze zeggen wat ze hebben meegemaakt. Ik geloof best dat je wel eens als kind er klaar mee bent met het praten. Dat je juist ook op andere manieren kan aansluiten, dat is wel mijn drijfveer. Ik denk van eigenlijk al mijn collega's ook wel. Je wilt ze klaar maken voor de maatschappij. Zodat ze daar zo goed mogelijk in kunnen functioneren en dat ze zich fijner voelen dan op de groep. Ze zitten hier niet voor hun lol. En dan denk ik dat muzische middelen soms veel beter werken of veel beter aansluiten bij kinderen en jongeren. Praten is toch iets wat we als volwassenen veel doen. Kinderen spelen veel liever en hebben vaak een grotere fantasie. Kunnen dat ook gewoon niet altijd omzetten in woorden en sommigen vinden woorden ook helemaal niet leuk. De meesten hebben niets met lezen, dat is allemaal lastig die doen het veel liever anders. Natuurlijk heb je altijd wel woorden nodig, want uiteindelijk geven je aan activiteiten ook woorden, maar ik denk wel dat ze op een spelende wijze veel kunnen lezen. En dat is uiteindelijk een positief effect. En het is leuker, meestal en het heeft een positief effect. Ze hebben er echt wat aan.

9. Is muzisch-agogisch werken HBO gerelateerd? Zo ja/nee, waarom? Zit er verschil met MBO?

Ik vind het wel een voorwaarde dat je het op HBO moet kunnen, dat zeker. Ik vind ook dat het hoort binnen de

opleiding. Maar ik zie toch in de praktijk, ik werk met bijna alleen maar HBO'ers of van de universiteit en het is vaak niet het eerste waar we naar grijpen en dat is wel jammer eigenlijk. Het is ook een beetje de praktijk van alle dag. Er moet heel veel. Je moet, je bent er voor de kinderen en je mag hopen dat je in het team op een lijn zit. Wij moeten natuurlijk ook heel veel met woorden. Wij moeten alles opschrijven. Wat is er gebeurd bij die en heb je aan de doelen gewerkt. Wij moeten ook alles vertalen in woorden en daar gaat best veel tijd inzitten bij te houden. Dat moet natuurlijk allemaal worden gemeten. We komen steeds meer in een tijd dat alles in tijd en geld uitgedrukt moet worden. En uhm er is altijd wat. Het is zo dynamisch en dat vind ik ontzettend leuk, maar dat betekend ook dat we erg weinig tijd en ruimte hebben om echt even met een kind ergens voor te gaan zitten en wat te gaan doen. En vaak zijn het dan even de activiteiten tussendoor of de spelletjes, maar soms ook met weinig terugkoppeling. Als je een spel doet dat je niet eens echt altijd tijd hebt om er later op terug te komen met de kinderen. Van nou wat je nog wat je daar geleerd hebt, weet je eigenlijk is het altijd tijdloos. Dus ja het is wel een beetje.. ik denk dat dat het ook wel een beetje is. Dat je wel heel graag heel veel mensen graag willen, maar je moet altijd je prioriteit stellen. Er is zoveel wat eigenlijk moet, dat ik denk dat dit er bij in schiet. De grote dingen. Gelukkig kunnen stagiaires er hier wel wat mee. Ze kunnen hier gericht aan werken en daar worden ze ook in begeleid. **Zie je wel verschil met MBO?** We hebben geen MBO'ers. We hebben soms wel stagiaires die van het MBO doorgaan naar het HBO. Die komen dan bij ons in het derde jaar SPH. Ik heb het idee dat die praktisch zijn. Veel meer het praktische ook zien. **Wij zien in de theorie wel dat er wel verschil zit in het meta niveau tussen deze opleidingen. SPH staat vaak erboven en de MBO'ers zijn wat meer gericht op het praktische en minder in het overstijgende. Wij vroegen ons af of dit in de praktijk ook zichtbaar is.** Ik weet dit niet, omdat ik er geen ervaring mee heb. Dus ik weet het niet zo goed.

Nou dan zijn we aan het eind gekomen van dit interview, heb je nog vragen of opmerkingen?

Uhm, nee.. Ik hoop dat jullie er wat aan hebben en dat je er wat mee kan. Ik vond het ook wel heel leuk om er iets mee te doen, zodat het voor mezelf ook weer meer een bewustwording is. Dan ga je weer meer kijken naar waar we nu mee bezig zijn. We hebben ook op bepaalde tijden trainingen waarin we zelf met onderwerpen kunnen komen. Dan is dit wel een goed onderwerp om aan te kaarten. Om te kijken naar waar we mee bezig zijn en of we hierin nog wat kunnen doen.

Interview 3: Lindenhout

Naam: Annemarie Freriks-Geesink

Functie: Groepsleidster en mentor op een behandelgroep

Datum: 11-03-2013

1. Wat versta je onder muzisch-agogisch werken?

Ja, dat is een goede vraag. Wij werken weinig met termen. Dus wat er precies onder verstaan wordt kan ik zo niet zeggen. Maar zoals ik het me nog kan herinneren van mijn opleiding, hadden ze het over ludisch handelen.

En wat versta je onder ludisch handelen? Dat is op een creatieve manier interventies gebruiken en proberen om op die manier, op een creatieve manier, dingen op te lossen of te sturen. **Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen.** (Bassant & Roos, 2010)

Sluit aan bij de term ludisch?

2. Wat zijn de muzische middelen die op de leefgroep worden ingezet tijdens het werken met de cliënt? (Noem voorbeelden)

Uhm door de dag heen denk ik dat wij heel veel creativiteit gebruiken in het sturen van de kinderen, het gedrag. En dat kan in hele kleine dingen zitten, zoals bepaald gedrag spiegelen. Of proberen om met een grapje het gedrag te beïnvloeden en het de positieve kant op te laten gaan. Of door met een spel een activiteit te doen waarin je toch nog probeert, dat is toch groepsleiding eigen denk ik, om er een leerrendement in te zetten. Op het moment dat je merkt dat er iets niet helemaal loopt dan wil je daar toch van maken. Soms kiezen we daar een spel voor uit. Of bepaalde gedeeltes van een spel. Als je buiten aan het spelen bent met de kinderen. Met een bepaalde regel erin om te kijken hè, hoe gaat het dan werken. Dus op die manier zit het vaak in de kleine dingen. Echt grote activiteiten die er speciaal op gericht zijn om op een creatieve manier met kinderen iets te doen zijn niet standaard aanwezig. Dus het is maar net als we kijken naar hoe zit de groep in elkaar. Moeten we ergens iets mee wat we creatief inzetten, maar het is niet standaard van goh op woensdag of vrijdag dan doen we een bepaald iets. **En gekoppeld aan bepaalde kinderen, heb je daar wel bepaalde doelen die je zo in kan zetten?** Nou we proberen het wel steeds meer om bij kinderen een start te maken om een beeld te krijgen van wie ze zijn. Een van de dingen die we daarbij doen zijn de drie huizen. Dan maak je een huis van wat je leuk vindt, een huis van de dingen die je niet leuk vindt en een huis van je dromen. Dat vullen we op verschillende manieren in en kijken we naar de kinderen. Bij de een werkt het beter door middel van een poppenkast. Bij de ander werkt het beter als je zegt: 'Maak dat huis helemaal zelf. Je mag hem tekenen zoals je wilt. En ander wil het liever zeggen. Dus daar proberen we het wel. Soms heb je nog wel eens dat je merkt dat een kind in een tekening makkelijker iets kwijt kunnen dan in een gesprek. Uhm of juist door dat je door een tekening in gesprek komt. Dat ze een tekening hebben gemaakt en die laten zien. En dan kan je zeggen wat is dat en dan komt er een verhaal uit. In zulke dingen komt het wel voor. **En het inzetten van een beloningssysteem?** Ja, heel veel en die proberen we echt op maat te maken voor de kinderen. Dus als een kind ergens moeite mee heeft en daar ook gemotiveerd mee is om daar iets mee te doen. Dan zetten we het in. We hebben geen standaarden. We kijken echt naar wat moet je leren en in hoeveel tijd is het haalbaar om te doen. En wat motiveert en dat doen we dan in overleg met de gedragswetenschapper. Meestal bespreken we het in het team. Zodat iedereen op hetzelfde manier inzet. We maken vaak gebruik van stickerlijsten. Dus dan maken we een lijst met de hoeveelheid vakjes die ze moeten behalen. Bij de een moeten ze het doorlopen om iets te verdienen en voor een ander is het zo moeilijk. Dat hij bijvoorbeeld vijf stickers moet halen. Dan staat het niet vast op welke dagen hij die stickers moet behalen. **Doen jullie ook iets met drama of muziek?** Dan is het meer willekeurig. Kinderen hier vinden het heel leuk om toneelstukjes te spelen en om op te treden. Dus dan vragen ze dat. Dan komt het meer vanuit de kinderen. We hebben wel collega's die heel muzikaal zijn. En die nemen dan hun gitaar mee naar het werk en die gaan dan met de kinderen iets spelen. Maar dan moet je natuurlijk wel een beetje kunnen spelen. Hier in het kantoor staat er ook standaard een, maar niet iedereen kan er op spelen. Dus hij is zo vals als het maar kan. Uhm, ja en drama zit ook gewoon in dingetjes door de dag heen, laat ik maar zeggen. Dat je even met een kind springend door het huis heengaat en dan net weer die lach op het gezicht, waardoor die boze bui net niet doorzet. En dat soort dingetjes, neem je af en toe een heel andere rol aan. Maar niet zozeer... ja met kerstactiviteit enzo. Dan willen we nog wel eens gericht willen ze een optreden doen voor hun ouders.

3. Hoe doen je collega's dit?

Ja, doen wel hetzelfde. Wat ik al zei de een is gewoon beter in het een. De een sportiever en gaat dan met het kind voetballen of tikkertje spelen en de ander die heeft dan dat hij een muziekje gaat maken met de kinderen, of met ze gaat knutselen. We hebben natuurlijk allemaal ons eigen ding. Knutselen doen we veel op de groep. We hebben ook een grote knutselkast staan. En vaak is het dan dat de kinderen zelf zin hebben. Tenzij we een leuk thema, zoals nu met Pasen. We hebben af en toe ook wel, maar dan komt het van de stagiaires uit. Een van de stagiaires is nu bezig met sport en spel activiteit. Om de kinderen hier op de groep meer te laten bewegen. En ja, we hebben ook wel eens een stagiaire gehad die een soort van SOFA training inzette en dan met een soort van rollenspel. Dus dat soort dingen. Maar dan is het heel vaak dat de stagiair er meer een plan van maken en het op zich nemen en er structureel iets mee doen. **En nemen jullie dat dan ook weer mee in het verdere, of blijft het liggen?** Het verschilt, sommige plannen van stagiaires zijn er nog en sommige ook niet soms heeft de groep bijvoorbeeld een sociale vaardigheidstraining nodig. Soms merk je dat het niet zo nodig is, dat verschilt een beetje welke kinderen je hebt. En we hebben echt altijd een stagiaire dus heel vaak wordt die weer naar een stagiaire teruggekoppeld. Jij moet iets verzinnen en dit is een spelend thema. Dus het ligt vaak bij de stagiaires.

4. Wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënt?

Je houdt het wat speelser. Je houdt, je kunt er de sfeer mee bepalen en over het algemeen als je het gebruikt is de sfeer gezelliger en vrolijker dan wanneer je het niet gebruikt. Uhm, het is ook een uitlaatklep voor de kinderen, net zoals een optreden. Dan krijgen ze een grote glimlach op een gezicht.. van woow ze kijken allemaal naar mij. Voor het eigen gevoel kan het natuurlijk zijn het eigen ik meespelen en bij sport en spel natuurlijk ook. Voor kinderen die er goed in zijn geeft het natuurlijk een eigenwaarde, tegelijkertijd probeer je ook aan doelen te werken. Als een kind moeite heeft om samen te werken dan kun je een sportactiviteit natuurlijk helemaal aanpassen en zo structureren dat de kinderen ergens moeten samenwerken. Kun je aanwijzingen en tips gaan geven. Dus het heeft wel zeker een meerwaarde, ik denk dat het ook vaak naar de achtergrond gaat als het drukker wordt. Omdat je dan toch als groepsleiding teruggaat grijpen op structuur, regelmaat en ritme. En dan op dat punt het muzisch of ludisch dat het dan naar de achtergrond geschoven gaat worden. Kijk is het een kind is, kun je het muzisch goed inzetten om het terug te draaien, maar als zeven bezig zijn om de grenzen op te zoeken dan ga je eerder grenzen stellen. Dus het is heel erg afhankelijk van hoe het loopt en hoeveel kinderen het zijn.

5. Wanneer zet je het gebruik van muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet het je bewust in bij specifieke situaties?

Ik zelf meer in het dagelijks. Ja ik zet zelf meer in de hele dag in. En in de dingen die zich voordoen en op dat moment denkt hé, hier kan ik er gebruik van maken. En soms bewust, maar in mindere mate. Het s gewoon vooral door de dag heen.

6. Op welke wijze zet jij het gebruik van muzisch-agogisch werken in?

- **Onbewust onbekwaam**
- **Bewust onbekwaam**
- **Bewust bekwaam**
- **Onbewust bekwaam**

Ik denk grotendeels wel het Onbewust bekwaam, want dat is vooral door de dag heen. Dat is gewoon je bepaalde coping die je al hebt bij bepaalde situaties. En op het moment dat je echt gestructureerd een activiteit opzet, wordt het echt Bewust bekwaam, want dan ga je er van tevoren al plannen. En dan ben je in de activiteit al bezig om te kijken waar moet ik nog bijschaven om het te krijgen zoals ik wil, maar het Onbewust bekwaam denk ik dat het meest is. Dat zit denk ik in het handelen aan ten grondslag. Ik denk dat het voor het meest van mijn collega's hier ook zo is. **Moet het meer naar het bewuste?** Ik denk zeker dat als je het meer bewust inzet dat je er meer uit kan halen dan dat we doe. En dat we zeker meer bewuste activiteiten op kunnen zetten om bepaalde doelen, aan bepaalde doelen te werken. Op zich ben ik hoe het nu gaat wel tevreden. Ja. Je hebt wel altijd dat je erna op terug kijkt en dat je dan ziet of je het goed gedaan hebt of niet. Maar ik merk wel dat de ene collega het meer ligt dan de ander. De een is meer van de structuur en regelmaat en de ander is meer het creatieve en gaat meedoen. Dat is gewoon het verschil in personen die je hebt. Dus de een zal het gemakkelijker aangaan en de een zal eerder een activiteit opstarten dan de ander, maar dat is het verschil als je met acht verschillende groepsleiders op de groep werkt. Dan kun je niet verwachten dat ze er allemaal evenveel feeling in hebben, maar ik denk dat het gedurende de dag heen, dat we het dan allemaal wel hebben. En dan gewoon inderdaad het spiegelen van gedrag. Het gebruik maken van bepaalde stiltes om dan net even de wending te laten komen van hé.. ze verwachten iets. En dan kun je soms alleen al met je

uitdrukking dingen voor elkaar krijgen en dan hoeft je niet eens iets te zeggen. Dan kun je daarna benoemen, hé wat goed dat je dat doorhad zonder dat ik wat hoefde te zeggen. Leven ze alweer helemaal op en kunnen ze weer verder. En dat zijn van die hele kleine dingetjes daar kan het inzetten. Daar worden wij ook echt op begeleid. En dan niet zozeer op het hoe kun je het inzetten, wel creatief, maar niet zozeer gebruik je daar creatieve middelen mee. Maar wel had je daar voor het kind wat minder belastend in kunnen stappen. Had je daar ergens een stap voor iets kunnen doen waardoor je het gekeerd had en dat kun je met een gedragswetenschapper bespreken. Had het bijvoorbeeld geholpen als je het net wat anders kunnen benaderen of iets anders kunnen benoemen. **Zo blijf je wel bewust.** Ja bij ons team wordt dat veel besproken. Tijdens de teamvergadering wordt dat soort situaties vooral van tevoren naar gekeken wat je in zou kunnen zetten. En dat kun je per kind bespreken. We krijgen ook werkbegeleiding, waar je casus kunt bespreken waar je zelf moeite mee hebt. Bijvoorbeeld altijd op hetzelfde punt vastlopen. Bij ons is het met de leidinggevende en gedragswetenschapper wel een streven naar wat kunnen we meer en wat kunnen we beter. Nu ligt het vooral op het werken met ouders en met z'n allen op een lijn te zitten dan komt er ergens een nadruk op. En verdwijnen andere dingen wat meer naar de achtergrond.

7. Welke eigenschappen heb je nodig als hulpverlener om muzisch-agogisch te kunnen werken?

Inzicht in verloop van situaties. Uhm, meerdere lopen kunnen voorspellen zodat je in kunt gaan spelen op wat er gebeurt. Vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen of op onverwachte dingen. Je moet motiverend kunnen zijn voor de kinderen om ze echt te bereiken. Enthousiastmerend om ze mee te krijgen. Zelfreflectie, om het van je zelf aan te kunnen geven wat goed ging en wat niet. Beetje creativiteit van jezelf is ook altijd fijn. Dat zijn denk ik wel de belangrijkste. Motiveren, enthousiasmeren, kunnen reageren op wat er gebeurt. Flexibel zijn, mee kunnen gaan. Structuur geven, want je moet toch daarheen leiden waar je het heen wilt hebben. Heleboel eigenlijk.

8. Vind je het belangrijk dat er meer aandacht komt voor muzisch-agogisch werken? Zo ja/nee, waarom?

Ik denk uhm.. dat het handig is dat je af en toe bewust wordt gemaakt dat je verschillende keuzes hebt in een situatie om ook inderdaad op een andere manier een situatie kunnen begeleiden, en dat je af en toe als je heel erg op elkaar ingespeeld krijgt, dat je een bepaald automatisme hebt in je dienst. Dus het is wel goed als je dingen hebt die dat kunnen doorbreken en dat kan dit ook. Je kan een keer zeggen ik ga eens een keer heel anders reageren op het gedrag van een kind en ik ga eens kijken wat dat vandaag doet. Tegelijkertijd hebben we meteen de angst dat we denken straks gaat het helemaal de verkeerde kant op, dus misschien moeten we het maar niet doen. Maar het is wel interessant als je hele kleine dingen eigenlijk kunt veranderen, want daar zit het voor mij eigenlijk het meest in. En ik denk dat het voor kinderen toch ook wel leuk is dat er structureel bijvoorbeeld een groepsactiviteit komt. En je merkt gewoon dat bij alles door de dag heen gebeurt en wat ze allemaal moeten. Ze moeten op theorie, ze krijgen ouders op bezoek, of ze moeten naar ouders toe of ze moeten zwemmen of ze hebben een clubje. Er gebeurt zoveel. Ze komen om half vier uit school en om vijf uur moeten we eten. Dat kinderen al snel zoiets hebben, ik wil op mijn ds. moet ik nou met jullie buiten gaan spelen? Zo zit je altijd een beetje in een wrijvingspunt. Aan de ene kant denk ik dat het heel leuk is dat ze echt daar een groepstijd hebben. Aan de andere kant denk ik dat de kinderen er soms echt niet op zitten wachten en denken ik heb anderhalf uur, laat mij. Ja.

De kinderen dachten twee weken geleden dat verstikkertje ook heel leuk was. Dat is verstopper, maar als je gevonden bent moet je getikt worden, dus onze kinderen zijn ook wel heel creatief. En ze deden het echt, ze vonden het heel leuk. Het veld is hier heel groot en ze waren heel moe, maar ze hadden de grootste leut. En het veld is groot, dus ga je wat begeleiden. Zodat iedereen een beetje aan de beurt komt en tips om samen te werken. Dan red je het meestal wel. Maar als het uit hen zelf komt, kan je ze veel meer motiveren, dan dat ik zeg dat ze het moeten spelen en ze het op die manier moeten doen. Eigen ideeën zijn toch altijd beter.. haha...

9. Is muzisch-agogisch werken HBO gerelateerd? Zo ja/nee, waarom? Zit er verschil met MBO?

Nee, ik vind het beroepsgericht. Niet zozeer opleidingsniveaugericht. **Kun je dat uitleggen?** Ik denk dat een MBO'er hetzelfde zou moeten kunnen. Als het gaat om de basale dingen over creatieve dingen kunnen verzinnen en activiteiten begeleiden en daar een bepaald doel aangeven. Dat een MBO'er die op de groep werk, hetzelfde kan als ik kan. Misschien dat het verschil ligt in dat een HBO'er daar meer theorie bij heeft, maar ik denk in het handelen dat een MBO'er het ook kan. **En het overstijgende, dat je meer bewust kijkt naar welke activiteit bij welk kind past.** Ik ben even aan het denken. Met onze MBO'er heb ik het niet. Daar merk ik echt geen verschil bij haar en de rest. Het enige verschil dat ik daarin merk is de theorie, maar niet in de praktijk. Voor mij zit er niet zozeer een verschil denk ik tussen een MBO'er of HBO'er. Ik vind het meer vakgericht, als je in zo een vak werkt, vind ik dat je ergens je creativiteit kwijt moet kunnen en dat je het in je

moet hebben. Maar als je het niet hebt, heb je het niet. Voor mij zit er niet veel verschil. **Zit het dan in de grondhouding?** Ja, ik vind dat het een van de dingen is die je als groepsleiding moet kunnen. Ja, die creativiteit en het kunnen leiden enzo heb je als grondhouding sowieso nodig als je een groep wilt leiden. **Als je die grondhouding niet hebt, wat dan?** Ik denk dat je het wel moet hebben. En iedereen heeft dus op zijn eigen manier en de heeft het meer dan de ander. Maar die flexibiliteit en het idee dat je het kunt gebruiken moet je wel hebben. De een kan er wel meer mee dan de ander, maar als je helemaal geen creativiteit in je hebt zitten, is het denk ik lastig om onvoorspelbaar gedrag te draaien, want je hebt puur alleen creativiteit al nodig om met bepaalde situaties om te gaan. Dat je denkt oow... dit had ik niet verwacht. En daar moet je wil in kunnen stappen en als je daar blokkeert, dan blokkeer je meteen hier op de werkvloer. En dat spelen ze haarfijn uit, als ze dat doorhebben, laten ze je ook niet meer gaan. Daar zijn ze zó goed in, voelen waar de knopjes zitten. Daar zijn ze in getraind. Dat is wat ze doen.

Interview 4: Karakter

Naam: Juulja Schafrat

Functie: Sociotherapeut en mentor op een behandelgroep.

Datum: 18-03-2013

1. Wat versta je onder muzisch-agogisch werken?

Ehm.. muzisch-agogisch dan zit ik meer te denken in de richting van, en corrigeer me als het niet zo is, ehm.. aan de meer creatievere kant omtrent muziek. Dus hoe je de creatieve kant meepakt in de behandeling zegmaar. **Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen.** (Bassant & Roos, 2010)

2. Wat zijn de muzische middelen die op de leefgroep worden ingezet tijdens het werken met de cliënt? (Noem voorbeelden)

Ehm we zijn daar eigenlijk wel heel veel mee bezig. We zijn eigenlijk aan het kijken van: hoe kunnen we een bepaalde vaardigheid zegmaar bij iemand aanleren, zodat dat voor hem/haar begrijpbaar is, zodat hij die vaardigheid onder de knie kan krijgen. Denk daarbij aan behandeldoelen zoals een beter zelfbeeld, leren omgaan met de ander, een vraag stellen aan iemand, leren accepteren en omgaan met je boosheid, omgaan met je verdriet, omgaan met je emotie. Dan ehm.. zijn er verschillende middelen zegmaar om dat in te zetten. Dus we hebben bepaalde boeken, zegmaar psycho-educatieboek. Dat heet dan het ik-boek. Dat is eigenlijk geschreven op: Wie ben ik, hoe voel ik me? Welke emoties zijn er? En aan de hand van dat boekje en de vragenlijst die ze met de mentor invullen en dan ga je dus eh.. Deels is het praten over het onderwerp boos, maar deels is het ook tekenen en nadenken: Waar word je boos van? We betrekken het een beetje op die manier. We bespreken die doelen met de kinderen en dan verscheelt het per kind wat ze gaan doen als ze boos zijn of zich boos voelen worden. De één wordt rustig van skelteren, de ander gaat liever een boekje lezen en weer een ander gaat met de lego spelen. Op die manier proberen wij bij de cliënten aan te sluiten. Soms is het voor een kind zo lastig om te leren of aan die doelen te werken, dus dan creëren we van die momenten dat het kind genoodzaakt wordt om aan zijn doel te werken. We werken dan doelbewust via een andere manier dan het verbale, om met die kinderen te werken aan hun doelen en dat valt ook wel onder het muzisch-agogisch werken denk ik. **Ja dat klopt.** Sommige kinderen vinden het lastig om een spelactiviteit te verzinnen en daarom hebben wij daar een papier met picto's hangen wat je kunt kiezen voor binnen en buiten spelen. **Dat is heel handig. Dan hoeft je niet elke dag alles op te noemen wat de kinderen kunnen doen. Dan krijg je niet elke keer die discussie van: Ik weet niks leuks te bedenken.** Deze kinderen hebben een LVG, of eigenlijk moet ik tegenwoordig LVB zeggen, dus hun denkpatroon ligt 4 of 5 jaar lager. Dat gecombineerd met hun autisme, zorgt ervoor dat ze veel uitleg en begeleiding nodig hebben, willen ze het kunnen begrijpen. En deze picto's zijn hulpmiddelen om het visueel te maken. Door het te zien en door het te doen, gaan ze leren. Dus eh.. bijvoorbeeld de picto's die je net boven zag in de douche, van: Hoe was ik me? En hoe doe ik dat? Soms zie je dat een kind daarin vastloopt en dan verzin je er een verhaaltje omheen of maak je het speelser, zodat ze het op die manier onder de knie krijgen. Voor deze kinderen is het lastig om te praten. Als je tegen ze zegt: 'We gaan nu even naar het kantoor voor een mentor gesprekje', dan vinden ze dat soms lastig. Dan zit je recht tegenover je mentor en dan klappen ze dicht, omdat dat veel te direct is en dat vinden ze moeilijk. Daarom kiezen we er ook wel eens voor om te gaan wandelen, of om te gaan knutselen, of te gaan tekenen, of we gaan voetballen, of we gaan naar het veldje. Door te doen ehm.. en dan erover te praten, merk je dat je ook een insteek krijgt zegmaar. En eh.. op die manier zegmaar gesprekken hebt over z'n boosheid, z'n emoties of z'n zelfbeeld. Dat zijn ook manieren hoe we dat doen. Daarnaast gaan de kinderen in het hoofdgebouw naar psychomotorische therapie, spel therapie, creatieve therapie, muziek therapie of cognitieve therapie. Bij die therapieën ben je heel erg aan het doen, wat doet het kind en wat speelt daarachter. **Gaat elk kind naar zo'n therapie?** Bijna wel. We kijken per kind wat aansluit, waar ze behoefte aan hebben of wat wenselijk kan zijn. Maar de therapie verscheelt echt qua het kind.

3. Hoe werken je collega's op een muzische-agogische manier?

Ik denk dat al mijn collega's het wel doen zoals ik net beschreven heb. Ik werk in een team van ongeveer 10 personen. Ieder teamlid is anders, heeft andere kwaliteiten, heeft andere ehm.. inzichthoeken zegmaar. Ehm.. iedereen heeft ook zijn eigen mentorkinderen. Het is niet zo dat we nou allemaal precies hetzelfde doen, maar het is ook niet zo dat we allemaal heel anders er mee omgaan. Ik, maar ook mijn collega's, stemmen heel erg af op wat het kind heeft, wat de behoefte is van het kind. En dat kan bijvoorbeeld bij het ene kind zijn dat het heel

intensief bezig is met zijn mentor en daar activiteiten mee onderneemt met betrekking tot zijn behandeling. Maar bij de ander is het zo dat hij de basisdingen doet met zijn kind, maar dat het kind ook activiteiten doet met andere collega's met betrekking op de behandeldoelen. **En kan je een voorbeeld noemen waarin een kind vastliep bij het werken aan zijn doel en waarin je via een muzische-agogische activiteit of interventie met de cliënt verder aan de slag ben gegaan?** Ehm.. ja, maar dan moet ik heel even denken. Ja dat is al een tijdje terug. Dat is een meisje, volgens mij de diagnose ADHD met LVG en een stukje angst, en dat meisje vond het elke dag heel lastig om een spelafpraak te maken. En die liep daar ook echt vast in. In de middag doen ze een half uur een activiteit. Dat meisje hield elke het nog geen kwartier vol en die wilde elk kwartier iets anders doen. En wat ze dan gekozen had was niet goed, wat de ander koos was ook niet goed. Ze vond het heel lastig om dat vast te houden, maar daarbij ook ehm.. om het te doen, uit te voeren. Het was onduidelijk waarom ze dat lastig vond. Toen hebben we er voor gekozen: Waarom zetten we niet een dobbelsteen in? En elke keer als we afspraken gaan maken, dan moet ze gaan dobbelen. Ze mag 2x dobbelen. En dan staat 1 bijv. voor lego en 2 voor knutselen. En dan dobbelde ze en dan kwam er bijvoorbeeld een spelletje uit. En dat vond ze aan de ene kant heel erg vervelend, maar aan de andere kant: zei kon op niemand boos worden om dat diegene iets had beslist. Het was de dobbelsteen die beslist. Daardoor is het meisje gaan leren van oja.. als ik dus iets doe een kwartiertje, natuurlijk hebben we dat opgebouwd zodat ze het langer vol kan houden, maar daardoor was het draaglijker voor dat meisje. Gedurende dat ze hier zat, lukte het haar beter om een afspraak te kunnen maken. Een ander voorbeeld is dat een kind heel negatief over zichzelf dacht. Het doel was dus ook zelfbeeld. Dan kan je dus werken met een complimentenschriftje waarin je allemaal complimenten opschrijft voor zichzelf en de ander. We hebben hem toen een vel gegeven, waarin hij een week lang ging letten op wat hij goed deed. We steken voornamelijk in op het positieve aspect. En daarna hebben we er een heel groot vel van gemaakt en diegene was helemaal weg van treinen. Toen hebben we een hele grote trein van gemaakt met allemaal kleine wagonnetjes. En in elke wagon schreven we toen wat diegene goed deed. Diegene mocht erbij tekenen, het was zijn eigen vel dus hij mocht het helemaal eigen maken. Hij zag toen elke dag wat hij goed kon en je zag hem daar langzaam in vorderen. Daarin zie je toch wel dat ze zegmaar eh.. ja toch wat beter over zichzelf gaan denken.

4. Wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënt?

Ik denk dat dat een positief effect heeft, omdat wat ik zie doordat we op deze manier te werk gaan, is het eigenlijk een manier waardoor het dus blijft hangen en dat het dus beklijft bij het kind. En dan vind ik dat voornamelijk ook nog heel grappig aan het LVG-stukje. Door de lage insteek en het veel herhalen, veel benoemen en dus de vertaalslag te kunnen zijn, zie je dat dus middels het creatieve, ofwel het muzisch-agogische werk, je toch heel veel kan bereiken bij kinderen. Dus eigenlijk is het een hele creatieve, praktische, brede manier. Doordat het zo breed is, kan je het op zoveel manieren inzetten zodat het voor elke cliënt wel acceptabel is.

5. Wanneer zet je het gebruik van muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet het je bewust in bij specifieke situaties?

Eh.. het hoort bij ons dagelijks handelen, maar we zetten het ook in bij specifieke situaties. Dagelijks handelen zit hem voornamelijk in eh.. de dagroutine. Denk aan het douchen, spelafspraken maken, voorlezen voordat je naar bed gaat. Maar we zetten het ook in op specifieke momenten, zoals het specifieke behandelgoal zoals elke cliënt heeft en daarin z'n vorderingen moet maken. Maar het kan ook incidenteel. Want het gebeurt ook nog wel eens dat we hier in een conflict raken met ze hè, als je kijkt naar dat ze hier voor hun boosheid zijn. Daar hebben we een standaard format voor, we werken met een signaleringsplan. Daarin kunnen kinderen zegmaar eh.. of jongeren zegmaar opschrijven van hé.. als ik me goed voel, voel ik me zo. En dat is eigenlijk een plannetje waardoor ze dus leren van hé.. als ik me zo voel, is dat handig om zo te doen. Dat proberen we zoveel mogelijk, en bij kindgroepen is dat net iets anders als jongerengroepen, door het kind/de jongere in te vullen. Wat vind jij prettig of wat helpt jou. En dan worden bijvoorbeeld interventies die je pleegt heel specifiek. Maar het kan dus ook zijn dat een kind dusdanig boos is dat wij het over moeten pakken en wij wat meer gaan bepalen of gaan uitstralen wat er nu gedaan moet worden. Je hebt verschillende gradaties van conflicten. Bij de agressieve conflicten ben je aan het kijken welke interventie je nu kan plegen waardoor we de compromis kunnen gaan vinden met het kind of waardoor het kind naar ons gaat luisteren. Het negeren kan een interventie zijn, of het gesprek aangaan. En ik denk dat dat ook wel indirect hier betrekking op heeft. **Ja een muzische-agogische interventie zou kunnen zijn dat je het kind op zijn kamer met de lego laat spelen, omdat je weet dat hij daar rustig van wordt. Als het rustig is, dan ga je het gesprek aan gaat het kind.** Ja dat is die onweerwol boven het kind. Je wacht tot die voorbij gedreven is en dan is het kind weer toereikend. Dat zijn inderdaad dingen die je dus in zo'n signaleringsplan kan zetten. Bijv. ik ga naar mijn kamer als ik boos ben, ik ga

een boekje lezen, ik ga even skelteren. Natuurlijk kunnen ze zo boos worden dat ze in de rustige ruimte belanden, maar 80% van de dingetjes kunnen we wegzetten in het signaleringsplan.

6. Op welke wijze zet jij het gebruik van muzisch-agogisch werken in?

- Onbewust onbekwaam
- Bewust onbekwaam
- Bewust bekwaam
- Onbewust bekwaam

Is dat dat vierkantje waar je het dan over hebt? **Ja.** Ja dat is een goeie vraag. Ik denk dat ik dan in het Onbewust bekwaam zit. Ik ben er bekwaam in, maar het is niet dat het helemaal in m'n onbewust ligt, maar als ik kijk naar dit interview kwam ik erachter dat ik wel heel erg muzisch-agogisch werk en dat het allemaal vanzelf gaat. Dus ik denk dat ik me daarom in die categorie moet plaatsen. **Ik denk dat het ook samen gaat en dat het een cirkel is. Dat je er nu onbewust mee bezig bent, maar als je signalen ziet bij de cliënt dat je denkt hé.. hier moet ik wat mee. Dan ga je er weer bewuster mee aan de slag.** Ja dat vind ik wel heel mooi hoe je dat zegt. Want zo is het ook hoe je kan gaan binnen een mentorschap ofzo. We hebben deze doelen of we werken er zo aan. Je kan vaak heel Onbewust bekwaam middelen inzetten zoals het ik-boek en dan komt het er zo uit. Maar als je ziet van hé.. nu moet er even iets anders, want ik zie dit gedrag en dan ga je op het bewuste zitten. Welke interventie kan ik bewust plegen, zodat ik dit kind in beweging ga brengen. Dat kan omdat je dus hier nog zo aan het observeren en behandelen bent ehm.. altijd bijstellen zijn. En ik denk dat het daarom bij mij in die cirkel zit. We moeten hem heel erg aanpassen op het kind zelf. Je moet bij deze groep heel laag insteken om die succeservaring te bereiken.

7. Welke eigenschappen heb je nodig als hulpverlener om muzisch-agogisch te kunnen werken?

Ik denk dat je dan een combinatie zou moeten beheersen die deels eh.. flexibel en ruimdenkend is, maar daarentegen ook een eigen visie hebt waarbinnen je ehm.. je kaders hebt, dat is nog niet echt een eigenschap maar daar komen we vanzelf wel bij, waardoor je dus duidelijk eh.. weet welke richting je opgaat. Ik denk dat je ook eh.. onderbouwd bezig moet zijn, dat je weet met welke methodieken werkt. Dat is ook een stuk van waaruit je muzisch-agogisch gaat werken. Wij werken bijvoorbeeld met het competentiegericht werken. We gaan steeds meer via het eh.. systeemgerichte werken, omdat je dus ook met gezinnen bezig bent. Ehm.. wat wij ook heel belangrijk vinden, omdat iedereen weer terug naar huis gaat. Maar ook daarin komen muzische-agogische aspecten naar voren. In de competentiegericht sowieso. Dus ik denk dat je een bepaalde kennis zou moeten kennen, waar vanuit verder de vaardigheden naar voren komen. En ik denk dat je een eigenschap moet hebben dat je open staat voor hulp, omdat je dus soms in je eentje er niet komt. Je hebt echt je team nodig om erover na te denken. **Denk je dat iemand echt een opleiding nodig heeft voor het muzisch-agogisch werken of denk je dat iedereen zomaar muzisch-agogisch zou kunnen werken?** Ik denk niet dat iedereen dat zomaar ineens kan. Ik denk wel dat het bij de ene meer in z'n aard ligt als de ander, maar dat is omdat ehm.. elk persoon eigenschappen en kwaliteiten bezit wat verschillend is inderdaad. Ehm.. maar ik dat dit wel iets is wat binnen bijvoorbeeld een opleiding aan de orde zou moeten komen. **Zodat de studenten zich bewust worden van het muzische-agogische?** Ja precies. Het muzisch-agogisch is niet zomaar een knutselclubje oprichten, of even een kwartiertje muziek maken, dat is het niet. Er zit wel zeker een belangrijke waarde in het muzisch-agogisch werken dat van toepassing is binnen je handelen. En daarom zou het wel denk ik heel belangrijk zijn omdat eh.. ja toch wel aan bod te laten komen binnen de opleiding.

8. Vind je het belangrijk dat er meer aandacht komt voor muzisch-agogisch werken? Zo ja/nee, waarom?

Ehm.. binnen de opleiding of binnen de organisatie? Gewoon in het algemeen. Vind je het onderbelicht? Vind je dat er meer mee gedaan zou moeten worden? Ik denk dat dat niet verkeerd is dat er meer mee gedaan wordt. Ik zit dan terug te denken aan mijn opleiding. Het is wel aan bod gekomen, maar niet in zulke brede zin als we er nu mee werken. Het is belangrijk dat het doel van het muzisch-agogisch werken bekend is. Ik denk dat het muzisch-agogisch werken niet op zich als methodiek staat, maar dat het gepaard gaat met. Het zit verweven in de methodiek waar je mee werkt. Daarin mag het wel meer aanleiding krijgen dan in een opleiding.

9. Is muzisch-agogisch werken HBO gerelateerd? Zo ja/nee, waarom? Zit er verschil met MBO?

Ja, omdat dit een onderdeel is van je handelen binnen een HBO-functie. Het wordt van mij verwacht dat ik zulke interventies in kan zetten en daarom heb ik deze baan ook gekregen. Het muzische-agogische is daarin ook verweven. Ik ben ook van mening dat het binnen het pedagogisch werk (MBO) verweven mag worden, maar dan ligt het aan het vakgebied of de vakrichtlijnen hoe dat uitgevoerd wordt. Ik vind dat het passend

moet zijn, zowel HBO als MBO, volgens de vakrichtlijnen. **Waarin zie je dan verschillen?** Ja weetje, dat ehm.. Bij het MBO ben je volgens mij een pedagogisch werker. Ik weet niet wat je daar precies mag uitvoeren als je afgestudeerd bent. Ik denk dat je als HBO'er meer de dingen opzet en dat je het beide uitvoert. Ik denk dat er op het HBO aandacht mag worden gegeven aan hoe neem je het muzische-agogische tot je en maak je het je eigen, want dat is wat je moet doen. Daarin zit het verschil een beetje en in de taken die je moet uitvoeren.

Interview 5: Eleos

Naam: Pedro Peene

Functie: Groepsleider

Datum: 12-3-2013

1. Wat versta je onder muzisch-agogisch werken?

Uhm.. iets van op een speelse manier uh.. ja werken. **Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen.** (Bassant & Roos, 2010) Ja, maar daarin zit wel een term in dat het heel erg bewust wordt ingezet. Terwijl ik niet vindt dat je het altijd heel bewust moet inzetten zodat het lerend is. Omdat je het ook onbewust inzet.

2. Wat zijn de muzische middelen die op de leefgroep worden ingezet tijdens het werken met de cliënt? (Noem voorbeelden)

Nou ik vind een heleboel dingen in het dagelijks leven zijn wel uhm.. zeg maar muzische-agogische middelen maar als je er heel concreet wordt gaat het allemaal heel snel zitten in een sportavond die we met elkaar doen. Uhm.. activiteiten die we met elkaar ondernemen zoals bakken of naar een of ander centrum gaan waar je kan knutselen. Of uitvinderij of spelerij. Of bowlen, dat soort dingen. Uhm, wil je graag van allerlei concrete voorbeelden horen? **Ja graag.** Nou dus die sportavonden, verder uhm ja, de mogelijkheid voor houtkloven. Er is een jongen die houdt van houtkloven en daar helpen we hem dan altijd bij. En veel nou we hebben ook een Wii, dat is ook wel iets waar je spelend bezig bent. Uhm even denken. En vooral veel tussendoor, dat vind ik denk het belangrijkste. Dat je in je communicatie een speels contact houdt. Gewoon ernaast staan en bijvoorbeeld humor en dat soort dingen. Iedereen doet dat op zijn manier. Humor is echt iets wat je veel gebruikt ja. Uhm dat is wel een beetje hun taal. **Ja en het inzetten van een beloningssysteem is dat ook iets?** Nee, nou opzich wel, daar wordt nu wel wat aan gedaan. Kijk we zijn nog niet lang bezig. Maar uhm.. o ja, ik heb bijvoorbeeld met de PB cliënt de afspraak als jij je kamer opruimt. En dat tien keer gedaan, dan gaan we samen op zoek naar een koor voor jou. Dus dat is wel een beloningssysteem.

3. Hoe doen je collega's dit?

Ja, iedereen op zijn manier. Ik heb bijvoorbeeld een collega die heeft in het leger gezeten en dat is zo een enorme brede kerel. Die heeft natuurlijk de status van ermee stoeien of sporten. Dat is echt zijn ding. En ik ook nog wel eens hardlopen met de jongens. In het begin deden we ook vaak fietsen met ze. Echt heel vaak zelfs. We hebben trouwens ook Geocaching. Dat is een soort navigatiesysteem met coördinaten die je kan invullen. Het is geen echt navigatie. Het beeld staat er niet op. Alleen een pijl en hoeveel het meter het nog is. En er is een site die heet geocaching.nl. Door heel Nederland zijn heel veel punten en op dat coördinaat ligt een verborgen bakje of een dingetje. En in dat bakje zit dan een boekje en daar kun je je naam inzetten dat je hem hebt gevonden. En soms zit er ook prullaria in dat je kunt ruilen. Dat doen we dan niet. Maar het idee dat er ergens iets ligt waar je dan heen kunt lopen of fietsen ofzo. Er zijn hele routes van, zelfs door heel Ede-Centrum. Je kunt het gek maken zoals je wil. Op dit moment doen we het gewoon op simpelste wijze. **Gebruiken je bijvoorbeeld ook spiegelen?** Owja, een andere collega als voorbeeld, vind ik wel leuk. Die gebruikt het spelende wel veel. Uhm alstie dan bijvoorbeeld binnen komt en er wordt gelijk een negatieve opmerking gemaakt ofzo. Dan zegt hij: ow, dat doen we even opnieuw'. Gaat hij weer achter de deur staan en zegt hij goedendag jongens. En dan geeft hij daarmee een kans om opnieuw en dan op een positieve manier. En dat werkt best wel heel goed. Zo heeft iedere collega zijn eigen kwaliteit daarin. Er zijn collega's die kunnen bijvoorbeeld een beetje lopen klieren met de jongeren. Gewoon een beetje uidagen en de ander gebruikt veel woordgrappen en de volgende die.. jaa. Iedereen neemt daarin zijn eigen bagage mee. Wat hij van thuis aan grappen bijvoorbeeld heeft meegekregen. Er is voor iedereen wat wils.

4. Wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënt?

Het is veel laagdrempeliger en vaak niet beschreven in de doelen op dit moment dat we, zeg maar.. dat we vaak een begeleidingslijn en die weten we met elkaar en die zet je vaak ook zo in. Maar het is een heel laagdrempelige manier om dingen te leren het ook automatisch, het gaat gewoon in het dagelijks leven. **Is het bij jullie gekoppeld aan een bepaalde methode?** Uhm, nee.. uh wij werken wel vanuit de NSM-methode. Die komt vanuit het verpleegkundige. En dat is natuurlijk in alles verweven. Deze methode is ook erg gericht op het muzische. Ik moet ook wel eerlijk zeggen dat de term muzisch-agogisch handelen dat zit er ook niet zo direct in. We kennen het allemaal. En het zit ook allemaal in ons doen. Het zit er absoluut. Maar het is meer de gedachte

van het gewone dagelijkse leven. En daarin ook zoveel mogelijk momenten zien als een leermoment. En hoe je dat dan kunt uhm.. hoe daar.. ja je bezig in kunt zijn en hoe de jongeren iets mee te geven. En soms is het iets meegeven, wat leren ze wat onthouden ze. Dat zijn vaak toch niet de dingen dat de begeleider doelen opstelt of die ze hadden. Maar juist de leuke activiteiten en de gezellige momenten. Dat is iets wat je ze mee wil geven en je bent er niet zozeer op uit dat ze helemaal opgeknapt, de perfecte cliënten of mensen zijn.

5. Wanneer zet je het gebruik van muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet het je bewust in bij specifieke situaties?

Uhm.. bij mij is het meer de alledaagse dingen. Ja, want ik heb het niet direct beschreven in een doel. Ja, even denken, soms heb je wel dat je inschat op de normale weg gaat het niet lukken, want de cliënt zit niet lekker in zijn vel. En dan probeer je om hem op andere manieren uit te lokken. Uhm.. ja, een cliënt die 's ochtends eigenlijk niet wil ontbijten. En die ook absoluut niet kan verdragen dat je er in de strijd over gaat. Echt een pubermeisje en om die dan expres een beetje uit te dagen en gewoon heel de tijd om een beetje op een humor toon om het over te hebben. En dan op die manier toch zeggen wat je er over wilt zeggen, terwijl het een spel is. Je gaat mee in het spel. Trouwens het pubergedrag is vaak een spel. Het mee kunnen bewegen en wel soms botsen en gelijk weer terug. Het is soms ook wel een beetje ingewikkeld voor ze misschien. Maar uhm.. dat is een spel tussen zelfstandigheid geven en dingen ook een beetje begrenzen, dat is echt een spel. Het moet ook een spel blijven anders ga je in een kramp zitten. Ja, en ik vraag me nu een beetje af, gewoon het moet ook een onderwerp blijven als het gaat over zelfstandigheid geven en zeggen dit mag niet en dat mag niet. Als je daar heel zwaarmoedig zou brengen dan wordt het een vreselijk pittig spelletje. En uhm.. dan zul je ook waarschijnlijk het tegengestelde effect krijgen, terwijl als je er ook humor erbij, het wat luchtiger brengt, wat wel en niet mag. Dan is het allemaal veel te gespannen en is het geen fijne leeromgeving. Of ik het bewust inzet, het is vaak op dat moment wel bewust, maar ik maak wel een bewuste keuze wat nodig is. Het is niet zo dat ik er dan op bepaalde momenten altijd inzet. Dat niet. Achteraf reflecteer ik echt wel, van die kleine dingen als de tafel opruimen wat de jongeren op de meer zelfstandige groep, het meer alleen moeten doen, is dat iets wat niet beschreven is. Dan zijn ze zo autistisch dan blijven ze allemaal zitten als het eten klaar en het tijd voor het toetje is. Ze denken bijna allemaal, dat doet de ander wel, terwijl niemand gaat het doen. Dan zou ik het zijn, de begeleiding. Op zo een moment sta ik dan ook op en maak je een keuze, vraag je het een van de jongeren of ga ik het zelf doen. En dan is er nog steeds niemand die opstaat. Ik vraag niets, dus ze doen ook niets. Het hoeft niet altijd zo precies te zijn, maar doe het ook eens. Dus ik ga zo opruimen en het toetje pakken. In de keuken zet ik dan de lamp aan, dat is een felle lamp. En er is dan een meisje die wat prikkelgevoelig is, die dan zegt als klaar ben met het toetje en ik net weer bij de tafel sta en van plan om te gaan zitten zet ik de dingen neer. Vraagt ze aan me, wil je de lamp uitdoen en zeg ik: nee. Op dat moment is het gewoon helemaal niet uitproef eigenlijk, enne ik ga dan zitten. Zegt ze: hahah, je denkt zeker dat je grappig bent. Enne, het is echt niet grappig. En kijkt ze me aan, van ga je het nu wel of niet doen. En dan staat ze zo zuchtend op en dan gaat ze het zelf doen. En zo een heel eenvoudige situatie is.. en dan achteraf denk ik het is allemaal niet heel uitproef. Ik heb niets gevraagd wat ik van ze verwacht, ik heb niet duidelijk geweest over wat ik wel doe, wat ik niet. Waarom ik het doe. Dus het is allemaal net zoals het niet zou horen. En dat kan ik achteraf wel zeggen, maar het is wel het gewone alledaagse leven. Het spelletje wat je met elkaar doet. En prompt de volgende keer, zie ik dat jongeren zelf dingen gaan doen. En uhm.. vraag ik het ook wel eens willen jullie meehelpen. Dan staan ze allemaal op en gaan ze allemaal helpen. Dus dat is dan ook weer geen goede vraag.

6. Op welke wijze zet jij het gebruik van muzisch-agogisch werken in?

- **Onbewust onbekwaam**
- **Bewust onbekwaam**
- **Bewust bekwaam**
- **Onbewust bekwaam**

Owja, uhm.. ja als je gaat kijken naar de theorie van muzisch-agogisch werken, dan denk ik dat ik het niet in de vingers heb. Want dan ga je namelijk volgens bepaalde stappen werken en middelen inzetten. Dan wordt het in mijn ogen meer therapeutisch. Bijvoorbeeld als je klei gaat inzetten om bijvoorbeeld de tastzintuigen te prikkelen of met ruwmateriaal, dan kan je als onderliggend ook weer een doel hebben. Nee, zo werk ik niet. Maar het is wel zo dat het bewustzijn van hé, die jongen die ODD heeft, die hard op de tafel slaat en boos is. Als je die een konijntje geeft en zegt ga daar maar eens rustig mee zitten. Of meeneemt naar de kamer, dan is hij de rust zelve. En dat is niet zo dat het in zijn doelen staat en dat je altijd zegt neem het konijn mee. Maar dat je ziet, het haalt zijn zachte kant naar boven. We zijn gewoon het alledaagse leven, we zijn er niet voor betaald om op therapeutische wijze te werken. Je moet niet meer willen doen dan je moet doen. We zijn geen

behandelaars. Het kost ons veel extra rapportagetijd dat moeten we niet willen, dat is niet waar we voor op een groep werken. **En als je kijkt naar je handelen?** Ik denk voldoende Bewust bekwaam om het in te zetten. Maar als ik dan bedenk wat de mogelijkheden zijn binnen het muzisch-agogisch werken, dat er dan nog een heleboel dingen uit te breiden zijn. Sowieso het volwassen werk, dan is het bijvoorbeeld heel erg muzisch-agogisch, maar als je kijkt naar jongere kinderen dan is het weer minder. Je moet ook kijken naar wat ze willen en wat bij ze past.

7. Welke eigenschappen heb je nodig als hulpverlener om muzisch-agogisch te kunnen werken?

Uhm.. even denken. Ruimte, flexibiliteit. Als je op de groep komt, met dat je geen zin hebt en je bent chagrijnig of als je hoofd vol zit. Uhm... dat kan gewoon gebeuren dat hetzelfde gedrag voorkomt en dat je de ene dag denkt wat leuk hij komt naar buiten en begroet me. En de andere dag denk je, ik zit nog in mijn auto en ik ben nog niet eens begonnen met werken en ze beginnen al gelijk aan mijn koop te zeuren. En die laatste gedachte is niet de gedachte waar je je als groepsleider het mee vol houdt. Dus het gaat over, zie de positieve kanten van de jongere, zie het gedrag ook als middel om met bepaalde situaties om te gaan voor zichzelf. Accepteer wat er gebeurt. Dat je niet in een kramp komt te zitten, als je gaat zitten van het heeft te maken met accepteren van gebreken. Dat is denk het eerste, dat je kan hebben dat er dingen anders gebeuren dan dat je verwacht of dat je normaal vindt. Uhm.. dat is denk het belangrijkste en daarbij ook een bepaalde mate van humor. En ook, je moest er drie hè?? **Nee hoor.. zoveel als je kunt benoemen.** Ow, ik denk ook dat je weet waar je grenzen ligt. Wanneer je zegt oke, nu ga ik niet maar als een spel reageren op bepaalde situaties, maar nu is het gewoon mijn grens, klaar. Dat je een beetje een flexibele lijn weet van jezelf, waar je nog spel in kunt zetten en dat je een uiterste grens kent. En die moet je nog even een stukje vooruit schuiven. Over die uiterste grens, moet niet overheen gegaan worden. Dus eigenlijk heb je, dat je in normale situaties een normale grens hebt en een flexibele grens. In de hulpverlening heb je denk ik drie grenzen. Je uiterste grens heb je sowieso al, daar mag niemand overheen. Je hebt ook nog de professionele grens, dat je daar heel duidelijk in bent en dat daar ook niet steeds overheen gaat. En nog de flexibele grens dat je rekening houdt met de omstandigheden waarin een cliënt zich bevindt. Dus dat je je grens kent en die ook hanteert. Bij je eigen kinderen, zul je dat waarschijnlijk wel wat anders hanteren, maar in het werk met cliënten, moet je daar duidelijk over zijn. Ze zullen het anders namelijk elke keer weer opnieuw overschrijden. Waardoor je in een keer boos kan worden, wat jongeren dan niet snappen. En dat is voor de cliënten onveilig. Je moet daarin voorspelbaar zijn. **En dat hebben de cliënten wel nodig?** Ja, natuurlijk. Ik zou me niet voor kunnen stellen hoe je, maar ik weet wel er zijn een heleboel visies over muzische-agogisch en het idee dat je alles bewust moet kunnen inzetten, dat vind ik niet helemaal altijd kunnen. Dat beperkt wel heel erg. Over elke situatie een leersituatie halen en dat is heel irritant voor jezelf en de jongeren. Ik vind wel dat uhm.. dat speelse houding moet kunnen hebben. Het leven makkelijker neemt dan, dat zware en zitten op de regeltjes. Optimisme, dat is ook wel belangrijk.

8. Is het belangrijk dat er meer aandacht komt voor muzisch-agogisch werken? Zo ja/nee, waarom?

Niet in die mate dat dat betekent dat we weer moeten gaan rapporteren en weer meer doelen moeten gaan opstellen. Maar wel in die mate, juist in die mate dat men in gaat zetten en gaat zeggen dat er doelen moeten zijn en er moet wel een plan zijn. Maar de focus moet liggen op het leren in de alledaagse situaties. Zonder dat men dat elke keer moet verantwoorden richting de overheid en kantoren. Maar juist inzetten op de momenten dat het kan. Het gaat er over het zijn, het present zijn.

Trouwens nog over de vorige vraag. Ik vind het wel goed dat je de ruimte krijgt om op je werk je te kunnen verrijken aan informatie over bepaalde stoornissen en over het inzetten van muzische-agogische middelen. Er is namelijk al zoveel bekend over, maar dan is het juist goed om je er ook in te blijven verdiepen. En ook de orthopedagoog heeft er natuurlijk een belangrijke rol in. Die kan je concrete handvatten bieden wat je in kunt zetten, zodat je niet zelf het wiel hoeft uit te vinden. Als je bijvoorbeeld merkt bij een cliënt dat hij bij een gesprek achter het bureau wil doen slaat hij dicht. Dan kan hij niet meer uit zijn woorden komen. Maar als je dan gaat wandelen, kan hij ineens veel makkelijker praten. Het zijn van die kleine dingetjes.

9. Is muzisch-agogisch werken HBO gerelateerd? Zo ja/nee, waarom? Zit er verschil met MBO?

Uhm, bedoel je daarmee te zeggen dat je perse muzisch-agogisch moet kunnen werken? Nee, dat vind ik helemaal niet. Uhm, bijvoorbeeld bij ons een invaller die is niet zo bewust van wat hij allemaal inzet en al die HBO termen die leven bij hem niet zo. Hij vindt het wel interessant, maar als hij dan op de groep is. Dan hoor je heel vaak jongeren zeggen over hem: Hij zei dit of dat tegen mij. Of dat er een grappige situatie is voorgevallen en dat hij dan echt dingen meegedeelt aan de jongeren. Hij is echt waardevol, terwijl hij niet heel professioneel lijkt. **En dat een HBO'er meer met een helicopterview kan kijken naar wat een cliënt nodig heeft?** Ja, het komt uiteindelijk op de uitvoering aan. Ik denk zeker dat een HBO'er van belang is in het werkveld. Maar ik

denk dat iedereen een waardevolle aanvulling is voor een team. Je moet niet denken dat een SPH'er beter is in de uitvoering. Het is vaak juist zo dat de denkers, vaak de HBO'ers minder sterk zijn in de uitvoering. Maar het is wel waar dat een goede visie ook een effect heeft op het handelen.

Interview 6: 's Heeren Loo

Naam: Sanne de jong

Functie: Groepsleidster

Datum: 19-3-2013

1. Wat versta je onder muzisch-agogisch werken?

Daar zat ik dus net al even over na te denken, maar onder muzisch versta ik iets van creatief of iets van spelenderwijs zeg maar. En agogisch is dat je iemand iets leert, uhm.. dus spelenderwijs iemand iets aanleren. Dat versta ik onder muzisch-agogisch werken. Dat is wat ik gehad heb op de CHE, maar dat weet ik niet meer zo goed. **Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen.** (Bassant & Roos, 2010) Oke. Ik heb niet echt de behandeling benoemd. Het komt wel een beetje overeen.

2. Wat zijn de muzische middelen die op de leefgroep worden ingezet tijdens het werken met de cliënt? (Noem voorbeelden)

Phoe, dat is lastig. Uhm, nou ik denk wel dat we veel creatieve dingen doen. Maar die niet altijd met het achterliggende doel om de cliënt iets aan te leren doe. Dus ik denk wel dat we creatief bezig zijn. Ik merk ook dat je door het bezig zijn met de cliënt, bijvoorbeeld op een spelenderwijs bezig zijn met de cliënt kom je ook op gesprekken zeg maar over bepaalde dingen. En dat werkt wel beter, is mijn ervaring dan op het kantoor zitten en dan tegenover elkaar. Dus een beetje in die zin muzisch handelen. **Heb je concrete voorbeelden?** Noem eens voorbeeld dan, want ik weet niet waar ik precies aan moet denken. **Nou humor, of spiegelen. Ik weet natuurlijk niet precies wat er bij jullie op de groep wordt ingezet, maar dit zijn wat voorbeelden..** Oke, nou dat gebeurt wel heel veel. Ja precies dat ik ook aan zulke kleine dingen kan denken. Dat gebeurt wel, ik denk dat humor wel veel wordt ingezet. Ik zei dat vooral bij mijn collega's ik ben daar zelf denk ik iets minder goed in. Maar het op een lollige manier dingen eerleggen bij een cliënt. Als ze bijvoorbeeld wat geïrriteerd of gefrustreerd komen en da met iets zitten of met een vraag zitten en ze zitten bijvoorbeeld vol spanning dan kun je door humor het spannende eraf halen zonder tekort te doen aan hun emoties. Meer helpend zeg maar. Uhm, ja dus, maar wat je daar concreet mee leert zeg maar voor de cliënt dat weet ik niet zo goed. Nou ja het neemt het stukje spanning weg of de negatieve emotie. Dat zeg maar. **Heb je nog meer voorbeelden? Het kan ook in de kleine dingen zitten. Het mag van alles zijn.** Ja, nou ja kijk wij koken zelf. De cliënten koken wel eens mee of ze koken zelf als ze dat willen. Dat is zeg maar een stukje zelfredzaamheid, een stukje ADL wat ze dan leren en uhm.. ook een stukje zelfvertrouwen misschien. Dat hoop je dan ook dat ze dan, sommige zitten met een zeer zwak zelfvertrouwen en denken dat ze zelf niets kunnen en dan kun je dat door zulk soort dingen op een leuke en speelse manier leren. Een soort van signaal afgeven zeg maar. Ja, bijvoorbeeld afgelopen zondag hebben we ook koekjes gebakken, nee muffins. Dus dat soort dingetjes, dat gebeurt wel veel. Schilderen doen ze veel of kaarten maken, maar dat is meer dat ze het zelfstandig doen. Ik merk wel dat ze snel geneigd zijn om achter de Wii of computer zitten. Als je dan vraagt zullen we kaarten maken of schilderen dat ze dan zeggen: Nee. Het is makkelijk om achter de Wii te zitten. Vaak helpt het dan om als begeleider achter de tafel te gaan zitten en kaarten te maken en dan komen ze vaak zelf nieuwsgierig om je heen staan. En zeggen dan o, nou. Dan weten ze ook ineens iemand die het leuk zou vinden om een kaartje te maken en dan gaan ze meehelpen. **En dingen ondernemen met cliënten doen je dat ook?** Ja ook in de vakanties hebben we altijd een vakantieprogramma. Dus dan gaan we elke dag altijd, elke dag is er dan iets. Dan gaan we bowlen of naar het centrum of winkelen of naar het bos. Dan maken we een boswandeling. Dat doen we sowieso heel veel, omdat we dicht bij het bos zitten. En dan voetballen en sporten. We hebben beneden ook een boksruimte en een fitnessruimte. Dus dat is ook altijd wel leuk dan gaan we met een groepje. De een gaat dan turnen en de ander gaat dan de boksen en weer iemand anders gaat dan oefenen. Maar ik weet niet of dat dan muzisch-agogisch is, maar het is in ieder geval sportief. Dus dat gebeurt en we hebben een heel groot voetbalveld voor, dus daar voetballen ze ook veel. Ja dat is het een beetje. **Is er ook iets van een muzische interventie die je bij is gebleven die echt aansloot bij het kind?** Ja, ik vind dus de cliënt zelf iets laten doen, dat vind ik altijd heel leuk om te zien wat voor effect het heeft ook op de korte termijn. Dan zie ik wel eens een trots kind staan en daar zie ik dan gelijk effect van, bijvoorbeeld bij het koken of muffins bakken. Dan delen ze het uit en iedereen zegt dan dat het lekker is en zie je ze glimmen. Dat vind ik het iets heel positiefs, dat vind ik altijd wel leuk en goed voor zo iemand denk ik. En wat ik soms wel eens zie, zit ik nu te bedenken wat soms wel een gebeurt, ik zie dus heel veel cliënten. Dat is wel grappig die maken allemaal van die drama schilderijen zeg maar. Een jongetje is dan zijn zusje verloren en die heeft dan heel veel schilderijen gemaakt, dat kun je overdreven noemen, maar

die heeft schilderijen gemaakt, met: zusje ik mis je zo. Die heeft dan heel veel zwart en rood, veel harde kleuren en eigenlijk soort, ja, verwerken van emoties. Zit ik dan aan te denken, ik weet het niet, maar ik denk het. Kinderen doen heel veel spelenderwijs en het is natuurlijk wel voor kinderen met een disharmonisch profiel en sociaal functioneren ze vrij laag. Dus het is wel kinderlijk. **Spiegelen jullie ook veel, of dingen teruggeven aan een cliënt.** Teruggeven van gedrag wel. Maar dat gebeurt niet altijd spelenderwijs. Maar wel als iemand bijvoorbeeld nu is er een jongen die gaat weg en die heeft heel zijn kamer onder geschreven. Dus wij zeggen dan continu je moet gaan verven. Dat moet natuurlijk niet, maar dat is een beetje om te plagen. Van jij gaat zo weg en wij moeten dan alles gaan verven. Dus nou ja dat zijn van die kleine dingen die gebeuren wel. Maar ik zou niet één, twee, drie heel veel kunnen noemen. Dus dat is een soort van plagen wat ook wel gebeurt. Owja, we hebben bijvoorbeeld ook een meisje op de groep met Anorexia. Die moet dan ook worden gewogen, maar voor haar is dat heel vervelend. Ik ga dan samen met haar op de weegschaal. Dan is het voor haar minder confronterend.

3. Hoe doen je collega's dit?

Nou ik vind mijn collega's daarin heel goed. Met dat stukje van humor dingen teruggegeven. Daar ben ik denk ik niet zo heel goed in. Ik heb heel mannelijke collega's, ik weet niet misschien ligt het niet aan het man-zijn, maar dat idee heb ik soms wel eens. Dat niet altijd serieus nemen van dingen. Dat hebben kinderen soms ook nodig, dat ze gerelativeerd worden in het gedrag en daar kunnen ze dan vaak ook wel om lachen. En uhm.. ja, gewoon inderdaad dingen relativeren, maar ook wel ja, helpen bij dingen en dat dan op een lollige manier doen. Het maakt wel dat het contact vaak heel ontspannen is. Ontspannender dan als volwassene naar kind. Dat soort dingen gebeuren wel.

4. Wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënt?

Nou een stuk ontspannenheid denk ik. En dus uhm.. een stuk relativering inderdaad zelfinzicht. Alhoewel dat altijd mager ontwikkeld is bij onze cliënten. Zelf reflectie dat probeer je natuurlijk wel af en toe en dat kun je ook wel bereiken in kleine mate. Uhm, nou het stukje zelfvertrouwen wat je kunt vergroten daardoor, het verwerken van emoties. Ja, het uitbreiden van iemand mogelijkheden. Dat is natuurlijk op zich wel leuk en goed. Dus een beetje die dingen. Dat is nog best wel veel.

5. Wanneer zet je het gebruik van muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet het je bewust in bij specifieke situaties?

Nee, het eerder onbewust dan bewust. Dat bedenk ik me nu. Want toen je zei we gaan het over muzisch-agogisch handelen hebben, dacht ik van o, nou dan zal het wel een kort interview worden, want volgens mij doe ik er niets aan. En al pratend denk ik toch o ja, heel veel soort er toch al een soort van in. Als mens doe je denk al veel denk ik muzisch ook als hulpverlener en als professional. Dus ik denk meer onbewust bij mij. Dus het behoort wel tot het dagelijks handelen.

6. Op welke wijze zet jij het gebruik van muzisch-agogisch werken in?

- **Onbewust onbekwaam**
- **Bewust onbekwaam**
- **Bewust bekwaam**
- **Onbewust bekwaam**

Ja, ik denk een beetje iets van de eerste en iets van die laatste. Zegmaar, ik doe denk ik heel veel dingen onbewust. Ik doe wat muzisch dingen onbewust, maar ik laat ook veel muzische dingen liggen. En daar sta ik ook niet bij stil. Allebei een beetje denk ik. **En zou je nog meer naar het onbewust/bewust bekwaam willen?** Ja uiteraard en dan het liefst naar Onbewust bekwaam. Zo heb ik het altijd geleerd, dat het altijd de laatste stadium is wat je moet bereiken. **Nou het is meer een cirkel die je doorloopt, maar als je Bewust bekwaam bent denk je er meer over na. Bij het onbewuste komt het gevaar dat je Onbewust onbekwaam gaat worden.** Oja, dat is waar. Maar het Onbewust bekwaam zit het ook in dat het in je grondhouding als hulpverlener zit en dat is natuurlijk niet positief. Zo een interview als dit maakt me al veel bewuster. Het is niet perse een enorme stap die je moet maken.

7. Welke eigenschappen heb je nodig als hulpverlener om muzisch-agogisch te kunnen werken?

Gezond verstand. Ja, kijk dat vooral denk ik. En reflectievermogen en ook een beetje door het gezonde verstand kun je zien wat kinderen nodig hebben. En je weet dat kinderen spelenderwijs en die leren niet zoals volwassene leren zegmaar. Ja, ik vind het moeilijk om te zeggen ze hebben creativiteit nodig. Ja ik weet niet, ik ken ook hulpverleners die super goed zijn, maar nier perse creatief zijn als hulpverlener, maar ook wel muzisch

zijn zegmaar. Ja, dus misschien ook wel een klein beetje creativiteit en een klein beetje humor en vooral gezond verstand. En reflectievermogen ook wel. Nou misschien ook wel een stukje inzicht in de ontwikkeling van de kinderen, dan kun je er gewoon op inspelen. **En die grondhouding die je in het interview hebt benoemd, is dat ook iets?** Nou als je met kinderen werkt, vind ik dat het bij de grondhouding moet horen of er net boven zitten zeg maar. Maar het moet er wel echt in zitten als je werkt met kinderen vind ik. Ik heb zelf mijn afstudeeronderzoek gedaan over spelontwikkeling gedaan bij kinderen. Maar heel veel mensen weten niet zo goed hoe de spelontwikkeling verloopt en hoe kinderen leren, maar dat is wel belangrijk om te weten als je met kinderen werkt. En ook als je muzische middelen in wil zetten. Je kunt hem op de HBO kennisbank wel vinden. Of mijn naam op Google zoeken.

8. Vind je het belangrijk dat er meer aandacht komt voor muzisch-agogisch werken? Zo ja/nee, waarom?

Ja, ik heb MWD gedaan, maar ik heb een SPH baan, misschien dat er op de MWD iets meer aandacht moet zijn voor muzisch-agogisch werk. Ja, ook toen ik bij Bureau Jeugdzorg werkte had ik ook wel eens gesprekjes met kinderen en dan is het best wel zoeken naar hoe je dat gaat invullen. Dus daar had ik wel meer van willen weten. Ja, sowieso op de MWD. Ik kan me herinneren dat ik in het eerste jaar een toets heb gehad van MAM, maar dat was wel heel theoretisch en verder niets meer is wel erg weinig. Dat praktijkgerichte had wel wat meer aan bod mogen komen.

9. Is muzisch-agogisch werken HBO gerelateerd? Zo ja/nee, waarom? Zit er verschil met MBO?

Ja, ik denk het wel. Nou ja als HBO probeer je de theorie toe te passen in de praktijk. En alle theorieën leren ons dat de kinderen op een spelende en creatieve wijze leren. Het verschil tussen MBO en HBO dat weet ik niet zo goed wat betreft SPH en MWD. Ik vind dat die gewoon hetzelfde moeten kunnen. Ik denk wel dat ze misschien wat praktischer zijn ingesteld dan de HBO'er.

Heb je nog dingen die je wil aanvullen? Ik vond het wel goed en helder zo.

Interview 7: Lijn 5

Naam: Ludwig Fluttert

Functie: Pedagogisch Medewerker B (groepswerker)

Datum: 25-03-2013

1. Wat versta je onder muzisch-agogisch werken?

Ja... Ik heb die kennis allemaal niet meer zo paraat hoor. Eh.. wat ik ervan begrepen heb, althans wat ik denk wat het is, dat je door middel van doe-activiteiten eh.. het een en ander bewerkstelligt. Dat denk ik. Ja nee eh.. om de jongere uit te nodigen iets meer van zichzelf te laten zien, dat doe je door middel van een activiteit.

Muzische middelen zijn creatieve, speelse middelen. Als je die middelen op een agogische manier inzet, dat wil zeggen bewust koppelt aan behandel- of begeleidingsdoelen, spreek je van muzisch-agogisch handelen.

(Bassant & Roos, 2010) Kijk okee gelukkig maar. Ja want als ik hier al de mist in ging, dan werd het een moeizaam gesprek.

2. Wat zijn de muzische middelen die op de leefgroep worden ingezet tijdens het werken met de cliënt? (Noem voorbeelden)

Ehm... ja dat kan van alles zijn. Ik neem wel eens m'n honden mee. Eh.. dan gaan we lekker sjouwen bij Het Leesten, dat is bij de Ugchelse Berg. Daar kun je fantastisch lopen en mensen die zo soms gesloten zijn als een deur, die komen daar gewoon tot bloei zeg maar. Dan herken je ze niet meer als je ze even uit de omgeving haalt. En eerst gewoon over koetjes en kalfjes praten, maar je komt toch wel waar je zijn moet. Hetzelfde met eh.. ja kan ook door een spelletje zijn. Voor mijn part tafelvoetballen of weet ik veel. Dan zie je de mensen toch op een andere manier, heb je toch een andere invalshoek en daar kan je toch weer op terug komen. **Heb je nog meer voorbeelden?** Ehm.. ja of je gaat met ze zwemmen, fietsen, het maakt niet uit.. **Je hebt een scala aan muzische middelen.** Precies, als je maar iets doet. Niks doen is uit den boze en dat leidt ook tot niks. Tenminste, zo sta ik er een beetje in. En wat voor naam het nou allemaal heeft, dat zal me een worst wezen. Maar ik weet wel dat het werkt. **Zet je ook wel eens humor in?** Ja zekers! **Kan je daar een voorbeeld van noemen?** Ja eh.. de hele dag maak ik eigenlijk wel grappen en grollen. Dat zet ik eigenlijk continu in. Enne.. de stemming moet wel bar zijn, wil ik niet mijn humor inzetten, want soms moet je ook een beetje strak zijn. En niet een beetje, soms moet je gewoon strak zijn, en dat moeten ze dan ook snappen. Maar dat weten ze over het algemeen wel. Ze kunnen aardig ver gaan, maar als ik sacherijig ga rondlopen, dan weten ze al gelijk van: ojee, er is iets. **Heeft dat dan met hun te maken, of hoe jij in je vel zit?** Dat is een wisselwerking. Zit ik slecht in m'n vel, dan draai ik ook geen lekkere dienst. En zij voelen dat fantastisch aan, ja daar hebben ze neusjes voor.

3. Hoe doen je collega's dit?

Ehm.. ja sommige doen het veel en andere doen het minder denk. **Zit er verschil in aanpak?** Jazeker, iedereen heeft zijn eigen aanpak. Uiteindelijk willen we wel de neuzen dezelfde kant op hebben en dat moet ook, maar ja toch heeft iedereen zijn eigen aanpak. **Zoals jij bijvoorbeeld je honden meeneemt, zo gaat je collega bijvoorbeeld ...?** Paasbakjes maken. Ik ben meer van het actief doen, zoals sport. Ik ging altijd met een mannetje squashen. Of tafeltennissen, dat doe ik ook vaak.

4. Wat voor effect heeft het inzetten van muzische middelen op de cliënt?

Eh.. ja dat ie zich ontspant, dat ie niet alleen bezig is met z'n problemen, want een mens bestaat uit meer dingen denk ik, en dat ie van daaruit ook eh.. vanuit de andere hoek naar zichzelf kan kijken denk ik. **Je zei net zelf al: doe je niks, dan gebeurt er ook niks. Dus doe je wel wat, dan gebeurt er ook wat.** Ja en ongeacht wat je inzet, dat maakt niet uit.

5. Wanneer zet je het gebruik van muzische middelen in? Behoort het tot je dagelijkse handelen of zet het je bewust in bij specifieke situaties?

Nee het behoort tot mijn dagelijks handelen. Nee ik doe eigenlijk altijd wel wat. Ik zie mensen ook wel eens op kantoor zitten en daar zitten ze dan de hele dienst, nou ik zou helemaal gek worden. dat werkt bij mij niet.

Maar plan je wel bepaalde activiteiten? Bijvoorbeeld om aan het zelfvertrouwen te werken van een cliënt.

Als we echt iets met de hele groep doen, dan plannen we het meestal. **Heeft dat dan met doelen te maken?**

Nee dan gaat het met name om de activiteiten op zich denk ik. Maar ja overal schuilt wel een doel achter. Zo van hupsee we gaan wat doen. En als er één jochie door het lint gaat, dan zeg ik: hupsee, wij gaan effe een stukkie rijden, als ik dan op de motor ben of weet ik veel. Hup jij achterop en gaan. En dan plan ik helemaal niks en dan zeg ik tegen mijn collega: 'Jo ik ga effe een stukkie om' en die snapt dat allemaal prima, dat is geen

enkel punt. Dus dan is het niet gepland. **Zal je dat met elke jongere doen, een stukje rijden op de motor?** Nee bij de één zeg ik: kom we gaan effe een stuk sjouwen en bij de ander denk ik van: daarmee moet ik echt een stuk gaan rijden want dan haal ik hem er helemaal uit. Dat varieert van persoon tot persoon denk ik. **Ik denk dat het goed is om daarin proberen aan te sluiten bij de cliënt.** Precies. En met dames zou ik ook iets voorzichtiger zijn, dan zou ik niet zo snel één-op-één activiteiten doen. Er zitten hier ook meiden die te maken hebben gehad met incest. Plus dat er meiden zijn die ook zomaar kunnen zeggen: Hij zat met z'n tengels aan me' en in die situaties wil je niet komen. Dan is het altijd haar woord tegen het mijne en daar sta je gewoon zwak.

6. Op welke wijze zet jij het gebruik van muzisch-agogisch werken in?

- Onbewust onbekwaam
- Bewust onbekwaam
- Bewust bekwaam
- Onbewust bekwaam

Naja dan zit ik in de laatste categorie denk ik. Ja naja kijk ik zit pak hem beet 25 jaar in het werk ofzo, dus eh.. ja ik doe een heleboel op de automatische piloot. **Heb je ook wel eens van die situaties dat je iets heel bewust in zet?** Niet zo vaak denk ik. Nee ja of ik zou er één moeten verzinnen, maar daar heb je ook niet zoveel aan denk ik. Nee het meeste gaat gewoon op de automatische piloot.

7. Welke eigenschappen heb je nodig als hulpverlener om muzisch-agogisch te kunnen werken?

Ja ik denk dat je mensen moet kunnen motiveren, motiveren tot hupsee wij gaan dit en dit doen. Niet dat ze gaan zeggen: daar heb ik geen zin in. Daar koop ik helemaal niks voor. Dus ja op de een of andere manier lukt mij dat wel, dus als ik zeg: wij gaan dat doen, dan gaan wij dat doen. **Dus je hebt wel natuurlijk overwicht op deze jongeren?** Overwicht dat moet je hebben denk ik. Ja en eh.. ook dat je dingen niet al te zwaar aanzet. Want als ik tegen iemand op de groep zou zeggen: 'Wij moeten eens even een goed gesprek hebben'. Dan denkt die persoon: poeh wat krijgen we nou? Dan heb je automatisch al wat blokkade denk ik. Als je gewoon zegt: Wij gaan even dit samen doen en je maakt dan een praatje, dan is het al heel anders. **Zijn er nog meer kwaliteiten?** Flexibiliteit is razend belangrijk. Het is ook heel belangrijk dat je bij de belevingswereld aansluit van de cliënt. Het is ook belangrijk dat je kortsluit met je collega's wat je doet, want anders als zij ook net een Muzische-Agogische toestand heeft gepland, dan is er helemaal niemand meer op de groep. Overleg moet er altijd zijn. En het is ook belangrijk hoe je het zegt, dus of je zelf enthousiast bent. Als je zegt (monotone intonatie): 'Wie doet er mee met voetballen?' Dan doet er niemand mee. Maar als je zegt (enthousiaste intonatie): 'Okee we gaan effe een potje voetballen. Wie durft?' Ja dat is heel anders.

8. Vind je het belangrijk dat er meer aandacht komt voor muzisch-agogisch werken? Zo ja/nee, waarom?

Ja ik denk dat er wel aandacht voor is en ik denk dat mensen dat wel gewoon doen. **Ja wel gewoon doet, maar is iedereen er zich ook bewust van?** Nee dat denk ik niet. **Is dat nodig?** Dat is wel handig. **Hebben jullie het hier wel eens over in je team?** Nee of althans dat kan ik me niet herinneren. Nee maar in het team heb je altijd een aantal doe-mensen, een aantal kantoormensen en een aantal mensen die doen van alles. Zo kun je het indelen. **En met stagiaires? Want ik weet wel dat wij daar opdrachten over moesten doen op stage. Komt het dan wel ter sprake?** Ja bij stagiaires komt het wel ter sprake, dat klopt.

9. Is muzisch-agogisch werken HBO gerelateerd? Zo ja/nee, waarom? Zit er verschil met MBO?

Eh... Ja en nee denk ik. **Vertel.** Ja als je het echt planmatig doet denk ik, dan lijkt het mij wel HBO gerelateerd. Je wilt er echt een doel mee bereiken en daar heb je van tevoren over nagedacht. En nee denk ik van eh.. wanneer je gewoon maar activiteiten doet, dat is allemaal prima. Maar zonder het uiteindelijke doel voor ogen te houden en dan lijkt me dat een prima MBO taak. **Helder. Dus jij vindt het HBO als er een doel achter zit en als je gewoon een activiteit uitvoert dat het MBO is?** Ja dat klinkt wel een beetje zwart-wit vind ik zelf. Want zelf vind ik MBO of HBO in feite maakt het geen moer uit. Maar aan de andere kant vind ik dat je van een HBO'er wel iets meer mag verwachten. Ja want die heeft toch iets meer gerichte studie, in ieder geval 4 HBO jaar, achter de rug. Daar heeft hij toch het een en ander voor moeten doen. En bij een MBO gaat het iets minder diep. **Het is mooi als je elkaar daar in kunt aanvullen: De denkers en de doeners.** Precies.

Heb je zelf nog iets te vertellen over dit onderwerp? Nee, maar gaandeweg dacht ik dat ik er toch wel meer van wist dan dat ik in eerste instantie dacht. Ja... eigenlijk zit de kennis er allemaal wel.

Bijlage D: Labels interviews

Labels theorieonderzoek verwerkt in deelvragen

1. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in?

Fragment 1

[Hoe ik het opvat is het een combinatie van kunst en hulpverlening, of agogiek eigenlijk.] (JvR1,2013) **Label: Combinatie kunst en agogiek**

Fragment 2

[Maar daar zijn wij hier nou ook heel erg naar op zoek, wat is dat nou eigenlijk? Wij zijn ook op zoek naar: wat is de essentie van de combinatie van die 2 dingen? Dat is lastig om dat goed te omschrijven.] (JvR2,2013) **Label: Lastig te omschrijven**

Fragment 3

[Ik vind het geen methodiek, nee dat is het zeker niet. Ik vind het een methodiek als je een samenhangend geheel van uitgangspunten en doelstellingen hebt, die met specifieke middelen bereikt worden. Nou dat is dat muzische-agogische dat is dat niet, tenminste ik zie het niet.] (JvR2,2013) **Label: Geen methodiek**

Fragment 5

[Ik geloof dat ik een groot deel van het muzische handelen zou willen omschrijven als het non-verbale.] (JvR3,2013) **Label: Non-verbale**

Fragment 6

[Er is een heel groot verschil tussen muzisch/ludisch en creatief. Creatief gaat echt van het kunnen overstijgen van de situatie, alternatieven kunnen bedenken of kunnen ontwerpen het kunnen laten ontstaan, het meer dan kunnen werken met protocollen. Zelf ook in onvoorziene situaties kunnen handelen. Het zelf ook verantwoordelijkheid kunnen nemen. Dat vind ik wel iets van een HBO. Dat vind ik zo omschreven in alle boekjes.] (JvR7, 2013) **Label: Creatief HBO gerelateerd**

Fragment 7

[Het creatieve heeft te maken met het kunnen vinden van nieuwe oplossingen, lef, het kunnen vertrouwen op je intuïtie, vindingrijk zijn. Wat er ook bij hoort is het uitlokken van de creativiteit van de cliënt, empowerment. Dat vind ik ook vallen binnen creativiteit. Dat is wat anders dan het gebruik maken van die media. Dat kan je op een creatieve manier doen en op een niet creatieve manier. Ik vind het heel belangrijk om die 2 dingen uit elkaar te halen het muzische en creatieve dus.] (JvR7,2013) **Label: Verschil tussen creatief en muzisch**

Fragment 8

[Creatief in de volksmond ook betekent toneelspelen, muziek maken enz. Dat noemt men dan creatief. Ik denk dat het waar is, dat het verwarrend is, dat mensen dat verschillend gebruiken. Ik definieer creatief is iets nieuws scheppen en waardevol. En hoe je dat doet, dat kan je ook via praten. Creativiteit kan je ook uitlokken door goede vragen te stellen.] (JvR7,2013) **Label: Definitie van creatief**

Fragment 9

[Dus dan gebruik je muziek op een hele instrumentele manier. Daar kan je weinig van vertellen, daar hoeft je dus ook niet creatief voor te zijn. Wat wel gebeurt is dat je in dit geval op zoek gaat naar wat belangrijk voor iemand is. Dus het zoeken van de verbinding van die twee dat is voor mij de essentie van muzisch-agogisch werken.] (JvR7,2013) **Label: Essentie van muzisch-agogisch werken**

Fragment 10

[Ja bij het groepswork gebruik je het (muzische activiteiten) om sfeer te scheppen, om een relatie vorm te geven, om situaties op een bepaalde manier te hanteren, te animeren, maar ook te arrangeren, te kijken hoe het zit, dat je oog hebt voor de fysieke ruimte, dat je de dingen op een bepaalde manier neerzet, zodat het gedrag dat je wil dat dat uitgelokt wordt. Die hele inrichting vind ik ook bij de muzische manier horen van kijken.] (JvR3,2013) **Label: Sfeer scheppen, relaties vormgeven, situaties hanteren, animeren, arrangeren.**

Fragment 11

[De meest grote vijand van het muzische-agogische vind ik dat alles SMART moet zijn. Dat vind ik niet. Ik vind wel dat je uiteindelijk SMART moet kunnen gaan werken, maar ik vind niet dat je altijd en overal SMART moet werken. Soms juist niet. (...) Dus dat je open begint, dat je intuïtief handelt, het hangt er ook vanaf welke instelling, welke doelgroep. Sommige doelgroepen moet je intuïtief handelen. Soms kom je er achter op welke manier je gewerkt heb en kan je dat achteraf in kaart brengen. Eigenlijk ben je dan een nieuwe methode aan het ontwikkelen.] (JvR3, 2013) **Label: Niet altijd SMART werken, open begint, intuïtief handelt**

Fragment 12

[Hier (op de Hogeschool Arnhem en Nijmegen) is het meer: spelen in en met de werkelijkheid.] (JVR4,2013) **Label: Spelen in en met de werkelijkheid**

Fragment 13

[En heel vaak op instrumentgebied heb je veel mogelijkheden. Als je bijvoorbeeld kijkt naar een camera, ja wat kun je daar allemaal mee doen? Heel veel. En dat vind ik eigenlijk allemaal, dat kan je allemaal onder muzisch-agogisch rekenen. En om nou te zeggen.. nee ik zoek een specifiek kenmerk. Ik denk dat je een specifiek medium hebt, waardoor de mens heel anders naar zichzelf kan kijken. Ik kan jezelf zien op de eerste plaats. Dus als mensen zien hoe ze zelf handelen, dan is dat zo duidelijk feedback. Ja, is dat een methode? Het is in ieder geval een duidelijke inzet van een instrument.] (JVR3,2013) **Label: Inzetten van instrumenten**

Fragment 14

[Er zijn een aantal methoden waarbij het muzische, of het kunstzinnige, belangrijk is bijvoorbeeld video en interactiebegeleiding, maar dat is dan een hele specifieke toepassing.] (JVR2,2013) **Label: Muzische methoden**

Fragment 15

[Mensen zoeken het vaak ook te moeilijk. Het is ook net alsof het extra tijd kost, maar dat hoeft helemaal niet. Zo van: Dan moeten we dat óók nog doen, maar dat is helemaal niet zo. Het is de sfeer neerzetten, dingen op een andere manier doen.] (JvR4,2013) **Label: Sfeer neerzetten, dingen op andere manier doen**

Fragment 16

[Als je geen zicht hebt op de wereld van het non-verbale mis je volgens mij de essentie.] (JvR6,2013) **Label: Non-verbale**

Fragment 17

[Muzisch-agogisch werken is dat je speelse creatieve middelen inzet ten behoeve van de hulpverlening.] (DB1,2013) **Label: Speelse creatieve middelen**

Fragment 18

[Eigenlijk heb ik daar (*van muzische vaardigheden*) geen specifiek beeld van het gaat om alles wat speels en creatief is. Alles wat een extra dimensie kan geven aan bijvoorbeeld een gespreksvoering of die de gespreksvoering kan vervagen. Dus alle middelen waarvan je kunt zeggen: Je maakt op een speelse manier contact, op een speelse creatieve manier.] (DB1,2013) **Label: Extra dimensie**

Fragment 19

[(..)agogisch is doelgericht.] (DB1,2013) **Label: Doelgericht**

Fragment 20

[Als je het echt over muzisch-agogisch hebt dan heb je het over doelgericht, planmatig werken, procesmatig, je kent hem wel, het hele verhaal. Via een agogische wijze met muzische middelen en die zijn speels en creatief.] (DB1,2013) **Label: Doelgericht, planmatig, procesmatig**

Fragment 21

[(...)] is het een methodiek, omdat het een groot kader geeft en de methoden zijn de verschillende muzische middelen. Dus binnen de Muzische-Agogische Methodiek kun je zeggen, ik werk vanuit taalexpressie, drama en sport en spel.] (DB2,2013) **Label: Methodiek, waarbij de methoden de muzische middelen zijn**

Fragment 22

[Dan merkte ik dat studenten heel groots zeggen, dat het een avondvullend programma vullen moest zijn wat een hele avond of week duurde, maar ik denk dat het heel vaak in kleine hoekjes zit. Iemand die bijvoorbeeld is afleiden door iets speels te doen of een lastig van het onderwerp af te halen door het speels aan te bieden.] (DB2,2013) **Label: In de kleine hoekjes**

Fragment 23

[Het (creatief) is een hele brede koepel. Dat merk ik ook als ik nu kijk naar collega's die zeggen van een creatieve professional natuurlijk, dat betekent ook dat je creatief moet denken. Dat je onorthodoxe oplossingen moet kunnen vinden. De dingen die afwijken van wat je normaal doet, dat is natuurlijk ook creatief. Maar ook scheppend bezig kunnen zijn. Dingen tot stand kunnen brengen, kunnen maken. In manieren van muzisch kunnen werken in het 3RCE schema staat creatief ook in, maar daar echt in de beperkte zin van iets maken. En ik denk als ik zeg je moet op een creatieve speelse manier kunnen werken, dat ik dan een grotere lading bedoel dan alleen maar het scheppend werken en daar zit natuurlijk wel dat idee in van je moet nieuwe paden kunnen inslaan. Nieuwe dingen tot stand kunnen brengen. (...) Juist dat ter plekke kunnen inspelen op iets is improviseren.] (DB4,2013) **Label: Creatief**

Fragment 24

[Als je het creatief noemt, dan stuur je het heel erg aan op het scheppende. Die spraakverwarring ligt dan op de loer. Ik wil het breder zien dan alleen maar samen dingen maken. Ik wil het receptieve en het reflectieve er ook in hebben. Dus ik vind muzisch een woord dat aanduidt hoe breed het zou kunnen zijn. Ludisch zoemt in op het speelse. Dat wordt dan ook vaak aan spel gekoppeld. Dan denk ik van het is ook een bruikbaar woord. Het is maar net hoe je het gebruikt. Ik vind ludisch gekoppeld aan spel. We wilden toen ook heel duidelijk laten merken van creatief met taal en muziek een drama hoort er ook bij en niet alleen het spel. Maar het maakt eigenlijk niet uit wat voor woord je er aan geeft als je de definitie maar duidelijk hebt. Achterafgezien werd er vroeger landelijk over muzisch gepraat. Het is ontstaan vanuit Jeugdwelzijnswerk wat toen opgegaan is in het SPH. Toen werd er landelijk gewoon over muzisch gepraat, dus dat was ook vanzelfsprekend dat we die term zouden overnemen. Maar achteraf heb ik gemerkt dat het een term is die vatbaar is voor misverstanden, want er zijn ook mensen die dan aan muziek denken.] (DB4,2013) **Label: Muzisch i.p.v. creatief of ludisch**

2. Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk?

Fragment 1

[Ja, agogisch is doelgericht. Je kunt heel goed muzisch werken. Gewoon leuk, gezellig bezig zijn zonder dat er een doel aan zit, maar dan heb je het over muzisch werken en niet over muzisch-agogisch. Je kunt ook heel goed agogisch werken zonder muzisch bezig te zijn. En je kunt heel goed agogisch werken door andere middelen gebruiken door middel doelgericht of bezigheidsgerichte middelen of meer op het nut gerichte middelen, zoals de afwas doen of de tuin schoffelen.] (DB1,2013) **Label: Agogisch is doelgericht**

Fragment 2

[In principe is dat natuurlijk de bron dat je zegt muzisch-agogisch werken in doelgericht werken, dat je weet waarom je dingen doet.] (DBslot, 2013) **Label: Weet waarom je dingen doet**

Fragment 3

[Maar je ziet natuurlijk dat naarmate je meer ervaring hebt, gaat dat wat meer door elkaar lopen en als de stagiaire zou vragen aan een ervaren groepswerker waarom doe je dit nou? Waarom ga je nu een lied zingen of, waarom doe je dit. Dat een ervaren werker dan zegt, van nou ik weet dat als ik dit doe dat het een gedrags-, of groepsbeïnvloedende werking heeft. Dus dan is het niet iets wat op papier is uitgewerkt. Dat suggereert mijn boek wel hé, maar de bedoeling daarvan is dat je jezelf aanwent om via stappen te werken, maar dat later in de praktijk dat dingen wat organischer tot stand komen en als je dan aan iemand vraagt waarom doe je dat, dat die dan kan zeggen van nou dat doe ik omdat ik weet dat hij daaraan moet werken en dat dit een goede werking heeft. Het is dus bedoelt om als middel in te slijpen ik dacht dat het ook ergens stond, dat die schema's een oefening zijn om jezelf aan te wennen dat je vanuit een hulpvraag werkt. Dat je vanuit de appèlwaarde werkt, dat je weet wat voor soort invloed die verschillende manier van muzisch werken en wat dat vraagt van de cliënt. En in die zin denk ik ook dat mijn boek een soort basis legt en dat je van daaruit verder zou moeten gaan.] (DBSlot, 2013) **Label: Schema als middel**

Fragment 4

[Dan waren ze stevig getraind in het werken met die schema's en dan in het derde jaar zien dat het veel kleiner kan zijn. Het hoeft niet een hele dag te vullen, het kan ter plekke en dat je dan die invulling er aan geeft vanuit de reflectie.] (DBSlot,2013) **Label: Invulling vanuit de reflectie**

3. Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?

Fragment 1

[Bij het doen van activiteiten dat je daarbij ook vrijplaatsen kunt bieden. Dus dat mensen in een bepaalde context er een andere betekenis aan kunnen geven dan dat er in het alledaagse wordt gedaan. En het kan zijn door met de kinderen restaurantje te spelen zoals ik in mijn boek schrijf... uuhh... of paaseieren zoeken of een plaatje opzetten en dansen. Dat zijn allemaal heel spontane activiteitjes die allemaal invloed hebben op hoe mensen zich voelen.] (JvR6,2013) **Label: Vrijplaatsen**

Fragment 2

[Je kan ook iemand leren dat als hij heel boos wordt tot tien te laten tellen, maar je ook even gaat voetballen of je kan er een tekening over maken of juist dat moment even hard de muziek aanzetten. Dus dat je iemand leert emoties te hanteren op een muzisch manier.] (DB3,2013) **Label: Leren emoties hanteren**

4. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau?

Fragment 1

[Ik vind de basishouding (...) dat je op zoek bent naar eh.. patronen die belemmerend zijn of die anders kunnen of beter kunnen. De grootste belemmering die ik terug hoor van studenten, dat zijn collega's en de eigen angst van regie kwijtraken. Ik zie 3 belemmeringen. De eerste is dat iemand die muzisch-agogisch is opgeleid niet altijd de vertaling kan maken van de vakken naar de praktijk. En dat is een kunst op zichzelf, dat is moeilijk. (...) De tweede belemmering is dat mensen bang zijn. (...) Hoe ga ik dusdanig met de collega om, dat ik ze inspireer om mee te doen met mij, dan dat ze in een angst gaat zitten en tegen gaat houden. Ja en het derde is toch die lef. Het heeft daarmee te maken, ja gewoon echt het lef om het te doen.] (JvR4,2013) **Label: Op zoek naar patronen die belemmerend zijn**

Fragment 2

[Die grondhouding, het lef hebben, het in het hier en nu zijn, zicht hebben op alle andere mogelijkheden om het doel te bereiken dus een heel repertoire, een koffer hebben met allerlei dingen. Dat is dan eigenlijk een houding, die repertoirekennis. Dat vind ik heel belangrijk dat je een repertoire hebt.] (JvR5,2013) **Label: Repertoire als houding**

Fragment 3

[Eigenlijk is de essentie van wat het nou meer is als een grondhouding, dat is een koffer met ervaring op het gebied van het muzische, een repertoire. Niet alleen repertoirekennis, maar vooral ook dat ervaren en meegemaakt hebben.] (JvR5, 2013) **Label: Koffer met ervaring, repertoire**

Fragment 4

[Omdat juist het inzetten van activiteiten, het bewust zijn van je lichaamstaal en daarmee spelen, dat is zo jammer als je dat niet gebruikt. Dan mis je eigenlijk voor mij de essentie.] (JvR6,2013) **Label: Bewust zijn lichaamstaal**

Fragment 5

[In het hier durven en kunnen zijn.] (JvR4,2013) **Label: In het hier durven en kunnen zijn**

Fragment 6

[Aansluiten bij mensen.] (JvR4,2013) **Label: Aansluiten**

Fragment 7

[Lef hebben ehm.. vooral dingen uit durven proberen] (JvR4,2013) **Label: Lef**

Fragment 8

[Verantwoorde risico[s] durven nemen. Hierbij wel de nadruk op risico[s], maar ook wel op verantwoord, dus niet zomaar wat experimenteren, maar wel aan de slag gaan. Dus eens wat anders uitproberen en kijken wat er dan gebeurt. Dus een schilderij achterstevoren hangen, wat gebeurt er dan?] (JvR4,2013) **Label: Verantwoorde risico's durven nemen**

Fragment 9

[Je hebt 2 vormen van creativiteit: Problem finding en problem solving. Problem finding is eigenlijk hetzelfde als problematiseren. Dat betekent binnen de wereld van reflectie en supervisie, vragen stellen bij vanzelfsprekendheden. En doordat je vragen stelt bij alles wat vanzelfsprekend is, kom je mogelijk alternatieven uit, kom je mogelijke patronen op het spoor die jij zelf nooit hebt gezien. Dat is hetzelfde als mensen binnen een instelling altijd heel blij zijn met stagiaires, dat ze vragen stellen. Die kijken anders en die manier van met open mind kijken, dat helpt mensen vaak om zich te ontwikkelen.] (JvR4,2013) **Label: Problematiseren: vragen stellen bij vanzelfsprekendheden**

Fragment 10

[Wat ik zie bij mensen die al 10 of 15 jaar van de opleiding af zijn, dan komen ze wel vaak terug op die houding [repertoirekennis] . Dat is het belangrijkste wat ze hebben overgehouden.] (JvR5, 2013) **Label: Houding**

Fragment 11

[Als je goed muzisch-agogisch wilt werken dan moet je kunnen afstemmen op wat de cliënt nodig heeft, maar ook watie leuk vindt, waardoor hij gaat bloeien.] (DB1,2013) **Label: Afstemmen**

Fragment 12

[Het hele verhaal van de appèlwaarden zegmaar, je moet afstemmen waar de appèlwaarden liggen van de cliënt en daar moet je op afstemmen.] (DB1,2013) **Label: Appèlwaarden**

Fragment 13

[In het ideale geval moet je niet denken, ik vindt muziek leuk en het past goed bij de cliënt, maar je moet kijken naar wat de cliënt leuk vindt en waar hij zijn kracht uithaalt. Dus cliëntgericht werken.] (DB1,2013) **Label: Cliëntgericht werken**

Fragment 14

[...] is het natuurlijk de basis dat je een creatieve houding hebt. Dus dat je uhm, bereidt bent om te zoeken naar andere middelen.] (DB4,2013) **Label: Creatieve houding**

Fragment 15

[Dat je open staat voor andere wegen om je doel te bereiken.] (DB4,2013) **Label: Openstaan voor andere wegen**

Fragment 16

[En ik vindt ook dat je de vaardigheden in huis moet hebben om er aan te werken. Om andere middelen te gebruiken.] (DB4,2013) **Label: Vaardigheden om andere middelen te gebruiken**

Fragment 17

[Je moet eigenlijk een rugzak hebben waar je ter plekke dingen uit kan halen.] (DB4,2013) **Label: Rugzak**

Fragment 18

[kennis van een doelgroep] (DB4,2013) **Label: Kennis van doelgroep**

Fragment 19

[kennis van de meest gangbare methode] (DB4,2013) **Label: Kennis van de methode**

Fragment 20

[evidence based technieken] (DB4,2013) **Label: Evidence based**

Fragment 21

[gespreksvaardigheden] (DB4,2013) **Label: Gespreksvaardigheden**

Fragment 22

[zicht op de groepsdynamica] (DB4,2013) **Label: Groepsdynamica**

Fragment 23

[zicht op problematieken] (DB4,2013) **Label: Zich op problematieken**

Fragment 24

[systeemgericht kunnen werken] (DB4,2013) **Label: Systeemgericht**

Fragment 25

[cliëntgericht werken] (DB4,2013) **Label: Cliëntgericht**

Fragment 26

[Als je zegt welke vaardigheden heb je nodig, dan is reflecteren natuurlijk de basis van alles. Als je niet kunt reflecteren, pak dan maar in] (DB4,2013) **Label: Reflecteren als basis**

Fragment 27

[Ik vind het heel erg horen en passen bij de SPH'er dat hij muzische middelen kan toepassen. Wat het meer is, wat meer zou moeten zijn is de vaardigheden die je erin hebt. Dus dat niet je niet alleen bereidt bent om van alles in te zetten maar dat je ook in staat bent om het te doen. Dus ook toepassen.] (DB5,2013) **Label: Toepassen**

Fragment 28

[Dat moet je wel zien als hulpverlener en bereid zijn om mee te kijken met de jongere of om mee te gamen en je te bekwamen in de spelletjes die de jongeren ook doen.] (DB5,2013) **Label: Meekijken en bekwamen**

Fragment 29

[En als je als hulpverlener niet in contact kunt komen met je cliënt dan ben je geen hulpverlener.] (DB6,2013) **Label: Contact**

Labels interviews praktijkonderzoek verwerkt in deelvragen

1. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in?

Fragment 1:

[Het is meer om het kind te corrigeren op een leuke manier en om te leren hoe ze met elkaar om moeten gaan.] (CB2, 2013) **Label: Sociaal gedrag**

Fragment 2:

[Het spiegelen om het kind iets terug te geven.] (CB2, 2013) **Label: Spiegelen**

Fragment 3:

[Het knutselen zet ik in om iets beter te worden qua motoriek, om te focussen, om dingen te maken die passen bij het niveau.] (CB2, 2013) **Label: Motoriek en niveau**

Fragment 4:

[Dan ga ik door middel van de knuffel praten tegen de cliënt.] (CB2, 2013) **Label: Knuffels**

Fragment 5:

[Ik doe ook heel veel toneelspel met de kinderen.] (CB2, 2013) **Label: Toneelspel**

Fragment 6:

[Wat we zelf ook veel inzetten is het maken van muziek en het lezen.] (CB2, 2013) **Label: Muziek maken en lezen**

Fragment 7:

[Spelletjes doen, en dan ga je het dus wel echt bewust neerzetten.] (CB7, 2013) **Label: spelletjes**

Fragment 8

[Uhhmm... Het is naar mijn idee werken met andere middelen dan het verbale wat we veelal gebruiken. En dan op die manier uhm.. iets proberen te bereiken bij de cliënt, voor de cliënt, zodat het eigenlijk iets verbeterd voor de cliënt. En dat kunnen natuurlijk heleboel dingen zijn. Maar het heeft wel als doel uiteindelijk dat de cliënt er iets van leert. Dat de omstandigheden verbetert.] (MK1, 2013) **Label: Andere middelen dan het verbale**

Fragment 9

[Maar bijvoorbeeld de echt middelen die we wel inzetten zijn de weerthermometer. Dan kan een kind zich aangeven hoe het zich voelt. (...) Bij de weerthermometer, hebben we bijvoorbeeld een van de kinderen heeft zelf een zonnetje gemaakt voor als hij blij is. Als het een beetje ertussen inzit. Niet blij en niet boos, dan was het bewolking, zo een zonnetje met een wolkje ervoor. En op het moment dat hij echt boos was, had hij een donderwolk gemaakt.] (MK2, 2013) **Label: Weerthermometer**

Fragment 10

[Dezelfde methode is bijvoorbeeld het stoplichtmethode. (...) Bij het stoplicht werkt het eigenlijk precies hetzelfde, met rood, oranje, groen. We hebben met de kinderen ook besproken, hoe voel je je als je in groen zit. Wat de kleuren voor hen inhouden. Hoe voel je je, wat gaat er goed..] (MK2, 2013) **Label: Stoplichtmethode**

Fragment 11

[Uhm ik heb hiervoor bij jongere kinderen gewerkt en daar was het, daar kan je heleboel fantasie in kwijt, omdat die kinderen dat ook hadden. Nou dan ging je douchen en dan moet je haren wassen en nou haren wassen is niet zo leuk dus je liedjes zingt van K3 of iets vertellen van Piet Piraat of maak er een spelletje van uhm.. kijken wie er eerste klaar is. Wie het eerst boven is, wie het eerst beneden is, wie het eerst slaapt, dat soort dingen, met verhaaltjes.] (MK2, 2013) **Label: Fantasie, spelletje, verhaaltjes**

Fragment 12

[Verder gebruiken we veel humor, gedrag spiegelen of precies het tegenovergestelde doen of gewoon keihard teruggeven. Een van m'n collega's deed pas een van de kinderen naar beneden 's ochtends: 'Ik ben chagrijnig' en nou ze m'n collega had zich ook verslapen en zei: 'nou ik ben ook chagrijnig' Toen moest het kind lachen en

was het klaar. Terwijl het normaal is als het kind chagrijnig is dan is dit niet goed en dat niet goed, dan kan je hele heisa's krijgen. Nou en nu was hij oo.. nou ja oke, dan was het wel weer goed.] (MK2,2013) **Label: Humor, gedrag spiegelen, tegenovergestelde doen, keihard teruggeven**

Fragment 13

[En zeker ook mannelijke collega's die gebruiken ook nog wel een sport. Toch meer wel dan veel vrouwelijke collega's. dat is wel grappig om te zien. Dat vrouwelijke collega's eerder naar knutselactiviteiten grijpen of met klei, kinderen vinden het ook leuk om te verkleden. Of dingen na te spelen of uit te beelden..] (MK3,2013) **Label: Sport, knutselactiviteiten, klei, verkleden, na spelen, uitbeelden**

Fragment 14

[Wij werken weinig met termen. Dus wat er precies onder verstaan wordt kan ik zo niet zeggen. Maar zoals ik het me nog kan herinneren van mijn opleiding, hadden ze het over ludisch handelen. Dat is op een creatieve interventies gebruiken en proberen om op die manier, op een creatieve manier, dingen op te lossen of te sturen.] (AFG1,2013) **Label: Ludisch, creatieve interventies**

Fragment 15

[Uhm, ja en drama zit ook gewoon in dingetjes door de dag heen, laat ik maar zeggen. Dat je even met een kind springend door het huis heengaat en dan net weer die lach op het gezicht, waardoor die boze bui net niet doorzet. En dat soort dingetjes, neem je af en toe een heel andere rol aan.] (AFG3,2013) **Label: Drama**

Fragment 16

[Wat ik al zei de een is gewoon beter in het een. De een sportiever en gaat dan met het kind voetballen of tikkertje spelen en de ander die heeft dan dat hij een muziekje gaat maken met de kinderen, of met ze gaat knutselen. We hebben natuurlijk allemaal ons eigen ding.] (AFG3,2013) **Label: Sport, muziek, knutselen**

Fragment 17

[En dan gewoon inderdaad het spiegelen van gedrag. Het gebruik maken van bepaalde stiltes om dan net even de wending te laten komen van hé.. ze verwachten iets. En dan kun je soms alleen al met je uitdrukking dingen voor elkaar krijgen en dan hoeft je niet eens iets te zeggen. Dan kun je daarna benoemen, hé wat goed dat je dat doorhad zonder dat ik wat hoefde te zeggen. Leven ze alweer helemaal op en kunnen ze weer verder. En dat zijn van die hele kleine dingetjes daar kan het inzetten.] (AFG6,2013) **Label: Spiegelen, stiltes**

Fragment 18

[We zijn eigenlijk aan het kijken van: hoe kunnen we een bepaalde vaardigheid zegmaar bij iemand aanleren, zodat dat voor hem/haar begrijpbaar is, zodat hij die vaardigheid onder de knie kan krijgen. Dan ehm.. zijn er verschillende middelen zegmaar om dat in te zetten. Dus we hebben bepaalde boeken, zegmaar psycho-educatieboek. Dat heet dan het ik-boek. Dat is eigenlijk geschreven op: Wie ben ik, hoe voel ik me? Welke emoties zijn er? En aan de hand van dat boekje en de vragenlijst die ze met de mentor invullen en dan ga je dus eh.. Deels is het praten over het onderwerp boos, maar deels is het ook tekenen en nadenken: Waar word je boos van? We betrekken het een beetje op die manier.] (JS2,2013) **Label: Psycho-educatieboek**

Fragment 19

[Soms is het voor een kind zo lastig om te leren of aan die doelen te werken, dus dan creëren we van die momenten dat het kind genoodzaakt wordt om aan zijn doel te werken. We werken dan doelbewust via een andere manier dan het verbale, om met die kinderen te werken aan hun doelen en dat valt ook wel onder het muzisch-agogisch werken denk ik.] (JS2,2013) **Label: Anders als verbaal**

Fragment 20

[Voor deze kinderen is het lastig om te praten. (...) Daarom kiezen we er ook wel eens voor om te gaan wandelen, of om te gaan knutselen, of te gaan tekenen, of we gaan voetballen, of we gaan naar het veldje. Door te doen ehm.. en dan erover te praten, merk je dat je ook een insteek krijgt zegmaar. En eh.. op die manier zegmaar gesprekken hebt over z'n boosheid, z'n emoties of z'n zelfbeeld.] (JS2,2013) **Label: Gesprekken tijdens wandelen, knutselen, tekenen, voetballen**

Fragment 21

[een sportavond die we met elkaar doen.] (PP2, 2013) **Label: Sportavond**

Fragment 22

[activiteiten die we met elkaar ondernemen zoals bakken of naar een of ander centrum gaan waar je kan knutselen. Of uitvinderij of spelerij. Of bowlen, dat soort dingen.] (pp2,2013) **Label: Verschillende activiteiten**

Fragment 23

[de mogelijkheid voor houtkloven] (PP2,2013) **Label: Houtkloven**

Fragment 24

[En veel nou we hebben ook een Wii, dat is ook wel iets waar je spelend bezig bent.] (PP2,2013) **Label: Wii**

Fragment 25

[Dat je in je communicatie een speels contact houdt. Gewoon ernaast staan en bijvoorbeeld humor en dat soort dingen. Iedereen doet dat op zijn manier. Humor is echt iets wat je veel gebruikt ja. Uhm dat is wel een beetje hun taal.] (PP2,2013) **Label: Speelse communicatie**

Fragment 26

[Ik heb bijvoorbeeld een collega die heeft in het leger gezeten en dat is zo een enorme brede kerel. Die heeft natuurlijk de status van ermee stoeien of sporten. Dat is echt zijn ding. En ik ook nog wel eens hardlopen met de jongens.] (PP3,2013) **Label: Stoeien en hardlopen**

Fragment 27

[In het begin deden we ook vaak fietsen met ze. Echt heel vaak zelfs.] (PP3,2013) **Label: Fietsen**

Fragment 28

[We hebben trouwens ook Geocaching. Dat is een soort navigatiesysteem met coördinaten die je kan invullen. Het is geen echt navigatie. Het beeld staat er niet op. Alleen een pijl en hoeveel het meter het nog is. En er is een site die heet geocatching.nl. Door heel Nederland zijn heel veel punten en op dat coördinaat ligt een verborgen bakje of een dingetje. En in dat bakje zit dan een boekje en daar kun je je naam inzetten dat je hem hebt gevonden. En soms zit er ook prullaria in dat je kunt ruilen. Dat doen we dan niet. Maar het idee dat er ergens iets ligt waar je dan heen kunt lopen of fietsen ofzo. Er zijn hele routes van, zelfs door heel Ede-Centrum. Je kunt het gek maken zoals je wil. Op dit moment doen we het gewoon op simpelste wijze.] (PP3,2013) **Label: Geocaching**

Fragment 29

[Gewoon een beetje uidagen en de ander gebruikt veel woordgrappen(..)] (PP3,2013) **Label: Woordgrappen**

Fragment 30

[Maar onder muzisch versta ik iets van creatief of iets van spelenderwijs zeg maar. En agogisch is dat je iemand iets leert, uhm.. dus spelenderwijs iemand iets aanleren. Dat versta ik onder muzisch-agogisch werken.] (SJ1,2013) **Label: Creatief en spelenderwijs leren**

Fragment 31

[Ik merk ook dat je door het bezig zijn met de cliënt, bijvoorbeeld op een spelenderwijs bezig zijn met de cliënt kom je ook op gesprekken zeg maar over bepaalde dingen. En dat werkt wel beter, is mijn ervaring dan op het kantoor zitten en dan tegenover elkaar.] (SJ2,2013) **Label: Spelenderwijs gesprek aangaan**

Fragment 32

[Ik denk dat humor wel veel wordt ingezet.] (SJ2,2013) **Label: Inzetten van humor**

Fragment 33

[Schilderen doen ze veel of kaarten maken, maar dat is meer dat ze het zelfstandig doen. Ik merk wel dat ze snel geneigd zijn om achter de Wii of computer zitten. Als je dan vraagt zullen we kaarten maken of schilderen dat ze dan zeggen: Nee. Het is makkelijk om achter de Wii te zitten. Vaak helpt het dan om als begeleider

achter de tafel te gaan zitten en kaarten te maken en dan komen ze vaak zelf nieuwsgierig om je heen staan. En zeggen dan o, nou. Dan weten ze ook ineens iemand die het leuk zou vinden om een kaartje te maken en dan gaan ze meehelpen.] (SJ2,2013) **Label: Zelf het voorbeeld geven**

Fragment 34

[En dan voetballen en sporten. We hebben beneden ook een boksruimte en een fitnessruimte. Dus dat is ook altijd wel leuk dan gaan we met een groepje. De een gaat dan turnen en de ander gaat dan de boksen en weer iemand anders gaat dan oefenen.] (SJ2,2013) **Label: Sporten**

Fragment 35

[Teruggeven van gedrag wel] (SJ2,2013) **Label: Teruggeven van gedrag**

Fragment 36

[Dat niet altijd serieus nemen van dingen. Dat hebben kinderen soms ook nodig, dat ze gerelativeerd worden in het gedrag en daar kunnen ze dan vaak ook wel om lachen. En uhm.. ja, gewoon inderdaad dingen relateren, maar ook wel ja, helpen bij dingen en dat dan op een lollige manier doen. Het maakt wel dat het contact vaak heel ontspannen is. Ontspanner dan als volwassene naar kind. Dat soort dingen gebeuren wel.] (SJ2,2013)

Label: Relativeren van gedrag

Fragment 37

[Eh.. wat ik ervan begrepen heb, althans wat ik denk wat het is, dat je door middel van doe-activiteiten eh.. het een en ander bewerkstelligt. Dat denk ik. Ja nee eh.. om de jongere uit te nodigen iets meer van zichzelf te laten zien, dat doe je door middel van een activiteit.] (LF1,2013) **Label: Doe-activiteit, bewerkstelligt**

Fragment 38

[Ehm... ja dat kan van alles zijn. Ik neem wel eens m'n honden mee. Eh.. dan gaan we lekker sjouwen bij Het Leesten, dat is bij de Ugchelse Berg. Daar kun je fantastisch lopen en mensen die zo soms gesloten zijn als een deur, die komen daar gewoon tot bloei zegmaar. Dan herken je ze niet meer als je ze even uit de omgeving haalt. En eerst gewoon over koetjes en kalfjes praten, maar je komt toch wel waar je zijn moet.] (LF2,2013)

Label: Met honden lopen en praten

Fragment 39

[Hetzelfde met eh.. ja kan ook door een spelletje zijn. Voor mijn part tafelfootballen of weet ik veel. Dan zie je de mensen toch op een andere manier, heb je toch een andere invalshoek en daar kan je toch weer op terug komen.] (LF2,2013) **Label: Spelletje, tafelfootballen**

Fragment 40

[Ehm.. ja of je gaat met ze zwemmen, fietsen, het maakt niet uit.. (...) als je maar iets doet. Niks doen is uit den boze en dat leidt ook tot niks.] (LF2,2013) **Label: Zwemmen, fietsen**

Fragment 41

[Ja eh.. de hele dag maak ik eigenlijk wel grappen en grollen. Dat zet ik eigenlijk continu in.] (LF2,2013) **Label: Grappen en grollen**

Fragment 42

[Paasbakjes maken.] (LF3,2013) **Label: Paasbakjes**

Fragment 43

[Ik ben meer van het actief doen, zoals sport. Ik ging altijd met een mannetje squashen. Of tafeltennissen, dat doe ik ook vaak.] (LF3,2013) **Label: Sport, squashen, tafeltennissen**

Fragment 44

[En als er één jochie door het lint gaat, dan zeg ik: hupsee, wij gaan effe een stukkie rijden, als ik dan op de motor ben of weet ik veel. Hup jij achterop en gaan. En dan plan ik helemaal niks en dan zeg ik tegen mijn collega: 'Jo ik ga effe een stukkie om' en die snapt dat allemaal prima, dat is geen enkel punt. Dus dan is het niet gepland.] (LF5,2013) **Label: Motor rijden**

2. Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk?

Fragment 1

[Het doel van het beloningssysteem en echt met dingen plakken en met dingen grabbelen, dan vind ik het echt bij specifieke situaties horen] (CB6,2013) **Label: Specifieke situatie**

Fragment 2

[het inzetten van complimenten, een grapje, dan vind ik dat het bij het dagelijkse hoort.] (CB6,2013) **Label: Dagelijks**

Fragment 3

[Bij ons is het inzetten van muzische dingen, waar de nadruk niet op het agogische ligt, ook vaak gerelateerd aan bepaalde periodes. Zo wordt er bij Advent veel gezongen en Pasen komt er bijna aan, dan wordt er veel geknutseld.] (CB6,2013) **Label: Periode**

Fragment 4:

[Onbewust bekwaam, anderen zien dan wat je inzet en wat het effect voor het kind is. Ik denk dat als ik het Bewust bekwaam in zou zetten, ik minder echt ben. Het kan wel beter zijn, want dan eh.. betrek je het veel meer op het kind, maar ik kan niet zo goed toneel spelen, dan wordt het dus bij mij gemaakt, denk ik. Maar ik denk wel dat het goed is om eh.. te leren van elkaar, dus te vragen: Waarom doe je dat? Dat je dan achteraf wel terug kan geven waarom je iets inzet. Ik merk ook dat ik bij mezelf soms denk van: Eh.. dat had ik niet op zo'n manier moeten doen. Dus dat je wel reflecteert op je handelen. Maar daar denk je dus ook over na, door te zien wat een kind voor reactie laat zien. Dus in die zin wordt je wel steeds meer Bewust bekwaam.] (CB7,2013) **Label: Onbewust bekwaam inzetten**

Fragment 5

[Maar verder doen we wel spelletjes met de kinderen ook om ze bepaalde vaardigheden aan te leren of we hebben ook het kwaliteitspel wat we ook wel gebruiken wat we ook in groepsgesprekken om nouja de kinderen ook bewust te maken. En ook te leren om nouja elkaar ook een goede kwaliteit toe te dichten en om ook voor zichzelf eentje te kunnen kiezen en dat is ook heel leuk om met weinig kinderen te doen. Omdat toch best wel veel kinderen een laag zelfbeeld hebben en dat is bij bijna elk kind wel iets waar we aan werken of waar het een doel is om aan te werken, omdat te verbeteren.] (MK3,2013) **Label: Kwaliteitspel**

Fragment 6

[... vaak de kleine dingen. De afleiding, de grapjes.] (MK3,2013) **Label: Afleiding, grapjes**

Fragment 7

[Weet je het zijn van die kleine dingen, dat je net even het ergste eraf hebt en dat je natuurlijk moet je dan daarna nog verder en vaak doen we dat toch met praten. Om het erover te praten, wat kunnen we ermee doen. Wat helpt jou, wil je naar buiten.. weet je dan je het er even over hebben. Wil je tekenen.. dat is natuurlijk veelal bij boosheid ja collega's gebruiken het ook in de kleine dingen.] (MK3,2013) **Label: Kleine dingen, daarna praten**

Fragment 8

[Dagelijks wel in kleine dingen, in de kleine dingen die je kan tegenkomen op de groep. Zoals het douchen, dus dagelijks terugkerende dingen. Dat kan je goed inzetten, maar echt zoals bijvoorbeeld het stoplicht of de weerthermometer of beloningssystemen daar.. uhm beloningssysteem sowieso dagelijks, maar daar overleggen we wel altijd eerst over. Dus net als met de thermometer bespreek je in de teamvergadering. (...) Vaak bespreek je ook met de kinderen van, nou wat denk je dat je helpt. En dan bespreken we met de behandelcoördinator ook wel echt of we zo een beloningssysteem kan worden ingezet. Soms komen zij met die dingen, soms komen we er zelf mee.] (MK5,2013) **Label: Dagelijks, overleggen in team**

Fragment 9

[Uhm. Ik denk dat ik me er wel bewust van ben. Want je hebt het natuurlijk op school ook over gehad en ook binnen het team bespreek je het. Maar sommige kleine dingen, daar ben je je niet altijd bewust van. Die gaan vaak automatisch. Maar de grote dingen daar zijn we ons wel bewust van, maar daar overleggen we natuurlijk ook wel veel over.] (MK6,2012) **Label: Bewust, automatisch**

Fragment 10

[Nou we proberen het wel steeds meer om bij kinderen een start te maken om een beeld te krijgen van wie ze zijn. Een van de dingen die we daarbij doen zijn de drie huizen. Dan maak je een huis van wat je leuk vindt, een huis van de dingen die je niet leuk vindt en een huis van je dromen. Dat vullen we op verschillende manieren in en kijken we naar de kinderen.] (AFG2,2013) **Label: Drie huizen**

Fragment 11

[Ik zelf meer in het dagelijks. Ja ik zet zelf meer in de hele dag in. en in de dingen die zich voordoen en op dat moment denkt hé, hier kan ik er gebruik van maken. En soms bewust, maar in mindere mate. Het is gewoon vooral door de dag heen.] (AFG5,2013) **Label: Dagelijks**

Fragment 12

[Ik denk grotendeels wel het Onbewust bekwaam, want dat is vooral door de dag heen. Dat is gewoon je bepaalde coping die je al hebt bij bepaalde situaties. En op het moment dat je echt gestructureerd een activiteit opzet, wordt het echt Bewust bekwaam, want dan ga je er van tevoren al plannen. En dan ben je in de activiteit al bezig om te kijken waar moet ik nog bijschaven om het te krijgen zoals ik wil, maar het Onbewust bekwaam denk ik dat het meest is. Dat zit denk ik in het handelen aan ten grondslag.] (AFG6, 2013)

Label: Bewust bekwaam

Fragment 13

[We bespreken die doelen met de kinderen en dan verscheelt het per kind wat ze gaan doen als ze boos zijn of zich boos voelen worden. De één wordt rustig van skelteren, de ander gaat liever een boekje lezen en weer een ander gaat met de lego spelen. Op die manier proberen wij bij de cliënten aan te sluiten.] (JS2,2013) **Label: Doelen**

Fragment 14

[Sommige kinderen vinden het lastig om een spelactiviteit te verzinnen en daarom hebben wij daar een papier met picto's hangen wat je kunt kiezen voor binnen en buiten spelen.] (JS2,2013) **Label: Picto's**

Fragment 15

[Ik, maar ook mijn collega's, stemmen heel erg af op wat het kind heeft, wat de behoefte is van het kind. En dat kan bijvoorbeeld bij het ene kind zijn dat het heel intensief bezig is met zijn mentor en daar activiteiten mee onderneemt met betrekking tot zijn behandeling. Maar bij de ander is het zo dat hij de basisdingen doet met zijn kind, maar dat het kind ook activiteiten doet met andere collega's met betrekking op de behandeldoelen.] (JS3,2013) **Label: Afstemmen**

Fragment 16

[We werken met een signaleringsplan. (...) En dat is eigenlijk een plannetje waardoor ze dus leren van hé.. als ik me zo voel, is dat handig om zo te doen. Dat proberen we zoveel mogelijk (...) door het kind/de jongere in te vullen. Wat vind jij prettig of wat helpt jou. En dan worden bijvoorbeeld interventies die je pleegt heel specifiek. (...) Bijv. ik ga naar mijn kamer als ik boos ben, ik ga een boekje lezen, ik ga even skelteren. Natuurlijk kunnen ze zo boos worden dat ze in de rustige ruimte belanden, maar 80% van de dingetjes kunnen we wegzetten in het signaleringsplan.] (JS5,2013) **Label: Signaleringsplan**

Fragment 17

[Eh.. het hoort bij ons dagelijks handelen, maar we zetten het ook in bij specifieke situaties. Dagelijks handelen zit hem voornamelijk in eh.. de dagroutine. Denk aan het douchen, spelafspraken maken, voorlezen voordat je naar bed gaat. Maar we zetten het ook in op specifieke momenten, zoals het specifieke behandelgoal zoals elke cliënt heeft en daarin z'n vorderingen moet maken. Maar het kan ook incidenteel.] (JS5,2013) **Label: Dagelijks en specifieke situaties**

Fragment 18

[Ik denk dat ik dan in het Onbewust bekwaam zit. Ik ben er bekwaam in, maar het is niet dat het helemaal in m'n onbewust ligt. (...) Je kan vaak heel Onbewust bekwaam middelen inzetten zoals het ik-boek en dan komt het er zo uit. Maar als je ziet van hé.. nu moet er even iets anders, want ik zie dit gedrag en dan ga je op het bewuste zitten. Welke interventie kan ik bewust plegen, zodat ik dit kind in beweging ga brengen. Dat kan omdat je dus hier nog zo aan het observeren en behandelen bent ehm.. altijd bijstellen zijn. En ik denk dat het

daarom bij mij in die cirkel (*Onbewust onbekwaam* → *Bewust onbekwaam* → *Bewust bekwaam* → *Onbewust bekwaam* → *Onbewust onbekwaam etc.*) zit. We moeten hem heel erg aanpassen op het kind zelf. Je moet bij deze groep heel laag insteken om die succeservaring te bereiken.] (JS6,2013) **Label: Onbewust bekwaam, cirkel**

Fragment 19

[(...) zit wel een term in dat het heel erg bewust wordt ingezet. Terwijl ik niet vindt dat je het altijd heel bewust moet inzetten zodat het lerend is. Omdat je het ook onbewust inzet.] (PP1,2013) **Label: Onbewust inzetten**

Fragment 20

[Ik heb bijvoorbeeld met de PB cliënt de afspraak als jij je kamer opruimt. En dat tien keer gedaan, dan gaan we samen op zoek naar een koor voor jou. Dus dat is wel een beloningssysteem.] (PP2,2013) **Label: Beloningssysteem**

Fragment 21

[mij is het meer de alledaagse dingen. Ja, want ik heb het niet direct beschreven in een doel.] PP5,2013] **Label: Alledaagse dingen**

Fragment 22

[Ik denk voldoende Bewust bekwaam om het in te zetten. Maar als ik dan bedenk wat de mogelijkheden zijn binnen het muzisch-agogisch werken, dat er dan nog een heleboel dingen uit te breiden zijn.] (PP6,2013) **Label: Bewust bekwaam**

Fragment 23

[Ja ook in de vakanties hebben we altijd een vakantieprogramma. Dus dan gaan we elke dag altijd, elke dag is er dan iets. Dan gaan we bowlen of naar het centrum of winkelen of naar het bos. Dan maken we een boswandeling. Dat doen we sowieso heel veel, omdat we dicht bij het bos zitten.] (SJ2,2013) **Label: Vakantieprogramma**

Fragment 24

Nee, het eerder onbewust dan bewust. Dat bedenk ik me nu. Want toen je zei we gaan het over muzisch-agogisch handelen hebben, dacht ik van o, nou dan zal het wel een kort interview worden, want volgens mij doe ik er niets aan. En al pratend denk ik toch o ja, heel veel soort er toch al een soort van in. (SJ5,2013) **Label: Meer onbewust, dan bewust**

Fragment 25

[Als mens doe je denk al veel denk ik muzisch ook als hulpverlener en als professional. Dus ik denk meer onbewust bij mij. Dus het behoort wel tot het dagelijks handelen.] (SJ5,2013) **Label: Dagelijks handelen**

Fragment 26

[Nee het behoort tot mijn dagelijks handelen. Nee ik doe eigenlijk altijd wel wat. Ik zie mensen ook wel eens op kantoor zitten en daar zitten ze dan de hele dienst, nou ik zou helemaal gek worden. dat werkt bij mij niet.] (LF5,2013) **Label: Dagelijks**

Fragment 27

[Maar ja overal schuilt wel een doel achter. Zo van hupsee we gaan wat doen.] (LF5,2013) **Label: Doel**

Fragment 28

[En als er één jochie door het lint gaat, dan zeg ik: hupsee, wij gaan effe een stukkie rijden, als ik dan op de motor ben of weet ik veel. Hup jij achterop en gaan. En dan plan ik helemaal niks en dan zeg ik tegen mijn collega: 'Jo ik ga effe een stukkie om' en die snapt dat allemaal prima, dat is geen enkel punt. Dus dan is het niet gepland.] (LF5,2013) **Label: Niet gepland**

Fragment 29

[Naja dan zit ik in de laatste categorie (*Onbewust bekwaam*) denk ik. Ja naja kijk ik zit pak hem beet 25 jaar in het werk ofzo, dus eh.. ja ik doe een heleboel op de automatische piloot.] (LF6,2013) **Label: Automatische piloot**

3. Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?

Fragment 1

[Wat ik zelf doe is bijvoorbeeld bij een jongetje die een slechte motoriek heeft, dat ik dan met hem een sneeuwpop ga knutselen. Dat doe ik dan wel zo dat hij niet alleen in het middelpunt staat, dus ik maak er dan een groepsactiviteit van. Ik ga dan bijvoorbeeld met 3 kinderen aan een tafel zitten, waarbij we met z'n allen een sneeuwpop maken. Maar eigenlijk heb ik vooral als doel dat bij het ene kind vooral de motoriek verbeterd wordt. Maar als ik het bij hem alleen zou inzetten, dan zou ik hem afwijzen. Dan is het voor hem geen leuke activiteit meer, omdat je er dan op gebrand bent om de motoriek te ontwikkelen. Dan gaat het spontane/het leren er vanaf.] (CB2,2013) **Label: Groepsactiviteit**

Fragment 2:

[Een ander voorbeeld is als hun kinderen hun kleding verkeerd om aandoen, om ze dan trucjes te leren. Door bijvoorbeeld te zeggen: O oelwapper je hebt je kleren verkeerd aan, ik ga niet kijken. Dat doe ik dus heel veel en mijn collega trouwens ook. Gewoon op zo'n speelse manier kinderen te leren.] (CB2,2013) **Label: Op een speelse wijze leren**

Fragment 3:

[Kamers opruimen, dat is ook zo iets. Weet je wat, ik pak een mand en dat is dan de boot. Weet je wel, zo een beetje. En dan brengt de boot alle rotzooi naar de prullenbak.] (CB2,2013) **Label: Kamers opruimen**

Fragment 4

[Bijvoorbeeld als 1 kind het niet aan kan, dan moet je het dus eigenlijk niet doen. Of het zo aanpassen dat dat ene kind het dus ook aankan, door naast hem te gaan zitten of het op schoot te nemen.] (CB3,2013) **Label: Nabijheid bieden**

Fragment 5

[Bijvoorbeeld het inzetten van een spel en dat ze dan een paar dagen later vragen of je mee wilt doen.] (CB7,2013) **Label: Inzetten van spel**

Fragment 6

[Als je het inzet bij het kind en je behoudt de regie, dan zie ik dat het kind weer vrolijker wordt en weer meer zichzelf. Het is goed voor het zelfbeeld voor het kind, waardoor het kind minder beschadigd, omdat het al zoveel heeft meegemaakt. Ze mogen zelf ook de emoties hebben enzo.] (CB7,2013) **Label: Regie houden**

Fragment 7

[Een van de kinderen wilde heel de tijd wat aan haar (mijn collega) vragen en ze riep de hele tijd de naam. Ze stond al onder de douche en riep de hele tijd haar naam, maar ze had hem al bepaalde instructies gegeven en was er eigenlijk niets aan de hand. (...) Maar hij bleef haar naam roepen, dus ze zei: Jaaa, dit is de voicemail van die en die en ik ben op dit moment er even niet. Spreek je boodschap in na de piep.. PIEP. En toen was ze weggegaan en toen kwam hij later beneden stond hij bij de deur en zei hij: 'heb je mijn voicemail bericht nog afgeluisterd?' nou en was heel leuk en het leukste daarvan was nog, hij was een paar dagen later boos en ze was er weer. En uhm.. ze had, ze vroeg aan hem: 'wat is er, wat kan ik doen om je te helpen?' Nou nu even niet zei het kind toen, want ik ben boos. Maar spreek me voicemail maar in.. of zo iets... hij pakte het weer terug en uhm.. ja ik weet het weer: Hij zei: spreek m'n voicemail maar in want ik wil nu eventjes er niet over praten, laat me maar even met rust. Dat had m'n collega later weer teruggenomen, van nou dat is heel duidelijk als jij tegen me zegt: spreek m'n voicemail maar in, dan weet ik dat ik eventjes moet wachten en dat jij even tot rust moet komen. En dan luister je later m'n voicemail maar even af. Dus dat was heel leuk, het werkte heel goed.] (MK3,2013) **Label: Denkbeeldige voicemail**

Fragment 8

[Uhm door de dag heen denk ik dat wij heel veel creativiteit gebruiken in het sturen van de kinderen, het gedrag. En dat kan in hele kleine dingen zitten, zoals bepaald gedrag spiegelen. Of proberen om met een grapje het gedrag te beïnvloeden en het de positieve kant op te laten gaan. Of door met een spel een activiteit te doen waarin je toch nog probeert, dat is toch groepsleiding eigen denk ik, om er een leerrendement in te zetten.] (AFG2,2013) **Label: Spiegelen, grapje, spel met leerrendement**

Fragment 9

[Dat is een meisje, volgens mij de diagnose ADHD met LVG en een stukje angst, en dat meisje vond het elke dag heel lastig om een spelafpraak te maken. En die liep daar ook echt vast in. (...) Toen hebben we er voor gekozen: Waarom zetten we niet een dobbelsteen in? En elke keer als we afspraken gaan maken, dan moet ze gaan dobbelen. (...) Gedurende dat ze hier zat, lukte het haar beter om een afspraak te kunnen maken.] (JS3,2013) **Label: Dobbelsteen bij spelafpraak**

Fragment 10

[Een ander voorbeeld is dat een kind heel negatief over zichzelf dacht. Het doel was dus ook zelfbeeld. Dan kan je dus werken met een complimentenschriftje waarin je allemaal complimenten opschrijft voor zichzelf en de ander. We hebben hem toen een vel gegeven, waarin hij een week lang ging letten op wat hij goed deed. We steken voornamelijk in op het positieve aspect. En daarna hebben we er een heel groot vel van gemaakt en diegene was helemaal weg van trainen. Toen hebben we een hele grote trein van gemaakt met allemaal kleine wagonnetjes. En in elke wagon schreven we toen wat diegene goed deed. Diegene mocht erbij tekenen, het was zijn eigen vel dus hij mocht het helemaal eigen maken. Hij zag toen elke dag wat hij goed kon en je zag hem daar langzaam in vorderen. Daarin zie je toch wel dat ze zegmaar eh.. ja toch wat beter over zichzelf gaan denken.] (JS3,2013) **Label: Trein met complimentenwagonnetjes**

Fragment 11

[Owja, een andere collega als voorbeeld, vind ik wel leuk. Die gebruikt het spelende wel veel. Uhm alstie dan bijvoorbeeld binnen komt en er wordt gelijk een negatieve opmerking gemaakt ofzo. Dan zegt hij: ow, dat doen we even opnieuw'. Gaat hij weer achter de deur staan en zegt hij goedendag jongens. En dan geeft hij daarmee een kans om opnieuw en dan op een positieve manier. En dat werkt best wel heel goed. Zo heeft iedere collega zijn eigen kwaliteit daarin.] (PP3,2013) **Label: Spelend corrigeren**

Fragment 12

[Maar het is wel zo dat het bewustzijn van hé, die jongen die ODD heeft, die hard op de tafel slaat en boos is. Als je die een konijntje geeft en zegt ga daar maar eens rustig mee zitten. Of meeneemt naar de kamer, dan is hij de rust zelve. En dat is niet zo dat het in zijn doelen staat en dat je altijd zegt neem het konijn mee. Maar dat je ziet, het haalt zijn zachte kant naar boven.] (PP6,2013) **Label: De zachte kant naar boven halen**

Fragment 13

[Maar het op een lollige manier dingen neerleggen bij een cliënt. Als ze bijvoorbeeld wat geïrriteerd of gefrustreerd komen en da met iets zitten of met een vraag zitten en ze zitten bijvoorbeeld vol spanning dan kun je door humor het spannende eraf halen zonder tekort te doen aan hun emoties.] (SJ2,2013) **Label: Het weer terugleggen bij de cliënt**

Fragment 14

[Nou ja het neemt het stukje spanning weg of de negatieve emotie. Dat zeg maar.] (SJ2,2013) **Label: Wegnemen van negativiteit en spanning**

Fragment 15

[De cliënten koken wel eens mee of ze koken zelf als ze dat willen. Dat is zeg maar een stukje zelfredzaamheid, een stukje ADL wat ze dan leren en uhm.. ook een stukje zelfvertrouwen misschien. Dat hoop je dan ook dat ze dan, sommige zitten met een zeer zwak zelfvertrouwen en denken dat ze zelf niets kunnen en dan kun je dat door zulk soort dingen op een leuke en speelse manier leren. Een soort van signaal afgeven zeg maar.] (SJ2,2013) **Label: Ontwikkelen van de zelfredzaamheid en zelfvertrouwen**

Fragment 16

[Ja, ik vind dus de cliënt zelf iets laten doen, dat vind ik altijd heel leuk om te zien wat voor effect het heeft ook op de korte termijn. Dan zie ik wel eens een trots kind staan en daar zie ik dan gelijk effect van, bijvoorbeeld bij het koken of muffins bakken. Dan delen ze het uit en iedereen zegt dan dat het lekker is en zie je ze glimmen. Dat vind ik het iets heel positiefs, dat vind ik altijd wel leuk en goed voor zo iemand denk ik.] (SJ2,2013) **Label: Het kind zelf iets laten doen**

Fragment 17

[Een jongetje is dan zijn zusje verloren en die heeft dan heel veel schilderijen gemaakt, dat kun je overdreven noemen, maar die heeft schilderijen gemaakt, met: zusje ik mis je zo. Die heeft dan heel veel zwart en rood, veel harde kleuren en eigenlijk soort, ja, verwerken van emoties.] (SJ2,2013) **Label: Verwerken van emoties door schilderen**

4. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk op HBO-niveau?

Fragment 1

[Wat ik wel eens merk bij mijn collega's, is dat ze soms nog bij het onbekwame zitten. Ze doen wel hun best, maar ze hebben er zelf geen vertrouwen in dat het lukt. Ze zijn dan bang dat het buiten de grenzen gaat, waardoor ze het maar niet inzetten, waardoor ze meer op het gedrag gaan zitten. Ik denk dat de meeste mensen wel weten hoe ze het moeten doen, wat ze kunnen doen, maar het alleen niet durven of er niet aan denken of zich zo blind staren op al het probleemgedrag, dat ze er niet aan denken of er niet toe komen, maar ik denk dat de meesten wel weten wat ze kunnen doen.] (CB3,2013) **Label: Durven en niet blindstaren op probleemgedrag**

Fragment 2

[Goed naar het kind kunnen kijken en het niveau] (CB8,2013) **Label: Niveau en beeld van het kind**

Fragment 3

[Een beetje creativiteit komt er wel bij kijken, maar meer het flexibiliteit, het denken en dus niet bang zijn dat alles mis gaat, maar gewoon ja.. ontspannen zijn, het echt uitstralen dat je ervoor staat.] (CB8,2013) **Label: Creativiteit en flexibiliteit**

Fragment 4

[En omdat je toch wel vaak dingen die of rommel maken of een beetje herrie maken, waardoor het echt speels is en het op de groep losser is, moet je wel kaderen.] (CB8,2013) **Label: Kaderen**

Fragment 5

[Het zit vooral in de grondhouding, want als je het niet in je hebt, kan je het ook niet echt inzetten. Ik denk als je die grondhouding niet hebt, dat je dan harder aan de kar moet trekken of dat je andere kwaliteiten moet hebben, die het kunnen compenseren of dat je gewoon echt heel veel harder moet werken.] (CB8,2013) **Label: Grondhouding**

Fragment 6

[Sommige dingen moeten de kinderen gewoon echt, je hoeft heus niet altijd alles leuk te maken. Maar je moet daarin dus wel weer een balans in kunnen vinden, wat je wel leuk kunt maken. Sommige dingen moeten gewoon, maar dat kan afgewisseld worden met leuke dingen.] (CB8,2013) **Label: Balans houden**

Fragment 7

[Luisteren naar het kind. Heel vaak komt het kind gewoon zelf met ideeën, doe daar dan ook wat mee. Dat sluit vaak veel beter aan bij het kind, waardoor je ook echt kunt bereiken wat je wilt bereiken.] (CB8,2013) **Label: Luister naar het kind**

Fragment 8

[Wat ik dus ook heel belangrijk vindt in dit werk is dat je veel leest over de kinderen, zodat je weet wat het kind leuk vindt en dat dan ook weer door laat schemeren in je werkt, dat je dat leest, dat je dat weet.] (CB8,2013) **Label: Lezen over het kind**

Fragment 9

[Het is fijn denk ik als je zelf toch wel iets creatief bent. En dan bedoel ik niet zozeer dat je heel goed moet kunnen knutselen of prachtige bouwwerken van lucifers moet kunnen maken ofzo. Maar meer dat je een open houding hebt, dat je creatief op een andere wijze dingen kan benaderen. Niet volgens een bepaalde starre manier maar dat je openstaat voor een andere manier, een andere wijze om je doel te kunnen behalen. In plaats van een standaard manier.] (MK7,2013) **Label: Creatief**

Fragment 10

[Dat vind ik ook zo leuk als mensen een eigen hobby en dat ze daar vaak ook wat van meebrengen naar het werk om het kind er in te laten interesseren of juist omdat ze zelf weten hoe leuk het is dat ze interesses van kinderen verder helpen uitdiepen. Dat is voor kinderen natuurlijk ook heel leuk, meer interesses en vaardigheden en het maakt je wereld groter. Dus dat is wel heel leuk.] (MK7,2013) **Label: Eigen hobby**

Fragment 11

[Ik denk dat je goed moet kunnen observeren. Je moet natuurlijk zien, een kind kan het niet altijd zelf aangeven, je moet kunnen zien waarin een kind vastloopt. En wat kan aansluiten daarin bij het kind.] (MK7,2013) **Label: Observeren, aansluiten**

Fragment 12

[Ik denk dat het ook altijd goed is om het te overleggen in het team, of je wat mist daarin, of dat het team zelf er wat in gezien heeft. Welke situaties geldt, is het bij een bepaald een bepaalde situatie en dat je dan met elkaar een plan kan maken om aan te sluiten bij het kind. Dat vind ik ook wel heel belangrijk.] (MK7,2013) **Label: Overleggen met team**

Fragment 13

[Humor is denk ik heel belangrijk.] (MK7,2013) **Label: Humor**

Fragment 14

[Flexibiliteit, vind ik belangrijk. Dat je snel moet kunnen schakelen en moet aanpassen op een nieuwe situatie. Een beetje speelsheid als je dat zelf hebt kan heel veel schelen.] (MK7,2013) **Label: Flexibiliteit, speelsheid**

Fragment 15

[Enthousiasme, als je dat hebt, hoe meer je iets kan overbrengen.] (MK7,2013) **Label: Enthousiasme**

Fragment 16

[Ja en ik denk dat het een je moet natuurlijk ook een bepaalde theoretische kennis hebben. Ik denk dat het een bepaalde voorwaarde is. Dat vond ik hier op school altijd, ik zie het ook bij stagiaires die hier vandaan komen, dat ze heel erg bewust zijn van je eigen houding en daarop te reflecteren. En ook te reflecteren op alles wat je uitgevoerd hebt en dat weer om te zetten in meer kennis over jezelf en ook over ervaringen. Om het de volgende keer nog beter in te kunnen zetten. En dat vind ik altijd wel een heel belangrijke. Dat je wel echt bewust bent van wat je doet en waarom je het doet. En dan krijg je misschien vanzelf uiteindelijk bepaalde dingen die er in, die er dan gewoon inzetten.] (MK7,2013) **Label: Theoretische kennis, reflecteren**

Fragment 17

[Inzicht in verloop van situaties. Uhm, meerdere lopen kunnen voorspellen zodat je in kunt gaan spelen op wat er gebeurd.] (AFG7,2013) **Label: Inzicht, inspelen**

Fragment 18

[Vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen of op onverwachte dingen.] (AFG7,2013) **Label: Vindingrijk**

Fragment 19

[Je moet motiverend kunnen zijn voor de kinderen om ze echt te bereiken.] (AFG7,2013) **Label: Motiverend**

Fragment 20

[Enthousiasmerend om ze mee te krijgen.] (AFG7,2013) **Label: Enthousiasmerend**

Fragment 21

[Zelfreflectie, om het van je zelf aan te kunnen geven wat goed ging en wat niet.] (AFG7,2013) **Label: Zelfreflectie**

Fragment 22

[Beetje creativiteit van jezelf is ook altijd fijn.] (AFG7,2013) **Label: Creativiteit**

Fragment 23

[Flexibel zijn, mee kunnen gaan.] (AFG7,2013) **Label: Flexibel**

Fragment 24

[Structuur geven, want je moet toch daarheen leiden waar je het heen wilt hebben.] (AFG7,2013) **Label: Structuur**

Fragment 24

[Ik denk dat je dan een combinatie zou moeten beheersen die deels eh.. flexibel en ruimdenkend is, maar daarentegen ook een eigen visie hebt waarbinnen je ehm.. je kaders hebt (...) waardoor je dus duidelijk eh.. weet welke richting je opgaat.] (JS7,2013) **Label: Combinatie flexibel, ruimdenkend en eigen visie**

Fragment 26

[Ik denk dat je ook eh.. onderbouwd bezig moet zijn, dat je weet met welke methodieken werkt. Dat is ook een stuk van waaruit je muzisch-agogisch gaat werken. (...) Dus ik denk dat je een bepaalde kennis zou moeten kennen, waar vanuit verder de vaardigheden naar voren komen.] (JS7,2013) **Label: Kennis methodieken**

Fragment 27

[En ik denk dat je een eigenschap moet hebben dat je open staat voor hulp, omdat je dus soms in je eentje er niet komt. Je hebt echt je team nodig om erover na te denken.] (JS7,2013) **Label: Openstaan voor hulp**

Fragment 28

[Trouwens het pubergedrag is vaak een spel. Het mee kunnen bewegen en wel soms botsen en gelijk weer terug. Het is soms ook wel een beetje ingewikkeld voor ze misschien. Maar uhm.. dat is een spel tussen zelfstandigheid geven en dingen ook een beetje begrenzen, dat is echt een spel. Het moet ook een spel blijven anders ga je in een kramp zitten.] (PP5,2013) **Label: Pubergedrag spel**

Fragment 29

[Ruimte, flexibiliteit.] (PP7, 2013) **Label: Ruimte en flexibiliteit**

Fragment 30

[zie de positieve kanten van de jongere, zie het gedrag ook als middel om met bepaalde situaties om te gaan voor zichzelf.] (PP7,2013) **Label: Gedrag als middel zien**

Fragment 31

[Accepteer wat er gebeurt. Dat je niet in een kramp komt te zitten, als je gaat zitten van het heeft te maken met accepteren van gebreken. Dat is denk het eerste, dat je kan hebben dat er dingen anders gebeuren dan dat je verwacht of dat je normaal vindt.] (PP7,2013) **Label: Acceptatie dat het anders gaat**

Fragment 32

[dat is denk het belangrijkste en daarbij ook een bepaalde mate van humor.] (PP7,2013) **Label: Humor**

Fragment 33

[Ik denk ook dat je weet waar je grenzen ligt. Wanneer je zegt oke, nu ga ik niet maar als een spel reageren op bepaalde situaties, maar nu is het gewoon mijn grens, klaar. Dat je een beetje een flexibele lijn weet van jezelf, waar je nog spel in kunt zetten en dat je een uiterste grens kent. En die moet je nog even een stukje vooruit schuiven. Over die uiterste grens, moet niet overheen gegaan worden. Dus eigenlijk heb je, dat je in normale situaties een normale grens hebt en een flexibele grens. In de hulpverlening heb je denk ik drie grenzen. Je uiterste grens heb je sowieso al, daar mag niemand overheen. Je hebt ook nog de professionele grens, dat je daar heel duidelijk in bent en dat daar ook niet steeds overheen gaat. En nog de flexibele grens dat je rekening houdt met de omstandigheden waarin een cliënt zich bevindt.] (PP7,2013) **Label: Begrenzing**

Fragment 34

[Ik vind wel dat uhm.. dat speelse houding moet kunnen hebben.] (PP7,2013) **Label: Speelse houding**

Fragment 35

[Het leven makkelijker neemt dan, dat zware en zitten op de regeltjes. Optimisme, dat is ook wel belangrijk.] (PP7,2013) **Label: Optimisme**

Fragment 36

[Gezond verstand.] (SJ7,2013) **Label: Gezond verstand**

Fragment 37

[En reflectievermogen en ook een beetje door het gezonde verstand kun je zien wat kinderen nodig hebben.] (SJ7,2013) **Label: Reflectievermogen**

Fragment 38

[maar ook wel muzisch zijn zegmaar.] (SJ7,2013) **Label: Muzisch zijn**

Fragment 39

[Ja, dus misschien ook wel een klein beetje creativiteit en een klein beetje humor en vooral gezond verstand.] (SJ7,2013) **Label: Creativiteit en humor**

Fragment 40

[Nou misschien ook wel een stukje inzicht in de ontwikkeling van de kinderen, dan kun je er gewoon op inspelen.] (SJ7,2013) **Label: Inzicht in de ontwikkeling van kinderen**

Fragment 41

[Nou als je met kinderen werkt, vind ik dat het bij de grondhouding moet horen of er net boven zitten zeg maar. Maar het moet er wel echt in zitten als je werkt met kinderen vind ik.] (SJ7,2013) **Label: Grondhouding**

Fragment 42

[Ja ik denk dat je mensen moet kunnen motiveren, motiveren tot hupsee wij gaan dit en dit doen. Niet dat ze gaan zeggen: daar heb ik geen zin in. Daar koop ik helemaal niks voor. Dus ja op de een of andere manier lukt mij dat wel, dus als ik zeg: wij gaan dat doen, dan gaan wij dat doen. (...) Overwicht dat moet je hebben denk ik.] (LF7,2013) **Label: Motiveren, overzicht**

Fragment 43

[Ja en eh.. ook dat je dingen niet al te zwaar aanzet. Want als ik tegen iemand op de groep zou zeggen: 'Wij moeten eens even een goed gesprek hebben'. Dan denkt die persoon: poeh wat krijgen we nou? Dan heb je automatisch al wat blokkade denk ik. Als je gewoon zegt: Wij gaan even dit samen doen en je maakt dan een praatje, dan is het al heel anders.] (LF7,2013) **Label: Niet te zwaar aanzetten**

Fragment 44

[Flexibiliteit is razend belangrijk.] (LF7,2013) **Label: Flexibiliteit**

Fragment 45

[Het is ook heel belangrijk dat je bij de belevingswereld aansluit van de cliënt.] (LF7,2013) **Label: Aansluiten**

Fragment 46

[Het is ook belangrijk dat je kortsluit met je collega's wat je doet, want anders als zij ook net een muzische-agogische toestand heeft gepland, dan is er helemaal niemand meer op de groep. Overleg moet er altijd zijn.] (LF7,2013) **Label: Overleg**

Fragment 47

[En het is ook belangrijk hoe je het zegt, dus of je zelf enthousiast bent. Als je zegt (monotone intonatie): 'Wie doet er mee met voetballen?' Dan doet er niemand mee. Maar als je zegt (enthousiaste intonatie): 'Okee we gaan effe een potje voetballen. Wie durft?' Ja dat is heel anders.] (LF7,2013) **Label: Enthousiast**

Bijlage E: Labeltabellen

Labeltabel a.d.h.v interviews theorieonderzoek

Deelvraag	Topics	Fragment	Label	Kernlabel
1. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in?	Muzisch-agogisch werken	(JvR2,2013) [1,2]	Lastig te omschrijven	Lastig te omschrijven
		(JvR1,2013) [1,1]	Combinatie kunst en agogiek	Verbinden van kunst en agogiek
		(JvR7,2013) [1,9]	Essentie van muzisch-agogisch werken	
		(JvR3, 2013) [1,11]	Niet altijd SMART werken, open begint, intuïtief handelt	Doelgericht
		(DB1,2013) [1,19]	Doelgericht	
		(DB1,2013) [1,20]	Doelgericht, planmatig, procesmatig	
		(JvR2,2013) [1,3]	Geen methodiek	Methodiek
		(JVR2,2013) [1,14]	Muzische methoden	
		(DB2,2013) [1,21]	Methodiek, waarbij de methoden de muzische middelen zijn	
		(JvR7, 2013) [1,6]	Creatief HBO gerelateerd	Creatief
		(JvR7,2013) [1,7]	Verschil tussen creatief en muzisch	
		(JvR7,2013) [1,8]	Definitie van creatief	
		(DB1,2013) [1,17]	Speelse creatieve middelen	
		(DB1,2013) [1,18]	Extra dimensie	
		(DB4,2013) [1,23]	Creatief	
		(DB4,2013) [1,24]	Muzisch i.p.v. creatief of ludisch	
		(JvR3,2013) [1,4]	Contexten	
		(JvR3,2013) [1,10]	Sfeer scheppen, relaties vormgeven, situaties hanteren, animeren, arrangeren.	Wijze waarop het ingezet wordt in de praktijk
		(JVR4,2013) [1,12]	Spelen in en met de werkelijkheid	
		(JVR3,2013) [1,13]	Inzetten van instrumenten	
		(JvR4,2013) [1,15]	Sfeer neerzetten, dingen op andere manier doen	
		(DB2,2013) [1,22]	In de kleine hoekjes	
		(JvR3,2013) [1,5]	Non-verbale	Non-verbaal
		(JvR6,2013) [1,16]	Non-verbale	
2. Wat zijn kenmerken van structureel inzetten van muzisch-agogisch werken in de praktijk?	Het structureel inzetten van muzisch-agogisch werken	(DB1,2013) [2,1]	Agogisch is doelgericht	Doelgericht
		(DBslot, 2013) [2,2]	Weet waarom je dingen doet	
		(DBSlot, 2013) [2,3]	Schema als middel	Schema
		(DBSlot,2013) [2,4]	Invulling vanuit de reflectie	Reflectie
3. Wat zijn best practices van een social worker die	Best practices	(JvR6,2013) [3,1]	Vrijplaatsen	Creëren van vrijplaatsen
		(DB3,2013) [3,2]	Leren emoties hanteren	Emoties

(structureel) muzisch-agogisch in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?				hanteren
4. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die structureel muzisch-agogisch werkt in de jeugdhulpverleningspraktijk?	Kenmerken, eigenschappen en de grondhouding die nodig zijn	(JvR4,2013) [4,1]	Op zoek naar patronen die belemmerend zijn	Zelfreflectie
		(JvR4,2013) [4,9]	Problematiseren: vragen stellen bij vanzelfsprekendheden	
		(DB4,2013) [4,26]	Reflecteren als basis	
		(DB4,2013) [4,15]	Openstaan voor andere wegen	
		(JvR5,2013) [4,2]	Repertoire als houding	Repertoire
		(JvR5, 2013) [4,3]	Koffer met ervaring, repertoire	
		(DB4,2013) [4,16]	Vaardigheden om andere middelen te gebruiken	
		(DB4,2013) [4,17]	Rugzak	
		(JvR4,2013) [4,7]	Lef	Gaan doen, toepassen
		(JvR4,2013) [4,8]	Verantwoorde risico's durven nemen	
		(DB5,2013) [4,27]	Toepassen	
		(JvR6,2013) [4,4]	Bewust zijn lichaamstaal	Bewust van houding
		(JvR4,2013) [4,5]	In het hier durven en kunnen zijn	
		(JvR5, 2013) [4,10]	Houding	
		(DB4,2013) [4,14]	Creatieve houding	
		(JvR4,2013) [4,6]	Aansluiten	Cliëntgericht, aansluiten
		(DB1,2013) [4,11]	Afstemmen	
		(DB1,2013) [4,12]	Appèlwaarden	
		(DB1,2013) [4,13]	Cliëntgericht werken	
		(DB4,2013) [4,25]	Cliëntgericht	
		(DB5,2013) [4,28]	Meekijken en bekwamen	
		(DB6,2013) [4,29]	Contact	
		(DB4,2013) [4,18]	Kennis van doelgroep	Kennis
		(DB4,2013) [4,19]	Kennis van de methode	
		(DB4,2013) [4,20]	Evidence based	
		(DB4,2013) [4,21]	Gespreksvaardigheden	
		(DB4,2013) [4,22]	Groepsdynamica	
		(DB4,2013) [4,23]	Zicht op problematieken	
		(DB4,2013) [4,24]	Systeemgericht	

Labeltabel a.d.h.v. interviews praktijkonderzoek

Deelvraag	Topics	Fragmenten	Label	Kernlabel
1. Wat houdt muzisch-agogisch werken in de hulpverlening in?	Muzisch-agogisch werken	(CB2, 2013) [1,1]	Sociaal gedrag	Sociaal gedrag
		(CB2,2013) [1,3]	Motoriek en niveau	Motoriek
		(SJ1,2013) [1,30]	Creatief en spelenderwijs leren	Creatief
		(AFG1,2013) [1,14]	Ludisch, creatieve interventies	
		(CB2,2013) [1,2]	Spiegelen	Spiegelen
		(MK2,2013) [1.12]	Humor, gedrag spiegelen, tegenovergestelde doen, keihard teruggeven	
		(AFG6,2013) [1,17]	Spiegelen, stiltes	
		(SJ2,2013) [1,35]	Teruggeven van gedrag	
		(CB2,2013) [1,4]	Knuffels	Knuffels
		(CB2,2013) [1,6]	Muziek maken en lezen	Muziek
		(MK2,2013) [1,9]	Weerthermometer	Methode
		(MK2,2013) [1,10]	Stoplichtmethode	
		(MK3,2013) [1,13]	Sport, knutselactiviteiten, klei, verkleiden, na spelen, uitbeelden	Knutselen
		(AFG3,2013) [1,16]	Sport, muziek knutselen	
		(JS2,2013) [1,20]	Gesprekken tijdens wandelen, knutselen, tekenen, voetballen	
		(LF3,2013) [1,42]	Paasbakjes	
		(CB2,2013) [1,5]	Toneelspel	Drama
		(AFG3,2013) [1,15]	Drama	
		(JS2,2013) [1,18]	Psycho-educatieboek	Psycho-educatie
		(JS2,2013) [1,19]	Anders als verbaal	Non-verbaal
		(MK1,2013) [1,8]	Andere middelen dan het verbale	
		(PP2, 2013) [1,21]	Sportavond	Sportactiviteiten
		(PP3,2013) [1,26]	Stoeien en hardlopen	
		(PP3,2013) [1,27]	Fietsen	
		(SJ2,2013) [1,34]	Sporten	
		(LF2,2013) [1,40]	Zwemmen en fietsen	
		(LF3,2013) [1,43]	Sport, squashen, tafeltennissen	
		(CB7,2013) [1,7]	Spelletjes	Spelen van spelletjes
		(MK2,2013) [1,11]	Fantasie, spelletjes, verhaaltjes	
		(PP2,2013) [1,24]	Wii	
		(LF2,2013) [1,39]	Spelletjes, tafelvoetbal	
		(pp2,2013) [1,22]	Verschillende activiteiten	Activiteiten
		(PP2,2013) [1,23]	Houtkloven	
		(PP3,2013) [1,28]	Geocaching	
		(LF1,2013) [1,37]	Doe-activiteit, bewerkstelligt	
		(LF2,2013) [1,38]	Met honden lopen en praten	
		(LF5,2013) [1,44]	Motor rijden	
		(PP2,2013) [1,25]	Speelse communicatie	Communicatie

		(PP3,2013) [1,29]	Woordgrappen	Humor
		(SJ2,2013) [1,31]	Spelenderwijs gesprek aangaan	
		(SJ2,2013) [1,32]	Inzetten van humor	
		(LF2,2013) [1,41]	Grappen en grollen	Voorbeeld geven
		(SJ2,2013) [1,33]	Zelf het voorbeeld geven	
		(SJ2,2013) [1,36]	Relativeren van gedrag	Relativeren
2. Wat zijn kenmerken van structureel muzisch-agogisch werken in de praktijk?	Het structureel inzetten van muzisch-agogisch werken	(CB6,2013) [2,1]	Specifieke situaties	Dagelijks en specifieke situaties
		(CB6,2013) [2,2]	Dagelijks	
		(CB6,2013) [2,3]	Periode	
		(MK3,2013) [2,5]	Kwaliteitenspel	
		(MK3,2013) [2,6]	Afleiding, grapjes	
		(AFG2,2013) [2,10]	Drie huizen	
		(AFG5,2013) [2,12]	Dagelijks	
		(JS2,2013) [2,13]	Doelen	
		(JS2,2013) [2,14]	Picto's	
		(JS5,2013) [2,16]	Signaleringsplan	
		(JS5,2013) [2,17]	Dagelijks en specifieke situaties	
		(PP2,2013) [2,20]	Beloningssysteem	
		(PP5,2013) [2,21]	Alledaagse dingen	
		(SJ2,2013) [2,23]	Vakantieprogramma	
		(SJ5,2013) [2,25]	Dagelijks handelen	
		(LF5,2013) [2,26]	Dagelijks	
		(LF5,2013) [2,27]	Doel	
		(LF5,2013) [2,28]	Niet gepland	
		(LF6,2013) [2,29]	Automatische piloot	
		(CB7,2013) [2,4]	Onbewust bekwaam inzetten	Onbewust bekwaam
		(JS6,2013) [2,18]	Onbewust bekwaam, cirkel	
		(PP1,2013) [2,19]	Onbewust inzetten	
		(SJ5,2013) [2,24]	Meer onbewust, dan bewust	
		(AFG6, 2013) [2,11]	Onbewust en Bewust bekwaam	
		(MK3,2013) [2,7]	Kleine dingen, daarna praten	Kleine dingen
		(MK5,2013) [2,8]	Dagelijks, overleggen in team	Overleg binnen het team
		(JS3,2013) [2,15]	Afstemmen	
		(MK6,20123) [2,9]	Bewust, automatisch	Bewust bekwaam
		(AFG6, 2013) [2,11]	Onbewust en Bewust bekwaam	
		(PP6,2013) [2,22]	Bewust bekwaam	
3. Wat zijn best practices van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werken in de jeugdhulpverleningspraktijk (6-18 jaar) werkt?	Best practices	(CB2,2013) [3,1]	Groepsactiviteit	Activiteit
		(SJ2,2013) [3,16]	Het kind zelf iets laten doen	
		(JS3,2013) [3,10]	Trein met complimenten-wagonnetjes	
		(SJ2,2013) [3,17]	Verwerken van emoties door schilderen	
		(CB2,2013) [3,2]	Op een speelse wijze leren	Spel en fantasie

		(AFG2,2013) [3,8]	Spiegelen, grapje, spel met leerrendement	
		(CB2,2013) [3,3]	Kamers opruimen	
		(CB7,2013) [3,5]	Inzetten van spel	
		(MK3,2013) [3,7]	Denkbeeldige voicemail	
		(JS3,2013) [3,9]	Dobbelsteen bij spelafpraak	
		(PP3,2013) [3,11]	Spelend corrigeren	
		(CB3,2013) [3,4]	Nabijheid bieden	
		(SJ2,2013) [3,13]	Het weer terugleggen bij de cliënt	
		(SJ2,2013) [3,15]	Ontwikkelen van de zelfredzaamheid en zelfvertrouwen	
		(CB7,2013) [3,6]	Regie houden	
		(PP6,2013) [3,12]	De zachte kant naar boven halen	
		(SJ2,2013) [3,14]	Wegnemen van negativiteit en spanning	
4. Wat zijn kenmerken, eigenschappen en de grondhouding van een social worker die (structureel) muzisch-agogisch werkt in de Jeugdhulpverlenings-praktijk?	Kenmerken, eigenschappen en de grondhouding die nodig zijn.	(CB3,2013) [4,1]	Durven en niet blindstaren op probleemgedrag	Inzicht in de ontwikkeling en het gedrag het kind
		(CB8,2013) [4,2]	Niveau en beeld van het kind	
		(CB8,2013) [4,8]	Lezen over het kind	
		(AFG7,2013) [4,17]	Inzicht, inspelen	
		(SJ7,2013) [4,40]	Inzicht in de ontwikkeling van kinderen	
		(PP5,2013) [4,28]	Pubergedrag als spel	
		(PP7,2013) [4,30]	Gedrag als middel zien	
		(CB8,2013) [4,3]	Creativiteit en flexibiliteit	Creatief
		(MK7,2013) [4,9]	Creatief	
		(MK7,2013) [4,10]	Eigen hobby	
		(AFG7,2013) [4,22]	Creativiteit	
		(SJ7,2013) [4,39]	Creativiteit en humor	
		(CB8,2013) [4,3]	Creativiteit en flexibiliteit	
		(MK7,2013) [4,14]	Flexibiliteit, speelsheid	flexibiliteit
		(AFG7,2013) [4,23]	Flexibel	
		(JS7,2013) [4,25]	Combinatie flexibel, ruimdenkend en eigen visie	
		(LF7,2013) [4,44]	Flexibiliteit	
		(PP7, 2013) [4,29]	Ruimte en flexibiliteit	
		(PP7,2013) [4,31]	Acceptatie dat het anders gaat	
		(CB8,2013) [4,4]	Kaderen	Begrenzen, structuur
		(CB8,2013) [4,6]	Balans houden	
		(PP7,2013) [4,33]	Begrenzing	
		(AFG7,2013) [4,24]	Structuur	
		(CB8,2013) [4,5]	Grondhouding	Speelse, creatieve grondhouding
		(PP7,2013) [4,34]	Speelse houding	
		(SJ7,2013) [4,41]	Grondhouding	
		(AFG7,2013) [4,18]	Vindingrijk	
		(SJ7,2013) [4,38]	Muzisch zijn	

		(CB8,2013) [4,7]	Luister naar het kind	Aansluiten
		(MK7,2013) [4,11]	Observeren, aansluiten	
		(LF7,2013) [4,45]	Aansluiten	
		(MK7,2013) [4,12]	Overleggen met team	Overleg
		(LF7,2013) [4,46]	Overleg	
		(JS7,2013) [4,27]	Openstaan voor hulp	
		(MK7,2013) [4,16]	Theoretische kennis, reflecteren	Kennis
		(JS7,2013) [4,26]	Kennis methodieken	
		(MK7,2013) [4,15]	Enthousiasme	Enthousiasme
		(AFG7,2013) [4,20]	Enthousiasmerend	
		(LF7,2013) [4,47]	Enthousiast	
		(AFG7,2013) [4,19]	Motiverend	Motiverend, optimisme
		(PP7,2013) [4,35]	Optimisme	
		(LF7,2013) [4,42]	Motiveren, overwicht	
		(MK7,2013) [4,13]	Humor	Humor
		(PP7,2013) [4,32]	Humor	
		(SJ7,2013) [4,39]	Creativiteit en humor	
		(LF7,2013) [4,43]	Niet te zwaar aanzetten	
		(MK7,2013) [4,16]	Theoretische kennis, reflecteren	Zelfreflectie
		(AFG7,2013) [4,21]	Zelfreflectie	
		(SJ7,2013) [4,37]	Reflectievermogen	
		(SJ7,2013) [4,36]	Gezond verstand	Gezond verstand

Bijlage F: Tabel muzisch-agogisch werken in de praktijk aan de hand van het 3RCE-schema

	Muziek	Beeldend vormen	Drama	Taalexpressie	AVM (audiovisueel)	Spel en bewegen	Overige middelen
Creatief	Muziek maken (CB2,2013) [1,6]	Knutselen (CB2,2013) [1,3]	D.m.v. knuffels praten (CB2,2013) [1,4]	Woordgrap-pen (PP3,2013) [1,29]	Spelen op de Wii (PP2,2013) [1,14]	Spelletjes zoals: wie er eerste klaar is. (MK2,2013) [1,11]	
	Muziekje gaan maken (AFG3,2013 [1,16]	Knutselacti-viteiten (MK3,2013) [1,13]	Toneelspel (CB2,2013) [1,5]		Geocaching (PP3,2013) [1,28]		
		Klei (MK3,2013) [1,13]	Uitbeelden (MK3,2013) [1,13]				
		Knutselen (AFG3,2013 [1,16]					
		Knutselen (JS2,2013) [1,20]					
		Tekenen (JS2,2013) [1,20]					
		Houtkloven (PP2,2013) [1,23]					
		Kaarten maken (SJ2,2013) [1,33]					
		Schilderen (SJ2,2013) [1,33]					
		Paasbakjes maken (LF3,2013) [1,42]					
Reflectief			Gedrag relativeren (SJ2,2013) [1,36]	Humor (MK2,2013) [1,12]		Gesprekken tijdens wandelen (JS2,2013) [1,20]	
				Psycho-edu-catieboek (JS2,2013) [1,18]			
				Humor (PP2,2013) [1,25]			

				Humor (SJ2,2013) [1,32]			
				Grappen en grollen (LF2,2013) [1,41]			
Expressief		Weerther- mometer (MK2,2013) [1,9]	Verkleiden (MK3,2013) [1,13]				
		Stoplichtme- thode (MK2,2013) [1,10]	Drama (AFG3,2013) [1,15]				
		Uitvinderij: werken met knutseltech- nieken. (pp2,2013) [1,22]	Met je uitdrukking dingen voor elkaar krijgen. (AFG6,2013) [1,17]				
Receptief	Het gebruik maken van bepaalde stiltes (AFG6,2013) [1,17]			Iets vertellen van Piet Piraat (MK2,2013) [1,11]			
				Lezen (CB2,2013) [1,6]			
Reproductief	Zingt van K3 (MK2,2013) [1,11]		Spiegelen (CB2,2013) [1,2]	Verhaaltjes (MK2,2013) [1,11]		Spelletjes doen (CB7,2013) [1,7]	Bakken (PP2,2013) [1,22]
			Gedrag spiegelen (MK2,2013) [1,12]			Sport (MK3,2013) [1,13]	
			Keihard teruggeven (MK2,2013) [1,12]			Voetballen (AGF3,2013) [1,16]	
			Tegenoverge- stelde doen (M2,2013) [1,12]			Tikkertje (AGF3,2013) [1,16]	
			Naspelen (MK3,2013) [1,13]			Gesprekken tijdens wandelen (JS2,2013) [1,20]	
			Spiegelen (AFG6,2013) [1,16]			Voetballen (JS2,2013) [1,20]	

			Teruggeven van gedrag (SJ2,2013) [1,35]			Sportavond (PP2,2013) [1,21]	
						Bowlen (PP2,2013) [1,22]	
						Stoeien (PP3,2013) [1,26]	
						Sporten (PP3,2013) [1,26]	
						Hardlopen (PP3,2013) [1,26]	
						Fietsen (PP3,2013) [1,27]	
						Voetballen (SJ2,2013) [1,34]	
						Sporten (SJ2,2013) [1,34]	
						Boksen (SJ2,2013) [1,34]	
						Turnen (SJ2,2013) [1,34]	
						Met honden lopen (LF2,2013) [1,38]	
						Tafelvoetballe n (LF2,2013) [1,38]	
						Zwemmen (LF2,2013) [1,40]	
						Fietsen (LF2,2013) [1,40]	
						Squashen (LF3,2013) [1,43]	
						Tafeltennissen (LF3,2013) [1,43]	
						Motorrijden (LF5,2013) [1,44]	

Bijlage G: Best practices gekoppeld aan de kwaliteiten van een muzisch-agogisch werker

Inzicht in verloop van situaties, creativiteit, vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen

- *'De kinderen op de groep zijn erg geïnteresseerd in het overdragen. Pas geleden was er een situatie dat één van de kinderen een pakje chocolademelk op de grond had gegooid. Een paar kinderen vielen af en we wisten zeker dat één van de vier kinderen het gedaan moest hebben. We hadden een sterk vermoeden dat uiteindelijk ook klopte. De andere begeleidster wilde het mysterie oplossen door te zeggen dat degene die het gedaan had het kon melden en dat er dan niets aan de hand zou zijn. Op dat moment werd er niets gezegd. Er werd besloten dat de kinderen die het konden zijn voor strafeerder naar bed mochten. Toen we thuis kwamen wilde één van die kinderen met de andere drie een hartig woordje spreken. Toen werd het idee gebracht door één van mijn collega's dat ze wel konden overdragen. In hun situatie betekende dat ze afgezonderd van de andere kinderen met een begeleider gingen praten. De vier jongens hadden besloten dat ze met die begeleider om de beurt ging praten en dan zeggen of hij het wel of niet heeft gedaan. Uiteindelijk heeft de echte dader zich gemeld. De kinderen mochten toen op hun gewone bedtijd naar hun bed' (S1, Leger des Heils, 2013).*
- *'Bij het emotiegroepje wordt er aan de hand van verhaaltjes en situaties gepraat over emoties. Naast het gesprek wordt er ook gebruik gemaakt van muzische methoden om het over emoties te hebben, zoals het maken van tekeningen en het werken aan opdrachten. Het komt echter ook voor dat er voor wordt gekozen om het kind de mogelijkheid te bieden om het niet tot een straf te laten escaleren. Dit bewerkstelligt de leiding door de kinderen af te leiden of te spiegelen. Het afleiden gebeurt door een spelletje te spelen of iets leuks met een kind te gaan doen. Wanneer een kind in een boze bui is en niet mee wil werken kiest de leiding er soms voor om het kind te imiteren, maar dan overdreven. Hier door kan een kind soms in de lach schieten en 'vergeten' dat hij of zij eigenlijk boos was' (S2, Leger des Heils, 2013).*

Inzicht in de ontwikkeling van kinderen, gezond verstand, kaders van de activiteit, structuur

- *'De meeste kinderen zijn erg druk voor het slapen gaan en het is dan ook moeilijk om ze in bed te krijgen. Om de kinderen meer rust te bieden voor ze naar bed gaan worden ze voorgelezen. Het boek mogen ze zelf kiezen. Door het lezen worden de kinderen rustiger en is het gemakkelijker om ze naar bed te brengen. Tevens helpt het de kinderen zelf ook om rustig te worden' (S2, Leger des Heils, 2013).*

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, flexibiliteit, creativiteit

- *'Een jongen bij ons op de groep kan als hij boos is erg impulsief gedrag vertonen. Hij doet dan dingen waar hij achteraf spijt van heeft. Er deed zich zo'n situatie voor en de groepsleider besloot om de jongen uit het conflict te halen, door hem even apart te zetten. Hier gaf ze hem een blad en een paar potloden. Hij tekent graag en dit is voor hem een manier om rustig te worden. Na een kwartier apart te hebben gezeten ging de groepsleider een gesprekje met hem aan om te vragen wat er was gebeurd. Hij had hier over nagedacht en wist dat hij niet had moeten schelden. Hier na kon hij rustig op de groep terug komen' (S2, Leger des Heils, 2013).*

Je moet motiverend kunnen zijn, aansluiten bij belevingswereld van de cliënt, luisteren naar het kind, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau, creativiteit

- *'Bij ons op de groep woont ene jongen die hoog begaafd is. Hij heeft vaak vernieuwende ideeën, maar die worden door de andere kinderen verworpen. Het gevolg is dat er vaak gebeurt wat de andere willen. De groepsleider besloot om aan het kind te vragen om een verhaal te schrijven hoe hij het graag zou willen. Hij mocht zelf bepalen wat hij wilde schrijven en waarover. Dit wilde hij wel. Op deze manier kreeg hij de kans om iets te maken waar van hij zelf bepaalde hoe het zou gaan worden' (S2, Leger des Heils, 2013).*

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, observeren, creativiteit, luisteren naar het kind

- *'Ze kleien bijvoorbeeld regelmatig, en geven dan allerlei betekenissen aan het materiaal. Ik vind het leuk om daarop door te vragen en mee te gaan in de fantasie van de kinderen' (S3, 's Heeren Loo, 2013).*

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, kaders van de activiteit, creativiteit, je moet motiverend kunnen zijn, inzicht in het verloop van de situaties, flexibiliteit, uitstralen dat je ervoor staat

- *'Er wordt altijd wel gezongen bij ons aan tafel na het eten. Gewone kinderliedjes. Nu was het alleen het geval dat er veel onrust aan tafel was. Normaal wordt er aan de kinderen gevraagd wat zij graag willen*

zingen. Dit keer begon één van de leidsters zelf al een liedje te zingen, hierdoor veranderde de sfeer gelijk en lag de focus van de kinderen gelijk op het zingen van liedjes. De sfeer sloeg om en iedereen deed mee met zingen in zover dit mogelijk was' (S4, Trajectum, 2013).

Structuur geven, theoretische kennis, ontspannen zijn

- *'De spreuk voor het slapen gaan, op een schriftje geplakt wat er allemaal naar school moet met behulp van plaatjes. Spreuk voor het eten en na het eten (rust moment en duidelijk start en afsluit moment voor de kinderen) en een spreuk voor het slapen gaan met zijn allen. Als het druk is op de groep alles te gaan schoonmaken in huis en opruimen, dit met het idee dat het in je hoofd ook weer wat opgeruimder word en je hiervan rustiger van wordt en even met je lichaam bezig te zijn zodat je, je (denk) hoofd even kan uitzetten en rust en regelmaat heb. Ook is er een jongetje die voetbalplaatjes kan verdienen als hij goed gedrag vertoont' (S5, LSG Rentray, 2013).*

Aansluiten bij de beleavingswereld van de cliënt, goed naar het kind kijken en het niveau, vindingrijk zijn en op de juiste situaties inspelen

- *'Een paar meisjes schreven samen een rap waarin dingen uit het verleden en hun toekomst plannen beschreven werden. Eigenlijk is dat een onaangestuurde muzisch agogische interventie' (S6, LSG Rentray, 2013).*

Humor, zie het gedrag als middel om met bepaalde situaties om te gaan, gezond verstand, inzicht in het verloop van de situaties, speelsheid

- *'Toen een jongere onderuit gezakt op de bank en met haar voeten op de tafel zit, deed een collega dit na. Hij hoefde niks te zeggen en liet de jongere door middel van spiegelen bewust worden van haar verkeerde houding. Dat spiegelen zie ik ook vaak terug in verbale vormen. Als een meisje iets op gebiedende wijs zegt, hoeft een collega dit alleen maar te spiegelen door het te herhalen om de cliënt in te laten zien dat dit onacceptabel is. Deze muzische grondhouding zie ik bij heel het personeel in meer of mindere mate terug' (S6, LSG Rentray, 2013).*
- *'Tijdens de overdracht van de verschillende jongens kloppen sommige jongeren op de deur om dingentjes te vragen aan de groepsleiding. Deze doen net alsof ze hen niet horen en gebaren terug. De jongens lachen hier om en snappen de boodschap: tijdens de overdracht niet onbenullige dingen vragen aan de groepsleiding' (S9, LSG Rentray, 2013).*
- *'Tijdens het avondeten reageert een meisje op de groep erg theateraal en overdreven. Ze wordt hier een paar keer op aangesproken, maar dit lijkt niet te helpen. Mijn (mannelijke) collega imiteert het meisje bijna helemaal en hierdoor schiet de groep in de lach. Het meisje lacht ook en gaat daarmee uit haar aangenomen. Nadat de groepsleiders iedereen weer rustig heeft gekregen zei mijn collega, ik hoop dat het nu duidelijk is dat jou houding zo niet serieus is te nemen. Later paste het meisje haar gedrag aan' (S13, Trajectum, 2013).*

Vindingrijk zijn om op de juiste manier in te spelen, aansluiten bij de beleavingswereld van de cliënt, creativiteit, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau, observeren, theoretische kennis

- *'Zo is er voor een meisje die moeilijk haar gevoelens kan uiten een emotiepoppetje gemaakt. Hier kan zij allemaal verschillende gezichtjes op laten zien met een cijfer van 1 tot 10 er bij. Zo kan zij toch op die manier vertellen hoe zij zich voelt' (S7, Fornhese, 2013).*
- *'Jongetje heeft vaak emoties waarvan hij niet weet wat hij er mee aan moet. Vaak weet hij zelf niet of hij boos is of verdrietig. Hier willen we hem bij gaan helpen door bij hem een dierenprogramma te starten. Dit houdt in dat er in zijn situatie dieren symbool staan voor zijn emotie. Hij kan bijvoorbeeld zo trots zijn als een pauw. Maar ook zo aanvallend als een leeuw. Wij denken dat dit voor hem een manier is om op een positieve manier om te gaan met zijn emoties' (S7, Fornhese, 2013).*
- *'Ook heb ik gezien dat een collega aan een jongen vroeg of diegene een schilderij wilde maken over het fietsen naar school. Deze jongen heeft moeite met fietsen en door dat schilderij te schilderen kan hij zijn emotie over het fietsen kwijt en weten we als groepsleiding hoe hij het vindt' (S8, Juzt, 2013).*
- *'Bijvoorbeeld een kind is redelijk onrustig uit school gekomen. Het kind is uit zichzelf vaker onrustig en kan zich dan niet goed concentreren. Luisteren gaat dan ook moeilijker. Om te voorkomen dat het kind de andere kinderen op de groep meeneemt in zijn onrustig gedrag, stelt een begeleider voor dat ze samen even een potje voetballen. Voetballen is de hobby van het kind en door het bewegen kan het kind de gedachten verzetten. Het is vaker gebleken dat het beschreven kind, minder onrustig wordt van voetballen. Wel moet er dan gekeken worden of er buiten niet te veel andere prikkels zijn (andere kinderen*

op het terrein). Tijdens het voetballen krijgt het kind zijn beweging, maar ook (persoonlijke) aandacht van een begeleider. De muzische interventie richt zich op de mogelijkheden en krachten, competenties, van het kind. Waardoor de methodiek van Trajectum, Kinabu ook hierin wordt gevolgd' (S13, Trajectum, 2013).

Optimisme, enthousiasme, je moet motiverend kunnen zijn, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau, aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt

- 'Ook heb ik voorbeelden gezien van het stimuleren van de creativiteit. Een collega van mij is DJ en pas was hij samen met een jongen allerlei remixen aan het maken, waarna de collega ook benoemde dat het goed ging bij de jongen en dat hij talent had en door moest gaan. Ik vond het mooi om te zien hoe de jongen groeide bij dat compliment' (S10, De Hoenderloogroep, 2013).

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, creativiteit

- 'Sjoelen met N. Dit vond hij erg leuk. Zo krijgt hij positieve aandacht' (S11, Juvent, 2013).

Theoretische kennis, kaders van de activiteit, inzicht in verloop van situaties, vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen, aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, observeren, creativiteit

- 'Er worden veel spelletjes gedaan. Op momenten dat de situatie door verveling uit de hand dreigt te lopen of gewoon op ingeplande momenten. De kinderen genieten hiervan en leren er door samen te spelen' (S12, Driestroomhuizen, 2013).

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, inzicht in verloop van situaties, luisteren naar het kind

- 'Buiten spelen. Even naar de speeltuin of gewoon op de schommel in de achtertuin, de kinderen kunnen echt even hun energie kwijt als ze buiten zijn. Als het niet regent gaan ze voordat ze naar bed gaan altijd even buiten spelen. In die zin wordt het dus bewust ingezet omdat ze dan wanneer ze naar boven gaan hun energie kwijt zijn en minder snel gaan klieren bij het naar bed gaan' (S12, Driestroomhuizen, 2013).

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, creativiteit, vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen, overleggen in het team, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau, inzicht in de ontwikkeling van de kinderen, theoretische kennis, kaders van de activiteit

- 'De leeftijd waar de kinderen in bevinden, is een leeftijd waar seksualiteit een bepaalde rol gaat spelen. Het werd duidelijk dat dit ook bij de tieners op de groep aan het spelen was. Er kwamen vragen over seksualiteit, er werden grapjes gemaakt en het werd duidelijk dat de meisjes het eigenlijk nog wel lastig vonden om grenzen aan te geven. Daarom hebben de groepsleiders besloten om het 'Vlaggenspel' in te zetten. Het vlaggenspel is een methodiek waarin seksualiteit met tieners kan worden besproken met een lach. Tijdens het spelen van het vlaggenspel bespreekt een groepsleider (zelfde geslacht als spelende kinderen) met twee kinderen verschillende onderwerpen omtrent seksualiteit. Dit doet de groepsleider door middel van tekeningen met verschillende situaties. Zo wordt er bijvoorbeeld afgebeeld dat twee kinderen elkaar een kus geven, terwijl de ander dat leuk vindt of juist niet. Deze tekening wordt laten zien aan de kinderen en er wordt aan hen gevraagd om de vlag die volgens hen bij de tekening past te laten zien. Er zijn vier verschillende soorten vlaggen: de groene (dit vind ik oké), de gele (dit vind ik niet geheel oké), de rode (dit vind ik niet oké) en de zwarte (dit vind ik helemaal niet oké, dit vind ik niet kunnen). Nadat de vlaggen omhoog zijn gegaan, vraagt de groepsleider waarom die bepaalde vlag en gaan ze vervolgens met elkaar in gesprek' (S13, Trajectum).

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, creativiteit, theoretische kennis, goed naar het kind kunnen kijken en het niveau, speelsheid

- 'Door middel van een tekening uitgelegd wat zijn leerpunten zijn en hoe die gingen vandaag' (S14, Trajectum, 2013).

Speelsheid, flexibiliteit, creativiteit, vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen, je moet motiverend kunnen zijn, enthousiasme, zie het gedrag ook als middel om met een bepaalde situatie om te gaan

- 'Een kind wilde niet naar boven om zijn kamer op te ruimen. Een collega zei toen "Wie het eerste boven is!" en het kind was gelijk boven' (S15, Leger des Heisl, 2013).

Creativiteit, vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen, aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, speelsheid, flexibiliteit

- *‘Een kind is boos, omdat er iets van hem is afgepakt. Een collega begint een verhaaltje te vertellen met “Er was eens een jongentje...” en het jongentje maakt het zelf af’ (S15, Leger des Heils, 2013).*

Inzicht in verloop van situaties, uitstralen dat je ervoor staat, je moet motiverend kunnen zijn, luisteren naar het kind

- *‘Meisje kwam erg chagrijnig uit school. Had ruzie gehad met een meisje. Collega speelt een spelletje met haar om haar uit haar negatieve spiraal te halen’ (S16, LSG Rentray, 2013).*

Observeren, inzicht in de ontwikkeling van het kind, theoretische kennis, creativiteit, speelsheid, ontspannen zijn

- *‘Jongen laat niets van zijn emoties zien. Hij is met de lego aan het spelen en collega gaat door middel van de lego proberen om contact met hem te maken en iets van zijn emoties op dat moment proberen te ontdekken’ (S16, LSG Rentray, 2013).*

Humor, vindingrijk zijn om op de juiste situaties in te spelen, speelsheid, het gedrag als middelen zien om met bepaalde situaties om te gaan

- *‘Op de groep is vooral veel humor te zien wat als muzische interventie wordt gebruikt. Een voorbeeld hiervan is een jongen die zonder schoenen naar buiten gaat, terwijl hem is gezegd dat hij eerst zijn schoenen aan moet doen, voordat hij naar de trampoline loopt. De opmerking die wordt gemaakt is: “J., volgens mij is de zool onder je schoenen uitgevallen!”. Op deze manier blijft de sfeer ontspannen, maar weet J. dat hij toch echt zijn schoenen aan moet doen’ (S17, Trajectum, 2013).*

Aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt, theoretische kennis, zie het gedrag ook als middel om met een bepaalde situatie om te gaan, creativiteit, aansluiten bij de belevingswereld van de cliënt

- *‘Tot slot is me opgevallen dat het zeggen van ‘sorry’ ook muzisch wordt vorm gegeven. Wanneer een kind zijn excuses aan moet bieden aan een ander kind of een PM’er [Pedagogisch Medewerker] wordt er een tekening of een kaart gemaakt. Met een verbale ‘sorry’ en de tekening wordt vervolgens het excuus aangeboden. (...) op het moment dat ze bezig zijn met hun kaart/tekening lijken ze rustiger te worden en doen ze ook wat er van hen wordt gevraagd’ (S17, Trajectum, 2013).*

Bijlage H: Muzische profielen van de derdejaars studenten met de minor CAW

Student 1 (S1,2013)

Verder hebben we met de PD dagen (professionaliseringsdagen) als groep B bij elkaar gezeten om het een en ander op papier te zetten over wat een muzisch agoog zou moeten/kunnen beheersen. Hier is het volgende uit voort gekomen:

- out of the box denken en handelen
- te kunnen observeren & signaleren
- aansluiten bij cliënt - en daarbij vaste bestaande kaders los kunnen laten
- mogelijkheden bij cliënt ontdekken
- gebruik maken van muzische activiteiten als muziek, drama, humor, spel, sport, beeldend
- cliënt ruimte geven voor eigen ideeën
- eclectisch werken (per situatie kijken naar wat goed is voor het kind en dus ook een andere methodiek of instap gebruiken per situatie. Kijken naar de behoefte van het kind en hierbij aansluiten)
- flexibel (om met de gegeven situatie om te gaan)
- eigen denkpatroon los te laten

Student 2 (S2,2013)

Als ik mijn eigen mening/visie en mijn ervaring/feedback die ik in stage opdoe combineer, kom ik tot de conclusie dat iemand die creatief-agogisch werkt de volgende dingen leert, doet en integreert in zijn grondhouding:

- Niet uitgaan van stickers, indicaties en stoornissen bij je cliënt, maar je cliënt als persoon zien, door hem/haar te observeren en mogelijkheden en moeiten te signaleren.
- Aansluiten bij je cliënt en diens mogelijkheden en interesses.
- De mogelijkheden van je cliënt stimuleren en te belonen. Werken aan het hebben van positieve, bemoedigende ervaringen.
- Aansluiten en afstemmen met je omgeving, je team en doelgroep. Deel je kennis en ervaring met je collega's om zo tot nieuwe inzichten te komen.
- Gebruik kunnen maken van verschillende (muzische) middelen zoals kunst, beeldende materialen, spellen, muziek, toneel en sport. Durf ook te werken met beperkingen, roei met de riemen die je hebt.
- Open staan voor nieuwe ideeën, nieuwe middelen en verrassende ervaringen.
- Te werken vanuit een plan of structuur.
- De balans kunnen vinden tussen flexibel zijn en structuur bieden. De situatie moet voor de cliënt duidelijk en veilig zijn, maar niet benauwend.
- Een gevoel voor humor en vreugde hebben. Bij veel cliënten ontbreekt het aan vreugde. Ik merk in mijn praktijk dat 'lol hebben' - mits goed gedoseerd - al veel stimulans kan geven.
- Buiten de gezette kaders te durven denken als het gaat om interventies plegen. Out of the box denken én werken.
- Ten slotte: Menselijk zijn. Laat je gevoel en je gedachten niet achter maar wees een mens bij je cliënt. Een professioneel mens, met grenzen, maar durf jezelf te zijn als hulpverlener.
- Om een voorbeeld te noemen: Als een cliënt mij vertelt dat zij is misbruikt en hierbij spontaan moet huilen, reageer ik als mens en niet via een protocol.
- Ik denk dat bovenstaande punten goede eigenschappen zijn voor een creatief agogisch werker en diepgang geven aan de hulpverlening, wanneer zij methodisch ingezet worden.

Student 3 (S3,2013)

Muzisch Profiel. De creatief-agogisch werker is in staat om:

- out of the box the denken
- te observeren en signaleren
- aan te sluiten bij de cliënt
- de cliënt te volgen in plaats van zelf de leiding te nemen
- cliënten zelf tot hun ontdekkingen te laten komen en geeft dus niet alles prijs.
- geduldig te zijn met betrekking tot het proces.
- mogelijkheden bij cliënten te ontdekken en te stimuleren

- gebruik te maken van verschillende muzische middelen, zoals: muziek, spel, sport,
- drama, beeldend, humor.
- werkvormen te bedenken waardoor de cliënt kan communiceren over datgene waar geen woorden voor zijn.
- initiatief te nemen in het ondernemen van activiteiten
- de cliënt ruimte te geven
- flexibel om te gaan met deze ruimte
- flexibel en assertief om te gaan zijn aanspreekbaarheid (empathie en congruentie)
- al het bovengenoemde methodisch in te zetten ten behoeve van het welzijn van zijn Cliënten
- Tussen de cliënten te staan, veel op de groep te zijn waardoor je beter aan kan sluiten bij de cliënten

Student 4 (S4,2013)

Tijdens de PD2 hebben we met onze klas gepraat over wat wij denken dat van belang is voor een Creatief agogisch werker. We hebben een lijst gemaakt van dingen waarvan wij denken dat dat van belang is.

De Creatief Agogisch Werker is in staat om:

- Out of the box te denken
- Te observeren en te signaleren,
- Aan te sluiten bij en af te stemmen op de cliënt en al het andere (regels, gewoontes, hypotheses) los te laten,
- Mogelijkheden bij cliënten te ontdekken en te stimuleren,
- Gebruik te maken van verschillende muzische middelen, zoals: muziek, spel, sport, drama, beeldend, humor.
- De cliënt ruimte te geven,
- Flexibel om te gaan met deze ruimte,
- Flexibel en assertief om te gaan zijn aanspreekbaarheid (empathie en congruentie),
- Al het bovengenoemde methodisch in te zetten ten behoeve van het welzijn van zijn cliënten.

Student 5 (S5,2013)

Je zou dus praktisch:

- muziekinstrument moeten kunnen spelen (net zoals op de pabo)
- sociale kaart van activiteiten in de omgeving (bv. 'de mal' van YFC, sport voor kinderen met beperking, enz.)
- knutselkast bij houden (zorgen dat de mogelijkheden er zijn om creatief te werken)

In je houding:

- Open staan voor nieuwe ideeën
- Opzoek naar mogelijkheden
- Het menselijke in de zorg blijven zien (niet alleen maar protocollen en schema's)
- Het leren door te doen
- Aansluiten bij de cliënt en eigen kaders los laten (eclectisch werken)

Student 6 (S6,2013)

Lijst met kenmerken waar ik als muzisch agoog aan wil voldoen:

Hieronder volgt een lijst met kenmerken waaraan ik als agoog wil voldoen en waarvan ik vind dat een muzisch agoog hieraan moet voldoen. Een groot deel van deze lijst is tot stand gekomen door de bijeenkomst als groepje op de professionaliseringsdag.

Eigenlijk past een groot deel van deze kenmerken/competenties bij een groot onderwerp, het moet namelijk om de cliënt gaan en niet om de hulpverlener, hoewel deze niet vergeten mag worden.

- **Volgend:** samen met de cliënt *gaan* en niet zelf als agoog de lijn trekken waar naartoe moet gewerkt.
- **Aansluiten op de cliënt:** wat past bij de cliënt, ook hierin weer volgen en niet leiden als agoog (hoewel experimenteren ook kan, maar dat bespreek ik later).
- **Luisteren naar de cliënt:** luisteren naar de cliënt wanneer hij/zij de andere kant op wil/andere mogelijkheden ziet/valkuilen ziet, wanneer de cliënt vindt dat het niet goed gaat etc.
- **Het doel voor ogen houden:** de cliënt er in ondersteunen dat het doel centraal blijft staan en niet wordt vergeten.
- **Cliënt positief bekrachtigen:** de cliënt complimenteren en positief bekrachtigen in wat WEL goed gaat.

- **Bij de motivatie van de cliënt komen:** misschien wel het eerste/belangrijkste kenmerk voor een agoog. Het is namelijk nodig om te cliënt te kunnen blijven stimuleren en ook te enthousiasmeren om aan de gang te gaan/blijven. Blijven zoeken naar de mogelijkheden hierin.
- **Buiten de boekjes denken:** Of wel out-of-the-box kan voor de cliënt zorgen voor het ontdekken van nieuwe mogelijkheden/inzichten/kansen.
- **Observeren en signaleren:** het signaleren van verschillen in cultuur, normen en waarden tussen hem/haar en de cliënt die hij/zij begeleid. Maar ook andere signalen opvangen, zoals dat een cliënt iets niet/wel leuk vindt etc.
- **Het volgen van de cliënt:** met de bovenstaande signaleren ook iets doen, namelijk het volgen van de cliënt hierin (met als hoofddoel acceptatie).
- **Client laten ontdekken:** bijvoorbeeld een activiteit waar de cliënt erg goed in is of veel affiniteit mee blijkt te hebben, dat kan dienen als positieve ervaring/ontdekking (waarin bekrachtigd kan worden).
- **Het welzijn van de cliënt voorop stellen.**
- **Het welzijn van zichzelf niet vergeten:** niet te vergeten valt het feit dat ik/de agoog in het algemeen zichzelf hierbij niet voorbij mag lopen en ook zijn/haar grenzen moet aangeven! Dit ook ten behoeve van de cliënt, bijvoorbeeld als je denk dat iets jouw expertise voorbij gaat of er te veel problematiek bij komt kijken.

Student 7 (S7,2013)

Mijn muzisch profiel als sociaal werker

Ik heb vooral affiniteit met beeldend werken en taal. Beide vind ik erg leuk en vind ik dus ook leuk en makkelijk om te gebruiken voor een muzische interventie. Ik vind het leuk om dingen te bedenken en te organiseren. Ook vind ik het heel erg leuk om anderen (cliënten of collega's) hierin **mee te nemen** en ze enthousiast te zien over "een keer iets anders". Ik vind het tof als collega's/cliënten hier dan een **positieve ervaring** aan over houden. Muzische interventies/activiteiten gebruik ik hier ook vaak voor. Om even iets anders te doen met de cliënt. Vooral merk ik dat ik dit fijn vind om in te zetten als "**ontluchting**" (doel) en even het hoofd ergens anders naar te hebben. Ik denk dat dit allemaal ter sprake komt/is gekomen bij de verschillende doelgroepen waar ik de afgelopen jaren mee werkt(e). Specifiek bij deze doelgroep merk ik dat ik me wel wat terughoudender opstel/voorzichtiger ben. Dit omdat ik ergens misschien toch wel bang ben voor de reacties van cliënten op een bedachte activiteit. Ik trek het me te persoonlijk aan wanneer er niet enthousiast op wordt gereageerd door cliënten. Daarom is de opdracht van de presentie theorie misschien wel goed voor mij om **meer de cliënt te gaan volgen**. Ik ben benieuwd hoe ik dat ga ervaren, om daar bewust mee aan de slag te gaan. Ik wil mijn enthousiasme en mijn passie voor creatief agogisch werk niet teniet doen en gebruiken. Wat ik nog meer wil doen is toch meer uit mijn schulp kruipen en **experimenteren**. Ook met muzische dingen die voor mijzelf misschien **minder voor de hand liggen** (out-of-the-box, experimenteren, volgen). Voor mij is het vooral snel makkelijk om terug te grijpen op iets waar ik vertrouwd in ben. Hoewel het misschien wel veel leuker en beter kan zijn om iets te doen waar bijvoorbeeld de cliënt heel vertrouwd mee is en ik niet. Dan kan ik ook leren van de cliënt en voelt de cliënt zich misschien ook gevolgd, i.p.v. dat ik de lijn uitstippel. Wat me wel moeilijk lijkt is om tijdens het volgen wel een doel voor ogen te houden. Mij lijkt het moeilijk om een balans te vinden in volgen, maar toch de goede richting op te gaan. Maar misschien moet ik dat ook meer loslaten en gewoon gaan volgen. Daar ga ik in ieder geval mee oefenen tijdens de opdracht van de presentietheorie.

Ik hoef als muzisch agoog niet perfect te zijn, want het gaat om de ander. Als de ander zich gehoord voelt, is het misschien al perfect.

Student 8 (S8,2013)

Gezocht: Creatief Agoog

Voor een functie in de Nederlandse zorg zoeken wij een creatief agoog. Een opleiding SPH/MWD is vereist, daarnaast hebben wij specifieke eisen aan de creatief agoog. Deze eisen zijn opgesteld door Sanne Bakker en zijn geheel door haar visie ingevuld. Ik verwacht van deze hulpverlener dat hij voldoet aan mijn muzisch profiel, zoals kort beschreven hieronder.

-> Je bent open minded; je bent op zoek naar alternatieve oplossingen die het hulpverleningsproces ondersteunen. Daarnaast zoek je, met deze houding, wel naar verdieping van hetgeen je wilt gebruiken.

-> Je werkt cliëntgericht. Hierbij houd je je cliënt nauw in de gaten voor, tijdens en na de muzische interventie. Beschrijf in rapportage wat werkt en wat niet werkt. Ook is het belangrijk om met de cliënt te

bespreken hoe hij/zij zich onder de interventie voelde. In het geval van beperkte taalspraakontwikkeling moet je de cliënt nog beter in de gaten houden.

-> Je bent je bewust van de doelgroep waarmee je gaat werken. Je past je interventies aan op het niveau van de doelgroep en houdt de 3x L in de gaten(Lukt het? Loopt het? Leeft het?). Hier speel je, soms tijdens de interventie op in. Je zorgt voor genoeg uitdaging, maar ook goede kans op een succeservaring.

-> Je hebt geen ambitie om therapeut te zijn, maar kan goed samenwerken met de therapeuten. Je kan overleggen over opgedane ideeën en probeert de tips van de therapeuten uit. Daarmee probeer je concrete voorbeelden te verzamelen om je plek binnen de organisatie te versterken. Ook kan je daarmee de instelling laten zien dat muzisch werken, werkt!

Wij ontvangen van u graag een brief waarin u motiveert waarom u de creatieve professional bent, die wij zoeken!

Student 9 (S9,2013)

Profiel van een muzisch werker.

Belangrijk voor mij als muzisch werker is het werken vanuit de presentie. Ik merk bij mijn doelgroep (buurtcentrum met voornamelijk jongeren tot 16 jaar) dat zij zich pas voor mij openstellen nu ik maanden lang present ben. Present klinkt heel modieus maar voor het is niet meer dan de gewone dagelijkse belangstelling naar alledaagse gebeurtenissen. W. ter horst zou dit het 'herstel van het gewone leven' noemen. Het is belangrijk om er gewoon te zijn voor de cliënt, waardoor je elkaar leert kennen en een veilige omgeving kan en mag creëren om een laag dieper te komen in de persoonlijke belevenissen van jongeren. Daarnaast of daarbij is het belangrijk om 'out of the box' te denken en handelen, te kunnen observeren & signaleren. Hier vanuit aan te sluiten bij de cliënt, en daarbij vaste bestaande kaders los te laten om zo mogelijkheden te ontdekken bij de cliënt. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van muzische activiteiten als muziek, drama, humor, sport, spel en beeldende activiteiten. Bij het aanbieden hiervan is het goed om ruimte te laten voor de eigen ideeën van de cliënt, of juist te spelen met de ruimte die je de cliënt wil bieden. Bij het gebruik van muzische middelen is het dus belangrijk om eclectisch te werken (te kijken wat in welke situatie aansluit bij de behoefte van een cliënt). Als werker is een flexibele werkwijze belangrijk om in te spelen op een gegeven situatie. Vaak is het daarbij belangrijk om het eigen denkpatroon los te laten. Aan de andere kant moet de werker in balans zijn met eigen normen en waarden; zich thuis voelen bij de eigen handelswijze.

Student 10 (S10,2013)

De creatief-agogisch werker is in staat om:

- out of the box te denken
- te observeren en signaleren
- aan te sluiten bij en af te stemmen op de cliënt en al het andere (regels, gewoontes, hypothesen) los te laten
- mogelijkheden bij cliënten te ontdekken en te stimuleren
- gebruik te maken van verschillende muzische middelen, zoals: muziek, spel, sport, drama, beeldend, humor.
- de cliënt ruimte te geven
- flexibel om te gaan met deze ruimte
- flexibel en assertief om te gaan zijn aanspreekbaarheid (empathie en congruentie)
- al het bovengenoemde methodisch in te zetten ten behoeve van het welzijn van zijn cliënten

Student 11 (S11,2013)

Muzisch profiel

Hoe ik mij wil profileren als creatief agogoog/ muzisch werker naar mijzelf, mijn cliënt en de doelgroep

In mijn werk wil ik graag werken vanuit een deelnemer, aansluiten bij ieder zijn interesses en talenten (vraag en krachtgericht). De deelnemer is het uitgangspunt, en hierop wil ik aansluiten. Hierbij wil ik kijken naar wat de deelnemer nodig heeft om zijn of haar talenten tot uiting te laten komen. Ik wil hun helpen in het ontdekken van hun kwaliteiten en deze in te zetten. Ze mogen er zijn, en dat mag iedereen zien.

Ik zou graag willen werken vanuit een open houding/ blik en inbreng van de deelnemer. Hierin wil ik ervarings- en belevingsgericht te werk gaan. Doelen houd ik in mijn achterhoofd; niet op de voorgrond. Ik wil inspelen/improviseren en meebewegen met de deelnemer. Voor begeleider en deelnemer is beide ruimte; afwisseling van volgen en leiden. Zonder dat beiden zich erin verliest. Door het ontwikkelen van hun

kwaliteiten en talenten leren deelnemers automatisch zelfstandigheid, communicatie, spreken/ jezelf laten zien voor een groep, grenzen aangeven, hoe te functioneren in een groep, enzovoorts.

Iedereen is verantwoordelijk voor de zorg. Ik zou het graag zo willen zien dat alle begeleiders en deelnemers zorg dragen voor hun medemens. Dat het zorgaspect door iedereen wordt verdeeld. Met zijn allen probeert men dan ook te werken aan rust, orde en de dagelijkse dingen zoals de afwas. Ook zou ik graag zoveel mogelijk zelfstandigheid willen creëren bij de deelnemers. Dat ze zoveel mogelijk zelf doen en ik dit niet overneem omdat het sneller gaat. Ik zou graag ook willen werken vanuit de ecologische pedagogiek: kijken naar de omgeving; hoe reageert een deelnemer daar op. Ik denk dat men niet losstaat van de omgeving en dat de omgeving invloed heeft op het functioneren. Het kunnen functioneren is ook weer van belang om kwaliteiten en talenten te ontdekken en ontwikkelen. Daarom staat dit naar mijns inziens niet los van elkaar.

Door deelnemers de mogelijkheid te geven hun kwaliteiten en talenten te ontdekken in allerlei aspecten zoals toneelspel, muziek, dans, clownerie, poëzie, gedichten, scriptschrijven, kleding maken/ ontwerpen, decor bouwen; kunnen ze hierin groeien en ontwikkelen, zodat hun kwaliteiten ingezet kunnen worden. Het biedt hun waardering in hun 'zijn'; de gelegenheid om zichzelf te laten zien. Juist deelnemers met een beperking hebben kwaliteiten die 'gewone' mensen in onze samenleving zijn kwijtgeraakt, juist door hun verstandelijke vermogens. Dit is prachtig om te laten zien.

Student 12 (S12,2013)

Naar mijn idee zijn dit de eigenschappen en kwaliteiten die een muzisch agoog moet hebben.

Een muzisch agogisch werker werkt bewust door

- out of the box denken en handelen
- te kunnen observeren & signaleren
- aansluiten bij cliënt - en daarbij vaste bestaande kaders los kunnen laten
- Mogelijkheden bij cliënt ontdekken
- Gebruik maken van muzische activiteiten als muziek, drama, humor, spel, sport, beeldend
- cliënt ruimte geven voor eigen ideeën
- eclectisch werken (per situatie kijken naar wat goed is voor het kind en dus ook een andere methodiek of instap gebruiken per situatie. Kijken naar de behoefte van het kind en hierbij aansluiten)
- flexibel (om met de gegeven situatie om te gaan)
- eigen denkpatroon los te laten

Student 13 (S13,2013)

Hoe ziet het muzisch agogisch profiel er uit?

Naar aanleiding van de PD dagen heb ik een aantal belangrijke punten die voor mij belangrijk zijn als muzisch-agogisch werker

Het profiel van de muzisch agogisch werker:

- Out of the box denken en handelen
- Te kunnen observeren & signaleren
- Aansluiten bij cliënt - en daarbij vaste bestaande kaders los kunnen laten
- Mogelijkheden bij de cliënt zien, cliënt deze mogelijkheden laten ontdekken
- Gebruik maken van muzische activiteiten als muziek, drama, humor, spel, sport, beeldend en deze middelen methodisch in te zetten ten behoeve van de cliënt
- Speelsgewijs mensen benaderen door inzetten van de genoemde muzische middelen
- Cliënt ruimte geven voor eigen ideeën, cliënt centraal
- Eclectisch werken, per situatie kijken naar wat goed is voor de cliënt en dus ook een andere methodiek of instap gebruiken per situatie. Kijken naar de behoefte van de cliënt
- Flexibele houding
- Eigen denkpatroon los laten
- Hulpverleners met je hart, met passie

Bijlage I: Procedure

- ❖ Plan van aanpak gemaakt.
- ❖ Literatuur verzamelen en lezen.
- ❖ Opzet logboek gemaakt en per dag bijgehouden.
- ❖ Interview vragen Jan van Rosmalen opgesteld.
- ❖ Interview met Jan van Rosmalen gepland en verteld dat we het interview zouden opnemen. Hierbij hebben we ook de interviewvragen gemaïld en aangegeven dat het interview ongeveer 1 uur zou duren.
- ❖ Interview met Jan van Rosmalen gehouden op de Hogeschool Arnhem en Nijmegen. Uiteindelijk duurde het 1,5 uur.
- ❖ Interview uitgetypt, gelabeld en verwerkt in een tabel met kernlabels.
- ❖ Aan de hand van literatuur deelvraag 1 gemaakt.
- ❖ Opzet van het totale verslag gemaakt a.d.h.v. bijlage 13 in de reader 'Afstudeernota'.
- ❖ Lijst met instellingen opgesteld waar we ons praktijkonderzoek kunnen houden. Hierbij gelet op de verschillende eisen die we stellen. Zie kopje 'proefpersonen/respondenten'.
- ❖ Telefonisch (en eventueel via de mail) contact gehad met de instellingen om interviews te plannen.
- ❖ De interviews hebben we op eigen locaties gehouden. Dit was op het eigen terrein of op de groep zelf wanneer er geen cliënten aanwezig waren. De groepswerkers kregen allemaal dezelfde instructies. We gaven aan dat het interview ongeveer drie kwartier zou duren en dat we het interview zouden opnemen zodat we het uit konden typen. Verder hebben we dezelfde vragen gesteld. Waar nodig vroegen we door, zodat we antwoord zouden krijgen op de vragen.
- ❖ Interviews uitgetypt, gelabeld en verwerkt in tabel met kernlabels.
- ❖ Deelvraag 2 aan de hand van theorie en praktijkonderzoek getypt. De labels die bij deelvraag 2 horen, hebben we eerst in een tabel gezet met kernlabels en sublabels. Daarna hebben we enkele citaten onder elkaar gezet.
- ❖ De labels die bij deelvraag 1 horen, hebben we in een tabel verwerkt aan de hand van het 3RCE schema.
- ❖ Deelvraag 4 aan de hand van theorie en praktijkonderzoek getypt. De labels die bij deelvraag 4 horen (zowel de antwoorden van Jan als van de groepswerkers), hebben in een woordweb gezet om de eigenschappen overzichtelijk te maken.
- ❖ Inleiding en methode getypt.
- ❖ Interview met Dineke Behrend gepland en vertelt dat we het interview zouden opnemen. Hierbij hebben we ook de interviewvragen gemaïld en aangegeven dat het interview ongeveer 1 uur zou duren.
- ❖ Interview met Dineke Behrend gehouden op het Windesheim in Zwolle.
- ❖ Interview uitgetypt, gelabeld en verwerkt in een tabel met kernlabels.
- ❖ Woordweb Jan aanpassen → Labels Dineke (interview) en Jan-Willem (theorie) toegevoegd.
- ❖ Deelvraag 3 aan de hand van input van de derdejaars gemaakt.
- ❖ Verwerken van input van derdejaars in deelvraag 4.
- ❖ Conclusies op zowel de deelvragen als de hoofdvraag, waarin de onderliggende verbanden worden aangetoond.
- ❖ Het maken van een product, namelijk: Een passend profiel.
- ❖ Het schrijven het voorwoord, de discussie en aanbevelingen.
- ❖ Het schrijven van een artikel.
- ❖ Voorkant, titelpagina, inhoudsopgave, bronvermelding, logboeken, opmaak van lay-out en spelling.

Bijlage J: Logboek Linda

Week	Datum	Gedaan	Tijd
Week 45-50		Zoeken van opdrachtgevers Mailen en bellen Docenten benaderd	45 uur
Week 50	12-12-2012	Gesprek met Ben en Wim	3 uur
Week 2	7-1-2013	Maken van plan van aanpak	5 uur
	8-1-2013	Maken van plan van aanpak	5 uur
	12-1-2013	Gesprek met Ben over plan van aanpak	3 uur
Week 3	14-1-2013	Repareren van plan van aanpak	3 uur
Week 5	29-1-2013	Inlezen van literatuur voor de deelvragen	5 uur
	31-1-2013	Inlezen van literatuur voor de deelvragen	3 uur
	1-2-2013	Inlezen van literatuur voor de deelvragen	4 uur
Week 6	4-2-2013	Repareren Plan van aanpak Gesprek met Nicolien over plan van aanpak Zoeken van literatuur Mail sturen naar Wim voor het plannen van een gesprek en het regelen van een ruimte	8 uur
	5-2-2013	Inlezen van literatuur en zoeken van literatuur Interviewvragen samenstellen Maken van een planning voor het hele jaar Maken van een lijst met instellingen Logboek gemaakt	8 uur
	6-2-2013	Maken van een observatielijst Opzet van de lay-out Inlezen van de literatuur en labelen hiervan	6,5 uur
	7-2-2013	Labelen van de literatuur Gesprek met Wim	4 uur
	8-2-2013	Repareren van Plan van aanpak vanaf puntje twee	4 uur
			Totaal: 106,5 uur
Week 7	11-2-2013	Deelvraag 1	3 uur
	12-2-2013	Repareren van het plan van aanpak en het nalezen van de inleiding+aanvullingen. De verdere opzet van deelvraag 1 en het rangschikken van de relevante literatuur voor deze deelvraag.	6 uur
	13-2-2013	Opzet van deelvraag 2 gemaakt Deelvraag 1 relevante bronnen gezocht	4,5 uur
	14-2-2013	Uitwerken van deelvraag 1 en aanpassingen. Start gemaakt met uitwerken van deelvraag 2 Interview gepland binnen Zonnehuizen	6,25 uur
	15-2-2013	Boeken op school opgezocht voor het beantwoorden van deelvraag 2 Literatuur in document gezet voor deelvraag 2 Interview Jan van Rosmalen aangepast Interviewvragen voor in de beroepspraktijk gemaakt. Mail voor Kinabu	6,25 uur
	16-2-2013	Interview binnen Zonnehuizen gehouden	4 uur
Week 8	18-2-2013	Interview uitgewerkt Deelvraag 1 Interview labelen	9 uur
	19-2-2013	Interview met Jan van Rosmalen Interview uitwerken Interview Jan verwerken in deelvraag 1 afgerond	10 uur

		Gebeld met Kinabu	Totaal: 155,5 uur
Week 9	25-2-2013	Labelen interview Zonnehuizen	3,5 uur
	26-2-2013	Gesprek met Wim	3,5 uur
	27-2-2013	Interview Trajectum	5 uur
	1-3-2013	Logboek bijwerken Notulen gesprek Wim uitwerken Leerdoel gemaakt voor afstuderen Gesprek over het proces Planning afstuderen aangepast Deelvraag 1 opnieuw gelezen en gekeken wat de noodzakelijke aanpassingen zijn.	6 uur
	2-3-2013	Begin uitwerken interview Marina	1,5 uur
Week 10	5-3-2013	Deelvraag 1 aanpassen Gesprek met Wim Literatuur gezocht	9 uur
	6-3-2013	Deelvraag 1 aangepast Interview Marina uitwerken	5 uur
	7-3-2013	Instellingen gebeld Interview Marina uitgewerkt Gesprek met Wilma Terlouw	7 uur
	8-3-2013	Taken verdeeld Instellingen benaderd Verder met deelvraag 1 aanpassen Feedback van Wim doornemen en aanpassen	5 uur Totaal 201 uur
Week 11	11-3-2013	Interview Lindenhout Deelvraag 1 het ervaringsgericht werken	11 uur
	12-3-2013	Interview Eleos Planning doorgenomen	8 uur
	14-3-2013	Interview Eleos uitgewerkt Interview Lindenhout uitgewerkt	10 uur
	15-3-2013	Interview Eleos uitgewerkt Interview Eleos gelabeld	9 uur
Week 12	18-3-2013	Interview met Karakter Interview Lindenhout gelabeld Inleiding doorgenomen	9 uur
	19-3-2013	Interview 's Heerenloo Interview uitgewerkt Interview gelabeld Besproken wat we moesten doen Planning aangepast	11 uur
	20-3-2013	Onderzoeken 3 jrs uitgewerkt	5 uur
	21-3-2013	Gemild voor datum eindpresentatie Deelvraag 1 aangepast Besproken hoe het tot nu toe gaat Labels in tabel gezet	10 uur Totaal 274 uur
Week 13	25-3-2013	Alles op een rijtje gezet en bijgewerkt Interview met Lijn 5	8 uur
	26-3-2013	Deelvraag 2 gemaakt Labels in tabel verwerkt en aangepast	10 uur
	27-3-2013	Planning besproken Labels interviews praktijk verwerkt in schema voor deelvraag 1	5 uur
	28-3-2013	Planning gemaakt voor de komende weken Proces bespreken	3 uur

Week 14	2-4-2013	Deelvraag 1 en 2 afgerond	5 uur
	3-4-2013	Eigenschappen in een overzicht voor deelvraag 4 Logboek bijgewerkt	6 uur
	4-4-2013	Afstudeernota doorgenomen Punten opgesteld voor het gesprek met Wim Gesprek over stand van zaken met Lydia Inleiding geschreven	10,00 uur
	5-4-2013	Deelvraag 4	6 uur
Week 15	8-4-2013	Gesprek Wim Feedback verwerken Deelvraag 4	8 uur
	9-4-2013	Feedback verwerken Mail Dineke Behrend	10 uur
	10-4-2013	Feedback verwerken Bellen + mailen Dineke Behrend Deelvragen aangepast	6 uur
	11-4-2013	Interview Dineke Behrend Interview uitwerken	14 uur
	12-4-2013	Interview verder uitwerken	8 uur
Week 16	15-4-2013	Deelvraag 2 Labelen Planning overleg	8 uur
	16-4-2013	Verder feedback uitwerken	8 uur
	17-4-2013	Verder feedback uitwerken	8 uur
	18-4-2013	Gesprek Wim van Ieperen Verder feedback uitwerken Mailen Wilma	10 uur
	19-4-2013	Deelvraag 3	7 uur
Week 17	22-4-2013	Deelvraag 3	8 uur
	23-4-2013	Ervaringsgericht leren Methode	10 uur
	24-4-2013	Antwoord op hoofdvraag begin Begin product	7 uur
	25-4-2013	Hoofdvraag afgerond Product afgerond	10 uur
	26-4-2013	Gesprek opdrachtgever Feedback Wilma verwerken Logboek bijwerken	10
Week 18	2-5-2013	Logboek bijwerken Voorwoord van het onderzoek afgerond Feedback van Wilma verwerken Product aangepast Uitleg product Artikel	10 uur
	3-5-2013	Artikel afgerond Discussie gemaakt Logboek bijgewerkt Bronvermelding gemaakt Alles bijwerken	6 uur
Week 20	14-5-2013	Gesprek met Wim Feedback verwerken	5 uur
	15-5-2013	Feedback verwerken	5 uur
	16-5-2013	Feedback verwerken	7 uur

	17-5-2013	Feedback verwerken	9 uur
Week 21	20-5-2013	Procesverslag maken Verslag inleveren bij Wim, Wilma en beoordelaar Deja Uitnodiging presentatie maken	4 uur
Week 22	28-5-2013	Digitale en papieren versie inleveren bij nieuwe beoordelaar: Pier Scriptie op CD-rom zetten en inleveren bij studentzaken	2 uur
Week 23	6-6-2013	Verdiepen in Prezi en presentatie maken Mailen met Wim en Pier over reparatie spelling	14 uur
	7-6-2013	Gesprek met Pier en gesprek met Wilma Spelling aanpassen Presentatie oefenen Mailen met Wim en Wilma	10 uur
	8-6-2013	Definitief afronden verslag en logboek aanpassen Presentatie oefenen Verslag eindgesprek maken	8 uur
Week 24	10-6-2013	Oefenen presentatie Uitprinten van verslag en opnieuw inleveren bij studentzaken Bedankjes kopen	10 uur
	11-6-2013	Presentatie en eindgesprek met Wim Papieren versie overhandigen aan Wim en Wilma	4 uur
			Totaal 537 uur

Bijlage K: Logboek Lydia

Week	Datum	Gedaan	Tijd
Week 45-50		Zoeken van opdrachtgevers Mailen en bellen Docenten benaderd en gesproken	45 uur
Week 50	12-12-2012	Gesprek met Ben en Wim	3 uur
Week 2	7-1-2013	Maken van plan van aanpak	5 uur
	8-1-2013	Maken van plan van aanpak	5 uur
	11-1-2013	Gesprek met Ben over plan van aanpak	3 uur
Week 3	14-1-2013	Repareren van plan van aanpak Afstudeernota doorgelezen	3,5 uur
Week 6	4-2-2013	Repareren plan van aanpak Gesprek met Nicolien over plan van aanpak Zoeken van literatuur Mail sturen naar Wim voor het plannen van een gesprek	8 uur
	5-2-2013	Inlezen van literatuur en zoeken van literatuur Interviewvragen samenstellen Maken van een planning voor het afstuderen Maken van een lijst met instellingen	7,5 uur
	6-2-2013	Maken van een observatielijst Opzet van de lay-out Inlezen van de literatuur en labelen hiervan Interview plannen met Jan (paar keer gemaild) Afstudeernota opnieuw doorgelezen	7 uur
	7-2-2013	Labelen van de literatuur Gesprek met Wim	4 uur
	8-2-2013	Verslag notulen gemaakt van gesprek met Wim Repareren van Plan van aanpak aan de hand van gesprek Wim	4 uur
			Totaal 95 uur
Week 7	11-2-2013	Linda's gedeelte (vraagstelling en doelstelling) reparatie PVA gelezen en voorzien van feedback	1 uur
	12-2-2013	Aanleiding repareren van het plan van aanpak Literatuur zoeken voor deelvraag 1, screenend lezen en boeken reserveren bij de bibliotheek Opzet deelvraag 1 lezen en aanvullingen geven	6,25 uur
	13-2-2013	Uitwerken deelvraag 1 Mailen met Annemieke Pungu (vervanger Ben) GO PVA onderzoeksdocent Logboek gemaakt	5,25 uur
	14-2-2013	Opzet deelvraag 2 Literatuur gezocht deelvraag 2	4 uur
	15-2-2013	Begin deelvraag 2 Interviewvragen Jan aangepast Interviewvragen voor de beroepspraktijk opgesteld Gemaild om interview te plannen met Kinabu Gereserveerde boeken ophalen bibliotheek Vlissingen	6,75 uur
	16-2-2013	Interview met Zonnehuizen	4 uur
Week 8	18-2-2013	Nieuwe boeken lezen Interview uittypen Verder uitwerken deelvraag 1	9 uur
	19-2-2013	Interview met Jan van Rosmalen in Nijmegen Interview uitwerken Interview labelen Interview Jan verwerken in deelvraag en deelvraag 1 afronden	11 uur
			Totaal: 142,25

		Interview plannen met Kinabu	
Week 9	25-2-2-13	Interview Jan gelabeld	3,5 uur
	26-2-2013	Gesprek met Wim	3,5 uur
	27-2-2013	Interview met Trajectum Gesprek met Gert voor instellingen	5,25 uur
	1-3-2013	Logboek bijwerken Planning aangepast Afstudeercontract invullen en opsturen Leerdoel afstuderen opgesteld Wilma gemaild Gesprekje over proces Deelvraag 1 opnieuw gelezen en gekeken naar mogelijke aanpassingen Theorie gelezen over methode/methodiek	6 uur
Week 10	5-3-2013	Gesprek met Gert over methodiek/methode Theorie inlezen methode/methodiek Wim gemaild Gesprek met Wim over methodiek en methode Wilma gezocht op school Theorie methode/methodiek verschillende boeken uitgewerkt Gesprekken gehad over methodiek/methode Ben kaart gestuurd Filmpjes gekeken van War Child en Fun theorie (tip Jan van Rosmalen)	9 uur
	6-3-2013	Aanpassen deelvraag 1	5 uur
	7-3-2013	Naar school voor gesprek Wilma Instellingen gebeld	4 uur
	8-3-2013	Naar school voor gesprek Wilma De Enk + Karakter gebeld voor interview Instellingen op een rijtje gezet wat we hebben lopen, waar we nog naar moeten bellen en als reserve. Feedback Wim deelv. 1 doorgenomen, besproken en taken verdeeld	5 uur
			Totaal 183,5
Week 11	11-3-2013	Interview Lindenhout De Enk + De Hoederloogroep gebeld voor interview Gelezen wat Dineke onder methodiek verstaat Documentaire Dick Schwaab gekeken en verder info gezocht Hoenderloogroep opnieuw gebeld Uitwerken methode/methodiek Gezocht naar onderzoek non-verbaal/verbaal (80% n-v.)	11 uur
	12-3-2013	Interview Eleos Karakter + Lijn 5 gebeld Visiestuk MAM CHE gelezen Verder uitwerken begripsdefiniëring Planning doorgenomen	8 uur
	14-3-2013	De Hoederloogroep + Lijn 5 gebeld voor interview Opdrachten KO11 gelezen (van Wilma gekregen)	5,5 uur
	15-3-2013	Interview Kinabu gelabeld	2 uur
Week 12	18-3-2013	Lijn 5 gebeld voor interview Interview met Karakter Interview uitwerken Karakter (gedeelte)	7 uur
	19-3-2013	Interview 's Heerenloo Interview Karakter uitgewerkt Interview Karakter gelabeld Interview Lindenhout gelabeld Besproken wat we moesten doen	11 uur
	20-3-2013	Onderzoeken derdejaars uitgewerkt	5 uur
	21-3-2013	Gemaild voor datum eindpresentatie	7 uur

		Deelvraag 1 aangepast Labels interview Jan aanpassen en in tabel zetten Proces en samenwerking besproken	Totaal 240
Week 13	25-3-213	Hoenderloo groep gebeld Timon bellen + mailen voor interview Nieuw Maliesteijn De Jol bellen voor interview Interview met Lijn 5 in Apeldoorn	8 uur
	26-3-2013	Labels toegevoegd aan Karakter en Trajectum Interview Lijn 5 uitgewerkt Interview Lijn 5 gelabeld Alle interviews en labels in gehele verslag zetten + juiste lay-out Hoenderloo groep gebeld	10 uur
	27-3-2013	Planning besproken Labels interviews praktijk verwerkt in schema voor deelvraag 1	5 uur
	28-3-2013	Planning gemaakt voor de komende weken Proces bespreken	3 uur
Week 14	2-4-2013	Mailen met Timon voor interview Annemieke Pungu gemaild voor de opdrachten 3 ^e jaars Theorie deelvraag 4 zoeken Begin deelvraag 4 Nieuwe stukken in gehele verslag zetten + juiste lay-out	6,5 uur
	3-4-2013	Verder aan deelvraag 4 Logboek bijgewerkt	6,25 uur
	4-4-2013	Hele verslag lezen, bespreken en van kritiek voorzien Overleg Begin inleiding Muzische profielen 3 ^e jaars gelezen	7 uur
	5-4-2013	Methode gemaakt	5 uur
Week 15	8-4-2013	Gesprek Wim Mail gestuurd voor opdrachtgever Feedback doorgenomen	4 uur
	9-4-2013	Overleg Mail naar Timon → reactie: interview gaat niet door Mail naar Dineke Behrend Feedback Wim verwerken in verslag Kernlabels toevoegen	8 uur
	10-4-2013	Bellen + mailen naar Dineke Behrend Feedback Wim verwerkt in verslag: deelvragen aangepast	Totaal 302,75 5 uur
	11-4-2013	Interview met Dineke Behrend Notulen uitwerken gesprek Wim	8,5 uur
	12-4-2013	Lay-out verslag Methode aangepast	5 uur
Week 16	15-4-2013	Labels interview Dineke in tabel gezet Kernlabels toegevoegd Lay-out bijgewerkt	7 uur
	16-4-2013	Feedback Wim verwerkt in verslag Mailen Wilma en Wim voor gesprek Lay-out en spelling bijgewerkt Labeltabellen aangepast en in bijlage gezet Kwaliteiten (vd Velde) opgezocht voor woordweb	8,5 uur
	17-4-2013	Methode aangepast Begripsdefiniëring MAW Kernlabels verwerkt in deelvraag 1 Mailen met Wim en Wilma	5 uur
	18-4-2013	Bespreken proces Planning komende weken gemaakt	10 uur

		Deelvraag 1 + 4 afgerond Gesprek Wim	
	19-4-2013	Begin deelvraag 3 Input 3 ^e jaars lezen en selecteren	7,5 uur
Week 17	22-4-2013	Deelvraag 3 afgerond	8 uur
	23-4-2013	Ervaringsgericht verwerkt in deelvraag 1 Methode bijgewerkt Profielschetsen 3 ^e jaars verwerkt in deelvraag 4 Spelling hele verslag	10 uur
	24-4-2013	Conclusie	5 uur
	25-4-2013	Opzet product Wim, Wilma en Annemieke mailen Conclusie hoofdvraag	10 uur
	26-4-2013	Gesprek opdrachtgever Logboek bijgewerkt Feedback Wilma verwerken: product, methode, deelvraag 1, inleiding Opdrachten derdejaars geanonimiseerd Opmaak verslag: voorkant, voorwoord, product, logboeken invoegen	13 uur Totaal 405,25
	27-4-2013	Boeken scannen en terugbrengen naar de bibliotheek	3 uur
Week 18	2-5-2013	Feedback Wilma verwerkt in hele verslag Product aangepast Uitleg product Deelvraag 1 aangepast	10 uur
	3-5-2013	Aanbevelingen gemaakt Discussie op aanbevelingen Logboek bijgewerkt, lay-out verslag en spelling Concept verslag verstuurd naar: Wim, Wilma, Dineke en Annemieke	8 uur Totaal 426,25
Week 20	14-5-2013	Gesprek met Wim Feedback verwerken	5 uur
	15-5-2013	Feedback verwerken	5 uur
	16-5-2013	Feedback verwerken	10 uur
	17-5-2013	Feedback verwerken	12 uur
	18-5-2013	Feedback verwerken en verslag afronden	3,75 uur
Week 21	21-5-2013	Verslag definitief afronden Artikel inleveren bij Gert (minordocent) Verslag printen op school Digitaal inleveren van verslag bij Wim en Wilma Digitale en papieren versie inleveren bij beoordelaar: Deja	6 uur
Week 22	28-5-2013	Digitale en papieren versie inleveren bij nieuwe beoordelaar: Pier Scriptie op CD-rom zetten en inleveren bij studentzaken	2 uur
Week 23	6-6-2013	Verdiepen in Prezi en presentatie maken Mailen met Wim en Pier over reparatie spelling	14 uur
	7-6-2013	Gesprek met Pier en gesprek met Wilma Spelling aanpassen Presentatie oefenen Mailen met Wim en Wilma	10 uur
	8-6-2013	Definitief afronden verslag en logboek aanpassen Presentatie oefenen Verslag eindgesprek maken	8 uur
Week 24	10-6-2013	Oefenen presentatie Uitprinten van verslag en opnieuw inleveren bij studentzaken Bedankjes kopen	10 uur
	11-6-2013	Presentatie en eindgesprek met Wim Papieren versie overhandigen aan Wim en Wilma	4 uur
			Totaal 516 uur

Bijlage L: Procesverslag

❖ Per week; waarom welke keuzes, hoe verliep de samenwerking?

Van iedere week werd er een planning gemaakt wat we per week en per dag zouden doen. Zo hadden we inzichtelijk hoeveel tijd we hadden voor de verschillende onderdelen van het afstudeerverslag. Ook werd er in de planning rekening gehouden met eventuele tegenslagen, om de paar weken hadden we een dag of twee dagen als bufferdagen ingesteld. Die gebruikten we dan voor de dingen die waren blijven liggen. Dit voorkomt stress, waardoor het afstuderen een overzichtelijk geheel werd.

De samenwerking is goed verlopen. We hadden beiden leerdoelen waaraan we tijdens het afstuderen hebben gewerkt. We probeerden iedere week een moment te plannen waarin we bespraken hoe de samenwerking verliep. Dit helpt om frustraties te uiten, waardoor deze niet worden opgekropt, wat voor spanning zou kunnen zorgen.

Er zijn momenten geweest waarin er wat frustraties onderling waren, maar dat hebben we wel kunnen uitpraten. Naarmate de tijd vorderde, werd de samenwerking ook steeds beter. Je gaat elkaar begrijpen en aanvullen.

❖ Aandachtspunten vanuit de overleggen instelling en CHE met jullie. Welke feedback neem je mee van de afstudeerbegeleider en de opdrachtgever?

Aan de hand van de gesprekken met onze afstudeerbegeleider, werd er door ons een verslag gemaakt van wat er besproken was in het gesprek. Zo hadden beide partijen duidelijk wat er werd overlegd en kon er ook naar verwezen worden. Op deze manier kon onze afstudeerbegeleider ook zien of we de dingen die hij had gezegd ook werden begrepen door ons. We hebben alle feedback verwerkt in het verslag (van zowel onze afstudeerbegeleider en onze opdrachtgever), omdat we het een aanvulling vonden en het ons verslag ook meer duidelijkheid gaf.

Wat we wel als lastig hebben ervaren, is dat we een hele periode geen opdrachtgever hadden. Ben Manusama (onze oorspronkelijke opdrachtgever) werd ziek, waardoor hij zijn taak als opdrachtgever niet op zich kon nemen. Het heeft een hele tijd geduurd voor er duidelijk was of hij zijn taken nog kon uitvoeren. Nadat dat bekend was dat hij zijn taken niet meer op zich kon nemen, heeft het ook een tijdje geduurd voordat we een andere opdrachtgever toegewezen kregen. Deze heeft maar één keer feedback op ons verslag kunnen geven, waardoor wij veel op onszelf waren aangewezen tijdens het afstuderen.

❖ Wat was je bijdrage aan de beroepsontwikkeling?

We vinden beiden dat we veel hebben geleerd. We hebben geleerd om zelfstandig te werken, met name doordat we een lange tijd geen opdrachtgever hadden. Hierdoor moet je veel zelf doen. We hebben ook beiden veel geleerd van het werken aan onze doelen.

Zoals het leren loslaten en daarbij ook leren vertrouwen op de ander. Ook het plannen en het vooruit kijken is wel wat we geleerd hebben. Deze opdracht neemt veel tijd in beslag, wat er voor zorgt dat je ook goed in beeld moet hebben wanneer je wat doet.

❖ Wie heeft wat gedaan: Maak de individuele bijdragen inzichtelijk

Lydia	Linda
Lay-out	Voorkant
Spelling	Titelpagina
Veel interviews geregeld	Artikel
Interviews meetypen (bij opname)	Vragen stellen tijdens interviews
Deelvraag 1	Deelvraag 1 (gedeelte van Dineke Behrend en meegeholpen bij Lydia)
	Deelvraag 2
Deelvraag 3	Deelvraag 3
Deelvraag 4	Deelvraag 4
Aanbevelingen	Discussie

❖ Formele schriftelijke evaluatie vanuit de instelling van het resultaat

Dit wordt door Wilma Terlouw (onze opdrachtgever) na het presenteren gegeven.